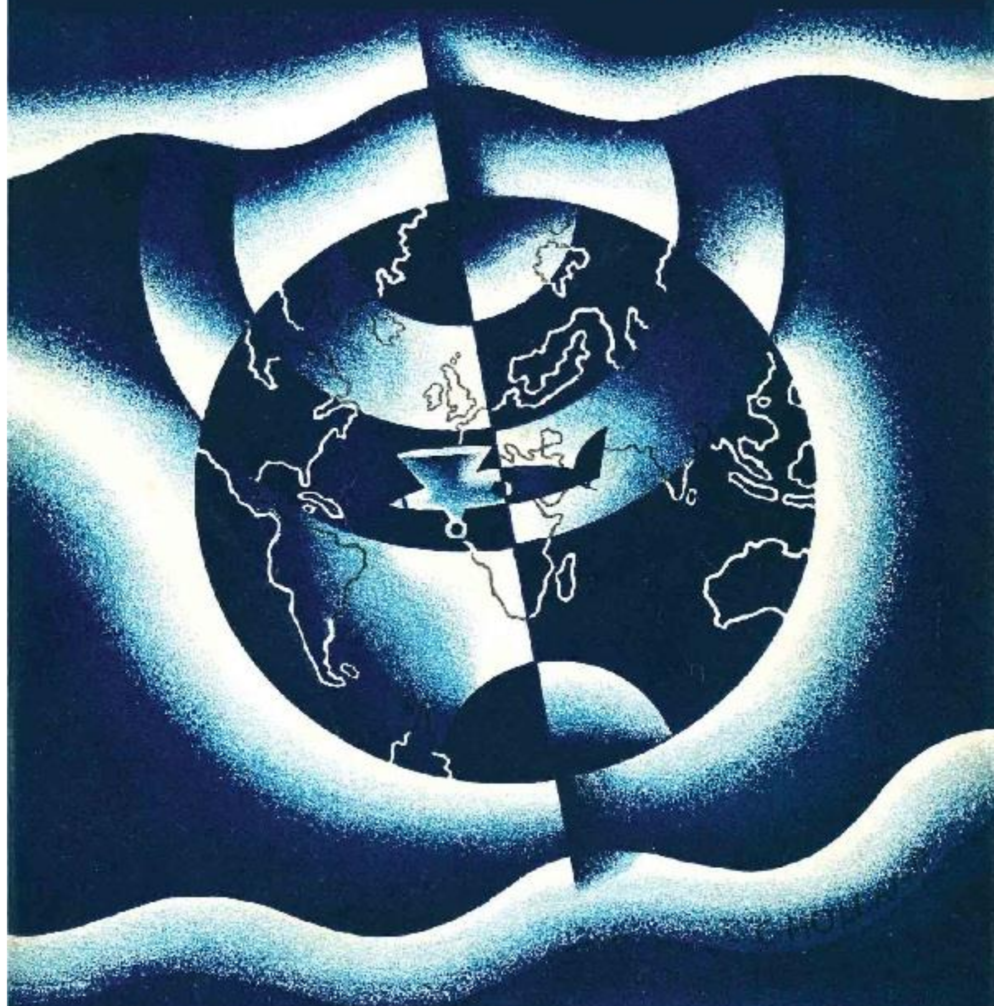
PUIKUS NAUJAS PASAULIS

ALDOUS HUXLEY

PUIKUS NAUJAS PASAULIS

ALDOUS HUXLEY

ROMANAS

IŠ ANGLŲ KALBOS VERTĖ GRAŽVYDAS KIRVAITIS

LIETUVOS RAŠYTOJŲ SĄJUNGOS LEIDYKLA
VILNIUS 2005

ANOTACIJA

Oldas Hakslis (1894-1963) — vienas talentingiausių ir įtakingiausių XX a. anglų rašytojų. Jo romanas „Puikus naujas pasaulis” — sukrečianti ir pranašinga antiutopija. Joje įtaigiai vaizduojama ateities visuomenė, kurios totalitarinė santvarka naikina žmogiškumą, gyvenimo formų laisvę ir įvairovę. Gluminęs ir šokiravęs daugelį tų laikų skaitytojų, „Puikus naujas pasaulis” ligi šiol tebėra populiariausias ir garsiausias autoriaus kūrinys.

Žmonių klonavimas ir jo padariniai, rausvoje diskotekų prietemoje apsvaigusios nuo narkotikų poros, seksas be meilės visų su visais, šeimos nunykimas, materialinių gėrybių sudievinimas, kolektyvinės isterijos priepuoliai, juodligės bombų sprogimai, „jausmų inžinerija”, arba valstybė, diktuojanti rašytojams ką rašyti — ką nors apie nieką (prisiminkime Stalino „sielų inžinierius”), požiūris, jog istorija — paistalai, jog mums nereikia senienų — visa tai pranašiškai aprašė talentingas anglų rašytojas.

Vienas iš garsiausių XX a. romanų, šiurpus bet kokio universalios laimės režimo simbolis.

Les utopies apparaissent bien plus réalisables qu’on ne le croyait autrefois. Et nous nous trouvons actuellement devant une question bien autrement angoissante: comment éviter leur réalisation définitive?.. Les utopies sont réalisables. La vie marche vers les utopies. Et peut-être un siècle nouveau commence-t-il, un siècle où les intellectuels et la classe cultivée rêveront aux moyens d’éviter les utopies et de retourner à une société non utopique moins «parfaite» et plus libre.

NICOLAS BERDIAEFF

Utopijos yra daug lengviau įgyvendinamos, nei kitados buvo manoma. Ir šiuo metu mums kelia nerimą vienas klausimas: kaip išvengti ją galutinio įgyvendinimo?.. Utopijos yra įgyvendinamos. Gyvenimas eina utopiją nubrėžtu keliu. Ir galbūt ateina naujas amžius, kuriame intelektualai ir išprusę žmonės sugalvos būdą, kaip išvengti utopiją ir sugrįžti į neutopinę visuomenę, ne tokią „tobulą” ir kur kas laisvesnę.

NIKOLAJUS BERDIAJEVAS

Pirmas skyrius

Apyžemis pilkas pastatas — tik trisdešimt keturių aukštų. Virš paradinių durų užrašas: „CENTRINIO LONDONO INKUBATORIJUS IR UGDYMO CENTRAS”, o ant heraldinio skydo — Pasaulio valstybės devizas: „BENDRUMAS, TAPATUMAS, PASTOVUMAS”.

Didžiulės salės pirmame aukšte langai atgręžti į šiaurę. Lauke vidurvasaris, salėje karšta kaip atogrąžose, tačiau pro langus sruvena žiemiškai blyški šviesa, godžiai ieškodama kokio drapiruoto manekeno ar pamėlusios nuogos natūros, ir randa tik stiklą, nikei) ir šaltai spindint) laboratorijos porcelianą. Žiemą sutinka žiema. Balti darbuotojų chalatai, ant rankų balsvos, lavoniškos spalvos guminės pirštinės. Šviesa sustingusi, negyva, pamėkliška. Tiktai ant geltonų mikroskopų tubusų ji kiek sodresnė ir gyvesnė, blizga ant poliruotų vamzdelių tarsi sviestas, ilga riebių brūkšnių virtinė ant darbo stalų.

— O štai čia, — pasakė direktorius, atidarydamas duris, — apvaisinimo salė.

Palinkę prie instrumentų trys šimtai apvaisintojų, įėjus inkubatorijaus ir ugdymo centro direktoriui, nugrimzdo į kone bežadę tylą, tik retkarčiais sudrumsčiamą mąslaus niūniavimo ar giliaprasmio švilpavimo. Įkandin direktoriaus droviai ir beveik meilikaujamai įtipeno būrelis naujų studentų, labai jaunų, raudonskruosčių, neapsiplunksnavusių. Visi turėjo sąsiuvinius, į kuriuos, vos didysis žmogus praverdavo burną, puldavo karštligiškai užsirašinėti. Iš pirmų lūpų. Ne kasdien tokia laimė ir garbe. Centrinio Londono IUC direktorius visada pats apvedžiodavo naujus studentus po įvairius skyrius.

— Kad turėtumėte bendrą supratimą, — paaiškindavo.

Nes išties šiek tiek bendro supratimo jiems įgyti būtina, jei nori, kad savo darbą atliktų protingai, tačiau kiek galima mažiau, kitaip nebus iš jų gerų ir laimingų visuomenės narių. Juk, žinia, dora ir laimė randasi iš atskirybių, o bendrybės — neišvengiama intelekto yda. Visuomenės nugarkaulį sudaro ne filosofai, o rėmelių drožinėtojai ir pašto ženklų rinkėjai.

— Rytoj, — pridurdavo jis, švelniai ir kiek rūstokai šypsodamasis, — jūs imsitės rimtų darbų. Bendrybėms nebeliks laiko. O kol kas...

Kol kas tai buvo laimė ir garbė. Iš pirmų lūpų tiesiog į sąsiuvinius. jaunikliai pliekė kaip pašėlę.

Aukštas, kiek padžiūvęs, tačiau tiesus kaip styga direktorius žengė tolyn į salę. Jo smakras ilgas, lūpos putnios, raudonos, vos dengiančios, kai nekalba, didelius, gerokai atsikišusius dantis. Senas jis ar jaunas? Trisdešimt metų? Penkiasdešimt? Penkiasdešimt penkerių? Sunku pasakyti. Ir, šiaip ar taip, niekas to ir neklausinėjo: šiais 632-aisiais pastovumo eros, Fordo eros, metais tokie klausimai į galvą nė nešaudavo.

— Pradėsime nuo pradžių, — pasakė direktorius, ir patys stropiausi studentai tuoj pat užsirašė savo sąsiuviniuose: „Pradėsime nuo pradžių".

— Štai ten, — mostelėjo ranka, — inkubatoriai.

Ir, atidaręs šilumai nepralaidžias duris, parodė jiems daugybę eilių numeruotų mėgintuvėlių.

— Savaitinė kiaušialąsčių atsarga, — paaiškino. — Laikoma kraujo temperatūroje, o vyriškosioms lytinėms ląstelėms, — čia jis atidarė kitas duris, — reikia ne trisdešimt septynių, o trisdešimt penkių laipsnių. Kraujo temperatūra panaikintų jų sugebėjimą apvaisinti. (Apvyniojęs aviną vata, prieauglio negausi.)

Ir, atsišliejęs į inkubatorius, jis trumpai apibūdino šiuolaikinį apvaisinimo procesą — pieštukai skubriai kraigliojo puslapį po puslapio; pirmiausia, žinoma, paminėjo chirurginę įžangą „operaciją, atliekamą savanoriškai visuomenės labui, jau nekalbant apie premiją, prilygstančią šešių mėnesių algai", — paskui papasakojo apie būdą, kuriuo išsaugojamas išpjautos kiaušidės gyvybingumas ir produktyvumas; aptarė optimalią temperatūrą, druskingumą, klampumą; užsiminė apie tirpalą, kuriame laikomi atskirti ir subrendę kiaušinėliai; ir, nuvedęs savo auklėtinius prie darbo stalų, vaizdžiai parodė jiems, kaip tą tirpalą paima iš mėgintuvėlių, kaip jį, lašas po lašo, užvarvina ant specialiai pašildytų mikroskopo stiklelių, kaip patikrina, ar kiaušinėliai neturi defektų, kaip juos suskaičiuoja ir perkelia į kempėtą dėklą; kaip (jis pavedėjo studentus toliau

ir leido stebėti šį procesą) tą dėklą panardina į šiltą terpę su laisvai plaukiojančiais spermatozoidais, kurių koncentracija, pabrėžė jis, turi būti ne mažesnė kaip šimtas tūkstančių viename kubiniame centimetre; ir kaip po dešimt minučių dėklą išima iš tirpalo ir patikrina jo turinį; kaip, jeigu ne visi kiaušinėliai apvaisinti, dėklą vėl panardina, o prireikus — ir trečią kartą; kaip apvaisinti kiaušinėliai sugrąžinami į inkubatorius, kur alfos ir betos pasilieka iki pat supilstymo į butelius, o gamos, deltos ir epsilonai po trisdešimt šešių valandų vėl išimami ir apdorojami Bokanovskio metodu.

— Bokanovskio metodu, — pakartojo direktorius, ir studentai pasibraukė tuos žodžius savo sąsiuvinukuose.

Vienas kiaušinėlis, vienas gemalas, vienas suaugęs asmuo — toks įprastinis kelias. Tačiau Bokanovskio metodu apdorotas kiaušinėlis pumpuruosis, dauginsis, dalysis. Jis duos nuo aštuonių iki devyniasdešimt šešių pumpurų, ir kiekvienas pumpuras išsivystys į visiškai susiformavusį gemalą, o kiekvienas gemalas — į normalaus dydžio suaugusį individą. Šitaip randasi devyniasdešimt šeši žmonės, kur anksčiau išaugdavo tik vienas. Pažanga!

— Iš esmės, — tęsė direktorius, — Bokanovskio metodas — tai serija procedūrų, sulaikančių vystymąsi. Slopiname normalų augimą, ir, kad ir keista, kiaušinėlis ima pumpuruotis.

„Kiaušinėlis pumpuruojasi", — skrebėjo pieštukai.

Jis parodė pirštu. Konvejerio juosta, nešanti pilną stovą mėgintuvėlių, lėtai slinko į didelę metalinę dėžę, o iš kitos jos pusės išlindinėjo kitas stovas. Mašina tyliai gaudė. Stovą apdoroti trunka aštuonias minutes, pranešė direktorius. Aštuonios minutės švitinimo skvarbiais rentgeno spinduliais — maždaug tiek gali ištverti kiaušinėlis. Kai kurie žūna; iš likusiųjų patys atspariausi dalijasi pusiau; dauguma išleidžia keturis pumpurus; kiti netgi aštuonis; paskui visi kiaušinėliai grįžta į inkubatorius, kur pumpurai pradeda vystytis, o po dviejų dienų juos staiga atšaldo, atšaldo ir sustabdo augimą. Tada jie vėl ima daugintis — iš kiekvieno pumpuro išauga du, keturi, aštuoni nauji pumpurai — ir vėlgi juos kone mirtinai užgirdo spiritu; todėl jie vėl pumpuruojasi, jau trečią kartą, o paskui jiems leidžia ramiai vystytis, nes tolesnis slopinimas

paprastai būna pražūtingas. Taigi iš vieno pradinio kiaušinėlio gauname nuo aštuonių iki devyniasdešimt šešių gemalų — stebuklingas gamtos patobulinimas, tiesa? Tai identiški dvyniai, tačiau ne kokie mizeriški dvynukai ar trynukai kaip senais gyvavedžių laikais, kai kiaušinėlis retkarčiais atsitiktinai pasidalydavo, o daugybė dvynių vienu kartu.

— Daugybė, — pakartojo direktorius ir plačiai išskėtė rankas, tarsi teikdamas malonę. — Daugybė.

Tačiau vienas iš studentų pasirodė toks neišmanėlis, jog paklausė, kokia iš to nauda.

— Mielas jaunikaiti! — ūmai atsigręžė į jį direktorius. — Nejaugi jums neaišku? Nejaugi neaišku?

Jis iškėlė ranką aukštyn; jo veidas surimtėjo.

— Bokanovskio metodas — tai vienas iš svarbiausių visuomenės pastovumo įrankių.

„Svarbiausių visuomenės pastovumo įrankių."

Standartiniai vyrai ir moterys. Vienodomis porcijomis. Visas nedidelio fabriko personalas komplektuojamas iš vienintelio Bokanovskio kiaušinėlio vados.

— Devyniasdešimt šeši identiški dvyniai, dirbantys su devyniasdešimt šešiomis identiškomis staklėmis! — Direktoriaus balsas net suvirpėjo iš susijaudinimo. — Viskas aišku, ir jokių netikėtumų. Pirmąkart istorijoje.

Jis pacitavo planetos devizą:

— Bendrumas, tapatumas, pastovumas. Nuostabūs žodžiai. Jei Bokanovskio procesą galėtume tęsti be galo, būtų išspręsta visa problema.

Ją išspręstų standartiniai gamos, niekuo nesiskiriantys deltos, vienodi epsilonai. Milijonai identiškų dvynių. Masinės gamybos principas pagaliau pritaikytas biologijai.

— Bet, deja, — palingavo galvą direktorius, — to proceso tęsti be galo neįmanoma.

Devyniasdešimt šeši, matyt, yra riba, o vidutiniškai — septyniasdešimt du. Iš vienos kiaušidės ir iš vieno vyro lytinių ląstelių pagaminti kiek galima daugiau identiškų dvynių — tik šitaip įmanoma priartėti prie idealo (deja, tik priartėti). Tačiau ir tai yra nelengva.

— Nes gamtoje du šimtai kiaušinėlių subręsta per trisdešimt metų. Tačiau visuomenės pastovumas būtinas tučtuojau, šią akimirką. Jei dvynius tridaliuosim visą ketvirtį amžiaus, kas iš to išeis?

Žinoma, nieko neišeis. Tačiau brendimo procesą nepaprastai pagreitino Podsnapo metodas. Šiuo būdu galima gauti nemažiau pusantro šimto subrendusių kiaušinėlių per dvejus metus. Apvaisink juos ir apdorok Bokanovskio būdu, kitaip tariant, padaugink iš septyniasdešimt dviejų ir gausi vidutiniškai beveik vienuolika tūkstančių brolių ir seserų, sudarančių pusantro šimto identiškų dvynių grupių, kurių amžiaus skirtumas neviršija dvejų metų.

— O ypatingais atvejais iš vienos kiaušidės pasiseka gauti daugiau nei penkiolika tūkstančių suaugusių individų.

Pamojęs tuo metu pro šalį ėjusiam šviesiaplaukiui raudonskruosčiu! jaunuoliui, direktorius Šūktelėjo:

— Pone Fosteri!

Raudonskruostis jaunuolis priėjo.

— Pasakykite mums, pone Fosteri, didžiausio vienos kiaušidės produktyvumo skaičių.

— Mūsų centre jis siekia šešiolika tūkstančių dvylika, — kaipmat išpyškino ponas Fosteris. Jis kalbėjo labai greitai, jo mėlynos akys spindėte spindėjo, ir jam aiškiai patiko berti skaičius. — Šešiolika tūkstančių dvylika — šimtas aštuoniasdešimt devynios identiškų dvynių grupėse. Bet žinoma, — toliau tarškėjo jis, — kai kuriuose atogrąžų centruose rezultatai kur kas geresni. Singapūras yra ne kartą viršijęs šešiolika tūkstančių penkis šimtus, o Mombasa pasiekė netgi septyniolikos tūkstančių ribą. Tačiau jų pranašesnės sąlygos. Matytumėt, kaip negrės kiaušidė reaguoja į hipofizio ištrauką! Mus, dirbančius su europietiška medžiaga, tai tiesiog stulbina. Ir vis dėlto, — pridūrė jis ir nusijuokė (nors akyse sublizgėjo kovos azartas, o smakras narsiai atsikišo į priekį), — vis dėlto mes su jais dar pasirungsime. Šiuo metu pas mus dirba nuostabi minusinės deltos kiaušidė. Viso labo tik aštuoniolikos mėnesių, o jau daugiau nei dvylika tūkstančių septyni šimtai vaikų — buteliuose arba gemalai ant konvejerio juostos. Ir vis dar puikiai veikia. Mes juos apšausim.

— Myliu entuziastus! — šūktelėjo direktorius ir paplojo ponui Fosteriui per petį. — Prisijunkite prie mūsų, šiems jaunuoliams pravers jūsų erudicija.

Ponas Fosteris kukliai nusišypsojo.

— Su malonumu.

Ir visi nuėjo drauge.

Supilstymo salė šurmuliavo darniai ir tvarkingai. Į ją iš organų saugyklos rūsių nedideliais keltuvais atskriedavo šviežios kiaulės pilvaplėvės įklotės, supjaustytos reikiamu dydžiu. Bzzz! O paskui: tarkšt! — keltuvo dangčiai atsidarydavo; jklojėjai tereikėdavo tik ištiesti ranką, paimti skiautę, įdėti į butelį, išlyginti, ir nespėdavo įklotas butelis nuvažiuoti begaline juosta, kai bzzz, tarkšt! — kita skiautė iššaudavo iš saugyklos gelmių, pasirengusi gulti į vieną iš butelių, begaline virtine lėtai judančių konvejeriu.

Čia pat už įklojėjų stovi užtaisytojos. Juosta šliaužia; vienas po kito kiaušinėliai perkeliami iš mėgintuvėlių į butelius; greitas pjūvis per įklotę, į plyšį krinta morulė[1], supilamas druskos tirpalas... ir jau butelis nuvažiavo, dabar etiketininkių eilė. Paveldimumas, apvaisinimo data, Bokanovskio grupė — visa informacija perkeliama nuo mėgintuvėlio ant butelio. Dabar jau ne bevardžių, o įvardytų, identifikuotų butelių eisena lėtai juda tolyn ir pro angą sienoje pamažu žengia į visuomenės rūšiavimo salę.

— Aštuoniasdešimt aštuoni kubiniai metrai — tokia kartotekos apimtis, — mėgaudamasis skaičiumi, pasakė ponas Fosteris prie įėjimo į salę.

— Čia sukaupta visa reikalinga informacija, — pridūrė direktorius.

— Kas rytą papildoma naujausiais duomenimis.

— O po pietų sutvarkoma.

— Ja remiantis, apskaičiuojami kontingentai.

— Tiek ir tiek individų, tokių ir tokių savybių, — paaiškino ponas Fosteris.

— Tokiais ir tokiais kiekiais.

---

[1] Morulė – gemalo raidos stadija.

— Nustatomas optimalus supilstymo greitis duotuoju momentu.

— Nenumatyti nuostoliai nedelsiant kompensuojami.

— Nedelsiant, — pakartojo ponas Fosteris. — Žinotumėt, kiek viršvalandžių man kainavo paskutinis žemės drebėjimas Japonijoje. — Geraširdiškai nusijuokęs, jis palingavo galvą.

— Rūšiuotojai siunčia paraiškas apvaisintojams.

— O šie duoda jiems reikalingus gemalus.

— Tada buteliai atkeliauja čionai ir galutinai išrūšiuojami.

— Paskui siunčiami žemyn, į gemalinę.

— Kur mes dabar ir eisime.

Ir, atidaręs duris, ponas Fosteris pirmasis ėmė lipti laiptais į rūsį.

Temperatūra ir čia buvo kaip atogrąžose. Jie leidosi į tirštėjančią prieblandą. Dvejos durys ir tarp jų koridorius su dviem posūkiais — kad neprasiskverbtų nė spindulėlis dienos šviesos.

— Gemalai panašūs į fotofilmą, — žaismingai tarstelėjo ponas Fosteris ir stumtelėjo antrąsias duris. — Nepakenčia jokios kitos šviesos, išskyrus raudoną.

Ir iš tiesų tvanki tamsa, į kurią dabar įžengė studentai, žioravo purpuru, kaip žioruoja saulėta vasaros diena pro užmerktus vokus. Pilvotų butelių, išrikiuotų begalinėmis eilėmis į tolį ir į aukštį, šonuose spindėjo nesuskaičiuojami rubinai, o tarp tų rubinų judėjo šmėkliškos raudonos figūros — vyrai ir moterys su purpurinėm akim ir degančiais tarsi nuo vilkligės veidais. Orą virpino prislopintas mašinų ūžesys ir tarškėjimas.

— Pateikite jiems skaičių, pone Fosteri, — pasakė direktorius, pavargęs nuo kalbėjimo.

Ponui Fosteriui nieko nebuvo maloniau kaip teikti skaičius.

Gemalinės ilgis — du šimtai dvidešimt metrų, plotis — du šimtai, aukštis — dešimt. Jis parodė į viršų. Nelyginant geriančios vištos, studentai atlošė galvas ir įsistebeilijo į tolimas lubas.

Trys aukštai lentynų: pirmojo aukšto galerija, antrojo, trečiojo. Kur tik pažvelgsi, visur driekėsi, nykdamas tamsoje, plieninis galerijų voratinklis. Netoliese trys raudonos šmėklos mikliai nukrovinėjo butelius nuo judančių laiptų.

Tai eskalatorius iš visuomenės rūšiavimo salės.

Atvykęs iš ten butelis statomas ant vienos iš penkiolikos lentynų; kiekviena lentyna — tai konvejeris, šliaužiantis akiai neįžiūrimu trisdešimt trijų ir trečdalio centimetrų per valandą greičiu. Du šimtai šešiasdešimt septynias paras, po aštuonis metrus per parą. Iš viso du tūkstančius šimtą trisdešimt šešis metrus. Vienas ratas pirmuoju rūsio aukštu, dar vienas antruoju ir dar pusė rato trečiuoju, o du šimtai šešiasdešimt septintą rytą — išpilstymo salė ir išėjimas į dienos šviesą, į, taip sakant, nepriklausomą būtį.

— Tačiau iki supilstymo, — pridūrė ponas Fosteris, — mes spėjam gerokai su jais padirbėti. Ir dar kaip, — jis reikšmingai ir pergalingai sukikeno.

— Myliu entuziastus, — vėl pagyrė direktorius. — Eime į tą pusę. Papasakokite jiems viską, pone Fosteri.

Ponas Fosteris papasakojo.

Papasakojo apie gemalą, augantį pilvaplėvės įklotėje. Davė kiekvienam paragauti maistingo kraujo pakaitalo, kuriuo minta gemalas. Paaiškino, kodėl reikalingas stimuliuojantis placentino ir tiroksino priedas. Papasakojo apie geltonkūnio ekstraktą. Parodė purkštukus, kuriais šis ekstraktas automatiškai įpurškiamas kas dvylika metrų nuo pat kelionės pradžios iki 2040-ojo metro. Pasakė apie tolydžio didėjančias hipofizio dozes, suleidžiamas paskutiniuosiuose 96-iuose maršruto metruose. Apibūdino dirbtinę motininę kraujotaką, kuria aprūpinamas kiekvienas butelis 112-ajame metre, parodė kraujo pakaitalo rezervuarą, išcentrinį siurblį, varinėjantį tą skystį per placentą ir pro dirbtinį plautį bei valymo filtrą. Paminėjo nemalonų gemalo polinkį į mažakraujystę ir dėl to reikalingas didžiules kiaulės skrandžio ekstrakto ir arklio gemalo kepenų dozes.

Parodė jiems paprastą mechanizmą, kuriuo paskutiniuose dviejuose kiekvienos aštuonmetrinės atkarpos metruose visi gemalai vienu metu supurtomi, kad prisipratintų prie judėjimo. Užsiminė apie vadinamosios „išpilstymo traumos” pavojų ir išvardijo atsargos priemones, kurių imamasi specialiai treniruojant buteliuose esančius gemalus — kad tas pavojingas šokasJ)ūtų sušvelnintas. Pranešė, kad maždaug po 200 metrų

nustatoma lytis. Paaiškino sutartinius ženklus: T — vyrų, apskritimas — moterų, o busimųjų nevaisingų individų — juodas klaustukas baltame lauke.

— Juk aišku, — pasakė ponas Fosteris, — kad daugeliu atvejų vaisingumas tik trukdo. Mūsų reikalams iš tūkstančio dvieįų šimtų kiaušidžių visiškai pakaktų vienos vaisingos. Bet norime rinktis. Ir, žinoma, privalome turėti didžiulį rezervą atsargai. Taigi leidžiame normaliai vystytis net trisdešimčiai procentų moteriškų gemalų. O kiti gauna vyriško lytinio hormono dozę kas dvidešimt keturis likusio kelio metrus. Pasekmė: iki išpilstymo jie tampa nevaisingi — struktūriniu požiūriu, visiškai normalūs individai (tiesa, pastebimas nežymus polinkis į veido plaukuotumą), tačiau sterilūs. Garantuotai sterilūs. O tai galiausiai mums leidžia pereiti, — tęsė ponas Fosteris, — nuo vergiško gamtos mėgdžiojimo į kur kas įdomesnį žmogaus išradingumo pasaulį.

Jis patrynė rankas. Juk, žinia, jie nesitenkino tik vaisiaus išnešiojimu: tai ir karvė moka.

— Mes ir rūšiuojam, ir formuojam. Mūsų kūdikiai išpilstomi iš butelių kaip suvisuomenintos būtybės, kaip alfos arba epsilonai, kaip būsimieji kanalizacijos tinklų darbuotojai arba busimieji... — Jis ketino pasakyti „būsimieji Pasaulio valdytojai", tačiau laiku pasitaisė: — Kaip būsimieji inkubatorijų direktoriai.

Direktorius šypsena padėkojo už komplimentą.

Stabtelėjo prie 11-osios lentynos 320-ojo metro. Jaunas technikas, minusinis beta, atsuktuvu ir raktu reguliavo eilinio butelio kraujo pakaitalo siurblį. Jis užsukinėjo veržles, ir elektros motoro gausmas palengva duslėjo. Vis tyliau ir tyliau... Paskutinis rakto posūkis, žvilgsnis į skaitiklį — ir darbas baigtas. Paskui žengė porą žingsnių palei konvejerį ir pradėjo reguliuoti kitą siurblį.

— Mažina apsisukimų per minutę skaičių, — paaiškino ponas Fosteris. — Kraujo pakaitalas cirkuliuoja lėčiau, dėl to rečiau praeina pro plautį, dėl to gemalui duoda mažiau deguonies. O niekas taip nenusmukdo gemalo kondicijos kaip deguonies trūkumas.

Jis vėl patrynė rankas.

— O kodėl reikia smukdyti gemalo kondiciją? — pasiteiravo vienas studentas.

— Asile! — po ilgos pauzės atsakė direktorius. — Kaip galima nesuprasti, jog epsilono gemalui reikia ne tik epsilono paveldimumo, bet ir epsilono aplinkos?

Jis nesuprato ir iš gėdos norėjo skradžiai žemę prasmegti.

— Kuo žemesnė kasta, — pasakė ponas Fosteris, — tuo mažiau tiekiama deguonies. Jo trūkumas pirmiausiai paveikia smegenis. Paskui skeletą. Jei gemalas gauna septyniasdešimt procentų deguonies normos, išeina neūžaugos. Jei mažiau septyniasdešimties — beakės pabaisos.

— Iš kurių jokios naudos, — apibendrino ponas Fosteris.

O jeigu (čia jo balsas iš susijaudinimo paslaptingai pritilo) išrastume tokj būdą, kuriuo būtų galima sutrumpinti brendimo laikotarpį, kokia tai būtų pergalė, kokia nauda visuomenei!

— Prisiminkime arklį.

Visi prisiminė arklį.

Šešerių metų jau subrendęs. Dramblys suauga iki dešimties metų. O žmogus net ir trylikos dar nesubrendęs lytiškai; visiškai suaugęs yra tik dvidešimties metų. Iš čia ir tas uždelsto vystymosi rezultatas — žmogaus protas.

— Tačiau epsilonams, — nuosekliai toliau dėstė ponas Fosteris, — žmogaus protas nereikalingas.

Jei nereikalingas, tai ir neduodamas. Tačiau nors epsilono smegenys baigia vystytis dešimties metų amžiuje, epsilono kūnas tinka dirbti suaugusiojo darbą tik po aštuoniolikos. Kiek daug bergždžiai praleistų nebrandumo metų! Jeigu fizinį žmogaus vystymąsi būtų galima pagreitinti, sulyginti jį, tarkim, su karvės, kokią didžiulę ekonominę naudą iš to turėtų visuomenė!

— Didžiulę! — sumurmėjo studentai. Juos užkrėtė pono Fosterio entuziazmas.

Jis įsigilino į mokslines detales: kalbėjo apie anomalią endokrinimų liaukų koordinaciją, dėl kurios žmonės taip lėtai ir auga; šį nenormalumą galima paaiškinti gemalo mutacija. Ar galima pašalinti šios mutacijos pasekmes? Ar įmanoma tinkamais metodais kiekvienam epsilonui grąžinti buvusį

normalų, kaip šunų ir karvių, vystymosi greitį? Štai kur klausimas. Ir toli gražu neišspręstas.

Pilkingtonui pasisekė Mombasoje gauti individus, lytiškai subrendusius ketverių metų ir visiškai suaugusius šešerių su puse. Mokslo triumfas! Bet, visuomenės požiūriu, bevertis. Šešerių metų vyrai ir moterys pernelyg kvaili — nesusidoroja netgi su epsilonų darbu. O Pilkingtono metodas toks, jog nėra vidurio — tas laikas arba smarkiai sutrumpėja, arba visai nepakinta. Mombasoje vis dar ieškoma aukso vidurio tarp dvidešimtmečių ir šešiamečių suaugėlių. Kol kas nesėkmingai. Ponas Fosteris atsiduso ir papurtė galvą.

Klajonės purpurinėje prieblandoje atvedė studentus prie 9-osios lentynos 170-ojo metro. Nuo šios vietos 9-oji lentyna buvo uždaryta iš šonų ir iš viršaus; buteliai likusį kelio galą keliavo tarsi tuneliu; tik kur ne kur buvo matyti dviejų arba trijų metrų pločio angos.

— Pratinimas prie karščio, — pasakė ponas Fosteris.

Karštus tunelius keitė vėsūs. Vėsa reiškė diskomfortą — čia gemalus apšvitindavo skvarbiais rentgeno spinduliais. Pasiekę išpilstymą, gemalai jau nežmoniškai bijojo šalčio. Jiems buvo skirta gyventi atogrąžose, tapti kalnakasiais, verpti acetatinį šilką, lydyti plieną. Kūniška šalčio baimė vėliau bus įspausta ir į jų protus.

— Mes pratiname jų kūnus mėgautis karščiu, — pridūrė ponas Fosteris. — O mūsų kolegos viršutiniuose aukštuose išmokys džiaugtis juo jų protus.

— Štai čia, — įsiterpė pamokomu tonu direktorius, — ir yra laimės bei duros paslaptis: pamek tai, ką privalai daryti. Visoks formavimas ir siekia įskiepyti žmonėms meilę jų neišvengiamam socialiniam likimui.

Tarpe tarp dviejų tunelių medicinos sesuo ilgu plonu švirkštu badė į drebučius panašų eilinio butelio turinį. Studentai ir abu vadovai kurį laiką stebėjo ją tylėdami.

— Na, Linaina, — pratarė ponas Fosteris, kai ji pagaliau ištraukė švirkštą ir atsitiesė.

Mergina krūptelėjo ir atsigręžė. Net ir toje purpurinėje tamsoje, rausvinančioje jos veidą ir akis, buvo matyti, kad ji nepaprastai graži.

— Henri! — ji plykstelėjo į jį raudona šypsena — it koralai spindinčių dantų eile.

— Žavinga, žavinga, — sumurkė direktorius ir švelniai paplekšnojo ją, o už tai ir jį mergina apdovanojo gana pagarbia šypsena.

— Nuo ko juos skiepiji? — itin profesiniu tonu pasiteiravo ponas Fosteris.

— Kaip paprastai — nuo šiltinės ir miegligės.

— Atogrąžų zonos darbuotojus pradedame skiepyti nuo 150-ojo metro, — paaiškino studentams ponas Fosteris, — kai gemalai dar turi žiaunas. Ugdome žuvų atsparumą būsimoms žmogaus ligoms. — Ir vėl atsigręžęs į Linainą, pasakė: — Šiandien kaip visada be dešimt penktą ant stogo.

— Žavinga, — vėl sumurmėjo direktorius ir, atsisveikinimui dar kartą plekštelėjęs, nusekė paskui kitus.

10-ojoje lentynoje ištisos eilės busimųjų chemikų buvo pratinamos atsispirti švinui, šarmams, dervoms, chlorui. Kaip tik tuo metu partija iš dviejų šimtų penkiasdešimt gemalų — raketoplanų mechanikų — važiavo pro 1100-ąjį metrą 3-iojoje lentynoje. Specialus mechanizmas nuolat vartė butelius.

— Kad patobulintų jų pusiausvyros pojūtį, — paaiškino ponas Fosteris. — Atlikinėti remontą skrydžio metu raketos išorėje ne taip jau paprasta. Normalioje butelio padėtyje kraujotaką mažiname, ir tada gemalai badauja, o kai jie apverčiami žemyn galva, kraujo pakaitalo srautą didiname. Jie išmoksta sieti apverstą padėt) su puikia savijauta; iš esmės jie tik tada laimingi, kai stovi ant gaivos.

— O dabar, — tęsė ponas Fosteris, — norėčiau jums parodyti keletą įdomių metodų, kuriais formuojame intelektualius pliusinius alfas. Šiuo metu nemaža jų partija yra 5-ojoje lentynoje. Antroji galerija! — šūktelėjo jis dviem vaikinams, pasukusiems link pirmojo aukšto.

— Tai netoli 900-ojo metro, — paaiškino jis. — Pradėti formuoti intelektą neverta anksčiau, nei gemalai netenka uodegų. Eime.

Bet direktorius jau žvilgtelėjo į laikrodį.

— Be dešimt trys, — pasakė jis. — Deja, intelektualams nebelieka laiko. Turime nueiti į lopšelį, pirm negu vaikams baigsis popietės miegas.

Ponas Fosteris nusiminė.

— Tai nors valandėlei užsukime į išpilstymo salę, — gailiai paprašė jis.

— Na, gerai, — atlaidžiai šyptelėjo direktorius. — Tik valandėlei.

Antras skyrius

Palikę poną Fosterį išpilstymo salėje, direktorius ir studentai įėjo į artimiausią liftą ir pakilo į šeštąjį aukštą.

„VAIKŲ LOPŠELIS. REFLEKSŲ FORMAVIMO SALĖS”, — skelbė lenta prie įėjimo.

Direktorius atidarė duris. Jie atsidūrė didelėje tuščioje patalpoje, labai šviesioje ir saulėtoje; jos pietinė siena buvo vienas didžiulis langas. Kelios auklės uniforminiais kostiumėliais iš balto lino su viskoze ir baltomis aseptinėmis, slepiančiomis plaukus kepuraitėmis rikiavo ant grindų ilgą eilę vazų su rožėmis. Didelių vazų, kimšte prikimštų žiedų. Tūkstančiai išsiskleidusių žiedlapių, švelnių kaip šilkas, kaip nesuskaitomų angeliukų skruostai; tačiau toje skaisčioje šviesoje spindėjo ne vien rausvi indoeuropiečių angeliukų skruostai, bet ir gelsvai švytintys kinų, ir melAikiečių, ir tamsiai išraudę nuo besaikio pūtimo dangaus trimitininkų, ir balsvų kaip mirtis cherubinų, balsvų kaip baltas antkapio marmuras.

Įėjus direktoriui, auklės sustingo lyg įkastos.

— Išdėliokite knygas, — iškart paliepė jis.

Auklės tylėdamos pakluso. Tarp vazų su rožėmis jos išdėliojo stačias ir atvertė dideles vaikų knygas, viliojančias margai nuspalvintais žvėrių, žuvų ar paukščių paveikslėliais.

— Dabar atvežkite vaikus.

Jos išskubėjo iš salės ir netrukus sugrįžo; kiekviena stūmė aukštą su keturiomis tinklinėmis lentynėlėmis vežimėlį, prikrautą aštuonių mėnesių kūdikių, panašių į vienas kitą kaip du vandens lašai (aiškiai iš vienos Bokanovskio grupės) ir visų aprengtų chaki spalvos drabužėliais (nes jie priklausė deltų kastai).

— Paguldykite ant grindų.

Kūdikius iškėlė iš vežimėlių.

— Dabar pasukite taip, kad jie matytų gėles ir knygas.

Atgręžti į tą pusę kūdikiai kaipmat nutilo, paskui ėmė šliaužti link tų žvilgančių spalvų kekių, link tų šventiškai margų figūrų baltuose puslapiuose. Tuo tarpu iš už debesies išlindo saulė. Rožės plykstelėjo, tarsi suliepsnojusios staigia aistra, o blizgantys knygų lapai, rodos, nušvito nauja ir gilia prasme.

Šliaužiančių kūdikių gretos sukvykė iš susijaudinimo, sugugavo ir sučirškė iš pasitenkinimo.

Direktorius patrynė rankas.

— Puiku! — pasakė jis. — Kaip pagal užsakymą.

Greičiausi šliaužėjai jau pasiekė tikslą. Mažytės rankutės nevikriai siekė saulės nutviekstų rožių, lietė jas, graibė ir plėšė žiedlapius, glamžė spalvingus knygų puslapius. Direktorius palaukė, kol visi vaikai užsiėmė šiuo džiaugsmingu darbu. Paskui ištarė:

— Žiūrėkite atidžiai.

Ir ranka davė ženklą.

Vyresnioji auklė, stovinti prie valdymo skydo kitame salės gale, spustelėjo nedidelį jungiklį.

Driokstelėjo smarkus sprogimas. Užkaukė sirena, kuo toliau, tuo šaižiau. Kaip pašėlę sudžeržgė aliarmo skambučiai.

Vaikai krūptelėjo, suklykė; jų veidus iškreipė siaubas.

— O dabar, — sušuko direktorius (nes triukšmas buvo kurtinantis), — dabar įtvirtinsime tą pamoką lengvu elektros šoku.

Jis vėl mostelėjo ranka, ir vyresnioji auklė nuspaudė antrą jungiklj. Vaikų verksmas staiga pasikeitė. Dabar iš jų gerklių ėmė veržtis šaižios nežmoniškų, kone pamišėliškų garsų papliūpos. Jų mažyčiai kūneliai trūkčiojo ir stingo; rankos ir kojos tampėsi, tarsi traukomos nematomų virvučių.

— Iter visą grindų plotą leidžiama elektros srovė, — aiškindamas subaubė direktorius. — Bet pakaks, — jis davė ženklą auklei.

Sprogimai baigėsi, skambučiai liovėsi skambėję, sirenos kauksmas palengva nutilo. Kūneliai nebetrūkčiojo, atsipalaidavo, beprotiški kūdikių riksmai ir klyksmai perėjo į ankstesnį normalų išgąsčio verksmą.

— Vėl pasiūlykite jiems gėlių ir knygų.

Auklės paklusniai stumtelėjo vazas ir atvertė knygeles; tačiau vos išvydę rožes ir spalvotus katyčių, gaidelių bei avyčių atvaizdus, kūdikiai susigūžė iš siaubo ir ėmė dar garsiau raudoti.

— Matote! — pasakė triumfuodamas direktorius. — Matote!

Kūdikio prote knygos ir trenksmas, gėlės ir elektros smūgiai jau tarpusavy susiję, o šią arba panašią pamoką pakartojus du šimtus kartų, jie pasidarys nebeatskiriami. Ką žmogus sujungė, gamta bejėgė išskirti.

— Jiems bus įskiepyta tai, ką psichologai kadaise vadindavo „instinktyvia” neapykanta knygoms ir gėlėms. Refleksai suformuoti visam gyvenimui. Jiems niekada nebereikės nei knygų, nei botanikos.

Direktorius pasisuko į aukles:

— Išvežkite.

Vis tebeverkiančius kūdikius chaki apdarais sukrovė į vežimėlius ir išstūmė, liko tik sugižusio pieno kvapas ir maloni tyla.

Vienas studentas pakėlė ranką; jis, žinoma, visiškai supranta, kad žemesnių kastų žmonėms nevalia eikvoti visuomenės laiko knygoms ir kad jie visada rizikuoja perskaityti ką nors nepageidaujama, tai gali išderinti vieną ar kitą refleksą, tačiau...

štai gėlės, na, dėl jų neaišku. Kodėl reikia stengtis, kad deltoms psichologiškai būtų neįmanoma pamėgti gėles?

Direktorius ėmė kantriai aiškinti. Jeigu vaikai dabar sutinka rožę klyksmu, tai daroma svarbiais ekonominiais sumetimais. Ne taip seniai (gal prieš šimtmetį ar panašiai) gamoms, deltoms ir netgi epsilonams buvo diegiama meilė gėlėms — ir gėlėms, ir apskritai gamtai. Buvo manoma, jog laisvalaikiu jie norės važiuoti už miesto ir todėl naudosis transportu.

— O ką, argi jie nesinaudojo transportu? — paklausė studentas.

— Naudotis tai naudojosi, — atsakė direktorius, — bet vien tik transportu.

Gėlytės ir kraštovaizdžiai, anot direktoriaus, turi vieną svarbų trūkumą: visa tai nemokama. Meilė gamtai neužverčia fabrikų užsakymais. Tad buvo nuspręsta panaikinti gamtos meilę, bent jau žemesnėse klasėse; panaikinti meilę gamtai, bet ne polinkį naudotis transportu. Nes, žinoma, buvo svarbu, kad jie ir toliau važinėtų už miesto, nors ir nekęstų gamtos. Reikėjo tik rasti protingesnę ekonominiu požiūriu priežastį, dėl

kurios būtų reikalinga naudotis transportu, nei vien potraukį gėlėms ir peizažams. Ir tokia priežastis netrukus buvo surasta.

— Mes pratiname mases nekęsti gamtos, tačiau kartu skatiname pamėgti visas sporto atvirame ore šakas. Kaip tik tokias, kur reikia sudėtingos įrangos. Kad jie naudotųsi ne tik transportu, bet ir sportiniu inventoriumi. Štai dėl ko tie elektros šokai, — užbaigė mintį direktorius.

— Aišku, — pratarė studentas ir nutilo sužavėtas.

Stojo tyla. Kostelėjęs direktorius vėl prabilo:

— Seniai labai seniai, kai dar buvo gyvas mūsų viešpats Fordas, gyveno mažas berniukas, vardu Rubenas Rabinovičius. Rubeno tėvai kalbėjo lenkiškai.

Direktorius stabtelėjo.

— Ar žinote, kas tai per kalba?

— Mirusi.

— Kaip prancūzų ir vokiečių, — paskubėjo pasigirti savo žiniomis kitas studentas.

— O „tėvai"? — pasiteiravo direktorius.

Nejauki tyla. Kai kurie studentai nuraudo. Jie dar nebuvo išmokę įžvelgti svarbaus, bet dažnai labai subtilaus skirtumo tarp nešvankybių ir grynai mokslinės terminologijos. Galiausiai vienas įsidrąsino ir pakėlė ranką.

— Žmonės anksčiau buvo... — jis užsikirto; jo skruostus užliejo raudonis. — Na, jie buvo gyvavedžiai.

— Tikra tiesa, — pritariamai linktelėjo direktorius.

— Ir kai jų vaikai būdavo išpilstomi...

— Gimdavo, — pataisė direktorius.

— Na, tada jie tapdavo tėvais, tai yra ne vaikai, žinoma, o tie, kurie... — vargšas jaunuolis visai susipainiojo.

— Trumpai tariant, — apibendrino direktorius, — tėvais vadindavo tėvą ir motiną.

Nelyginant perkūno trenksmas krito į suglumusią tylą šie keiksmažodžiai, o iš tikrųjų — moksliniai terminai.

— Motiną, — pakartojo garsiai direktorius, įtvirtindamas terminą, ir, atsilošęs kėdėje, svariai pasakė: — Žinia, tai nemalonūs faktai. Tačiau daugelis istorinių faktų yra nemalonūs.

Jis vėl prisiminė mažąjį Rubeną — mažąjį Rubeną, kurio kambaryje vieną vakarą tėvas ir motina (vėl perkūno trenksmas!) netyčia paliko įjungtą radiją. Neužmirškite, kad tais šiurkštaus gyvavediško dauginimosi laikais vaikus augino jų tėvai, o ne valstybiniai formavimo centrai.

Berniukas miegojo, o tuo metu eteryje pasigirdo laida iš Londono; ir kitą rytą jo tėvo ir motinos (drąsesni studentai išdrįso nusišiepti vienas kitam) nuostabai mažasis Rubenas atsibudęs žodis į žodį kartojo ilgą Džordžo Bernardo Šo lekciją (tai senovės keistuolis rašytojas, vienas iš nedaugelio, kurių raštams buvo leista išlikti iki šių dienų). Pagal gana patikimą legendą, jis kalbėjo apie savo genialumą. Mažojo Rubeno tėvai, žinoma, nesuprato nė žodžio, taip pat jo vaipymosi ir kikenimų, tad pagalvoję, kad jų vaikas išsikraustė iš proto, iškvietė gydytoją. Laimė, šis suprato angliškai, atpažino vakarykštės Šo lekcijos tekstą, suvokė dalyko svarbą ir nusiuntė pranešimą į medicinos žurnalą.

— Šitaip buvo atrastas hipnopedijos, arba mokymo miegant, principas, — direktorius reikšmingai patylėjo.

Atrastas tai atrastas, bet dar daug metų praėjo, kol tas principas buvo naudingai pritaikytas.

— Ši istorija atsitiko praėjus tik dvidešimt trejiems metams po to, kai mūsų viešpats Fordas išleido į rinką pirmąjį „T” modelį, — sulig šiais žodžiais direktorius peržegnojo sau pilvą T ženklu, ir visi studentai pagarbiai pasekė jo pavyzdžiu. — Tačiau...

Studentai kaip įgelti užsirašinėjo. *„Hipnopedija pirmų kartą oficialiai panaudota 214-aisiais Fordo eros metais. Kodėl ne anksčiau? Dėl dviejų priežasčių. Pirma*...”

— Pirmieji eksperimentuotojai, — kalbėjo direktorius, — ėjo klaidinga kryptimi. Jie manė, jog hipnopediją galima paversti proto lavinimo įrankiu...

(Mažas berniukas miega ant dešiniojo šono, dešinė ranka nukarusi nuo lovos krašto. Iš apvalios tinklinės angos dėžės šone sklinda tylus balsas:

„Nilas — pati ilgiausia Afrikos upė ir antroji pagal ilgį visame Žemės rutulyje. Nors Nilas ir trumpesnis už Misisipę ir Misūrį,

jis lenkia visas upes savo baseinu, besidriekiančiu per 35 platumos laipsnius...”

Kitą rytą per pusryčius vaiką klausia:

— Tomi, ar žinai, kokia ilgiausia Afrikos upė?

— Ne, — purto galvą Tomis.

— Bet argi neprisimeni, kaip prasideda: „Nilas — pati...”

— „Nilas — pati — ilgiausia — Afrikos — upė — ir — antroji — pagal — ilgį — visame — Žemės — rutulyje...” — Žodžiai liete liejasi. — Nors — Nilas — ir — trumpesnis -...”

— Tai kokia ilgiausia upė Afrikoje?

Berniuko akys tuščios.

— Nežinau.

— O Nilas, Tomi?

— „Nilas — pati — ilgiausia — Afrikos — upė — ir — antroji...”

— Tai kuri upė ilgiausia, Tomi?

Tomis prapliumpa ašarom.

— Nežinau, — rauda jis.)

Šios raudos ir prislėgė pirmuosius tyrinėtojus, pabrėžė direktorius. Eksperimentai nutrūko. Daugiau niekas nebebandė įkalti vaikams Nilo ilgio per miegą. Ir gerai padarė. Mokslo neišmoksi, jei nesupranti, apie ką kalbama.

— Bet jeigu jie būtų ėmęsi dorovinio auklėjimo, — kalbėjo direktorius, vesdamas studentus link durų, o šie skubiai visą laiką užsirašinėjo — ir eidami, ir kildami liftu. — Štai dorovinis auklėjimas niekada, jokiu būdu neturi būti grindžiamas supratimu.

„Tylos, tylos”, — sušnibždėjo garsiakalbis, kai jie išėjo iš lifto penkioliktame aukšte, ir šis šnibždesys be perstojo sklido iš visuose koridoriuose lygiais tarpais kabančių metalinių žiomenų. Studentai ir netgi pats direktorius nejučiomis pasistiebė ant pirštų galiukų. Žinoma, jie visi buvo alfos, bet ir alfų refleksai buvo neblogai išugdyti. „Tyliau! Tyliau!” — visas penkioliktas aukštas šnypštė tą kategorinį imperatyvą.

Patipenę penkiasdešimt jardų, jie priėjo duris, kurias direktorius atsargiai atidarė. Peržengę slenkstį, atsidūrė pustamsiame miegamajame su užtrauktomis užuolaidomis. Palei sieną viena eile stovėjo aštuoniasdešimt lovyčių. Buvo

girdėti lengvas, lygus alsavimas ir nuolatinis murmesys, tarsi kažkur toli Šnibždėtų vos girdimi balsai.

Jiems įėjus, pakilo auklė ir išsitempė priešais direktorių.

— Kokia šiandien pamoka? — paklausė jis.

— Pirmosios keturiasdešimt minučių buvo skirtos sekso pradmenims, — atsakė ji. — O dabar perėjome prie klasinės savimonės pagrindų.

Direktorius palengva nužingsniavo išilgai lovelių virtinės. Aštuoniasdešimt berniukų ir mergaičių sveikai įraudusiais nuo miego skruostais tyliai kvėpavo. Iš po kiekvienos pagalvės sklido šnibždesys. Direktorius stabtelėjo ir, pasilenkęs virš vienos lovelės, įdėmiai pasiklausė.

— Sakote, klasinės savimonės pagrindų? Padarykime kiek garsiau — per garsiakalbį.

Kambario gale, ant sienos, buvo pritvirtintas garsiakalbis. Direktorius priėjo ir paspaudė mygtuką.

— ...dėvi žalius drabužius, — nuo vidurio sakinio pradėjo tylus, bet labai aiškus balsas, — o deltos — chaki spalvos. O, ne, aš nenoriu žaisti su deltų vaikais. O epsilonai dar blogesni. Jie visiškai kvaili, nesugeba nei skaityti, nei rašyti. Be to, jie apsidarę juodai, o tai tokia bjauri spalva. Kaip gerai, kad aš beta.

Balsas patylėjo, paskui vėl pradėjo:

— Alfų vaikai aptaisyti pilkais drabužiais. Alfos dirba daug sunkiau nei mes, nes jie baisiai protingi. Tiesiog nuostabu, jog aš beta, man nereikia taip sunkiai dirbti. Ir vis dėlto mes kur kas geresni už gamas ir deltas. Gamos kvaili. Jie visi dėvi žalius drabužius, o deltos — chaki spalvos. Ne, ne, aš nenoriu žaisti su deltomis. O epsilonai dar blogesni. Jie visiškai kvaili, nesugeba...

Direktorius vėl spustelėjo jungiklį. Balsas nutilo. Tiktai jo šmėkliškas antrininkas tebemurmėjo po aštuoniasdešimt pagalvių.

— Iki jie pabus, tai bus pakartota dar keturiasdešimt ar penkiasdešimt kartų; paskui vėl ketvirtadienį ir šeštadienį. Triskart per savaitę, po šimtą dvidešimt kartų per trisdešimt mėnesių. Po to pradės mokytis kitą, sunkesnę pamoką.

Rožės ir elektros šokai, deltų chaki drabužiai ir česnako dvokas — šie ryšiai negrįžtamai įtvirtinami, dar vaikui neišmokus kalbėti. Tačiau bežodis refleksų ugdymas yra primityvus ir urminis; jis neleidžia suvokti subtilesnių niuansų, neįstengia įskiepyti sudėtingesnių elgesio modelių. Tam reikalui naudojami žodžiai, bet tokie žodžiai, į kuriuos gilintis nebūtina. Trumpai tariant, reikalinga hipnopedija.

— Didžiausia visų laikų dorovinė ir visuomeninė jėga.

Studentai užsirašė tai sąsiuviniuose. Iš pirmų lūpų.

Direktorius dar kartą paspaudė jungiklį.

— ...baisiai protingi, — kalbėjo tylus, įtaigus, nenuilstantis balsas, — tiesiog nuostabu, jog aš beta, nes...

Kažin ar tai vandens lašai, nors išties vanduo ir kiečiausią akmenį pratašo, veikiau tai ištirpusio vaško lašai, tie lašai prilimpa, aptraukia ir susimaišo su tuo, ant ko krinta, kol galiausiai visas akmuo virsta į vieną gelsvą vaško gumulą.

— Kol galiausiai vaiko protas užpildomas tomis įtaigomis, o tų įtaigų suma tampa vaiko protu. Ir ne tik vaiko. Ir suaugusiojo — visam gyvenimui. Protas — mąstantis, trokštantis, sprendžiantis protas susideda iš to, kas jam įteigta. Mūsų įteigta! — šūktelėjo triumfuodamas direktorius. — Valstybės įteigta! — Jis trinktelėjo ranka į artimiausią stalą. — Ir todėl...

Triukšmas privertė jį atsigręžti.

— O viešpatie Forde! — ištarė jis kitokiu tonu. — Nagi vaikus prižadinau.

Trečias skyrius

Už pastato, parke, buvo žaidimų metas. Šiltoje birželio saulėje šeši ar septyni šimtai nuogų berniukų ir mergaičių lakstė spygaudami po vejas, žaidė su kamuoliu arba poromis ir po tris tyliai tupėjo žydinčiuose krūmuose. Skleidė žiedus rožės, giraitėje savo melodijas išvedžiojo dvi lakštingalos, tarp liepų ne į toną kukavo gegutė. Ore aidėjo mieguistas bičių ir malūnsparnių dūzgesys.

Direktorius su studentais kurį laiką pastovėjo ir pažiūrėjo, kaip vaikai žaidžia išcentrinį muštuką. Gal dvidešimt jų buvo susirinkę aplink chromuoto plieno bokštą. Kamuolys, užmestas ant bokšto viršuje esančios aikštelės, nuriedėdavo į jo vidų ir nukrisdavo ant greitai besisukančio disko, kuris išsviesdavo jį pro vieną iš daugelio angų, išpjautų cilindrinėje bokšto sienoje, o vaikai jį turėdavo pagauti.

— Keista, — susimąstęs prabilo direktorius, kai jie nuėjo toliau, — keista, kai pagalvoji, jog netgi mūsų viešpaties Fordo laikais daugeliui žaidimų reikėdavo tik vieno ar poros kamuolių, keleto lazdų ir gal dar tinklelio. Įsivaizduokite, kokia tai kvailystė — leisti žaisti žaidimus, kad ir sudėtingus, bet niekuo neprisidedančius prie vartojimo augimo. Tai tiesiog beprotystė. Šiais laikais Valdytojai neleidžia jokio naujo žaidimo neįsitikinę, jog jam reikės bent jau tiek sportinio inventoriaus, kiek reikia pačiam sudėtingiausiam šiuo metu žaidžiamam žaidimui.

Čia jo dėmesys nukrypo kitur.

— Kokia žavinga porelė, — parodė staiga ranka.

Nedidelėje pievelėje, tarp aukštų šilojų medžių, du vaikai — berniukas maždaug septynerių ir gal metais vyresnė mergaitė — labai rimtai ir taip susitelkę, tarsi būtų mokslininkai, įnikę į kokio reiškinio tyrimą, žaidė primityvų seksualinį žaidimą.

— Žavu, žavu! — jausmingai pakartojo direktorius.

— Žavu, — mandagiai pritarė jaunuoliai, bet jų šypsena buvo gana globėjiška. Juk visai neseniai jie patys šitaip vaikiškai pramogavo, todėl dabar į tai žvelgė iš aukšto. Žavu? Bet tai tik mažiai paikioja, ir tiek. Mažių paikystės.

— Man visuomet atrodė, — tęsė direktorius tokiu pačiu kiek sentimentaliu tonu, tik staiga jį pertraukė garsus raudojimas.

Iš gretimo krūmo išėjo auklė, vesdama už rankos žliumbiantį berniūkštį. Jiems iš paskos turseno sunerimusi mergytė.

— Kas atsitiko? — paklausė direktorius.

Auklė truktelėjo pečiais.

— Nieko ypatingo, — atsakė ji. — Tiesiog šis berniukas nelabai nori dalyvauti paprastame erotiniame žaidime. Ir anksčiau tai pastebėjau. O šiandien vėl. Prapliupo verkti va...

— Garbės žodis, — įsiterpė sunerimusi mergytė, — aš nieko blogo jani nepadariau. Garbės žodis.

— Na, žinoma, mieloji, — nuramino ją auklė. — Taigi, — tęsė ji, kreipdamasi į direktorių, — aš jį vedu pas vyresniojo psichologo padėjėją, reikia patikrinti, ar nėra kokių nukrypimų.

— Na ir gerai, veskite, — pritarė direktorius. — O tu pasilik čia, vaikeli, — pridūrė, kai auklė nuėjo su savo vis dar bliaunančiu augintiniu. — Kuo tu vardu?

— Poli Trocki.

— Puikus vardas, — pagyrė direktorius. — Bėk ir pasiieškok kito žaidimų draugo.

Mergytė nustriksėjo į krūmus ir dingo iš akių.

— Kokia miela mažiulė! — ištarė direktorius, žvelgdamas jai įkandin. Paskui, atsigręžęs į studentus, pasakė: — Tai, ką dabar jums pranešiu, turbūt pasirodys neįtikima. Tačiau nedaug istorijos teragavusiems daugelis istorijos faktų atrodo neįtikimi.

Ir jis jiems pranešė nuostabią žinią. Ištisus šimtmečius prieš Fordo erą ir netgi daugelyje kartų po to erotiniai vaikų žaidimai buvo laikomi nenormaliu dalyku (juoko protrūkis) — ne tik nenormaliu, bet ir amoraliu („Negali būti!”), ir todėl buvo griežtai draudžiami.

Jo klausytojų veiduose atsispindėjo nuostaba ir nepatiklumas. Negi vargšams vaikučiams nebuvo leidžiama smagintis? Sunku patikėti.

— Netgi paaugliams neleisdavo, — tęsė direktorius, — netgi jaunuoliams kaip jūs...

— Negali būti!

— Išskyrus vogčia praktikuojamą pasimėgavimą ir homoseksualizmą, ničnieko.

— Ničnieko?

— Taip, daugeliu atveju nieko — iki dvidešimt metų.

— Dvidešimt? — choru aiktelėjo studentai, netikėdami savo ausim.

— Dvidešimt, — pakartojo direktorius. — Sakiau gi, kad jums tai pasirodys neįtikima.

— Ir kas atsitiko? — paklausė studentai. — Kas iš to išėjo?

— Išėjo baisus dalykas, — staiga į pokalbį įsiterpė sodrus bosas.

Jie apsižvalgė. Šalimais stovėjo nepažįstamas tamsiaplaukis žmogus — vidutinio ūgio, kumpanosis, putliomis lūpomis ir labai skvarbiomis juodomis akimis.

— Baisus, — pakartojo jis.

Direktorius tuo metu buvo prisėdęs ant vieno iš suolų iš plieno ir kaučiuko, patogiai išmėtytų po visą parką, tačiau, išvydęs nepažįstamąjį, pašoko ir puolė jo link, plačiai išskėtęs rankas ir išsišiepęs ligi ausų.

— Valdytojas! Kokia maloni staigmena! įsivaizduokite, jaunuoliai, — tai pats Valdytojas, jo fordybe Mustafa Mondas.

Visuose keturiuose tūkstančiuose Centro kambarių keturi tūkstančiai elektrinių laikrodžių vienu metu išmušė keturias. Iš garsiakalbių prabilo negyvi balsai:

— Pagrindinė dienos pamaina baigta. Į darbą stoja antroji dienos pamaina...

Lifte, kildami į persirengimo kambarius, Henris Fosteris ir rūšiavimo direktoriaus pavaduotojas gana atvirai atsuko nugaras į Bernardą Marksą, psichologijos skyriaus specialistą — nusigręžė nuo žmogaus su prasta reputacija.

Duslus mašinų gausmas ir dundėjimas vis dar virpino purpurinį gemalinės orą. Pamainos ateidavo ir išeidavo, vilkligės spalvos veidus keitė kiti, tačiau didingai ir be perstojo šliaužė pirmyn konvejeriai su busimaisiais žmonėmis.

Linama Kraun skubiai nužingsniavo durų link.

Jo fordybė Mustafa Mondas! Besisveikinantiems studentams vos akys neišsprogo ant kaktos. Mustafa Mondas! Nuolatinis

Vakarų Europos Valdytojas! Vienas iš dešimties pasaulio Valdytojų. Vienas iš dešimties — o be niekur nieko atsisėdo ant suolo greta direktoriaus ir pasėdės, pabus su jais, pakalbės... taip, taip, jie išgirs žodžius iš pirmų lūpų. Iš paties Fordo lūpų.

Pora įrudusių it krevetės vaikų išlindo iš brūzgynų, įsispitrėjo į juos didelėmis nustebusiomis akimis, paskui vėl grįžo į krūmus žaisti savo žaidimų.

— Visi prisimenate, — pasakė Valdytojas skardžiu žemu balsu, — turbūt visi prisimenate tą puikų ir įkvėptą mūsų viešpaties Fordo posakį: „Istorija — tai paistalai”. Istorija, — pakartojo jis neskubėdamas, — tai paistalai.

Jis mostelėjo ranka, tarsi nematoma šluotele brauktų dulkes, o tos dulkės — tai Harapa, tai chaldėjų Oras; tarsi voratinklius, o tie voratinkliai — tai Tėbai ir Babilonas, Knosas ir Mikėnai. Brūkšt šluotele — ir prapuolė Odisėjas, prapuolė Jobas, Jupiteris, Buda ir Jėzus. Brūkšt — ir nebeliko tų senovės pelenų, vardu Atėnai ir Roma, Jeruzalė ir Vidurinioji Karalystė. Brūkšt — ir vieta, kur buvo Italija, ištuštėjo. Brūkšt — nušluotos katedros: brūkšt, brūkšt — sudie, „Karaliau Lyrai” ir Paskalio „Mintys”; brūkšt — sudie, „Pasija”, sudie, „Requiem”; sudie, Simfonija; brūkšt...

— Skrendi šįvakar į jutiminį, Henri? — pasiteiravo rūšiuotojo pavaduotojas. — Girdėjau, šiandien „Alhambroje” puikus naujas filmas. Yra meilės scena ant meškos kailio; sako, nuostabi. Atgamintas kiekvienas meškos plaukelis. Stulbinantys lytėjimo efektai.

— Štai kodėl jūsų nemoko istorijos, — tęsė Valdytojas. — Bet dabar atėjo laikas...

Direktorius pažvelgė į jį sunerimęs. Juk sklando keisti gandai apie senas uždraustas knygas, slepiamas Valdytojo kabinete, seife. Biblijos, poezija — Fordas žino kas.

Mustafa Mondas pastebėjo jo neramų žvilgsnį, ir jo raudonų lūpų kampeliai ironiškai truktelėjo.

— Nebijokite, direktoriau, — pasakė jis kiek pašiepiamai, — aš jų nesugadinsiu.

Direktorius sumišęs nutylėjo.

Fani dirbo supilstymo salėje, jos pavardė irgi buvo Kraun. Bet kadangi du milijardai planetos gyventojų teturėjo tik dešimt tūkstančių vardų ir pavardžių, tas sutapimas labai nestebino.

Linaina patraukė žemyn savo užtrauktukus — vieną palaidinukės, abiem rankom du kelnių šonuose ir dar vieną — apatinuko. Likusi tik su bateliais ir kojinėmis, ji nužingsniavo link vonių kabinų.

Gimtieji namai — keletas nedidelių kambarėlių, kur kaip silkės statinėje susikimšę jų gyventojai: vyras, nuolat besivaikuojanti moteris ir tuntas įvairaus amžiaus berniūkščių ir mergiočių. Tvankybė, kamšatis; tikras kalėjimas, ir dar antisanitarinis. Tamsybė, ligos, smarvė.

(Valdytojas taip gyvai pavaizdavo tą kalėjimą, jog vienas studentas, jautresnis nei kiti, išbalo ir vos nesusivėmė.)

Linaina išlipo iš vonios, nusišluostė su rankšluosčiu, nusikabino pritaisytą prie sienos ilgą žarną, atsuko jos antgalį į krūtinę, tarsi ketindama nusišauti, ir paspaudė gaiduką. Pašildyto oro srovė nupudravo ją smulkiais talko milteliais. Virš praustuvės iš aštuonių nedidelių čiaupų bėgo aštuoni skirtingi kvepalai ir odekolonai. Ji pasirinko trečiąjį iš kairės, pasikvėpino šipru ir, laikydama rankoje batelius ir kojines, išėjo iš kabinos pažiūrėti, ar yra neužimtų vibrovakuuminių aparatų.

O dvasine prasme gimtieji namai buvo tokie pat šlykštūs kaip ir fizine. Psichologiniu požiūriu, tai buvo atmatų duobė, triušių urvas, įkaitintas susigrūdusių jame gyvybių trinties, dvokiantis perdėtu jausmingumu. Koks dusinantis dvasinis artumas, kokie pavojingi, laukiniai, nešvankūs santykiai tarp šeimos grupės narių! Motina kaip pamišusi užguldavo savo vaikus.

— Ir man nepatinka. Bet jeigu tai naudinga...

Fam tikrai nestokojo sveiko proto.

Mūsų viešpats Fordas — arba Froidas, kaip dėl kažkokios nesuvokiamos priežasties jis vadindavo save kalbėdamas apie

psichologines problemas, mūsų viešpats Froidas pirmasis atskleidė pasibaisėtinus šeimos gyvenimo pavojus. Pasaulis knibždėjo tėvų, vadinasi, ir kančių; knibždėjo motinų, vadinasi, ir visokių iškrypimų, nuo sadizmo iki skaistybės, knibždėjo brolių, seserų, dėdžių, tetų — knibždėjo pamišimų ir savižudybių.

— Ir vis dėlto tarp Samojos laukinių, kai kuriose salose prie Naujosios Gvinėjos krantų...

Atogrąžų saulės, tarsi šilto medaus, nulieti nuogi vaikų kūnai, gašliai besivoliojantys tarp hibiskų žiedų. Jų namai — bet kuri iš dvidešimties palmių lapais dengtų trobelių. Trobriano salose pastojimą priskirdavo protėvių dvasioms; apie tėvus ten nebuvo nė kalbos.

— Kraštutinumai visada susisiekia, — pridūrė Valdytojas. — Vien dėl to, kad jiems buvo lemta susisiekti.

— Daktaras Velsas pasakė, kad trijų mėnesių pseudonėštumo kursas labai pataisys man sveikatą trejiems ar ketveriems metams.

— Na, gal ir taip, — sutiko Linaina. — Bet, Fani, negi tu ištisus tris mėnesius negalėsi...

— Ką tu, mieloji. Tik savaitę ar dvi, ne daugiau. Šį vakarą praleisiu klube žaisdama muzikinį bridžą. O tu turbūt lėksi linksmintis?

Linaina linktelėjo:

— Su kuo?

— Su Henriu Fosteriu.

— Vėl? — apstulbusi paklausė Fani su skausminga ir priekaištinga mina, visiškai nepritinkančia prie jos apvalaus kaip mėnulis geraširdžio veido. — Nejaugi tu vis dar vaikščioji su Henriu Fosteriu?

Motinos ir tėvai, broliai ir seserys. Tačiau buvo dar ir vyrai, žmonos, mylimieji. Buvo dar vienpatystė ir romantiška meilė.

— Nors jums turbūt tie žodžiai nieko nesako, — pratarė Mustafa Mondas.

Jie papurtė galvas.

Šeima, vienpatystė, romantiška meilė. Visur išimtinis dėmesys vienam vieninteliam, polėkis ir energija nukreipti siaura vaga.

— O juk kiekvienas priklauso visiems kitiems, — pacitavo jis hipnopedijos posakį.

Studentai linktelėjo visiškai sutikdami su šiuo teiginiu, kuris, daugiau nei šešiasdešimt du tūkstančius kartų ištartas miegamojo tamsoje, pasidarė ne tik teisingas, bet tapo neginčijama, savaime suprantama ir nereikalaujančia įrodymų tiesa.

— Bet šiaip ar taip, — paprieštaravo Linaina, — dar tik keturi mėnesiai, kai aš su Henriu.

— Tik keturi mėnesiai! Nieko sau. O, be to, — pagrūmojo pirštu Fani, — visą tą laiką, be Henrio, nieko daugiau ir nebuvo, tiesa?

Linaina skaisčiai nuraudo, tačiau nei akys, nei balsas nerodė paklusnumo.

— Taip, nieko daugiau, — atšovė ji kone irzliai. — Ir tikrai nesuprantu, kuriam galui jų turėjo būti.

— Ji, matote, nesupranta, kuriam galui, — pakartojo Fani, kreipdamasi tarsi į nematomą klausytoją už kairiojo Linainos peties. Bet tuoj pat pakeitusi toną pridūrė: — Na, be juoko, aš išties manau, kad tau tiesiog reikia būti atsargesnei. Visą laiką su vienu ir su vienu — tai tiesiog baisiai nepadoru. Jeigu būtum keturiasdešimties ar trisdešimt penkerių, dar galima atleisti. Bet tavo amžiuje, Linaina! Ne, šitaip nedera. Juk tu žinai, kaip tvirtai mūsų direktorius nusistatęs prieš visokį aistringumą ir vilkinimą. Keturis mėnesius su Henriu Fosteriu, ir su niekuo daugiau — jei direktorius sužinotų, tai pašėltų...

— Įsivaizduokite vandentiekio vamzdį.

Studentai įsivaizdavo tokį vamzdį.

— Pradurkime jame vieną skylutę, — tęsė Valdytojas. — Kokia ištrykš čiurkšlė! O jeigu pradursime dvidešimt skylučių, gausim dvidešimt nedidelių fontanėlių. „Mano vaikeli. Mano mažyti!..” „Mama!” Tas pamišimas užkrečiamas. „Mylimasis, tu mano vienintelis, mieliausias, brangiausias...”

Motinystė, vienpatystė, romantiška meilė. Aukštai trykšta fontanas; kaip padūkusi šoka putota čiurkšlė. Tie jausmai veržiasi tik pro vieną mažytę angelę. Mano mielasis. Mano vaikeli. Nenuostabu, jog tie vargšai, gyvenę prieš Fordo erą, buvo ir pamišę, ir nedori, ir nelaimingi. Jų pasaulis neleido jiems lengvai žiūrėti į gyvenimą, neleido būti sveikais, dorais ir laimingais. Motinystė ir meilė, draudimai, kuriems jie nebuvo įpratinti paklusti, pagundos ir vieniši atgailavimai, visokios ligos ir begalinės kančios, atskiriančios nuo visų, neaiški ateitis ir skurdas — visa tai vertė juos smarkiai jaudintis. O kai žmogus smarkiai jaudinasi, ir dar vienatvėje, beviltiškai atitolęs nuo kitų — ar gali jis būti pastovus?

— Žinoma, visai atsisakyti Henrio nereikia. Tik laikas nuo laiko keisk jį kitais, štai ir viskas. Juk ir jis turi kitų merginų?

— Turi, — sutiko Linaina.

— Savaime aišku. Henris Fosteris — tikras vyras ir visada elgiasi korektiškai. O prisimink direktorių. Kaip griežtai jis laikosi etiketo.

Linaina linktelėjo.

— Taip, šiandien jis paplekšnojo man per užpakaliuką...

— Na, štai! — džiaugsmingai šūktelėjo Fani. — Štai tau pavyzdys, kaip jis niekad neperžengia padorumo ribų.

— Pastovumas, — pabrėžė Valdytojas, — pastovumas. Be pastovios visuomenės nėra civilizacijos. O pastovios visuomenės neįmanoma įsivaizduoti be pastovių visuomenės narių.

Jo balsas skambėjo kaip trimitas. Nuo jo garso visiems darėsi ramiau, šilčiau.

Mašina sukasi, sukasi ir turi suktis amžinai. Jei sustos — mirtis. Anksčiau ant žemės plutos knibždėjo milijardas gyventojų. Ėmė suktis mašinų ratai. Ir po pusantro šimto metų atsirado du milijardai. Sustabdykite mašinas. Po pusantro šimto savaičių vėl teliks milijardas, o kitas milijardas vyrų ir moterų bus miręs badu.

Ratai turi suktis be perstojo, bet juos reikia prižiūrėti. Jiems prižiūrėti reikia žmonių, tokių pat tvirtų kaip tų ratų ašys, sveikų, paklusnių, visada patenkintų.

O tie, kurie virkauja: „Mano vaikeli, mano motinėle, mano vienintele meile”, kurie dejuoja: „Mano kaltė, mano rūstusis Dieve”, kurie klykia iš skausmo, kliedi karščiuodami, sielvartauja dėl senatvės ir skurdo, — argi sugebės jie prižiūrėti ratus? O jeigu nesugebės? Milijardo vyrų ir moterų lavonus bus nelengva užkasti ar sudeginti.

— Ir galų gale, — kantriai įkalbinėjo Fani, — argi sunku, argi nemalonu turėti dar vieną ar du vyrus greta Henrio? Vienu žodžiu, dažniau pasiįvairink gyvenimą...

— Pastovumas, — vėl pabrėžė Valdytojas, — pastovumas. Visa tai — jo dėlei.

Plačiu rankos mostu jis apvedė parką, didžiulius Ugdymo centro pastatus ir nuogus vaikus, besislapstančius krūmuose arba bėgiojančius po pievą.

Linaina palingavo galvą ir susimąsčiusi pratarė:

— Kažkodėl pastaruoju metu manęs netraukia tie pasiįvairinimai. Ar tu pati, Fani, nepastebėjai, kad kartais jų nesinori, a?

Fani linktelėjo užjausdama ir pritardama.

— Tačiau reikia stengtis, — pasakė ji pamokomai, — reikia žaisti pagal taisykles. Šiaip ar taip, kiekvienas priklauso visiems kitiems.

— Taip, kiekvienas priklauso visiems kitiems, — lėtai pakartojo Linaina ir atsidususi kiek patylėjo. Paskui paėmė draugės ranką ir švelniai spustelėjo: — Tu visiškai teisi, Fani. Kaip visada. Aš pasistengsiu.

Užtvenktas upokšnis kyla ir liejasi per krantus — poreikis virsta protrūkiu, aistra, netgi beprotybe: tai priklauso nuo srovės jėgos ir nuo užtvankos aukščio bei stiprumo. Kai užtvankos nėra, srautas palengva teka skirtąja vaga į palaimingą jūrą. Gemalas alkanas; diena iš dienos, be perstojo pumpuoja kraujo pakaitalą siurblys, darydamas aštuonis

šimtus apsisukimų per minutę. Suklykia išpilstytas kūdikis, ir tuoj pat pasirodo auklė su išorinio sekreto buteliuku. Jausmas slypi tame laiko tarpe tarp poreikio ir jo patenkinimo. Sutrumpink tą tarpą, pašalink visas ankstesnes nereikalingas kliūtis.

— Laimingi jūs! — šūktelėjo Valdytojas. — Kiek pastangų pridėta, kad jūsų gyvenimo neapsunkintų jausmai, kad, kiek tai įmanoma, išvis būtumėte apsaugoti nuo jausmų.

— Fordas savo ratuose, — sumurmėjo direktorius. — Pasaulyje viskas gerai.

— Linaina Kraun? — užsisegęs kelnes užtrauktuku, atsiliepė Henris Fosteris. — O, tai puiki mergina. Nuostabiai pneumatiška. Stebiuosi, kad lig šiol jos nepaskanavai.

— Pats nesuprantu, kaip tai atsitiko, — pasakė rūšiuotojo padėjėjas. — Būtinai paskanausiu. Pirma proga.

Iš savo vietos kitoje persirengimo kambario pusėje Bernardas Marksas nugirdo jų pokalbį ir išblyško.

— Tiesą sakant, — tarė Linaina, — man ir pačiai truputį pradeda nusibosti — kas dieną tik Henris ir Henris. — Ji užsimovė kairiąją kojinę. — Ar pažįsti Bernardą Marksą? — paklausė pabrėžtai nerūpestingu tonu.

Fani kone krūptelėjo.

— Negi tu?..

— Kodėl gi ne? Juk Bernardas — pliusinis alfa. Be to, jis kviečia mane vykti su juo į vieną laukinių draustinį, o aš visada norėjau pamatyti laukinių draustinį.

— Betgi tu žinai, kokia jo reputacija!

— Kas man darbo, kokia jo reputacija.

— Žmonės sako, jis nemėgsta golfo.

— Maža ką žmonės sako, — pasišaipė Linaina.

— Ir daugiausia laiko praleidžia atsiskyręs nuo visų — vienas, — pasibaisėjusi pasakė Fani.

— Na, su manim jis nebus vienas. Ir apskritai, kodėl visi su juo taip bjauriai elgiasi? Man jis visai mielas. — Ji šyptelėjo prisiminusi, koks drovus jis buvo kalbėdamas su ja. Bemaž

išsigandęs — tarsi ji būtų pasaulio Valdytoja, o jis — minusinis delta, prižiūrintis mašinas.

— Prisiminkite savo gyvenimą, — pasakė Mustafa Mondas. — Ar kuris jūsų yra susidūręs su kokia neįveikiama kliūtimi?

Po šio klausimo stojusi tyla reiškė neigiamą atsakymą.

— Ar teko kuriam nors ilgai laukti, kol buvo patenkintas atsiradęs poreikis?

— Na... — prabilo vienas jaunuolis ir sumišo.

— Kalbėkite, — pasakė direktorius. — Jo fordybė laukia.

— Kartą turėjau laukti beveik keturias savaites, kol mergaitė sutiko.

— Ir dėl to jūsų jausmas labai sustiprėjo?

— Siaubingai!

— Būtent taip — siaubingai, — pritarė Valdytojas. — Mūsų protėviai buvo tokie kvaili ir trumparegiai, jog kai pasirodė pirmieji reformatoriai ir pasisiūlė išvaduoti juos nuo tų siaubingų jausmų, tai nenorėjo klausyti.

„Taip kalba, tarsi ji būtų mėsos gabalas, — grikštelėjo dantimis Bernardas. — Nepaskanavai, paskanausiu. Tarsi tai būtų aviena. Prilygina ją avienos kotletui. Ji pasakė, kad pagalvos, kad atsakys šią savaitę. O viešpatie Forde.” — Kaip jis norėjo prieiti prie jų ir trenkti iš visų jėgų į veidą — ir dar, ir dar.

— Taip, aš išties ją tau rekomenduoju, — kalbėjo Henris Fosteris.

— Paimkime, pavyzdžiui, ektogenezę. Pficneris ir Kavagučis parengė vystymosi kūno išorėje metodiką. Bet ar vyriausybės atkreipė į ją dėmesį? Neatkreipė. Sutrukdė kažkas, kas vadinosi krikščionybė. Moteris ir toliau vertė būti gyvavedėmis.

— Jis toks negražus, — pasakė Fani.

— O man patinka, kaip jis atrodo.

— Ir dar toks mažas, — susiraukė Fani; mažumas buvo būdingas žemųjų kastų prastybės požymis.

— Tai kaip tik labai miela, — atsiliepė Linaina. — Jį taip ir norisi paglostyti. Na, žinai, kaip kačiuką.

Fani nustėro.

— Sako, kai jis dar buvo butelyje, kažkas suklydo — pamanė, jog jis gama, ir įpylė spirito į kraujo pakaitalą. Dėl to jis toks menkutis.

— Tušti plepalai! — pyktelėjo Linaina.

Anglijoje uždraudė netgi mokymą miegant. Buvo tuomet kažkas, ką vadino liberalizmu. Parlamentas (ar žinote šią senovinę sąvoką?) priėmė įstatymą prieš hipnopediją. Išliko parlamento archyvai. Kalbos apie piliečio laisvę. Laisvę būti nevykėliu ir varguoliu. Laisvę nerasti vietos gyvenime.

— Na, ką tu, bičiuli, aš nieko prieš. Labai prašom. — Henris Fosteris paplekšnojo draugą per petį. — Juk kiekvienas priklauso visiems kitiems.

„Po šimtą pakartojimų trissyk per savaitę ketverius metus, — pagalvojo Bernardas Marksas; jis buvo hipnopedijos specialistas. Šešiasdešimt du tūkstančiai keturi šimtai pakartojimų — ir štai randasi tiesa. Idiotai!"

— Arba kastų sistema. Nuolat siūloma — ir nuolat atmetama. Trukdė kažkas, vardu demokratija. Tarsi žmonių lygybė būtų kažkas aukštesnio nei fizinė bei cheminė lygybė.

— Na, aš vis tiek vyksiu su juo.

„Nekenčiu jų, nekenčiu", — niršo Bernardas. Bet jų buvo du, jie augaloti, jie stiprūs.

— Devynerių metų karas prasidėjo 141 Fordo eros metais.

— Vis tiek, netgi jeigu jam iš tikrųjų įpylė spirito į kraujo pakaitalą.

Fosgenas, chlorpikrinas, etilo jodo acetatas, difenilcianarsinas, trichlormetilas, chlorformiatas, ipritas. Jau nekalbant apie cianido rūgštį.

— Nors aš tuo netikiu, — nusprendė Linaina.

— Įsivaizduojate, kaip gaudžia keturiolika tūkstančių lėktuvų, puolančių plačiu frontu. Tačiau juodligės bombų sprogimai Kurfiurstendamo gatvėje ir aštuntojoje Paryžiaus apygardoje buvo ne garsesni už popierinio maišelio pliaukštelėjimą.

— O todėl, kad labai noriu pamatyti laukinių draustinį.

— $CH_3C_6H_2(NO_2)_3$ — I- $Hg(CNO)_2$ = na, ir ką gauname? Didžiulę duobę, krūvą plytų skaldos, mėsos gabalus ir gleivių draikanas, koją su batu, lekiančią ore ir — šlept! — nusileidžiančią tarp skaisčiai raudonų pelargonijų, taip gražiai žydėjusių tą vasarą.

— Tu nepataisoma, Linaina, aš pasiduodu.

— Rusų metodas vandentiekiui užkrėsti buvo ypač išmoningas.

Atsukusios viena kitai nugaras, Fani ir Linaina toliau rengėsi tylėdamos.

— Devynmetis karas, didysis ekonomikos krachas. Reikėjo rinktis: arba pasaulio valdžia, arba suirutė. Arba pastovumas, arba...

— Fani Kraun taip pat puiki mergina, — pasakė rūšiuotojo padėjėjas.

Lopšelyje baigėsi pradinio klasinio susipratimo pamoka, dabar balsai rengė busimuosius būsimų pramonės gaminių vartotojus. „Man taip patinka skraidyti, — šnibždėjo jie, — man taip patinka skraidyti, man taip patinka dėvėti naujus drabužius, taip patinka...”

— Žinoma, juodligė pribaigė liberalizmą, tačiau vis tiek prievarta nieko nepakeisi.

— Toli gražu ne tokia pneumatiška kaip Linaina. Toli gražu.

— O seni drabužiai — kaka, — nesiliovė šnibždėti balsai. — Senus skudurus išmetame. Seno netaisyti, naują įsigyti, seno netaisyti, naują įsigyti...

— Valdyti reikia ne botagu, o pyragu. Ne su kumščiais dėti, o protingus sprendimus sėdyne išsėdėti. Pavyzdžiui, mėginta vartojimą padaryti prievole.

— Na štai, aš jau gatava, — pasakė Linaina, bet Fani nusisukusi tebetylėjo. — Na, Fani, mieloji, susitaikykime.

— Kiekvienas vyras, moteris ir vaikas privalėjo kasmet suvartoti tiek ir tiek. Pramonės labui. O tai sukėlė vien tik...

— Seno netaisyti, naują įsigyti. Kuo daugiau lopų dėsi, tuo mažiau turto turėsi; kuo daugiau lopų...

— Vieną dieną, — kapotu balsu niūriai pratarė Fani, — turėsi bėdą.

— ...didžiulio masto piliečių nepaklusnumą. Atsisakymą vartoti. Grįžimą į gamtą.

— Man taip patinka skraidyti. Man taip patinka skraidyti.

— Grįžimą į kultūrą. Taip, taip, netgi į kultūrą. Ramiai sėdėdamas ir skaitydamas knygas, daug nesuvartosi.

— Na, kaip atrodau? — paklausė Linaina. Ji dėvėjo butelio spalvos acetatinio šilko švarkelį, kurio apykaklė ir rankovės buvo apvedžiotos žaliu viskozės kailiu.

— Aštuonis šimtus paprasto gyvenimo šalininkų nušniojo kulkosvaidžiais Goulders Grine.

— Seno netaisyti, naują įsigyti, seno netaisyti, naują įsigyti.

Žalius velvetinius šortus ir baltas viskozinės vilnos kojines, atraitytas žemiau kelių.

— Paskui surengė tas garsias skerdynes Britų muziejaus bibliotekoje. Išnuodijo ipritu porą tūkstančių knygų graužikų.

Žalsvai baltą žokėjaus kepuraitę su dengiančiu akis snapeliu; Linaina avėjo ryškiai žalius lakuotus batelius.

— Galiausiai, — tęsė Mustafa Mondas, — Valdytojai suprato, kad prievarta nieko nepasieksi. Nors ir lėtesni, bet kur kas patikimesni kiti metodai — ektogenezės, refleksų formavimo ir hipnopedijos...

O liemenį buvo susijuosusi aptaisytu sidabru dirbtinio žalio tymo diržu su dėklu, kur pūpsojo reikiamo dydžio kontraceptikų komplektas.

— Pagaliau buvo panaudoti Pficnerio ir Kavagučio atradimai. Pradėta aktyviai agituoti prieš gyvavedišką dauginimąsi.

— Koks grožis! — susižavėjusi šūktelėjo Fani. Ji neįstengė ilgai spirtis Linainos kerams. — O koks nuostabus Maltuso diržas!

— Ir vykdyti kampaniją prieš Praeitį; uždarinėjami muziejai, sprogdinami istoriniai paminklai (laimei, daugelis jų jau buvo sugriauti per devynmetį karą), uždraustos visos knygos, išleistos iki 150 metų prieš Fordą.

— Man būtinai reikia tokio, — pasakė Fani.

— Pavyzdžiui, buvo tokie pastatai, vadinami piramidėmis.

— O mano senasis juodas lakinis diržas...

— Ir dar žmogus, vardu Šekspyras. Jums, aišku, neteko apie juos girdėti.

— Tiesiog gėda segtis tą mano juodą lakinį.

— Tokie yra tikrai mokslinio lavinimo pranašumai.

— Kuo daugiau lopų dėsi, tuo mažiau turto turėsi; kuo daugiau lopų dėsi...

— Ta diena, kai mūsų viešpats Fordas pagamino pirmąjį „T” modelį...

— Aš jį nešioju jau kone trys mėnesiai.

— Buvo paskelbta naujos eros pradžia.

— Seno netaisyti, naują įsigyti; seno netaisyti, naują įsigyti.

— Kaip jau minėjau, buvo toks dalykas, vadinamas krikščionybe.

— Seno netaisyti, naują įsigyti.

— Nepakankamo vartojimo etika ir filosofija...

— Man patinka nauji drabužiai, man patinka nauji drabužiai, man patinka...

— Buvo labai svarbi nepakankamos gamybos laikais, tačiau mašinų amžiuje, epochoje, kai žmonės išmoko gauti azotą iš oro, nepakankamas vartojimas yra išties nusikaltimas visuomenei.

— Man jį padovanojo Henris Fosteris.

— Visiems kryžiams nupjovė viršūnes ir pavertė ženklais „T”. Dar buvo tokia sąvoka kaip Dievas.

— Tai tikras dirbtinis tymas.

— Dabar turime Pasaulio valstybę. Kasmet švenčiame Fordo dieną, rengiame giesmių vakarus ir vienybės pamaldas.

— Viešpatie Forde, kaip aš jų nekenčiu, — galvojo Bernardas Marksas.

— Dar buvo kažkas, ką vadino Dangumi, ir vis dėlto spiritą maukė didžiuliais kiekiais.

„Tarsi mėsos gabalas, tarsi aviena."

— Buvo tokia sąvoka — siela ir tokia sąvoka — nemirtingumas.

— Paklausk Henrio, kur jis jį gavo.

— Tačiau vartojo morfijų ir kokainą.

„O blogiausia tai, kad ir ji pati vaizduojasi mėsos gabalu."

— 178 Fordo eros metais buvo sutelktos dviejų tūkstančių farmakologų ir biochemikų pastangos ir finansuoti jų tyrimai.

— Jis iš tiesų paniuręs, — pasakė rūšiuotojo padėjėjas, linktelėjęs į Bernardą Marksą.

— Po šešerių metų pradėta pramoninė gamyba. Idealus narkotikas.

— Paerzinkime jį.

— Ramina, pakelia nuotaiką, maloniai svaigina.

— Surūgęs, Marksai, surūgęs. — Nuo trinktelėjimo per petį Bernardas krūptelėjo ir pakėlė akis. Tai tas gyvulys Henris Fosteris. — Tau praverstų gramelis somos.

— Visi krikščionybės ir svaigalų privalumai — ir nė vieno jų trūkumo.

„Forde, užmuščiau kaip šunį.” Tačiau garsiai jis tepasakė:

— Ne, ačiū, — ir atstūmė ištiestą tūtelę tablečių.

— Pailsai nuo tikrovės — pasidarai sau šventę, po kurios nekamuoja nei galvos skausmai, nei haliucinacijos.

— Na, imk, — kišo Henris Fosteris, — imk gi.

— Iš esmės tai laidavo pastovumą.

— Vienas kubinis centimetras išgydys visus širdies peršulius, — semtelėjo rūšiuotojo padėjėjas iš hipnopedijos išminties šaltinio.

— Teliko įveikti senatvės negalią.

— Eikit po velnių! — sušuko Bernardas Marksas.

— Ajajai, kokie mes išdidūs!

— Lytiniai hormonai, jauno kraujo perpylimas, magnio druskos...

— Įsidėk į galvą — gramą padarysi, žemės negraibysi, — ir juokdamiesi jie išėjo.

— Visi senatvės negalavimai buvo pašalinti. O kartu su jais, žinoma...

— Tai neužmiršk, paklausk jį apie diržą, — pasakė Fani.

— Kartu su jais ir visos senų žmonių psichikos ypatybės. Dabar žmogaus būdas visą gyvenimą išlieka nepakitęs.

— ...ligi temstant spėti sužaisti du golfo turus. Reikia lėkti.

— Darbas, žaidimai — ir šešiasdešimties sulaukus, mūsų pajėgos ir polinkiai tokie pat kaip ir septyniolikos. Senais negerais laikais senukai visko atsisakydavo, mesdavo darbą, įkniubdavo į religiją, leisdavo laiką skaitydami, mąstydami — *mąstydami*!

„Idiotai, paršai!” — pusbalsiu kartojo Bernardas Marksas, eidamas koridoriumi lifto link.

— Na, o dabar — štai kokia pažanga — seni žmonės dirba, poruojasi, be perstojo linksminasi, sėdėti ir mąstyti jiems nėr kada, o jeigu atsitiktų tokia nelaimė ir ištisinėje pramogų virtinėje atsirastų koks laiko tarpelis, tai juk visada yra soma, gardžioj! soma: paėmei pusę gramo — ir jau sutrumpinta darbo diena, paėmei gramą — šventi visą savaitgalį, du gramai nugramzdins į spalvingą rytietišką sapną, o trys nudangins į tamsią amžinybę mėnulyje. O sugrįžęs atsirasi jau kitoje tarpelio pusėje — ir vėl tu ant tvirto ir patikimo kasdienių darbų ir pramogų pagrindo, vėl žvaliai lakstai iš vieno jutiminio kino į kitą, nuo vienos stangrios merginos prie kitos, nuo elektromagnetinio golfo prie...

— Pasitrauk, mergyte! — piktai sušuko direktorius. — Pasitrauk, berniuk! Argi nematote, kad jo fordybė užsiėmęs? Pasiieškokite kitos vietos savo erotiniams žaidimams.

— Leiskite mažutėliams ateiti pas mane, — pacitavo Valdytojas.

Lėtai ir didingai, tyliai gaudžiant mašinoms, slinko priekin konvejeriai — po trisdešimt tris centimetrus per valandą. Raudonose sutemose blykčiojo nesuskaitomi rubinai.

Ketvirtas skyrius
Pirma dalis

Liftas buvo prisigrūdęs vyrų iš alfų persirengimo kambarių, ir Linainą daugelis pasveikino draugiškais linksėjimais ir šypsniais. Ji buvo populiari mergina ir beveik su visais vienu ar kitu metu buvo permiegojusi.

Mieli berniukai, galvojo ji, atsakinėdama į jų sveikinimus. Puikūs berniukai! Tik gaila, kad Džordžo Edzelio tokios didelės ausys (turbūt jam padaugino priešskydinės liaukos hormono 328-ajame metre?). O žvilgtelėjusi į Benitą Huverį, ji nejučiom prisiminė, jog nusirengęs jis atrodė baisiai jau plaukuotas.

Nukreipusi akis, kiek nuliūdintas prisiminimo apie juodas Benito vilnų sruogas, į lifto kampą, ji išvydo menkutę Bernardo Markso figūrą ir jo melancholišką veidą.

— Bernardai! — žengtelėjo prie jo. — O aš tavęs ieškau. — Skambus jos balsas nustelbė kylančio lifto burzgimą. Vyrai smalsiai atsigręžė. — Norėjau pasikalbėti apie mūsų išvyką į Naująją Meksiką. — Akies kampeliu ji pastebėjo, kad Benitas Huveris iš nuostabos išsižiojo. „Stebisi, kad netrokštu vėl su juo vaikščioti”, — šiek tiek susierzinusi pagalvojo ji. Tada garsiai ir dar karščiau pridūrė: — Tiesiog svajoju nuskristi ten su tavim savaitei liepos mėnesį. (Šiaip ar taip, ji dabar viešai demonstruoja neištikimybę Henriui. Fani turėtų džiaugtis, nors naujasis partneris vis dėlto bus Bernardas.) Tai yra, — Linaina padovanojo jam vieną žavingiausių ir reikšmingiausių savo šypsenų, — jeigu vis dar manęs nori.

Išblyškusį Bernardo veidą užliejo raudonis. „Ko po galais?” — pagalvojo ji apstulbusi, bet tuo pačiu metu sujaudinta šio keisto jos žavėjimo galios įrodymo.

— Gal pakalbėkim apie tai kur nors kitur? — pramikčiojo jis siaubingai sumišęs.

„Tarsi būčiau pasakiusi kažką skandalingo, — pagalvojo Linaina. — Taip susigėdo, lyg būčiau leptelėjusi kokį nešvankų sąmojį — pasiteiravusi, kas jo motina ar ko nors panašaus.”

— Ne čia, ne prie visų... — jis užsikirto, visiškai pasimetęs.

Linainos juokas nuskambėjo nuoširdžiai ir visiškai geranoriškai.

— Koks tu juokingas! — pasakė ji, ir jis išties jai pasirodė juokingas. — Tik įspėk mane bent jau prieš savaitę, gerai? — tęsė ji rimtesniu tonu. — Turbūt skrisim „Žydrąja raketa”? Iš kur ji išvyksta — nuo Čeringo T bokšto ar iš Hampstedo?

Bernardui nespėjus atsakyti, liftas sustojo.

— Stogas! — paskelbė gergždžiantis balsas.

Liftininku dirbo nedidelis beždžioniškas padaras, aprengtas juoda pusdebilio minusinio epsilono palaidine.

— Stogas!

Liftininkas atvėrė dureles. Nuo skaisčių šiltos popietės saulės spindulių jis krūptelėjo ir sumirksėjo.

— O, stogas! — pakartojo jis džiaugsmingu balsu. Tarsi būtų staiga ir maloniai pažadintas iš jį sukausčiusio slogaus stingulio. — Stogas!

Nusišypsojęs keleiviams, su šunišku atsidavimu ir viltimi įsispitrėjo į jų veidus. Tie žengė iš lifto į šviesą, kalbėdamiesi ir juokdamiesi. Liftininkas žiūrėjo jiems įkandin.

— Stogas? — ištarė dar kartą klausiamai.

Tada sučirškė skambutis, ir iš lifto lubų garsiakalbis ėmė komanduoti, labai tyliai, bet labai valdingai:

— Leiskis žemyn, leiskis žemyn. Į devynioliktą aukštą. Leiskis žemyn. Į devynioliktą aukštą. Leiskis...

Liftininkas užtrenkė dureles, spustelėjo mygtuką ir tą pačią akimirką prasmego į gaudžiančias šachtos sutemas, jo įprastinio stingulio sutemas.

Ant stogo buvo šilta ir saulėta. Mieguistai dūzgė pralekiantys sraigtasparniai, tyliai grumeno skubantys per dangų penkių ar šešių mylių aukštyje nematomi raketoplanai. Bernardas Marksas giliai įkvėpė. Jo akys nukrypo į dangų, paskui į melsvą horizontą ir galiausiai į Linainą.

— Kaip gražu! — jo balsas suvirpėjo.

Ji nusišypsojo jam iš širdies ir prijaučiamai.

— Tiesiog idealus oras golfui, — atsiliepė entuziastingai. — O dabar turiu lėkti, Bernardai. Henris pyksta, kai verčiu jį laukti. Pranešk man iš anksto išvykos datą. — Ir, pamojavusi ranka, nubėgo per platų plokščią stogą link angarų. Bernardas stovėjo ir žiūrėjo, kaip toldamos šmėsčioja baltos kojinaitės, kaip mikliai lankstosi per kelius įdegusios kojos ir švelniai

siūbuoja po tamsiai žaliu švarkeliu aptempti velvetiniai šortai. Jo veidą iškreipė skausmo grimasa.

— Nieko nepasakysi, dailutė, — jam už nugaros pasigirdo skardus ir linksmas balsas.

Bernardas sudrebėjo ir atsisuko. Virš jo spindėjo putlus raudonskruostis Benito Huverio veidas — spindėjo atviru širdingumu. Benitas garsėjo savo geru būdu. Apie jį kalbėjo, kad jis galėtų visą gyvenimą pragyventi be somos. Jam nereikėdavo kaip kitiems slopinti pykčio ir blogos nuotaikos priepuolių. Tikrovė Benitui visada būdavo saulėta.

O jau pneumatiškai Bet paklausyk, — tęsė rimtesniu tonu, — tu tikrai atrodai paniuręs! Gramas somos — štai ko tau reikia. — Kyštelėjęs dešinę ranką į kelnių kišenę, jis ištraukė buteliuką. — Vienas kubinis centimetras išgydys visus širdies peršulius... Ei, klausyk!

Bernardas staigiai apsisuko ir tekinas nubėgo tolyn.

Išpūtęs akis, Benitas žiūrėjo jam įkandin. „Kas tam vaikinui?” — nusistebėjo jis ir, palingavęs galvą, nusprendė, kad tam vargšeliui, matyt, iš tikrųjų buvo įpilta spirito į kraujo pakaitalą. „Ko gero, pakenkė smegenims.”

Jis įsikišo somą, išsitraukė pakelį sekshormoninės kramtomosios gumos, įsigrūdo juostelę už žando ir gromuliuodamas palengva nužingsniavo angarų link.

Henrio Fosterio mašina jau buvo išridenta iš angaro, ir, kai Linaina pribėgo, jis sėdėjo kabinoje ir laukė.

— Vėluoji keturias minutes, — tik tiek tepasakė, kai ji įlipo ir atsisėdo greta. Paleido variklius, įjungė viršutinio sraigto pavarą. Mašina šovė aukštyn statmenai. Henris spustelėjo akceleratorių; sraigtas sudūzgė it kamanė, paskui suzyzė kaip vapsva ir galiausiai suspengė lyg uodas. Spidometras rodė, kad jie kyla beveik dviejų kilometrų per minutę greičiu. Londonas smigo žemyn vis mažėdamas. Dar keletas akimirkų — ir didžiuliai plokščiastogiai pastatai ėmė panėšėti į kubistinius grybus, kyšančius iš parkų bei sodų žalumos. Vidury jų styrojo plonakotis aukštesnis ir lieknesnis grybas — tai Ceringo T bokštas kėlė į padangę spindinčią betoninę lėkštę.

Virš jų galvų, nelyginant padūmavę pasakiškų atletų torsai, per dangaus mėlį plaukė pritvinkę debesų stulpai. Staiga iš

vieno debesies išniro zvimbdamas skaisčiai raudonas vabzdys ir krito žemyn.

— Tai „Raudonoji raketa”, — pasakė Henris, — atvyksta iš Niujorko. — Pažiūrėjęs į laikrodį, pridūrė: — Vėluoja septynias minutes, — ir palingavo galvą: — Tos Atlanto oro linijos tiesiog skandalingai nepunktualios.

Jis nuėmė koją nuo akceleratoriaus. Sraigto menčių dūzgimas pažemėjo pusantros oktavos atvirkštine tvarka: nuo vapsvos ir širšės iki kamanės, grambuolio ir elniaragio. Kilimas sulėtėjo; dar akimirka — ir mašina pakibo ore. Henris nuspaudė svirtelę; spragtelėjo pavara. Iš pradžių lėtai, paskui vis greičiau ir greičiau ėmė suktis priekinis sraigtas, kol jo mentės susiliejo į akyse tavaruojantį ratilą. Vis šaižiau ėmė švilpauti atotampose vėjas. Henris atidžiai stebėjo apsisukimų skaitiklio rodyklę; kai ji pasiekė „1200” padalą, jis išjungė viršutinį sraigtą. Dabar mašinai pakako greičio, kad ją neštų sparnai.

Linaina pažvelgė pro langą po kojom, grindyse. Jie skrido virš šešių kilometrų pločio parkų zonos, skiriančios centrinį Londoną nuo pirmojo priemiesčių žiedo. Žalia pieva knibždėjo žemaūgių figūrėlių. Tarp medžių stiebėsi virtinės žibančių išcentrinio muštuko bokštų. Netoli Separds Bušo du tūkstančiai minusinių betų mišriomis poromis žaidė tenisą ant Rymano paviršių. Abiejose greitkelio iš Noting Hilo į Vilzdeną pusėse driekėsi eskalatorinio skvošo kortai. Ylingo stadione vyko deltų gimnastikos šventė ir jungtinio choro koncertas.

— Kokia šlykšti ta spalva — chaki, — garsiai išreiškė Linaina hipnopedijos įteigtą jos kastai prietarą.

Haunslou jutiminio kino studijos pastatai užėmė septynis su puse hektaro. Šalia jų armija darbininkų juodais ir chaki spalvos drabužiais plušėjo remontuodama stiklišką Didžiosios vakarų magistralės dangą. Kaip tik tuo metu atidarė vieno pervežamo lydymo tiglio laką. Ant kelio pasipylė iki baltumo įkaitusio silikatinio lydalo srovė; ten ir atgal važinėjo asbestiniai plentvoliai; užpakaly termoizoliuotos laistymo cisternos baltais kamuoliais kilo garas.

Brentforde televizijos kompanijos fabrikas atrodė lyg ištisas miestelis.

— Pas juos dabar turbūt keičiasi pamainos, — pasakė Linaina. Tarsi skruzdės ir amarai, prie įėjimų puikavosi žalios kaip lapai gamos darbininkės ir juodi pusdebiliai — arba stovėjo eilėse prie vienbėgių tramvajų. Šen ir ten minioje sumirgėdavo tamsiai raudonos minusinės betos. Ant pagrindinio pastato stogo šurmuliavo sraigtasparniai: vieni tūpė, kiti kilo.

— Ačiū Fordui, kad aš ne gama, — pratarė Linaina.

Po dešimties minučių jie nusileido Stouk Podžize ir pradėjo pirmąjį golfo su kliūtimis ratą.

Antra dalis

Bernardas skubėjo paknopstom per stogą, beveik nepakeldamas akių, o jeigu ir susitikdavo žvilgsniu su kuo nors, tai tučtuojau jas vėl panarindavo. Atrodė, jį persekioja kažkokie priešai, kurių jis nenori nė regėti — kad jie nepasirodytų dar priešiškesni, nei jis manė, o tada jis pasijustų dar kaltesnis ir dar labiau beviltiškai vienišas.

„Tas bjaurybė Benitas Huveris!” O juk žmogus norėjo tik gero. Tačiau dėl to, tam tikra prasme, buvo dar blogiau. Tie, kurie nori gero, elgėsi taip pat, kaip ir tie, kurie nori blogo. Netgi Linaina vertė jį kentėti. Jis prisiminė tas drovaus neryžtingumo savaites, kai jis tik žiūrėjo iš tolo ir ilgėjosi nedrįsdamas surizikuoti ir paklausti. O jeigu būsi pažemintas niekinamo atsakymo? Bet jeigu pasakys „taip” — kokia laimė! Ir štai dabar ji pasakė „taip”, o jis vis tiek nelaimingas — nelaimingas dėl to, kad jai oras pasirodė „idealus žaisti golfą”, kad tekina nubėgo pas Henrį Fosterį, kad jis, Bernardas, pasirodė jai „juokingas”, nes nenorėjo prie visų kalbėti apie pačius intymiausius dalykus. Trumpai tariant, todėl nelaimingas, kad ji elgėsi taip, kaip turi elgtis visos sveikos ir dorybingos Anglijos merginos, o ne kaip nors kitaip, keistai, nenormaliai..

Jis atidarė savo angaro sekcijos duris ir pašaukė du tingiai drybsančius minusinius deltas iš aptarnaujančio personalo, kad tie ateitų ir išstumtų sraigtasparnį ant stogo. Angarus aptarnavo vienos Bokanovskio grupės dvyniai — visi tokie pat maži, juodi ir negražūs. Bernardas jiems įsakinėjo aštriu, gana arogantišku ir netgi įžeidžiančiu tonu, kokiu kalba žmogus, nelabai įsitikinęs savo pranašumu. Turėti reikalų su žemesnių kastų nariais Bernardui visada buvo tikra kankynė. Kadangi dėl kažkokios priežasties (paskalos, sklindančios apie spiritą, per klaidą įpiltą į jo kraujo pakaitalą, ko gero, buvo pagrįstos, nes tokių klaidų pasitaikydavo) fiziniai Bernardo duomenys buvo ne ką geresni nei vidutinio gamos. Jam trūko aštuonių centimetrų iki standartinio alfų ūgio, o ir figūra buvo atitinkamai menkesnė. Bendraudamas su žemesnėmis kastomis, jis visuomet skausmingai jautė savo fizinį nepilnavertiškumą. „Aš esu aš, bet geriau juo nebūčiau”; drovumas jį kaip peiliu pjovė.

Kas kartas, kai jo akys atsidurdavo sulig deltos veidu (užuot žvelgusios į jį iš aukšto), jis jausdavosi pažemintas. Ar pareikš tas padaras priderančią jo kastai pagarbą? Tas klausimas jam nedavė ramybės. Ir ne veltui, nes gamos, deltos ir epsilonai buvo išmokyti kūno masę sieti su aukštesne kasta. Ir apskritai visuomenėje buvo populiarus hipnopedijos įkaltas prietaras, jog aukštas ūgis — gerai. Štai kodėl į Bernardo pasiūlymus moterys atsakydavo kikenimu, štai kodėl iš jo šaipydavosi jo kastos vyrai. Dėl tų pašaipų jis jautėsi svetimas, o dėl to ir elgėsi kaip svetimas, kas dar pablogindavo nuomonę apie jį ir didindavo panieką ir priešiškumą, provokuojamą jo kūno trūkumų. O tai savo ruožtu stiprino jo svetimumo ir vienišumo jausmą. Amžina užgauliojimų baimė vertė jį vengti savo rato žmonių, o su žemesniais elgtis pernelyg išdidžiai. Kaip baisiai jis pavydėjo tokiems kaip Henris Fosteris ir Benitas Huveris! Jiems nereikėdavo šaukti ant epsilono, kad tas įvykdytų jų įsakymą; jų viršenybė buvo savaime suprantama net ir jiems patiems; kastų sistemoje jie jautėsi kaip žuvys vandenyje — tiek savo stichijoje, kad nė nesusimąstydavo nei apie savo padėtį, nei apie palankią ir patogią aplinką, kurioje ėjo jų gyvenimas.

Vangiai ir, kaip jam pasirodė, nenoromis patarnautojai išrideno sraigtasparnį ant stogo.

— Gyviau! — pasakė Bernardas susierzinęs. Vienas iš jų metė į jį žvilgsnį. Ar tik ne gyvuliška pajuoka šmėstelėjo tose tuščiose pilkose akyse? — Gyviau! — šūktelėjo dar garsiau, ir jo balsas nemaloniai sudžeržgė.

Jlipo į orlaivį ir po valandėlės lėkė į pietus, link upės.

Jvairūs propagandos biurai ir jausmų technologijos institutas buvo įsikūrę viename šešiasdešimties aukštų pastate Flito gatvėje. Pusrūsį ir žemutinius aukštus buvo užėmusios trijų didžiausių Londono laikraščių spaustuvės ir redakcijos — čia buvo leidžiamos „Kasvalandinės radijo žinios” aukštesniosioms kastoms, blyškiai žalsvas „Gamų laikraštis” ir „Deltų veidrodis”, spausdinamas ant chaki spalvos popieriaus ir tik vienskiemeniais žodžiais. Viduriniai dvidešimt du aukštai — propagandos biurų patalpos: televizijos, jutiminio kino, sintetinio balso ir sintetinės muzikos. Virš jų buvo

mokslinės laboratorijos ir izoliuoti nuo triukšmo kabinetai, kur savo subtilų darbą dirbo garso scenaristai ir sintetinės muzikos kūrėjai. Jausmų technologijos institutui atiteko viršutiniai aštuoniolika aukštų.

Bernardas nutūpė ant Propagandos namų stogo ir išlipo iš kabinos.

— Paskambinkite ponui Helmholcui Votsonui, — paliepė jis budinčiam pliusiniam gamai, — ir pasakykite jam, kad ponas Bernardas Marksas laukia jo ant stogo.

Jis atsisėdo ir užsidegė cigaretę.

Skambutis užtiko Helmholcą Votsoną rašant.

— Pasakykite, kad tuoj pat ateisiu, — tarė jis ir padėjo ragelį. Tada tokiu pačiu oficialiu ir bejausmiu tonu kreipėsi į sekretorę: — Būkite maloni, sutvarkykite mano popierius, — ir, nematydamas jos spindulingos šypsenos, pakilo ir greitai nuėjo link durų.

Tai buvo atletiško sudėjimo vyriškis, galingos krūtinės ir plačių pečių, masyvus, tačiau jo judesiai buvo greiti ir vikrūs, o eisena — spyruokliška. Tvirto kaklo koloną vainikavo puikiai sumodeliuota galva. Plaukai tamsūs, garbanoti, išraiškingi veido bruožai. Jis buvo gražus įtaigiu, pribloškiančiu grožiu — tikras pliusinis alfa nuo galvos iki kojų, kaip nuolat kartodavo jo sekretorė. Iš profesijos buvo dėstytojas jausmų technologijos institute (rašytojų fakultete), o laisvu nuo pedagoginės veiklos metu pats dirbo jausmų technologu: nuolat rašė „Kasvalandiniam radijui”, kūrė jutiminių filmų scenarijus, ir jam ypač sekėsi dėlioti hipnopedinius eilėraštukus ir reklaminius žodžių junginius.

„Gabus, — atsiliepdavo apie jį viršininkai. — Galbūt (čia jie palinguodavo galvą ir reikšmingai prislopindavo balsą) šiek tiek *per daug* gabus.”

Taip, šiek tiek per daug; jie buvo teisūs. Proto perteklius sukėlė Helmholcui Votsonui tokių pat padarinių kaip Bernardui Marksui kūno ydos. Bernardą nuo kolegų atskyrė menkumas ir smulkumas, ir dėl to kilęs atsiskyrimo jausmas (būdingas proto pertekliui pagal dabartinius vertinimo matus) tapo dar didesnio atitolimo priežastimi. O Helmholcą nesmagiai suvokti savo ypatingumą ir vienišumą privertė pernelyg didelė proto galia.

Juos abu jungė jų individualumo supratimas. Tačiau fiziškai nepilnavertis Bernardas dėl savo skirtingumo kentėjo visą gyvenimą, o Helmholcas Votsonas tik visai neseniai, suvokęs perteklinę savo proto galią, kartu suvokė ir savo nepanašumą į aplinkinius žmones. Šis teniso čempionas, šis nenuilstantis meilužis (buvo kalbama, kad mažiau nei per ketverius metus jis turėjo šešis šimtus keturiasdešimt merginų), šis pareigingas visokiausių komitetų narys ir draugijų siela ūmai ir nelauktai suprato, jog sportas, moterys, visuomeninė veikla jam tėra tik antrarūšės vertybės. Iš tikrųjų ir iš esmės jį domina kas kita. Tačiau kas gi? Kas? Apie tai ir ketino dar sykį pakalbėti su juo Bernardas — veikiau paklausyti, ką pasakys draugas, nes kalbėdavo visada tiktai Helmholcas.

Išeinančiam iš lifto Votsonui kelią pastojo trys žavingos merginos iš propagandos sintetiniu balsu biuro.

— Ak, Helmholcai, mielasis, važiuojam su mumis paiškylauti ir pavakarieniauti į Eksmurą, — maldavo, jį aplipusios.

— Ne, ne, — purtė jis galvą, braudamasis pro merginų užtvarą.

— Nekviečiame jokio kito vyro.

Bet netgi tokia viliojanti perspektyva nesujaudino Helmholco.

— Ne, — pakartojo jis, ryžtingai žingsniuodamas. — Aš užsiėmęs.

Merginos bėgo iš paskos. Tik jam įlipus į Bernardo orlaivį, jos liovėsi jį persekioti. Tačiau oras suaidėjo nuo priekaištų.

— Jau tos moterys! — ištarė jis, kai mašina pakilo. — Tos moterys! — Ir, papurtęs galvą, susiraukė.

— Kad jas kur! — veidmainiškai pritarė Bernardas, kartu trokšdamas turėti tiek merginų kiek Helmholcas ir taip pat lengvai. Staiga jam užėjo noras pasigirti. — Vežuosi Linainą Kraun į Naująją Meksiką, — pasakė kiek įmanoma abejingesniu tonu.

— Nejaugi? — atsiliepė Helmholcas, visiškai nesusidomėjęs. Paskui po nedidelės pauzės tęsė: — Jau dvi savaitės nebevaikštau nei į posėdžius, nei į pasimatymus. Negali įsivaizduoti, koks triukšmas dėl to kilo institute. Vis dėlto, man

regis, tai apsimokėjo. Pasekmės... — jis padelsė. — Na, pasekmės keistos, labai keistos.

Kūno trūkumai gali pažadinti tam tikras perteklines proto potencijas. Tačiau, rodos, būna ir atvirkščiai. Proto perteklius gali sukelti savanaudišką ir savanorišką sąmoningai pasirenkamos vienatvės aklumą ir kurtumą, dirbtinę asketizmo impotenciją.

Likusią neilgo kelio dalį jie skrido tylėdami. Paskui, patogiai išsitiesę ant sofų Bernardo kambaryje, jie tęsė pokalbį.

— Ar kada jautei, — labai lėtai prabilo Helmholcas, — jog turi savyje kažką, kas tik ir laukia progos išeiti į dienos šviesą? Tarsi tavyje perniek eina kažkokia ypatinga galia — kaip tas vanduo, kur krinta kriokliu žemyn, užuot sukęs turbinas? — Jis klausiamai pažvelgė į Bernardą.

— Turi galvoje visus tuos jausmus, kuriuos galėtum pajusti, jeigu aplinkybės būtų susiklosčiusios kitaip?

Helmholcas papurtė galvą.

— Ne visai. Kartais mane pagauna toks keistas jausmas, lyg aš turiu pasakyti kažką svarbaus ir turiu gebėjimų tai pasakyti, tiktai nežinau, kas tai yra, tad negaliu ir išnaudoti tos galios. Jeigu egzistuotų koks kitas rašymo būdas... Arba kitokios temos... Jis nutilo. — Matai, — pridūrė galiausiai, — man sekasi kurti visokius šmaikščius posakius, žodžius, verčiančius krūptelėti, tarytum būtum atsisėdęs ant smeigtuko, jie atrodo tokie nauji ir jaudinantys, nors jų turinys hipnopediškai banalus. Bet man to negana. Negana, kad žodžių junginiai būtų geri, reikia, kad iš jų ir rastųsi kas nors gero.

— Bet tavo kūriniai geri, Helmholcai.

— Tam tikru mastu, — truktelėjo pečiais Helmholcas. — Tačiau jų mastas labai jau menkas. Jie nepakankamai svarbūs, kažkodėl. Jaučiu, kad galėčiau parašyti kažką daug svarbesnio. Ir gilesnio, aistringesnio. Tačiau ką? Ką svarbesnio gali pasakyti? Ir kaip aistringai rašyti apie tai, ko iš tavęs laukia? Jei žodžius vartosi tinkamai, jie bus kaip rentgeno spinduliai, jie prasiskverbs pro viską. Perskaitysi — ir būsi pervertas. Štai ko aš ir stengiuosi mokyti savo studentus — rašyti veriančiai. Bet kas iš to, jei tave pervers straipsnis apie kolektyvinį giedojimą arba apie kvapų muzikos instrumentų naujoves? Ir

ar įmanoma rasti tikrai veriančių žodžių — tokių kaip patys skvarbiausi rentgeno spinduliai — kai rašai apie tokius dalykus? Ar įmanoma pasakyti ką nors apie nieką? Štai kur slypi visas dalykas. Aš vis stengiuos, stengiuos...

— Cit! — staiga pasakė Bernardas ir įspėjamai pakėlė pirštą; abu sukluso. — Man rodos, kažkas ten už durų, — sušnibždėjo jis.

Helmholcas atsistojo, nuėjo ant pirštų galų per kambarį ir staigiu trūktelėjimu atidarė duris. Žinoma, ten nieko nebuvo.

— Atsiprašau, — pasakė Bernardas, jausdamasis ir atrodydamas nejaukiai ir kvailai. — Turbūt šiek tiek nervai pakriko. Kai visi į tave žiūri įtariai, tai ir pats pradedi įtarinėti.

Jis perbraukė ranka per akis, atsiduso; balse suskambėjo graudi gaida. Ir toliau teisinosi.

— Kad žinotum, kiek aš iškentėjau paskutiniu laiku, — pasakė kone ašarodamas — jį užplūdo savigaila nelyginant prasiveržęs užtvankos vanduo. — Kad tu žinotum!

Helmholcas Votsonas klausėsi truputį sumišęs. „Vargšelis Bernardas”, — pagalvojo sau. Tačiau tuo pačiu metu jam pasidarė gėda už savo bičiulį. Bernardui neprošal būtų turėti šiek tiek daugiau savigarbos.

Penktas skyrius
Pirma dalis

Aštuntą Valandą pradėjo temti. Iš garsiakalbių golfo klubo bokšte antžmogiškas tenoras paskelbė, jog aikštelės uždaromos. Linaina ir Henris nustojo žaidę ir nužingsniavo link klubo. Iš vidinės ir išorinės sekrecijos tresto aptvarų sklido tūkstančių galvijų mykimas; jų pieną ir hormonus kaip žaliavą naudojo didžiulis fabrikas Farnem Rojalyje.

Nesiliaujantis sraigtasparnių dūzgimas pripildė sutemas. Kas dvi su puse minutės skambutis ir šaižus švilpukas pranešdavo, jog išvyksta vienas iš lengvųjų vienbėgių traukinių, kurie vežė žemesniųjų kastų žaidėjus iš jų atskirų golfo laukų atgal į sostinę.

Linaina ir Henris sėdo į savo mašiną ir pakilo. Aštuonių šimtų pėdų aukštyje Henris sumažino greitį, ir orlaivis valandėlei pakibo virš niukstančio kraštovaizdžio. Tarsi didžiulis juodas ežeras, ligi pat skaistaus vakarinio dangaus pakraščio plytėjo Bernem Bičo giria. Gęstančios saulėlydžio žaros, purpurinės palei horizontą, kuo aukščiau, tuo labiau blėso, iš oranžinių pereidamos į geltonas ir vandeningas blyškiai žalsvas juostas. Į šiaurę, virš medžių, nuožmi elektros šviesa plieskė iš visų dvidešimtaukščio Farnem Rojalio fabriko langų. Tiesiai po kojų buvo matyti golfo klubo pastatai — didžiuliai kareivinių tipo korpusai, o kitoje apsauginės sienos pusėje — mažesni nameliai alfoms ir betoms. Vienbėgio geležinkelio stoties prieigos juodavo nuo it skruzdėlės knibždančių žemesniųjų kastų narių. Iš po stiklinio gaubto į tamsią lygumą šovė apšviestas traukinys. Pasekę jį žvilgsniu link pietryčių, jie atkreipė dėmesį į milžiniškus Slau krematoriumo pastatus. Dėl naktinių skrydžių saugumo jo keturi aukšti kaminai buvo apšviesti prožektoriais, o viršūnės paženklintos raudonais signaliniais žiburiais. Tai buvo ryškiausi vietovės orientyrai.

— Kodėl tie kaminai apjuosti lyg ir balkonėliais? — pasiteiravo Linaina.

— Gaudyti fosforui, — lakoniškai ėmė aiškinti Henris. — Kildamos aukštyn kaminu, dujos keturis kartus chemiškai apdorojamos. Anksčiau, kai ką nors kremuodavo, P_20_5 išeidavo

iš medžiagų apytakos. O dabar jo atgaunama daugiau nei devyniasdešimt aštuoni procentai. Per pusantro kilogramo iš vieno suaugusiojo lavono. Tai leidžia kas metai gauti beveik keturis šimtus tonų fosforo vien tik iš Anglijos. — Henrio balse skambėjo triumfas ir pasididžiavimas, jis iš visos širdies džiaugėsi šiuo laimėjimu, tarsi savo paties. — Kaip smagu žinoti, kad mes ir po mirties naudingi visuomenei. Padedame augti augalams.

Tuo tarpu Linaina nukreipė akis nuo krematoriumo ir pažvelgė stačiai žemyn, į geležinkelio stotį.

— Smagu, — pritarė ji. — Tačiau keista, kad nuo alfų ir betų išaugs ne daugiau augalų kaip nuo tų grasiųjų gamų, deltų ir epsilonų, kurie ten knibžda apačioje.

— Visi žmonės fiziniu ir cheminiu atžvilgiu yra lygūs, — pamokomai pasakė Henris. — Be to, netgi epsilonai teikia reikalingų paslaugų.

„Netgi epsilonai...” Linaina staiga prisiminė, kaip ji, tada dar maža mokinukė, atsibudo kartą vidury nakties ir pirmą sykį aiškiai išgirdo tą šnibždesį, kuris be paliovos persekiodavo ją per miegus. Ji vėl išvydo mėnesieną, nedidelių baltų lovyčių eilę; dar kartą po tiek metų išgirdo tą tylų, tylų balsą, sakantį (tie žodžiai, kartoti tiek naktų, liko nepamirštami): „Kiekvienas dirba visiems kitiems. Kiekvienas reikalingas. Netgi epsilonai yra naudingi. Mes neapsieitume be epsilonų. Kiekvienas dirba visiems kitiems. Kiekvienas reikalingas...” Linaina prisiminė, kaip ji apstulbo, kaip išsigando; kaip pusvalandį nemiegojo ir vis galvojo, galvojo; kaip, veikiamas tų begalinių kartojimų, jos protas pamažu rimo, rimo, rimo... ir vogčia atsėlino miegas.

— Turbūt epsilonai ir nesigraužia, kad jie epsilonai, — pasakė ji garsiai.

— Žinoma, ne. Ko gi jiems graužtis? Juk jie nežino, ką reiškia būti kitokiems. Mes, aišku graužtumės. Tačiau mūsų psichika kitaip suformuota. Ir paveldimumas mūsų kitoks.

— Gerai, kad aš ne epsilonas, — tvirtai įsitikinusi pareiškė Linaina.

— O būtum epsilonas, — pasakė Henris, — tai tave būtų taip išauklėję, jog lygiai taip pat džiaugtumeisi, kad tu ne beta ir ne alfa.

Jis įjungė priekinį propelerį ir pasuko orlaivį Londono link. Už jų nugarų, vakaruose, jau beveik išblėso purpurinės ir oranžinės žaros; padange į zenitą įslinko tamsi debesų virtinė. Jiems skrendant virš krematoriumo, sraigtasparnį pametėjo aukštyn karšto oro stulpas, kylantis iš kaminų, ir tuoj pat dribtelėjo į duobę besileidžianti aplinkinio vėsaus oro srovė.

— Tai bent krėstelėjo — net kvapą užėmė! — linksmai nusijuokė Linaina.

Tačiau Henrio balse valandėlei pasigirdo kone liūdesys.

— O nuo ko krėstelėjo, žinai? — paklausė jis. — Tai galutinai ir negrįžtamai išnyko žmogiška būtybė. Kilo aukštyn karštų dujų srautu. įdomu, kas ten buvo — vyras ar moteris, alfa ar epsilonas... — Jis atsiduso. Paskui ryžtingai ir žvaliai užbaigė: — Šiaip ar taip, dėl vieno daikto galime neabejoti: kad ir kas buvo tas žmogus, jo gyvenimas buvo laimingas. Dabar visi laimingi.

— Taip, dabar visi laimingi, — kaip aidas atsiliepė Linaina. Šie žodžiai jiems abiem buvo kartojami po šimtą penkiasdešimt kartų kas naktį ištisus dvylika metų.

Nusileidę Vestminsteryje ant keturiasdešimties aukštų daugiabučio namo, kur gyveno Henris, stogo, jie nuėjo tiesiai į valgomąją salę. Ten, triukšmingoje ir linksmoje draugėje, puikiai pavakarieniavo. Su kava padavė somos. Linaina paėmė dvi pusgramines tabletes, Henris — tris. Dvidešimt minučių po devynių jie nužingsniavo skersai gatvę į neseniai atidarytą Vestminsterio abatijos kabaretą. Naktis buvo beveik be debesų ir be mėnulio, tik žvaigždėta. Tačiau šito iš esmės slegiančio fakto Linaina ir Henris, laimei, nepastebėjo. Padangių tamsą sėkmingai stelbė šviesos reklama. „KELVINAS STOUPSAS IR JO ŠEŠIOLIKA SEKSOFONISTŲ”. Nuo naujosios abatijos fasado masinamai plieskė gigantiškos raidės: „GERIAUSI LONDONE KVAPŲ IR SPALVŲ VARGONAI. VISA NAUJAUSIA SINTETINĖ MUZIKA”.

Jie įėjo. Į juos tvokstelėjo šiltas ir tvankus ambros ir santalo aromatas. Ant kupolo skliautų spalvų vargonai tą akimirką tapė atogrąžų saulėlydį. Šešiolika saksofonistų grojo visų seniai pamėgtą melodiją: „Daug visokių butelių žemėje rasi, bet tu, mielas buteliuk, gražiausias esi”. Ant išblizgintų grindų

faivstepo ritmu sukosi keturi šimtai porų. Linaina su Henriu netrukus tapo keturi šimtai pirmąja. Saksofonai aimanavo it muzikalūs katinai mėnesėtą naktį, vaitojo, tarsi smaugiami, tenoro ir alto registrais. Turtingas gausybės virštonių, jų vibruojantis choras skambėjo vis garsiau ir garsiau, kildamas į kulminaciją, ir galiausiai dirigentas rankos mostu trenkė sukrečiantį finalinį nežemišką toną, nubloškusį šešiolika žemiškųjų pūtikų į nebūtį. Griausmas la-bemol mažore. Ir tada beveik visiškoje tyloje, beveik tamsoje palengva prasidėjo atoslūgis, diminuendo — laipsniškas slydimas ketvirtatoniais žemyn į šnibždantį tęsiamą dominantinį akordą virš pulsuojančio penkių ketvirtinių ritmo, įkraunantį sodrias sekundas lūkesčio įtampa. Ir pagaliau lūkestis išsipildė. Staiga plykstelėjo aušra, ir visi šešiolika darniai uždainavo:

Buteliuk mano, ko mus išskyrė?
Buteliuk mano, kam mus išpylė?
Ten visad buvo mėlynas dangus,
Dausų ten oras nuostabus.
Daug visokių butelių žemėje rasi.
Bet tu, mielas buteliuk, gražiausias esi.

Skraidydami su kitais keturiais šimtais porų po Vestminsterio abatiją, Linaina ir Henris iš tikrųjų šoko kitame pasaulyje — šiltame, spalvingame, be galo draugiškame, šventiškame somos pasaulyje. Kokie geri, kokie gražūs, kokie žaismingi visi aplinkui! „Buteliuk mano, ko mus išskyrė?..” Tačiau Linainai ir Henriui tas išsiskyrimas baigėsi. Jie vėl buvo jaukiame butelyje po amžinai mėlyna padange, mėgavosi dausų oru. Ir kai nusivarę pūtikai padėjo savo saksofonus, o sintetinės muzikos aparatas užgrojo patį naujausią lėtą Maltuso bliuzą, jie švelniai suposi, nelyginant pora gemalų dvynių ant pripildytos kraujo pakaitalo jūros bangų.

— Labanakt, bičiuliai. Labanakt, bičiuliai, — įsakymus garsiakalbiai dangstė švelniu ir muzikaliu mandagumu. — Labanakt, bičiuliai...

Paklusniai, drauge su visais kitais, Linaina ir Henris išėjo iš pastato. Tos slegiančios žvaigždės jau buvo toli nukeliavusios

dangaus skliautu. Bet nors reklamos šviesų skraistė buvo gerokai praskydusi, abu jaunuoliai kaip ir anksčiau palaimingai nepastebėjo nakties.

Antroji somos porcija, praryta likus pusvalandžiui iki šokių pabaigos, atskyrė jų protus nuo realaus pasaulio nepereinama siena. Užsikamšę buteliuose, jie perėjo gatvę, užsikamšę buteliuose, pakilo liftu į Henrio kambarį dvidešimt devintame aukšte. Ir vis dėlto, nors ir užsikamšiusi, nors ir po antrojo somos gramo, Linaina neužmiršo imtis visų taisyklėse nurodytų priešnėštuminių priemonių. Daugelis intensyvios hipnopedijos metų ir Maltuso pratimai, kartoti triskart per savaitę nuo dvylikos iki septyniolikos metų, išugdė šį įprotį, beveik tokį pat automatišką ir nevalingą kaip mirksėjimas.

— A, beje, — pasakė ji, sugrįžusi iš vonios, — Fani Kraun domisi, kur tu gavai tą nuostabų dirbtinio žalio tymo diržą, kurį man dovanojai.

Antra dalis

Kas antrą ketvirtadienį Bernardas privalėjo dalyvauti vienybės pamaldose. Anksti pavakarieniavęs „Afroditeume” (kur Helmholcas neseniai buvo priimtas pagal antrąjį klubo įstatų straipsnį), jis atsisveikino su bičiuliu ir, pagavęs ant stogo taksi, liepė pilotui skristi į Fordsono bendruomenės giesmyklą. Pakilęs porą šimtų metrų, orlaivis nulėkė į rytus. Jam darant posūkį, prieš Bernardo akis visu grožiu iškilo didingas giesmyklos pastatas. Apšviestas prožektorių, virš Ladgit Hilo it sniegas spindėjo rūmų fasadas — trys šimtai dvidešimt metrų dirbtinio balto Kararos marmuro; visuose keturiuose sraigtasparnių aikštelės kampuose vakaro danguje žioravo gigantiški „T” ženklai, o iš dvidešimt keturių didžiulių auksinių garsintuvų griaudėjo iškilminga sintetinė muzika.

— Po galais, vėluoju, — sumurmėjo sau po nosimi Bernardas, pamatęs Didžiojo Henrio, giesmyklos laikrodžio, ciferblatą. Ir iš tiesų, vos tik jis užmokėjo už taksi, tuoj sugaudė kurantai.

— Forde, — užgiedojo sodrus bosas iš visų auksinių dūdų. — Forde, Forde, Forde... — Devynis kartus. Bernardas nuskubėjo į liftą.

Rūmų apačioje buvo didžioji salė, kur vykdavo Fordo atlaidai ir kiti masiniai kolektyvinio giedojimo renginiai. Virš jos, po šimtą kiekviename aukšte, buvo septyni tūkstančiai kambarių, kur vienybės grupės rinkdavosi kas dvi savaitės pamaldoms. Bernardas nusileido į trisdešimt trečią aukštą, nubėgo ilgu koridoriumi, stabtelėjo ir kiek padelsė prie kambario Nr. 3210 durų, paskui įsidrąsinęs atidarė jas ir įėjo.

Ačiū Fordui, jis ne paskutinis. Trys kėdės iš dvylikos, sustatytų aplink apskritą stalą, dar buvo neužimtos. Jis patyliukais atsisėdo ant pačios artimiausios ir pasirengė sutikti priekaištinga mina visus dar labiau pavėlavusius.

— Kokį golfą šiandien žaidei — su kliūtimis ar elektromagnetinį? — atsisukusi į jį, pasiteiravo kaimynė iš kairės.

Bernardas pažvelgė į ją (Forde! Tai Morganą Rotšild) ir paraudęs prisipažino, jog nežaidė jokio. Morganą išpūtė akis apstulbusi. Stojo nejauki tyla.

Paskui Morganą demonstratyviai pasisuko į kur kas sportiškesnį kaimyną jai iš kairės.

„Gera vienybės pamaldų pradžia”, — karčiai pagalvojo Bernardas, nujausdamas eilinę nesėkmę — nesugebėjimą tobulai susivienyti. Pirma reikėjo apsižiūrėti, o ne mestis prie artimiausios kėdės! Juk galėjo atsisėsti tarp Fifi Bredlo ir Džoanos Dyzel. O jis kaip aklas pripuolė prie Morganos. O Forde! Tie jos juodi antakiai ar, veikiau, tas antakis, nes jie buvo suaugę virš nosies. Viešpatie Forde! O iš dešinės — Klara Deterding. Tiesa, Klaros antakiai nesuaugę. Bet ji išties buvo pernelyg pneumatiška. Na, o Džoana ir Fifi — pačios tos. Putnios, blondinės, ne per didžiausios... O dabar tarp jų įsitaisė tas strampas, tas storžievis Tomas Kavagučis.

Paskutinė atėjo Sarodžini Engels.

— Vėluojate, — rūsčiai pasakė grupės pirmininkas. — Žiūrėkite, kad daugiau taip neatsitiktų.

Sarodžini atsiprašė ir tykiai atsisėdo tarp Džimo Bokanovskio ir Herberto Bakunino. Ir štai grupė sukomplektuota, tobula ir monolitinė vienybės kuopelė. Vyras, moteris, vyras, moteris — tokia tvarka aplink visą stalą. Iš viso dvylika, pasirengusių tapti vienu, trokštančių suartėti, susilieti, ištirpinti savo dvylika atskirų būtybių bendroje didelėje esybėje.

Pirmininkas atsistojo, persižegnojo T ženklu ir įjungė sintetinę muziką — tylų, nenumaldomą būgnų dundėjimą ir kvazipučiamųjų bei superstyginių instrumentų chorą, be atvangos graudulingai kartojantį trumpą, persmelkiančią pirmosios vienybės giesmės melodiją. Dar ir dar, ir dar — ir jau ne ausyse aidėjo šis pulsuojantis ritmas, o kažkur paširdžiuose; tų pasikartojančių sąskambių stūgavimas ir žvangesys virpino ne protą, o ilgesio ir užuojautos jausmus.

Pirmininkas vėl padarė T ženklą ir atsisėdo. Pamaldos prasidėjo. Stalo vidury buvo padėtos pašventintos somos tabletės. Iš rankų į rankas ėjo taurė ištirpusių braškinių ledų su soma; tardami ritualinius žodžius „Geriu už savo susinaikinimą”, visi dvylika gurkštelėjo iš jos. Tada, pritariant sintetinės muzikos orkestrui, sugiedojo pirmąją vienybės giesmę:

Sujunk mus dvylika, o Forde, išmaniai
Į vieną bendrą srautą begalinį,
Kad skrietume į priekį taip smagiai
Kaip tavo spindintis automobilis.

Dvylika kupinų ilgesio posmų. Taurė apsuko antrą ratą. Šįkart visi gėrė už Didžią Esybę. Be paliovos grojo muzika. Dundėjo būgnai. Nuo žvangančių, aimanuojančių sąskambių salo ir tirpo širdis. Tada sugiedojo antrąją vienybės giesmę:

Didi Esybe, mokytojau, drauge,
Suliek į vieną monolitą mus visus.
Numirti trokštame, nes tuomet mūsų laukia
Kitas rytojus, šviesus ir įstabus.

Vėl dvylika posmų. Dabar pradėjo veikti soma. Akys sublizgėjo, skruostai paraudo, veidai nušvito vidine visuotinės bičiulystės šviesa ir pražydo laimingomis, draugiškomis šypsenomis. Netgi Bernardas pasijuto kiek suminkštėjęs. Kai Morganą Rotšild atsigręžė į jį ir džiugiai nusišypsojo, jis pasistengė kiek įmanoma džiugiau atsakyti jai tuo pačiu. Tik tas antakis, tas juodas dvilypis antakis — deja, jis neišnyko; jis nepajėgė užmiršti jo, tiesiog nepajėgė, kad ir kaip stengėsi. Dar tiek nebuvo suminkštėjęs. Va, jeigu būtų sėdėjęs tarp Fifi ir Džoanos... Taurė apėjo trečią ratą. „Geriu už greitą Jo Atėjimą”, — pasakė Morganą Rotšild, kuriai priėjo eilė pradėti ritualinį gėrimą. Jos balsas skambėjo garsiai, pakiliai. Išgėrė ir perdavė taurę Bernardui. „Geriu už greitą Jo Atėjimą”, — pakartojo jis, nuoširdžiai bandydamas pajusti Didžios Esybės artumą; tačiau tas suaugęs antakis nedavė jam ramybės, tad Atėjimas Bernardui tebebuvo baisiai negreitas. Jis gurkštelėjo ir padavė taurę Klarai Deterting. „Ir vėl nepasiseks, — pagalvojo. — Tikrai nepasiseks.” Bet iš visų jėgų stengėsi džiugiai šypsotis.

Taurė apėjo aplink stalą. Mostelėjęs ranka, pirmininkas davė ženklą, ir choras užtraukė trečiąją vienybės giesmę:

Girdi, Didi Esybė jau arti!
Giedokime ir mirkime kartu!
Ištirpkim būgnų dundesy!
Nes tu — tai aš, o aš — tai tu.

Posmui sekant posmą, balsai vis džiugiau virpėjo iš susijaudinimo. Atėjimo artumas tarsi įelektrino orą. Pirmininkas išjungė muziką, ir po paskutinės baigiamojo posmo gaidos stojo visiška tyla — įtempto laukimo tyla, šiurpinanti ir purtanti kūną. Pirmininkas ištiesė ranką, ir staiga Balsas, sodrus, galingas Balsas, melodingesnis nei bet kuris žmogaus balsas, skambesnis, šiltesnis, labiau pritvinkęs meilės, ilgesio ir užuojautos, — nuostabus, paslaptingas, antgamtiškas Balsas pasigirdo virš jų galvų. „O Forde, Forde, Forde", — labai lėtai ištarė jis, pamažu tildamas ir žemėdamas. Palaiminga šiluma jaudulingai sklido iš saulės rezginio į visas galūnes; akyse pasirodė ašaros; širdys ir viduriai sujudėjo kūnuose, tarsi gyventų savo nepriklausomą gyvenimą. „Forde!" — tirpo jie; „Forde!" — skydo, skydo. Tik staiga Balsas stulbinamai pasikeitė. „Klausykite! — sutrimitavo jis. — Klausykite!" Jie sukluso. Po valandėlės Balsas nuščiuvo iki šnibždesio, tačiau tas šnibždesys kažkodėl buvo skvarbesnis už garsiausią šauksmą: „Didžios Esybės žingsniai". Ir vėl pakartojo: „Didžios Esybės žingsniai". Tada vos girdimai sušnibždėjo: „Didžios Esybės žingsniai girdėti ant laiptų". Ir vėl stojo tyla; ir laukimo įtampa, akimirkai atsileidusi, vėl padidėjo, dar labiau ir labiau, ligi pat vos ištveriamos ribos. Didžios Esybės žingsniai, — o, jie išgirdo juos, išgirdo, jie tylutėliai žengė žemyn laiptais, vis arčiau ir arčiau, žengė žemyn nematomais laiptais. Didžios Esybės žingsniai. Ir staiga įtampa peržengė ribą. Išsprogusiom akim, pražiota burna, Morganą Rotšild pašoko ant kojų.

— Girdžiu jį! — suriko ji. — Girdžiu!

— Jis eina! — sušuko Sarodžini Engels.

— Taip, jis eina. Aš girdžiu. — Fifi Bredlo ir Tomas Kavagučis pašoko drauge.

— A a a! — stenėdama paliudijo Džoana.

— Jis ateina! — suklykė Džimas Bokanovskis.

Pirmininkas palinko į priekį ir, nuspaudęs mygtuką, paleido cimbolų ir varinių pučiamųjų kakofoniją, padūkusį tamtamų trenksmą.

— Oi, ateina! — suspiegė Klara Deterding. — Ai! — sužviegė, tarsi ją kas pjautų.

Jausdamas, kad laikas ir jam ką nors daryti, Bernardas taip pat pašoko ir sušuko:

— Aš girdžiu, jis artinasi!

Tai buvo netiesa. Nieko jis negirdėjo, ir niekas prie jo nesiartino. Niekas — nepaisant muzikos, nepaisant didėjančio jaudulio. Tačiau jis mojavo rankomis, šūkavo su visais, o kai kiti nenustygdami ėmė šokti ir trypti, ir jis šoko ir trypė.

Jie pasileido šokti ratu, kiekvienas uždėjęs rankas ant priekyje einančio šokėjo klubų, šūkčiodami choru ir trepsėdami į taktą ir mušdami tą taktą rankomis ant priekinio sėdmenų — dvylika porų rankų pliaukšėdamos kaip viena, dvylika sėdynių, dusliai aidėdamos kaip viena. Dvylika kaip viena, dvylika kaip viena. „Aš girdžiu, girdžiu, jis ateina." Muzika greitėjo; vis greičiau trepsėjo kojos, vis greičiau mušė taktą rankos. Ir ūmai sudundėjo galingas sintetinis bosas, skelbdamas artėjančią atgailą ir galutinį susivienijimą, dvylikos susiliejimą viename, Didžios Esybės įsikūnijimą. „Orgi porgi", — uždainavo bosas, pašėlusiai tratant tamtamams:

Orgi porgi šok ir dūk,
Poroj susiliejęs būk,
Ir vaikinus, ir merginas
Orgi porgi atgaivina.

— Orgi porgi, — pagavo šokėjai liturginį priedainį, — orgi porgi šok ir dūk, poroj...

Jiems dainuojant, šviesos palengva pradėjo temti, tačiau kartu jos darėsi šiltesnės, sodresnės, raudonesnės — ir štai jie jau šoka purpurinėje gemalinės prieblandoje. „Orgi porgi..." Toje kraujo spalvos butelinėje tamsoje šokėjai dar kurį laiką sukosi ratu, be paliovos mušdami ir mušdami taktą. „Orgi porgi..." Paskui ratelis stabtelėjo, subyrėjo, o jo nuotrupos sukrito ant sofų, žiedu supančių kitą žiedą — apskritą stalą ir

jo planetas — kėdes. „Orgi porgi...“ Švelniai burkavo ir ulbėjo sodrus bosas, rodos, didžiulis juodas balandis globėjiškai sklandė raudonoje prietemoje virš gulinčių kniūbsčių arba aukštielninkų šokėjų.

Jie stovėjo ant stogo; Didysis Henris ką tik išmušė vienuolika. Stojo tyli ir šilta naktis.

— Ak, kaip buvo puiku! — pasakė Fifi Bredlo. — Argi ne puiku? — ji žvelgė į Bernardą džiūgaudama, tačiau tame džiugesy nebuvo nė krislelio susijaudinimo, nes kur visiškas pasitenkinimas, ten jaudulio nebėra. Jos džiugesys buvo rami pasiekto susiliejimo ekstazė — ramybė, kylanti ne iš buko sotumo ir tuštumos, bet ramybė, besirandanti iš harmoningo gyvenimo, iš visų gyvybinių jėgų pusiausvyros. Gyvenimo pilnatvės ramybė.

Kadangi vienybės pamaldos ne tik atėmė, bet ir davė — ištuštino tik dėl to, kad vėl pripildytų. Fifi jautėsi pilna moteris, jautėsi tobula, jautėsi daugiau nei savimi.

— Juk išties buvo puiku? — primygtinai klausinėjo Bernardą, neatitraukdama nuo jo nuostabiai spindinčių akių.

— Taip, iš tiesų puiku, — sumelavo jis ir nusuko žvilgsnį; jos atsimainęs veidas tarsi kaltino jį ir kartu ironiškai priminė jo paties vienišumą. Jis ir dabar jautėsi taip pat apgailėtinai atsiskyręs nuo kitų kaip ir pamaldų pradžioje, netgi dar labiau atsiskyręs dėl neužpildytos tuštumos, dėl slogaus sotumo. Atsiskyręs ir nepadaręs atgailos tuo metu, kai kiti ištirpo Didžioje Esybėje; vienišas netgi Morganos glėbyje, tiesą sakant, kur kas vienišesnis, kur kas beviltiškiau užsisklendęs savyje nei bet kada anksčiau. Iš purpurinės prieblandos į įprastinę elektros šviesų jūrą jis išniro dar labiau susvetimėjęs, ir tas jausmas jį graužė tartum amžina žaizda. Jautėsi baisiai nelaimingas, ir turbūt (kaltino jį spindinčios Fifi akys) tai buvo jo paties kaltė.

— Išties puiku, — pakartojo jis; bet į atmintį jam įkrito vienintelis dalykas — Morganos antakis.

Šeštas skyrius

Pirma dalis

Keistas, keistas, keistas — tokią susidarė Linaina nuomonę apie Bernardą Marksą. Toks keistas, jog per paskesnes savaites ji ne kartą pagalvojo: gal atsisakyti kelionės į Naująją Meksiką ir nuvykti vietoj to su Benitu Huveriu į Šiaurės ašigalį? Tik kad ji jau buvo ašigalyje — neseniai, praeitą vasarą, su Džordžu Edzeliu, ir, svarbiausia, jai ten pasirodė niūroka. Nėr ką veikti, ir viešbutis baisiai senamadiškas — nei televizorių miegamuosiuose, nei kvapų vargonų, tik pati banaliausia sintetinė muzika ir viso labo tik dvidešimt penki eskalatorinio skvošo kortai daugiau nei dviem šimtams poilsiautojų. Ne, to Šiaurės ašigalio jai jau per akis. Be to, Amerikoje ji buvusi tik vieną kartą. Ir tai tik savaitgaliui. Pigi ekskursija į Niujorką su Žanu Žaku Habibula ar su Bokanovskiu Džonsu? Užmiršo jau. Šiaip ar taip, tai visai nesvarbu. O perspektyva vėl skristi į Vakarus ir visai savaitei buvo labai viliojanti. Juoba kad iš tos savaitės bent jau tris dienas jie praleis laukinių draustinyje. Visame jų Centre gal tik penki šeši žmonės yra apsilankę laukinių draustiniuose. O Bernardas kaip psichologas ir pliusinis alfa buvo vienas iš nedaugelio jos pažįstamų, turinčių teisę gauti leidimą. Linainai tai buvo ypatinga proga. Tačiau ir Bernardo keistybė buvo tokia ypatinga, jog Linaina dvejojo — ar nenumojus į jį ranka ir nenuvarius dar sykį į ašigalį su linksmuoliu Benitu? Benitas bent jau normalus. O Bernardas...

Fani visas jo ekscentriškas išmones aiškino vienodai — spiritu kraujo pakaitale. Tačiau Henris, su kuriuo Linaina vieną vakarą lovoje susirūpinusi ėmė aptarinėti savo naująjį partnerį, — Henris palygino vargšelį Bernardą su raganosiu.

— Raganosio neišdresiruosi, — paaiškino Henris jam būdinga lakoniška ir energinga maniera. — Ir tarp žmonių yra tokių raganosių. Jie nesileidžia formuojami. Bėduliai! Bernardas vienas iš jų. Jo laimė, kad jis geras darbuotojas, kitaip direktorius jo nelaikytų. Vis dėlto, — paguodė jis Linainą, — man regis, jis nekenksmingas.

Gal ir nekenksmingas, bet labai jau neraminantis. Štai kad ir ta jo manija viską daryti vienu du. Praktiškai tai reiškė nieko

nedaryti. Nes kuo gi galima užsiimti vienu du? (Nebent seksu, žinoma, tačiau neįmanoma užsiiminėti visą laiką vien tik tuo.) Na, iš tiesų, ką veikti vieniems? Labai nedaug ką. Pirmoji popietė, kurią jie praleido drauge, buvo nepaprastai graži. Linaina pasiūlė paplaukioti Torkio klubo baseine, o paskui pavakarieniauti Oksfordo diskusijų klube. Tačiau Bernardas manė, kad ten bus per daug žmonių. Tai gal į Sent Andrusą pažaisti elektromagnetinio golfo? Bet ir vėl — ne. Matote, golfui neverta eikvoti laiko.

— Tai kam tada jį eikvoti? — kiek nustebusi paklausė Linaina.

Turbūt pasivaikščiojimams Ežerų krašte — kaip tik tai ir pasiūlė Bernardas. Nusileisti ant Skido kalno viršūnės ir pavaikščioti porą valandų po viržiais apaugusias dykynes.

— Tik vienu du, Linaina.

— Bet Bernardai, mes visą naktį būsime vienu du.

Bernardas paraudo ir nusuko akis į šalį.

— Aš norėjau pasakyti, vienu du pasikalbėsime, — sumurmėjo jis.

— Pasikalbėsim? Bet apie ką?

Vaikščioti ir kalbėtis — argi ne keista šitaip praleisti popietę?

Galiausiai ji įtikino Bernardą, nors jis ir labai spyriojosi, nuskristi į Amsterdamą pažiūrėti sunkaus svorio moterų imtynių čempionato ketvirtfinalį.

— Ir vėl į minią, — burbėjo jis. — Amžinai minioje.

Ir ligi vakaro niaukstėsi, nenorėjo kalbėti su Linainos draugais, kurių daugybę jie sutiko somos ledų bare per pertraukas tarp imčių; ir griežtai atsisakė pataisyti blogą nuotaiką pusgramiu somos su aviečių plombyru, kad ir kaip įkalbinėjo Linaina.

— Geriau būsiu savimi, — pasakė jis. — Kad ir niūriu, bet savimi. O ne kuo kitu, tegu ir linksmu.

— Vieną laiku prarysi, devynias sutaupysi, — sublizgėjo Linaina išminties perlu, įgytu per miegą.

Bernardas nekantriai atstūmė jam atkištą stiklinę.

— Na, nesinervink, — pasakė ji. — Atmink, jog vienas kubinis centimetras išgydys visus širdies peršulius.

— Dėl Fordo meilės, nutilk! — riktelėjo jis.

Linaina patraukė pečiais.

— Gramą padarysi, žemės negraibysi, — oriai paprieštaravo ji ir iškabino somą su plombyru pati.

Kai jie skrido atgal per Lamanšą, Bernardas užsigeidė išjungti priekinį sraigtą, ir orlaivis pakibo per šimtą pėdų virš bangų. Oras pradėjo gesti, pakilo pietvakaris vėjas, dangų užtraukė debesys.

— Pažiūrėk, — paliepė jis Linainai.

Linaina pažiūrėjo ir atšlijo nuo lango:

— Bet juk tai baisu!

Ją išgąsdino artėjančios nakties tamsa, siūbuojantys apačioje juodi putoti vandenys, blyškus mėnulio veidas, toks nejaukus ir šmėkliškas tarp skubančių debesų.

— Įjunkim radiją. Greičiau! — Ji siektelėjo aparato rankenėlės ir pasuko iš akies.

— Ten visad buvo mėlynas dangus, — plyšojo šešiolika koloratūrinių falcetų, — dausų ten oras...

Paskui jie žagtelėjo ir nutilo. Bernardas išjungė srovę.

— Noriu ramiai pasižiūrėti į jūrą, — pasakė jis. — O tas baisus kauksmas dargi žiūrėti trukdo.

— Bet jie labai gražiai dainuoja. Ir aš nenoriu žiūrėti.

— O aš noriu, — nenusileido Bernardas. — Tada jaučiuosi tarsi... — Jis padelsė ieškodamas žodžių. — Tarsi būčiau daugiau savimi, supranti, pačiu savimi, o ne vien tik dalele kažko kito. Ne vien ląstele visuomenės kūne. Argi tu nesijauti taip, Linaina?

Tačiau Linaina pravirko.

— Tai baisu, baisu, — kartojo ji. — Ir kaip tu gali sakyti, kad nenori būti visuomenės ląstele? Juk kiekvienas dirba visų kitų labui. Visi reikalingi. Netgi epsilonai...

— Taip, taip, žinau, — pašiepiamai tarė Bernardas. — Netgi epsilonai naudingi. Netgi aš. O man nusispjauti į tą naudą!

Linainą pritrenkė toks piktžodžiavimas.

— Bernardai! — šūktelėjo ji apstulbusi ir susisielojusi. — Kaip tu gali taip?

— Kaip galiu taip? — pakartojo jis jau ramiau ir susimąstė. — Ne, iš tikrųjų reikėtų paklausti: „Kaip negaliu?”,

o veikiau — juk puikiai žinau, *kodėl* negaliu, — kaip būtų, jeigu galėčiau, jeigu būčiau laisvas, o ne vergiškai suformuotas.

— Bet, Bernardai, tu kalbi baisius dalykus.

— Argi nenorėtum būti laisva, Linaina?

— Nesuprantu, ką nori pasakyti. Aš esu laisva. Laisva džiaugtis, mėgautis gyvenimu. Dabar visi laimingi.

— Taip, — nusijuokė Bernardas. — Dabar visi laimingi. Mes kalam tai į galvą vaikams nuo penkerių metų. Bet ar tu nenorėtum būti laiminga kaip nors kitaip, Linaina? Taip, kaip pati panorėtum, o ne taip, kaip nori kiti?

— Nesuprantu, ką nori pasakyti, — pakartojo ji, paskui, atsigręžusi į jį, ėmė maldauti: — O, Bernardai, skrendam atgal, aš čia neištversiu.

— Argi nenori būti su manim?

— Žinoma, noriu. Bet ši vieta baisi.

— Maniau, jog būtume... maniau, jog taptume artimesni čia, kur tik jūra ir mėnuo. Artimesni negu toje minioje ar netgi pas mane namie. Argi to nesupranti?

— Nieko nesuprantu, — atsakė ji, pasiryžusi ir toliau likti nesupratinga. — Nieko. O labiausiai nesuprantu, — tęsė ji minkštesniu tonu, — kodėl tu negurkštelėji somos, kai tau užeina tokios bjaurios mintys. Tu iškart jas užmirštum. Ir neliūdėtum, o džiūgautum. Ir dar kaip džiūgautum! — pakartojo su šypsena, kuri, nepaisant viso jos sumišimo ir nerimo, reiškė meilikaujamą ir geidulingą vilionę.

Jis tylėdamas ir labai rimtai žiūrėjo į ją, neatsakydamas į kvietimą, — žiūrėjo ilgai ir įdėmiai. Po kelių sekundžių Linaina nusuko akis ir trumpai nervingai susijuokė; norėjo ką nors pasakyti, bet nesugalvojo ką. Nejauki pauzė užsitęsė.

Pagaliau Bernardas prabilo — tyliu, nuvargusiu balsu.

— Na, gerai, — pasakė jis, — skrendam atgal. — Ir, smarkiai spustelėjęs akceleratorių, pašokino orlaivį stačiai į viršų. Keturių tūkstančių pėdų aukštyje įjungė priekinį sraigtą. Gal porą minučių jie skrido tylėdami. Paskui Bernardas staiga pradėjo juoktis. Kažkaip keistai, pamanė Linaina, bet vis dėlto prajuko.

— Pasitaisė nuotaika? — išdrįso paklausti.

Užuot atsakęs, jis nuėmė vieną ranką nuo vairalazdės ir, apglėbęs ją, ėmė švelniai glostyti jos krūtis.

„Ačiū Fordui, — pagalvojo ji, — vėl sunormalėjo."

Po pusvalandžio jie jau buvo Bernardo bute. Jis vienu mauku prarijo keturias tabletes somos, įjungė radiją ir televizorių ir ėmė nusirenginėti.

— Na, ką gi? — su reikšminga ir šelmiška mina pasiteiravo Linaina, kai kitą popietę jie susitiko ant stogo. — Argi ne puiku buvo vakar?

Bernardas linktelėjo. Jie įlipo į orlaivį. Sraigtasparnis trūktelėjo ir pakilo.

— Visi sako, kad aš baisiai pneumatiška, — pratarė Linaina susimąsčiusi ir patapšnojo sau per šlaunis.

— Baisiai, — patvirtino Bernardas, bet jo akyse šmėkštelėjo skausmas. „Tarytum apie mėsos gabalą", — pagalvojo jis.

Ji žvilgtelėjo į jį kiek sunerimusi.

— Bet tau neatrodo, kad aš pernelyg putni, a?

Jis papurtė galvą. „Tarytum apie mėsos gabalą".

— Juk aš kaip tik?

Bernardas vėl linktelėjo.

— Visais atžvilgiais?

— Absoliučiai visais, — patikino jis garsiai. O pats pagalvojo: „Ji pati apie save taip mano. Jai neužgaulu būti mėsos gabalu."

Linaina džiugiai nusišypsojo. Tačiau jos džiaugsmas buvo per ankstyvas.

— Ir vis dėlto, — tęsė jis kiek patylėjęs, — norėčiau, kad viskas būtų baigęsi kitaip.

— Kitaip? („O kaip kitaip tai gali baigtis?")

— Nenorėjau to užbaigti lova, — paaiškino.

Linaina apstulbo.

— Ne iš karto, ne patį pirmą vakarą.

— Bet kuo gi tada?

Jis pradėjo paistyti visokias nesuprantamas ir pavojingas nesąmones. Linaina mintyse kuo stipriausiai užsikimšo ausis, tačiau kartas nuo karto jos sąmonę pasiekdavo atskiros frazės:

— ...pažiūrėti, kas atsitiktų, jei sutramdytum geismus, — išgirdo jį sakant.

Tie žodžiai užgavo kažkokią stygą jos galvoje.

— Niekad neatidėk rytdienai malonumų, kuriuos gali patirti šiandien, — rimtai pasakė ji.

— Du šimtus sykių kartota dukart per savaitę nuo keturiolikos iki šešiolikos su puse metų, — atsiliepė jis. Ir toliau tauškė klaikias kvailystes. — Noriu pažinti aistrą, — išgirdo Linaina. — Noriu patirti stiprų jausmą.

— Kai aistros įsisiūbuoja, visuomenė susvirduliuoja, — įsiterpė Linaina.

— Na, ir kas, tegu susvirduliuoja.

— Bernardai!

Tačiau Bernardas buvo nenuramdomas.

— Proto atžvilgiu ir darbo valandomis mes suaugę, — tęsė jis. — O jausmų ir troškimų srityje — mažutėliai.

— Mūsų viešpats Fordas mylėjo mažutėlius.

Tarsi negirdėdamas, Bernardas kalbėjo toliau:

— Man sykį dingtelėjo, jog galima būti suaugusiu visą laiką.

— Nesuprantu, — tvirtai paprieštaravo Linaina.

— Žinau, kad nesupranti. Dėl to ir gulėme iškart į lovą vakar kaip mažutėliai, užuot palaukę — kaip suaugę.

— Betgi buvo puiku, — nenusileido Linaina. — Argi ne?

— O, kuo puikiausia, — atsakė jis, bet tokiu gedulingu tonu, su tokiu rūškanu veidu, jog visas Linainos džiaugsmas kaipmat išgaravo. „Vis dėlto jis mano, kad aš pernelyg putni.”

— Ar nesakiau? — mestelėjo Fani, kai Linaina išpasakojo jai savo širdies reikalus. — Tai tas spiritas, kurio jam įpylė į kraujo pakaitalą.

— O man jis vis tiek patinka, — nepasidavė Linaina. — Jo tokios švelnios rankos. Ir taip mielai trauko pečiais. — Ji atsiduso. — Gaila tik, kad jis toks keistas.

Antra dalis

Akimirką stabtelėjęs prie direktoriaus kabineto durų, Bernardas giliai įkvėpė ir atstatė krūtinę, rengdamasis susidurti su nepalankumu ir priešiškumu, kurie, be abejo, jo ten laukė. Pabeldė ir įėjo.

— Reikia jūsų parašo ant leidimo, direktoriau, — pasakė kiek galima nerūpestingiau ir padėjo lapą ant rašomojo stalo.

Direktorius nutaisė rūgščią miną, tačiau leidimas buvo su Pasaulio valdytojo raštinės antspaudu, o apačioje juodavo plačiai išsidriekęs Mustafos Mondo parašas. Viskas gerai. Nebuvo prie ko prikibti. Direktorius išvedžiojo savo inicialus — dvi blyškias raideles, nuolankiai prigludusias prie Mustafos Mondo kojų, — ir jau norėjo grąžinti popierių be jokių komentarų ir be draugiško palinkėjimo „Su Fordu!”, bet čia jo žvilgsnis užkliuvo už kažkokio žodžio, parašyto leidime.

— Į Naujosios Meksikos draustinį? — ištarė jis, ir jo balse, ir veide, atgręžtame į Bernardą, atsispindėjo jaudulingas nustebimas.

Nustebęs dėl to nustebimo, Bernardas linktelėjo. Stojo tyla.

Direktorius atsilošė krėsle ir susiraukė.

— Kada tai buvo? — pratarė jis, kreipdamasis daugiau į save patį nei į Bernardą. — Turbūt prieš dvidešimt metų. O gal ir prieš dvidešimt penkerius. Aš tada buvau maždaug jūsų amžiaus... — Jis atsiduso ir palingavo galvą.

Bernardas pasijuto labai nepatogiai. Direktorius toks mandagus, toks skrupulingai korektiškas ir daro tokį didelį netaktą! Jam norėjosi užsidengti veidą rankomis, išbėgti iš kambario. Ne todėl, kad buvo įsitikinęs, jog kalbėti apie tolimą praeitį yra visiškai nepriimtina — tų hipnopedijos prietarų jis buvo seniai atsikratęs, kaip jam atrodė. Sumišo jis dėl to, kad direktorius, nuolat priekaištaujantis dėl nepadoraus elgesio, dabar pats pažeidė tą draudimą. Kas gi jį prispyrė taip atsiverti? Nors ir sutrikęs, Bernardas atidžiai klausėsi.

— Aš kaip ir jūs, — kalbėjo direktorius, — užsinorėjau pažiūrėti į laukinius. Gavau leidimą į Naująją Meksiką ir išvykau ten vasaros atostogų. Pasiėmiau merginą, su kuria tuo metu draugavau. Ji buvo minusinė beta ir, man rodos... (jis užmerkė akis), rodos, buvo geltonplaukė. Šiaip ar taip, pneumatiška, itin

pneumatiška — tai aš prisimenu. Na, nuvykome mes ten, pažiūrėjome į laukinius, pajodinėjome arkliais ir visa kita. O paskui — gal paskutinę mano atostogų dieną, — paskui... na, ji prapuolė. Mes jodinėjome po vieną iš tų šlykščių kalnų, buvo baisiai karšta, tvanku, ir po pietų mes primigome. Bent jau aš primigau. O ji, matyt, atsikėlė ir nuėjo pasivaikščioti. Viena. Kai atsibudau, jos nebebuvo. O tuomet pakilo pati baisiausia audra, kokią man kada teko regėti. Lietus pliaupte pliaupė, griaustinis griaudė, žaibai blykčiojo; mūsų arkliai nusitraukė nuo saito ir nulėkė; bandydamas juos sulaikyti, parkritau ir užsigavau kelį, ir dar taip, kad vos galėjau paeiti. Vis dėlto aš ieškojau, šaukiau, ieškojau. Bet jos nė padujų neliko. Tada pamaniau, kad ji tikriausiai grįžo į turistų viešbutį viena. Taigi ėmiau šliaužte leistis atgal į slėnį. Kelį baisiai skaudėjo, o somos tabletes pamečiau. Leidausi valandų valandas. Viešbutį pasiekiau tik po vidurnakčio.

Tačiau ir ten jos nebuvo, ten jos nebuvo, — pakartojo direktorius. Kiek patylėjo. — Kitą dieną prasidėjo paieška. Bet taip jos ir neradome. Turbūt įkrito į tarpeklį kur nors arba sudraskė puma. Vienas Fordas žino. Šiaip ar taip, tai buvo baisus atsitikimas. Labai mane tada sunervino. Netgi, pasakyčiau: pernelyg. Nes galų gale toks nelaimingas įvykis gali atsitikti kiekvienam; ir, žinoma, visuomenės organizmas ir toliau gyvuoja, nors jį sudarančios ląstelės keičiasi. — Tačiau, matyt, ši per miegą įteigta tiesa nelabai guodė direktorių. Nuleidęs galvą, jis tyliai pasakė: — Aš netgi kartais apie tai sapnuoju. Sapnuoju, jog mane pažadina griaustinio trenksmas, o jos nebėra; sapnuoju, kaip ieškau, ieškau jos po medžiais. — Jis nutilo, nugrimzdo į prisiminimus.

— Jums tai buvo baisus smūgis, — pasakė Bernardas kone su pavydu.

Išgirdęs jo balsą, direktorius krūptelėjo ir atsipeikėjo; metė lyg ir prasikaltusio žvilgsnį į Bernardą, nusuko akis į šalį, tamsiai nuraudo; dar kartą į jį žvilgtelėjo — įtariamai ir piktai — ir oriai ištarė:

— Neįsivaizduokite, kad su ta mergina mane siejo kokie nors nepadorūs ryšiai. Nieko pernelyg jausmingo, nieko ilgai trunkančio. Mūsų santykiai buvo visiškai sveiki ir normalūs. —

Jis atidavė Bernardui leidimą. — Nė nežinau, kodėl jums papasakojau šią banalią istoriją.

Ir iš apmaudo, kad išdavė gėdingą paslaptį, išliejo visą savo pagiežą ant Bernardo.

— Norėčiau pasinaudoti šia proga, pone Marksai (direktoriaus akys dabar degė atvira neapykanta), ir pranešti jums, kad manęs visai nedžiugina žinios, kurias gaunu apie jūsų elgesį ne darbo valandomis. Jūs pasakysite, kad tai manęs neliečia. Ne, liečia. Turiu rūpintis gera mūsų Centro reputacija. Mano darbuotojai negali būti net įtariami, ypač aukščiausių kastų nariai. Alfos taip išauklėti, jog nėra verčiami laikytis infantiliškų emocinio elgesio taisyklių. Tad juo labiau jie patys turi stengtis jų laikytis. Būti infantiliškiems savo jausmuose, netgi jei tai prieštarauja jų polinkiams, yra jų pareiga. Taigi, pone Marksai, aš jus perspėjau. — Direktoriaus balsas virpėjo iš pasipiktinimo, kuris dabar tapo visiškai nuasmenintas ir teisėtas, — tai buvo visos pasipiktinusios visuomenės balsas. — Jeigu aš dar kartą išgirsiu apie kokį nors nukrypimą nuo padoraus infantiliško elgesio normų, paprašysiu jus perkelti į vieną iš Centro filialų, geriausia į Islandiją. Viso labo. — Ir, nusisukęs nuo Bernardo, griebėsi plunksnos ir ėmė kažką rašyti.

„Tai bus jam pamoka“, — pagalvojo direktorius.

Tačiau jis apsiriko. Bernardas išėjo išdidžiai trinktelėjęs durimis — džiugiai galvodamas, jog jis vienas didvyriškai stoja prieš visą tvarką; jį įkvėpė ir apsvaigino savo ypatingos reikšmės ir svarbos suvokimas. Netgi mintis apie nuobaudą neprislėgė jo, o veikiau pažvalino. Jis jautėsi pakankamai stiprus atsispirti negandoms, ir netgi Islandija jo nebaugino. Ir tuo labiau pasitikėjo savo jėgomis, nes nė akimirką nemanė, kad jį išvis kaip nors nubaus. Už tokius niekus žmonių neperkelia. Islandija — tai tik pagąsdinimas. Labai žvalinantis ir gaivinantis pagąsdinimas. Žingsniuodamas koridoriumi jis netgi švilpavo.

Vakare jis papasakojo Helmholcui apie susidūrimą su direktoriumi, ir jo pasakojimas dvelkė narsa. Baigėsi jis šitaip:

— O atsakydamas tiesiog pasiunčiau jį į Praeities Bedugnę ir išdrožiau iš kambario. Štai kaip.

Jis laukiamai pažiūrėjo į Helmholcą, vildamasis užtarnauto atpildo užuojautos, paskatinimo ir susižavėjimo pavidalu. Tačiau Helmholcas neištarė nė žodžio. Jis sėdėjo tylėdamas, įsmeigęs akis į grindis.

Jis mėgo Bernardą, buvo dėkingas jam už tai, kad su juo vieninteliu galėdavo pasikalbėti apie jam svarbius dalykus. Vis dėlto kai kurie Bernardo bruožai jam buvo nemalonūs. Tas pagyrūniškumas, pavyzdžiui. Besikeičiantis su šiaudadvasiško savęs gailėjimo priepuoliais. Ir tas apgailėtinas įprotis pradrąsėti po laiko, ir ta nepaprasta savitvarda, kai jau nebūdavo dėl ko tvardytis. Helmholcas negalėjo pakęsti tų dalykų — vien dėl to, kad mėgo Bernardą. Slinko sekundės. Helmholcas vis žiūrėjo į grindis. Ir staiga Bernardas paraudo ir nusisuko.

Trečia dalis

Kelionė praėjo be jokių nuotykių. „Žydroji raketa” Naujajame Orleane nutūpė dviem su puse minutės anksčiau laiko, paskui prarado keturias minutes, pakliuvusi į tornadą virš Teksaso, tačiau, pagauta palankios oro srovės ties 95 dienovidiniu, sugebėjo nusileisti Santa Fė, pavėlavusi mažiau nei keturiasdešimt sekundžių.

— Keturiasdešimt sekundžių šešių su puse valandų skrydžiui. Tai visai neblogai, — pagyrė Linaina.

Santa Fė jie ir pernakvojo. Viešbutis buvo puikus — kur kas geresnis negu, pavyzdžiui, ta baisi „Šiaurės pašvaistė”, kur Linaina tiek prisikentėjo praeitą vasarą. Visuose miegamuosiuose suskystinto oro tiekimas, televizija, vibrovakuuminis masažas, radijas, verdantis kofeino tirpalas, pašildyti kontraceptikai ir aštuoni skirtingų kvepalų kraneliai. Hole juos sutiko sintetinė muzika, tad ko daugiau buvo galima norėti. Lapelis lifte skelbė, jog prie viešbučio yra šešiasdešimt eskalatorinio skvošo kortų, ir kvietė į parką žaisti golfo — ir su kliūtimis, ir elektromagnetinio.

— Tai tiesiog nuostabu, — šūktelėjo Linaina. — Nė važiuoti niekur nesinori. Šešiasdešimt kortų...

— O draustinyje nebus nė vieno, — perspėjo ją Bernardas. — Ir nei kvepalų, nei televizoriaus, nei dargi karšto vandens. Jeigu manai, kad be šito neištversi, pasilik čia, kol sugrįšiu.

Linaina net užsigavo.

— Kodėl neištversiu? Aš tik pasakiau, jog čia nuostabu, nes... na, nes pažanga yra nuostabus dalykas.

— Kartota po penkis šimtus kartų kas savaitę nuo trylikos iki septyniolikos metų, — paniuręs sumurmėjo Bernardas sau po nosimi.

— Ką tu pasakei?

— Pasakiau, kad pažanga — nuostabus dalykas. Todėl, jeigu tau nelabai norisi į draustinį, tai ir nereikia.

— Bet man norisi.

— Gerai, tada važiuojam, — pasakė Bernardas kone grasinamai.

Jų leidimą turėjo pasirašyti draustinio viršininkas, į kurio kontorą jie užėjo kitą rytą. Juodaodis durininkas, pliusinis epsilonas, nunešė į kabinetą Bernardo vizitinę kortelę, ir jie buvo priimti beveik iš karto.

Viršininkas buvo kresnas minusinis alfa, trumpagalvis blondinas su apvaliu raudonu veidu ir garsiai aidinčiu balsu, labai tinkamu skelbti hipnopedijos sentencijoms. Jis tučtuojau juos apipylė nereikalinga informacija ir neprašytais gerais patarimais. Kartą pradėjęs, jis griaudėjo nesustodamas.

— ...penki šimtai šešiasdešimt tūkstančių kvadratinių kilometrų, padalyti į keturis atskirus sektorius, kurie visi aptverti aukštos įtampos vielų užtvara.

Tuo metu nei iš šio, nei iš to Bernardas prisiminė, jog paliko vonioje bėgantį odekolono čiaupą.

— ...o elektrą tiekia Didžiojo kanjono hidroelektrinė.

„Kol sugrįšiu, pribėgs už didžiulę sumą. — Mintyse Bernardas jau matė kaip kvepalų skaitiklio rodyklė šliaužia ir šliaužia ratu it skruzdė, nepailsdama. — Kuo greičiau paskambinti Helmholcui."

— ...daugiau nei penki tūkstančiai kilometrų tvorų su šešiasdešimt tūkstančių voltų įtampa.

— Nejaugi! — mandagiai įsiterpė Linaina, visiškai nesusigaudydama, apie ką šneka viršininkas, tačiau pasinaudodama jo dramatiška pauze. Vos tik jis pradėjo griaudėti, tuoj ji vogčia prarijo pusę gramo somos ir dabar sėdėjo palaiminga, nieko neklausydama ir nieko negalvodama, įsistebeilijusi į viršininką didelėmis mėlynomis akimis su didžiausio dėmesio išraiška.

— Prisilietimas prie tvoros — neišvengiama mirtis, — iškilmingai pranešė viršininkas. — Iš laukinių draustinio pabėgti neįmanoma.

Žodis „pabėgti" tarsi stumtelėjo Bernardą.

— Turbūt, — pasakė jis stodamasis, — mums jau reikėtų eiti. — Mažytė juoda rodyklė skubėjo nelyginant vapsva, kramsnodama laiką, rydama jo pinigus.

— Pabėgti neįmanoma, — pakartojo viršininkas, rankos mostu davęs ženklą Bernardui vėl atsisėsti, ir kadangi leidimas dar nebuvo patvirtintas jo parašu, Bernardui teko paklusti. —

Tiems, kurie gimė draustinyje — ir neužmirškite, mieloji panele, — jis pridūrė, gašliai spoksodamas į Linainą ir pereidamas į geidulingą šnibždesį, — neužmirškite, kad vaikai draustinyje vis dar gimsta, taip, iš tiesų gimsta, kad ir kaip bjauriai tai skamba... — Jis tikėjosi, jog ši nepadori tema privers Linainą parausti, bet ji tik apsimestinai protingai šyptelėjo ir pasakė: „Nejaugi!" Viršininkas nusivylęs tęsė: — Tiems, kartoju, kurie gimė draustinyje, lemta ten ir mirti.

Lemta mirti... Decilitras odekolono kas minutę. Šeši litrai per valandą.

— Turbūt, — vėl pradėjo Bernardas, — mums jau...

Palinkęs į priekį, viršininkas smiliumi pabarbeno į stalą.

— Jūs paklausite manęs, kiek žmonių gyvena draustinyje. O aš jums atsakysiu, — subaubė jis džiaugsmingai, — aš atsakysiu, jog mes nežinome. Galime tik spėlioti.

— Nejaugi!

— Iš tikrųjų, mano mieloji panele.

Šešis padauginti iš dvidešimt keturių — ne, jau praėjo beveik trisdešimt šešios valandos. Bernardas išblyško ir ėmė drebėti iš nekantrumo. Tačiau balsas griaudėjo nenumaldomai.

— ...apie šešiasdešimt tūkstančių indėnų ir metisų... visiški laukiniai... mūsų inspektoriai apsilanko kartas nuo karto... jokio kito ryšio su civilizuotu pasauliu... tuokiasi, jeigu žinote, mieloji panele, ką tai reiškia; gyvena šeimomis... jokio psichikos formavimo... siaubingi prietarai... krikščionybė, totemizmas ir protėvių garbinimas... mirusios kalbos, pavyzdžiui, zunių, ispanų ir atabaskų... pumos, dygliakiaulės ir kiti nuožmūs žvėrys... užkrečiamos ligos... žyniai... nuodingi driežai...

— Nejaugi!

Pagaliau jie išsikrapštė iš ten. Bernardas puolė prie telefono. Greičiau, greičiau; bet kol jį sujungė su Helmholcu Votsonu, praėjo ištisos trys minutės.

— Tarytum jau būtume tarp laukinių, — pasiskundė jis Linainai. — Velniški slunkiai.

— Imk tabletę, — pasiūlė Linaina.

Jis atsisakė, jam mieliau buvo griežti dantį. Ir galiausiai, ačiū Fordui, jį sujungė, ir atsiliepė Helmholcas; Helmholcas, kuriam

jis paaiškino, kas atsitiko, ir kuris pažadėjo nuvykti ten tučtuojau, taip, tučtuojau ir užsukti čiaupą, taip, taip, tučtuojau, bet dar suspėjo pranešti Bernardui, ką inkubatorijaus direktorius vakar vakare paskelbė...

— Ką? Ieško ko nors į mano vietą? — pakartojo Bernardas graudžiu balsu. — Jau ir nuspręsta? Ar minėjo Islandiją? Sakai, minėjo? Viešpatie Forde! Į Islandiją... — Jis pakabino ragelį ir atsigręžė į Linainą. Buvo išbalęs ir visiškai sugniuždytas.

— Kas atsitiko? — paklausė ji.

— Atsitiko... — jis dribo į krėslą. — Mane siunčia į Islandiją.

Anksčiau jis dažnai pagalvodavo, kad neblogai būtų patirti kokį sunkų išbandymą, sielvartą, persekiojimą (be somos ir pasikliaujant tik savo dvasios stiprybe). Jis netgi troško kokio nors likimo smūgio. Dar prieš savaitę, direktoriaus kabinete, jis vaizdavosi, jog drąsiai atsispirtų prievartai, stoiškai, be mažiausio nusiskundimo priimtų kančią. Direktoriaus grasinimai jam tik pakėlė nuotaiką, leido pasijusti didesniu nei tikrovėje. Bet taip buvo dėl to, kaip jis dabar suprato, kad jis nežiūrėjo į juos rimtai; jis netikėjo, kad direktorius išties ką nors padarys. Dabar, kai atrodė, jog tie grasinimai iš tikrųjų išsipildys, Bernardą apėmė siaubas. Iš įsivaizduojamo stoicizmo, iš teorinės drąsos neliko nė kvapo.

Jis niršo ant savęs paties — koks kvailys! — niršo ant direktoriaus: kaip neteisinga neduoti jam netgi progos pasitaisyti, progos, kuria, dabar jis nėmaž neabejojo, tikrai būtų pasinaudojęs. O Islandija, Islandija...

Linaina palingavo galvą.

— „Somos paragaus žmogus ir šia diena sotus bus, — pacitavo ji. — Nerūpės tada išvis praeitis ir ateitis.”

Galiausiai ji įkalbėjo jį praryti keturias somos tabletes. Po penkių minučių praeities šaknys ir ateities vaisiai pražuvo; rožine spalva pražydo dabarties žiedai. Paskambino durininkas ir pranešė, jog viršininko paliepimu atskrido draustinio sargybinis ir laukia su orlaiviu ant viešbučio stogo. Jie tuoj pat ten užlipo. Labai šviesus mulatas žalia gamos uniforma pasveikino juos ir supažindino su tos dienos programa.

Pirmoje dienos pusėje — dešimties ar dvylikos svarbiausių kaimelių apžiūrėjimas iš viršaus, paskui nutūpimas ir pietūs

Malpaiso slėnyje. Ten patogus viešbutis keliautojams, o ant kalno, kaimelyje, laukiniai turbūt švęs savo vasaros šventę. Ten geriausia vieta praleisti vakarą.

Jie sėdo į sraigtasparnį ir pakilo. Po dešimties minučių jie jau buvo virš ribos, skiriančios civilizaciją nuo laukinumo. Kirsdama kalnus ir klonius, druskos ir smėlio dykumas, miškus ir tamsiai violetines kanjonų gelmes, uolas, smailas viršūnes ir stalkalnius, tvora tęsėsi tolyn ir tolyn tiesia kaip styga linija — geometrinis pergalingos žmogaus valios simbolis. O jos papėdėje šen ir ten baltų kaulų mozaika ar tamsios dar nesupuvusių kūnų dėmės ant rusvos žemės ženklino tas vietas, kur elnias ar jautis, puma ar dygliakiaulė, kojotas ar grifas, privilioti dvėsenos kvapo, priėjo pernelyg arti prie žudančių laidų ir buvo nutrenkti srovės, tarsi dangaus pasiųstos bausmės už godumą.

— Jie niekad nepasimoko, — pasakė žaliai uniformuotas pilotas, rodydamas į skeletus ant žemės po jais. — Ir jau niekada nepasimokys, — pridūrė ir nusijuokė, tarytum pats būtų pasiekęs pergalę prieš elektros užmuštus gyvūnus.

Bernardas irgi nusijuokė; po dviejų somos gramų šis sąmojis jam kažkodėl pasirodė juokingas. Nusijuokė ir bemaž iš karto užsnūdo ir miegodamas pralėkė virš Taoso ir Tesukvės, virš Nambės, Pikuriso ir Pochoakvės, virš Sijos ir Kočitos, virš Lagūnos, Akomos ir Užburtojo stalkalnio, virš Zunio ir Sibolos, virš Ocho Kalientės ir kitų indėnų kaimelių, ir, kai atsibudo, orlaivis jau stovėjo ant žemės, Linaina nešė lagaminus į nedidelį kvadratinį namelį, o žaliasis gama nesuprantama kalba kalbėjosi su jaunu indėnu.

— Malpaisas, — paaiškino pilotas, kai Bernardas išlipo iš kabinos. — Tai turistų viešbutis. Šią popietę kaimelyje bus šokiai. Jis nuves jus. — Ir parodė į suniurusį jauną indėną. — Smagu ten bus, man regis. — Jis plačiai išsišiepė. — Jie viską daro smagiai. — Sulig tais žodžiais jis įlipo į orlaivį ir paleido variklius. — Grįšiu rytoj. Ir nebijokite, — padrąsino jis Linainą, — laukiniai nepadarys jums nieko bloga, jie visiškai prijaukinti. Cheminės bombos atgrasė juos nuo kvailų pokštų. — Vis dar juokdamasis įjungė sraigtasparnio propelerius ir nuskrido.

Septintas skyrius

Stalkalnis atrodė kaip laivas, sustingęs auksinių it liūto kailis dulkių klonyje. Tas klonis vingiavo tarp skardingų krantų, o jo dugnu įkypai driekėsi žalia juosta — upė su pievomis. Vidury klonio stūksančio akmeninio laivo priekyje stovėjo jo neatskiriama dalis — Malpaiso kaimelis, panašus į geometriškai taisyklingą uolienų atodangą. Aukšti namai stiepėsi į mėlyną dangų tarsi laiptuotos nupjautos piramidės — aukštas ant aukšto, ir kiekvienas mažesnis nei apatinis. Jų papėdėje išsimėtę žemi pastatai, molinių sienų labirintas; o iš trijų pusių šlaitai statmenai leidosi į klonį. Keli dūmų stulpeliai kilo į ramų orą ir tirpo padangėje.

— Keista, — pasakė Linaina. — Labai keista. — Tai buvo jos smerkiamasis žodis. — Man nepatinka. Ir tas žmogus nepatinka. — Ji linktelėjo į indėną palydovą, kuriam buvo liepta nuvesti juos į kaimelį. — Tas jausmas, matyt, buvo abipusis: netgi indėno, ėjusio priekyje, nugara reiškė priešišką ir niūrią panieką.

— Be to, — pridūrė ji pusbalsiu, — jis smirda.

Bernardas nemėgino prieštarauti. Jie ėjo toliau.

Staiga oras tarsi atgijo, ėmė pulsuoti, tvinkčioti, lyg širdies varinėjamas kraujas. Tai aukštai, Malpaise, sudundėjo būgnai. Jie paspartino žingsnius, paklusdami tos paslaptingos širdies ritmui. Takas atvedė juos prie skardžio papėdės, virš jų į trijų šimtų pėdų aukštį kilo didžiojo stalkalnio laivo bortai.

— Gaila, kad nebėra orlaivio, — pasakė Linaina, nuskriaustom akim žvelgdama į pliką uolotą kriaušį. — Nemėgstu vaikščioti. Stovėdama prie kalno, jautiesi tokia mažytė.

Kurį laiką jie ėjo stalkalnio šešėlyje, apsuko išsikišusią uolą ir pamatė vandens išgraužtą griovą, kuria ėmė kopti aukštyn nelyginant laivo trapu. Tai buvo labai status takas, kylantis zigzagais latako dugnu. Kartais būgnų pulsavimo beveik nebuvo girdėti, o kartais atrodydavo, jog jie dunda čia pat už posūkio.

Kai buvo užkopę pusę kalno, pro šalį pralėkė erelis — taip arti, jog į veidus pūstelėjo sparnų sukeltas žvarbaus oro gūsis.

Uolos plyšyje bolavo krūva kaulų. Visos tos keistybės veikė slegiamai, o indėnas dvokė vis labiau. Pagaliau jie išlipo iš griovos į skaisčią saulės šviesą. Stalkalnio viršus panėšėjo į plokščią akmeninį denį.

— Kaip Čeringo T bokšto lėkštė, — pažymėjo Linaina. Tačiau neilgai ji džiaugėsi tuo raminančiu panašumu. Tylus kojų tapenimas privertė juos atsisukti. Nuogi nuo galvos iki bambos, išsidažę tamsiai rudus kūnus baltomis linijomis („Kaip asfaltuoti teniso kortai", — vėliau pasakodavo Linaina), nežmoniškai ištepliotais raudonai, juodai ir geltonai veidais, taku į juos bėgo du indėnai. į jų juodus plaukus buvo įpintos lapės kailio ir raudonos flanelės juostelės. Ant pečių plevėsavo apsiaustai iš kalakutų plunksnų, o ant galvų tviskėjo aukštos plunksnų karūnos. Sulig kiekvienu jų žingsniu žvangėjo ir barškėjo jų sidabrinės apyrankės, sunkūs vėriniai iš kaulinių ir turkio karolių. Jie tyliai bėgo elnio kailio mokasinais, neištardami nė žodžio. Vienas jų laikė šluotelę iš plunksnų, o kitas abiem rankom nešė kažką, kas iš tolo atrodė panašu į tris ar keturis storus virvagalius. Viena virvė ėmė neramiai rangytis, ir staiga Linaina pamatė, jog tai gyvatės.

Bėgikai vis artėjo ir artėjo; jų tamsios akys žiūrėjo į Linainą, tačiau nė vienu mirktelėjimu neišsidavė, jog ją pamatė ar atkreipė į ją dėmesį. Besiraitanti gyvatė vėl suglebo ir nukaro kaip kitos. Indėnai prabėgo pro šalį.

— Man nepatinka, — pasakė Linaina. — Man nepatinka.

Dar mažiau jai patiko tai, kas ją sutiko prie įėjimo į kaimelį, kur palydovas paliko juos, o pats nuėjo pranešti apie svečius. Nešvarumai, krūvos šiukšlių, dulkės, šunys, musės. Jos veidą iškreipė pasibjaurėjimo grimasa. Ji prispaudė prie nosies skepetaitę.

— Kaip jie gali taip gyventi? — šūktelėjo ji pasipiktinusi ir netikėdama savo akimis.

Bernardas filosofiškai truktelėjo pečiais.

— Šiaip ar taip, — pasakė jis, — jie taip gyvena penkis ar šešis tūkstančius metų, tai turbūt priprato.

— Bet juk švara — tai Fordo palaima, — nenustygo Linaina.

— Žinoma, o civilizacija — tai sterilizacija, — pašaipiai pacitavo Bernardas baigiamąją antrosios hipnopedijos

pamokos apie higienos pradmenis frazę. — Tačiau šie žmonės niekad negirdėjo apie mūsų viešpatį Fordą, jie necivilizuoti. Taigi beprasmiška...

— Oi! — ji griebė jį už rankos. — Žiūrėk.

Nuo žemutinės gretimo namo terasos labai lėtai kopėčiomis leidosi pusnuogis indėnas — nuo skersinio ant skersinio lipo drebėdamas ir labai saugodamasis, kaip visi labai senyvo amžiaus žmonės. Jo veidas buvo išvagotas gilių raukšlių ir juodas kaip lava. Bedantė burna sudubusi, lūpų kampeliuose ir abiejose smakro pusėse styrojo ilgi šeriai, balsvai blizgantys ant tamsios odos. Ilgi nesupinti plaukai žilais kuokštais krito ant pečių ir krūtinės. Kūnas susikūprinęs, išsekęs — vieni kaulai ir oda. Leidosi jis baisiai lėtai, stabtelėdamas ant kiekvieno skersinio.

— Kas jam darosi? — sušnibždėjo Linaina, išputusi akis iš nuostabos ir pasibaisėjimo.

— Jis senas, ir tiek, — atsakė Bernardas kiek galėdamas abejingiau. Jis taip pat buvo priblokštas, tačiau stengėsi to neparodyti.

— Senas? — pakartojo ji. — Bet ir mūsų direktorius senas, daugybė žmonių seni, tačiau jie ne tokie.

— Dėl to, kad neleidžiame jiems tokiais tapti... Saugome nuo ligų. Dirbtinai palaikome jų vidinės sekrecijos balansą jaunatviškame lygyje. Neleidžiame magnio ir kalcio kiekiui nukristi žemiau to, kuris buvo trisdešimties metų amžiuje. Perpilame jauną kraują. Nuolat stimuliuojame medžiagų apykaitą. Ir todėl, žinoma, jie atrodo kitaip. Iš dalies dėl to, — pridūrė jis, — kad daugelis jų miršta toli gražu nesulaukę šio senolio metų. Jaunystė beveik be pakitimų iki šešiasdešimt, o paskui — trakšt! — ir galas.

Bet Linaina nesiklausė. Ji stebėjo senuką. Pamažu, pamažu jis nulipo. Jo pėdos palietė žemę. Jis atsigręžė. Giliai įdubusios akys tebebuvo nepaprastai šviesios. Jos žvelgė į ją kurį laiką be jokios išraiškos ir be nuostabos, tarsi jos čia išvis nebūtų. Tada palengva, susirietęs į kuprą, praklibikščiavo pro juos ir pradingo.

— Juk tai baisu, — sušnibždėjo Linaina. — Tai siaubinga. Nereikėjo mums čia važiuoti.

Paieškojo kišenėje somos, tačiau paaiškėjo, jog per neregėtą ligi šiol išsiblaškymą paliko buteliuką turistų viešbutyje. Bernardo kišenės taip pat buvo tuščios.

Taigi teko atlaikyti Malpaiso baisumus be jokios paspirties. O jie Linainą griūte užgriuvo. Išvydusi dvi jaunas moteris, maitinančias kūdikius krūtimi, ji paraudo ir nusisuko. Niekad gyvenime nebuvo mačiusi tokio nešvankaus reginio. Ir negana to, Bernardas, užuot taktiškai apsimetęs, jog nieko nepastebi, pradėjo garsiai komentuoti tą atgrasų gyvavedžių gyvenimo vaizdelį. Dabar, kai soma liovėsi veikusi, jis ėmė gėdytis, kad pasirodė toks silpnadvasis tą rytą viešbutyje, ir visaip stengėsi pabrėžti, koks jis stiprus ir kitoniškas.

— Koks nuostabiai glaudus ryšys, — pasakė jis, tyčia peržengdamas padorumo ribas. — Ir kokį stiprų jausmą jis sužadina! Aš dažnai pagalvoju, kad galbūt mes kažką prarandame, neturėdami motinos. O tu, Linaina, turbūt kažką prarandi, nebūdama motina. Na, įsivaizduok — tu sėdi ten su kūdikėliu ant rankų...

— Bernardai! Kaip tau ne gėda!

Tuo metu pro juos praėjo senutė su varvančiom akim ir išberta oda, ir Linainos dėmesys nukrypo į ją.

— Einam iš čia, — ji ėmė maldauti. — Man bjauru.

Tačiau tada sugrįžo palydovas ir, pamojęs jiems, nuvedė siaura gatvele tarp namų. Jie pasuko už kampo. Ant šiukšlių krūvos gulėjo padvėsęs šuo; moteris su gūžiu ant kaklo ieškojo utėlių mažos mergaitės plaukuose. Jų palydovas stabtelėjo prie kopėčių, iškėlė ranką į viršų, paskui nukreipė ją į priekį. Jie pakluso tam nebyliam įsakymui — užlipo kopėčiomis ir pro angą sienoje įėjo į ilgą siaurą kambarį; jis buvo pustamsis ir dvokė dūmais, pridegusiais taukais ir ilgai nešiotais, ilgai neskalbtais drabužiais. Priešinėje kambario sienoje buvo kita anga, pro kurią krito saulės spindulių pluoštas ir skverbėsi būgnų dundesys, labai garsus ir artimas.

Jie peržengė slenkstį ir atsidūrė plačioje terasoje. Apačioje, įsispraudusi tarp aukštų namų, buvo kaimo aikštė, pilna indėnų. Margi apklotai, plunksnos juoduose plaukuose, karoliukų žybsėjimas, tamsi oda, blizganti nuo prakaito. Linaina vėl užspaudė nosį skepetaite. Tuščiame plote vidury

aikštės buvo matyti du apvalūs rentiniai iš plytų ir plūkto molio — tikriausiai požeminių patalpų stogai, nes kiekvieno centre buvo atviras liukas su kopėčiom, kyšančiom iš tamsios gilumos. Iš apačios sklido fleitų garsai, tačiau juos negailestingai gožė be perstojo dundantys būgnai.

Linainai būgnai patiko. Užmerkusi akis, ji pasinėrė į jų nenutrūkstamą monotonišką gausmą, leido jam užpildyti jos sąmonę vis labiau ir labiau, kol galiausiai nieko nebeliko pasaulyje, tik tas vienas duslus dudenimas. Jis raminamai priminė sintetinę muziką vienybės pamaldose ir Fordo dienos šventėse. „Orgi porgi", — sušnibždėjo sau po nosimi. Tie būgnai dundėjo tuo pačiu ritmu.

Staiga griausmingai trinktelėjo choras — šimtai vyriškų balsų užtraukė unisonu nuožmiais metaliniais balsais. Keletas ilgų natų ir tyla, kurtinama būgnų tyla; tada šaižiais diskantais atsiliepė moterys. Ir vėl būgnai; ir vėl kietas, laukiniškas vyriškojo prado teigimas.

Keista? Taip, keista. Keista ir vieta, ir muzika, keisti ir drabužiai, ir gūžiai, ir odos sopuliai, ir nukaršę senukai. Bet pati šventė — joje, regis, nebuvo nieko ypatingai keisto.

— Panašu į žemesniųjų kastų kolektyvinį giedojimą, — pasakė ji Bernardui.

Tačiau kiek vėliau panašumas į tą nekaltą šventę tuo ir užsibaigė. Nes ūmai iš apvalių požeminių patalpų išgarmėjo siaubingų pabaisų minia. Su šlykščiom kaukėm arba taip išsidažę, jog buvo nebepanašūs į žmones, jie leidosi pritupstom trypti keistą šokį; dainuodami sukosi aplink aikštę, sulig kiekvienu ratu vis greičiau ir greičiau; ir būgnai taip paspartino ritmą, jog jis karštligiškai sutvinksėjo ausyse; ir minia ėmė dainuoti kartu su šokėjais, vis garsiau ir garsiau; ir pirma viena moteris sukliko, paskui kita, dar kita, tarsi smaugiamos; ir tada šokio vedlys išsiveržė iš rato, nubėgo prie didelės medinės skrynios, stovėjusios aikštės gale, pakėlė dangtį ir ištraukė iš ten porą juodų gyvačių. Aikštė atsiliepė skardžiu riksmu, ir visi kiti šokėjai puolė prie jo, ištiesę į jį rankas. Jis sviedė gyvates pirmiesiems ir vėl siektelėjo į skrynią. Vis daugiau ir daugiau gyvačių — juodų, rudų, margų — jis svaidė šokėjams. Ir šokis prasidėjo iš naujo, kitokiu ritmu. Jie vėl suko ratą po rato su

gyvatėmis rankose, gyvatiškai rangydamiesi, švelniai siūbuodami per kelius ir klubus. Ratas po rato. Paskui, vedliui davus ženklą, visos gyvatės, viena po kitos, buvo sumestos į aikštės vidurį; iš požemio išlindo senukas ir pabarstė jas kukurūziniais miltais, o iš kito liuko išlipo moteris ir apšlakstė vandeniu iš juodo ąsočio. Tada senukas pakėlė ranką, ir akimirksniu įsivyravo išgąstinga, mirtina tyla. Būgnai liovėsi dundėję, rodės, visas gyvenimas sustojo. Senukas parodė į dvi tamsias angas, įeigas į požemių pasaulį. Pamažu, keliamos iš apačios nematomų rankų, iš jų iškilo dvi dažytos statulos; iš pirmojo liuko — erelis, iš antrojo — nuogas vyras, prikaltas prie kryžiaus. Jie pakibo taip, tarsi patys laikytųsi ore ir kažko lauktų. Senukas suplojo rankomis. Iš minios išėjo jaunuolis gal aštuoniolikos metų, šlaunis pasirišęs baltu medvilniniu skuduru, atsistojo priešais jį, sukryžiavęs rankas ant krūtinės ir nulenkęs galvą. Senukas peržegnojo jį ir nusigręžė. Iš lėto jaunuolis pradėjo eiti aplink besiraitančių gyvačių krūvą. Apėjo vieną ratą ir įpusėjo antrą, kai iš šokėjų išėjo aukštas vyras su kojoto kauke ir pintiniu rimbu rankoje ir pasuko link jo. Jaunuolis ėjo toliau, tarytum jo nematydamas. Žmogus-kojotas užsimojo rimbu; ilga laukimo valandėlė, paskui staigus judesys, rimbo švilpimas ir čaižus pliaukštelėjimas per nuogą kūną. Jaunuolis suvirpėjo, tačiau neišleido nė garso, toliau ėjo tokiu pačiu neskubiu, vienodu žingsniu. Kojotas supliekė dar sykį, ir dar; sulig kiekvienu kirčiu minia pirma aiktelėdavo, paskui dusliai suvaitodavo. Jaunuolis vis ėjo. Du, tris, keturis kartus apėjo ratą. Kraujas tekėjo čiurkšlėmis. Penktą kartą apėjo, šeštą. Staiga Linaina užsidengė veidą rankomis ir pradėjo raudoti.

— O, sustabdykit juos, sustabdykit! — maldavo ji.

Tačiau rimbas pliekė ir pliekė be gailesčio. Septintas ratas. Tada kaip pakirstas, taip ir neišdavęs nė garso, jaunuolis griuvo veidu ant žemės. Pasilenkęs virš jo, senukas palietė jo nugarą ilga balta plunksna, iškėlė ją aukštyn, tamsiai raudoną, — parodė žmonėms — ir triskart krestelėjo virš gyvačių. Nukrito keletas lašų, ir išsyk atgijo būgnai, sutratėjo skubiai ir nerimastingai; pasigirdo kraupus šauksmas. Šokėjai puolė priekin, pagriebė gyvates ir išbėgo iš aikštės. Paskui juos

nubėgo visa minia — vyrai, moterys, vaikai. Po valandėlės aikštė liko tuščia, tik jaunuolis tebegulėjo kniūbsčias ten, kur nugriuvo, nejudėdamas. Iš vieno namo išėjo trys senės, šiaip taip pakėlė jį ir įnešė į vidų. Erelis ir nukryžiuotasis kurį laiką dar ėjo sargybą ištuštėjusiame kaime; paskui ir jie, tarytum iki valiai prisižiūrėję, palengva nugrimzdo į liukus, į nematomą požeminį pasaulį.

Linaina nesiliovė raudoti.

— Tai siaubinga, — kūkčiojo ji, ir Bernardas neįstengė jos paguosti. — Tai siaubinga! Tas kraujas! — ji sudrebėjo. — O, kur mano soma!

Namo gilumoje sučežėjo žingsniai.

Linaina nė nekrustelėjo, sėdėjo paslėpusi veidą delnuose, nieko nematanti, atsiskyrusi. Tik Bernardas apsidairė.

Jaunas vyriškis, išėjęs ant terasos, dėvėjo indėniškus drabužius, tačiau jo supinti plaukai buvo šiaudų spalvos, akys šviesiai mėlynos, o oda — įdegusi baltojo oda.

— Sveiki, linkiu jums labo ryto, — pasakė nepažįstamasis taisyklinga, tačiau neįprasta anglų kalba. — Jūs civilizuoti, tiesa? Jūs iš Kitapus, iš už tvoros?

— O jūs pats... — apstulbęs pratarė Bernardas.

Jaunuolis atsiduso ir papurtė galvą. — Prieš jus nelaimėlis, — ir, parodęs į kraują aikštės vidury, virpančiu iš susijaudinimo balsu paklausė: — Ar regite tą prakeiktą dėmę ant žemės?

— Gramą padarysi, žemės negraibysi, — mašinaliai atsiliepė Linaina, neatidengdama veido. — O, kur mano soma!

— Ten turėjau būti aš, — tęsė jaunuolis. — Kodėl nepriėmė mano aukos? Aš būčiau ištvėręs dešimt ratų, dvylika, penkiolika. Palovhtiva nuėjo tik septynis. Iš manęs būtų gavę dvigubai daugiau kraujo. Purpuru nudažę marias. — Jis plačiu mostu išskėtė rankas ir vėl liūdnai jas nuleido. — Bet manęs nenorėjo. Nemėgsta dėl baltos odos. Visada nemėgo. Visada. — Jo akyse pasirodė ašaros; jaunuolis susigėdo ir nusisuko.

Iš nustebimo Linaina užmiršo net somos nepriteklių. Ji atitraukė rankas nuo veido ir pirmą kartą žvilgtelėjo į nepažįstamąjį. — Vadinasi, jūs norėjote, kad rimbu muštų jus?

Vis dar nusigręžęs, jaunuolis linktelėjo.

— Taip. Kaimo labui — kad lietus lytų ir kukurūzai augtų. Ir Pukongui, ir Jėzui pamaloninti. Ir dar parodyti, jog galiu ištverti skausmą nerėkdamas. Taip. — Jo balse suskambėjo puikavimosi gaidelė, jis išdidžiai atsitiesė, išdidžiai, nepaklusniai kilstelėjo smakrą, pasisuko. — Parodyti, jog aš vyras... O! — Jis aiktelėjo ir liko stovėti be žado, išsižiojęs. Pirmąkart gyvenime jis pamatė merginą, kurios veidas ne šokolado ir ne šuns odos spalvos, kurios plaukai kaštoniniai ir garbanoti ir kurios žvilgsnis (neregėtas dalykas!) smalsus ir draugiškas. Linaina šypsojosi jam, toks simpatingas berniukas, pamanė ji, ir kūnas tikrai gražus. Jaunuolio skruostus užliejo tamsus raudonis; jis nuleido akis, vėl pakėlė — ji vis dar jam šypsojosi! — ir taip sumišo, jog net nusisuko, nudavė, kad įsižiūrėjo į kažką kitoje aikštės pusėje.

Bernardo klausimai nukreipė jo dėmesį kita linkme. Kas? Kaip? Kada? Iš kur? Įbedęs akis į Bernardo veidą (nes taip troško vėl išvysti besišypsančią Linainą, jog tiesiog nedrįso pažvelgti į ją), jaunuolis pradėjo aiškinti. Jis su Linda — Linda jo motina (Linainą tas žodis sutrikdė) — draustinyje laikomi svetimais. Linda atvyko iš Kitapus seniai, dar jam negimus, kartu su jo tėvu. (Bernardas pastatė ausis.) Ji išėjo pasivaikščioti viena po kalnus tenai, į šiaurę, nukrito nuo skardžio ir sutrenkė galvą. („Pasakokite, pasakokite", — susijaudinęs paragino Bernardas.) Ją rado Malpaiso medžiotojai ir atnešė į kaimelį. O to vyro, jo tėvo, Linda daugiau ir nepamatė. Jį vadino Tomakinu. (Taip, taip, direktoriaus vardas — Tomas.) Jis, matyt, išskrido atgal į Kitapus, o ją paliko — blogas, negeras, beširdis žmogus.

— Taigi Malpaise aš ir gimiau, — užbaigė jis. — Malpaise. — Ir palingavo galvą.

Lūšna kaimelio pakrašty. Kokia nešvari ir apleista!

Nuo kaimelio ją skiria dulkina ir šiukšlina dykvietė. Prie durų du perkarę šunys rausiasi sąšlavyne. O viduje — sudvisusi ir zyzianti nuo musių prieblanda.

— Linda! — šūktelėjo jaunuolis.

Iš kito kambario atsiliepė prikimęs moteriškas balsas:

— Einu.

Jie luktelėjo. Dubenėliuose ant grindų rūgo valgio liekanos, gal kelių valgių.

Durys atsidarė. Per slenkstį žengė labai aptukusi šviesiaplaukė indėnė; išvydusi nepažįstamuosius, sustojo, iš nuostabos išsproginusi akis ir prasižiojusi. Linaina su pasibjaurėjimu pastebėjo, jog burnoje trūksta dviejų priekinių dantų. O likusiųjų spalva... Ji susipurtė. Tai dar blogiau nei anas senukas. Tokia stora. Ir tas papurtęs veidas, tos raukšlės, tie pagurkliai. Ir nudribę skruostai, išmušti violetinėm dėmėm. Ir raudonos gyslelės ant nosies, krauju pasruvusios akys. O jau kaklas, kaklas... O apklotas, užmestas ant galvos, — suplyšęs, purvinas. O po ruda maišiška palaidinuke tos milžiniškos krūtys, atsikišęs pilvas, tie klubai. O, kur kas blogiau nei anas senukas, kur kas blogiau! Ir staiga ta būtybė prapliupo žodžių srove, puolė prie jos ištiesusi rankas ir — o Forde, Forde, tai pernelyg bjauru, dar valandėlė, ir ji susivems — prispaudė prie pilvo, krūtinės ir ėmė bučiuoti. Forde! Seilėtomis lūpomis, ir nuo kūno baisus kvapas, matyt, niekada nesimaudo, ir iš burnos trenkia ta šlykštyne, kurią pila į deltų ir epsilonų butelius (o Bernardui neįpylė, tai netiesa), dvokte dvokia spiritu. Linaina kuo greičiausiai ištrūko iš glėbio.

Į ją žvelgė susigraudinęs, persikreipęs veidas; tas padaras verkė.

— Ojojoi, — aimanavo ji ir verkšleno. — Kad žinotumėte, kokia aš laiminga! Šitiek metų nematyti civilizuoto veido. Civilizuoto drabužio. Jau maniau, kad nebeišvysiu tikro acetatinio šilko. — Ji ėmė čiupinėti Linainos švarkelio rankovę. Panagės juodos. — O kokie gražūs viskoziniai velvetiniai šortai! Zinai, mieloji, aš tebeturiu savo senuosius drabužius, tuos, su kuriais čia atvykau. Padėjau į skrynią. Paskui parodysiu. Bet, žinoma, acetatas visas į skyles išėjo. O koks žavingas baltas diržas, nors, tiesą sakant, jūsų žalias tyminis diržas dar žavingesnis. Tik kad nieko naudos man iš to diržo nebuvo. — Ašaros vėl ėmė byrėti. — Džonas jums turbūt jau papasakojo. Ką aš iškentėjau — ir be gramo somos! Tik kartais Pope atnešdavo išgerti meskalino. Pope — tai vaikinas, kurį pažinojau. Tačiau po meskalino taip blogai jautiesi, o nuo

pejotos vemti verčia; kitą dieną tas baisus gėdos jausmas dar labiau kamuoja. O man tikrai buvo gėda. Tik pagalvokit — aš, beta, pagimdžiau vaiką: įsivaizduokite, kad esate mano vietoje. (Linaina sudrebėjo.) Tačiau prisiekiu, jog tai ne mano kaltė; lig šiol nesuprantu, kaip tai atsitiko; juk atlikau visus Maltuso pratimus, žinote, iš eilės: pirmąjį, antrąjį, trečiąjį, ketvirtąjį, garbės žodis, atlikau; ir vis dėlto tai atsitiko; ir, žinoma, abortų centrų čia nėra nė kvapo. Beje, ar mūsiškis tebėra Čelsyje? — pasiteiravo ji. Linaina linktelėjo. — Ir vis dar apšviečiamas prožektoriais antradieniais ir penktadieniais? — Linaina vėl linktelėjo. — Tas nuostabus rožinio stiklo bokštas! — Vargšė Linda, atlošusi galvą ir užmerkusi akis, su jauduliu įsivaizdavo tą šviesų praeities reginį. — O upė naktį! — sušnibždėjo ji. Didelės gailios ašaros pamažu ėmė veržtis iš po stipriai suglaustų vokų. — Vakarais, būdavo, skrendi atgal į miestą iš Stouk Podžizo. Tada karšta vonia, vibrovakuuminis masažas... Bet kas iš tų kalbų. — Ji sunkiai atsiduso, palingavo galvą, vėl atmerkė akis, porą kartų šniurkštelėjo, paskui išsišnypštė nosį į pirštus ir nusišluostė į palaidinukės skverną. — Oi, labai atsiprašau, — šūktelėjo ji, pastebėjusi Linainos veide nevalingą pasibjaurėjimo grimasą. — Šitaip daryti negražu. Atsiprašau. Bet ką daryti, kai nėra nosinių? Prisimenu, kaip sielojaus! dėl tos nešvaros, visiško nesterilumo. Mane iš kalnų atnešė čia su prakirsta galva. Žinote, ką jie dėjo ant žaizdos? Mėšlą, tikrų tikriausią mėšlą. Mokydavau juos: „Be sterilizacijos nėra civilizacijos”. Sakydavau jiems: „Visas vieteles, nuo mikrobų dėmėtas, nuplaus kuo puikiausiai vonia ir tualetas”, — tarsi vaikams. O jie, žinoma, nesuprato. Ir negalėjo suprasti. Ir galiausiai aš, matyt, pripratau. Bet kaip palaikyti tą švarą, jeigu nėra karšto vandens? Pažiūrėkit į šiuos drabužius. Ta bjauri vilna — tai ne acetatas. Ji nesusinešioja. Jeigu suplyšta, malonėk lopyti. O juk aš — beta; aš dirbau apvaisinimo salėje; niekas manęs nemokė tokių dalykų. Be to, taisyti drabužių buvo nepriimta. Atsirado skylė — išmesk ir pirk naują. „Kuo daugiau lopų dėsi, tuo mažiau turto turėsi”. Juk tiesa? Taisyti senus daiktus — antivisuomeniška. Bet čia viskas kitaip. Gyveni kaip su pamišėliais. Viską daro be proto. — Ji apsidairė, pamatė, kad

Džonas su Bernardu išėjo ir vaikščioja po šiukšliną dykvietę; vis dėlto ji paslaptingai nuleido balsą ir prisikišo taip arti, jog gemalų nuodo tvokstelėjimas krustelėjo garbaną ant Linainos skruosto, ir ta pastiro ir susigūžė. — Paklausykit, pavyzdžiui, — sušvokštė Linda, — kaip čia jie vienas su kitu santykiauja. Beprotybė, pasakysiu jums, tikra beprotybė. Kiekvienas priklauso visiems kitiems — argi ne? Argi ne? — prisispyrusi klausinėjo, trūkčiodama Linainą už rankovės. Linaina, pusiau nusigręžusi, linktelėjo, išleido sulaikytą kvapą ir įtraukė palyginti švaraus oro. — Na, o čia, — tęsė Linda, — kiekvienas turi priklausyti tiktai vienam, ir niekam daugiau. Ir jeigu santykiauji normaliai, tave laiko nedora ir antivisuomeniška. Tavęs nekenčia, tave niekina. Kartą čia užgriuvo galybė moterų ir sukėlė skandalą, nes jų vyrai lankydavosi pas mane. Na, o ir ko jiems nesilankyti? Tada jos puolė ant manęs... Ne, tai buvo pernelyg baisu. Nenoriu to nė prisiminti. — Linda užsidengė veidą rankomis ir sudrebėjo. — Čionykštės moterys tokios aršios. Pasiutusios, pasiutusios ir žiaurios. Ir, žinoma, neturi jokio supratimo nei apie Maltuso pratimus, nei apie butelius, nei apie išpilstymą ir panašius dalykus. Todėl ir gimdo be paliovos — kaip šunys. Tiesiog šlykštu. Ir tik pagalvoti, kad aš... O viešpatie Forde, viešpatie Forde! Vis dėlto Džonas man buvo didelė paguoda. Nežinau, ką būčiau dariusi be jo. Nors jis ir labai kentėdavo kiekvieną sykį, kai ateidavo vyras... Netgi kai dar buvo visai mažytis. Kartą (bet tada jau buvo paūgėjęs) jis vos neužmušė vargšo Vaihusivos — o gal Popės? — vien dėl to, kad jie pas mane vaikščiodavo. Kiek jam kaliau į galvą, kad civilizuoti žmonės kitaip ir negali, bet taip ir neįkaliau. Man rodos, jog beprotybė užkrečiama. Džonas, šiaip ar taip, užsikrėtė nuo indėnų. Nes visą laiką būdavo su jais. Nors jie visada taip kiauliškai su juo elgdavosi, neleisdavo jam daryti to, ką darydavo kiti berniukai. Bet tai tam tikra prasme išeidavo į gerą, nes man būdavo lengviau jį kiek palavinti. Tačiau neįsivaizduojate, kaip tai sunku. Juk tiek dalykų pati nežinau; jų ir nereikėjo žinoti. Tarkime, vaikas klausia, kaip veikia sraigtasparnis arba kas sukūrė pasaulį — na, ką jam atsakyti, jeigu esi beta ir visą gyvenimą dirbai apvaisinimo salėje? Ką jam atsakyti?

Aštuntas skyrius

Džonas su Bernardu palengva vaikščiojo ten ir atgal po dykvietę, per dulkes ir šiukšles, o apie juos sukosi jau keturi šunys.

— Taip sunku man suvokti, įsivaizduoti, — kalbėjo Bernardas. — Tarsi gyventume ne tose pat planetose, ne tais pat šimtmečiais. Motina ir visa ta nešvara, ir dievai, ir senatvė, ir ligos... — Jis palingavo galvą. — Beveik nesuvokiama. Niekad nesuprasiu, jeigu nepaaiškinsite.

— Ką paaiškinsiu?

— Štai tą. — Jis parodė į kaimelį. — Ir tą. — Linktelėjo į lūšną. — Viską. Visą savo gyvenimą.

— Bet ką gi čia aiškinti?

— Nuo pat pradžių. Nuo pirmųjų savo prisiminimų.

— Nuo pirmųjų prisiminimų. — Džonas susiraukė. Ilgai tylėjo.

Labai karšta. Prisivalgė paplotėlių, saldžių kukurūzų.

— Eik šenai, mažyti, gulkis, — pasakė Linda. Jis atsigulė šalia, didelėje lovoje.

— Padainuok, — paprašė, ir Linda uždainavo. Padainavo „Nuplaus kuo puikiausiai vonia ir tualetas" ir „Čiūčia liūlia mažutėlis, tuoj išeis iš butelėlio". Jos balsas tolo, slopo...

Jis krūptelėjo ir atsibudo nuo garsaus triukšmo. Kažkoks vyras kažką kalbėjo Lindai, o Linda juokėsi. Ji užsitraukė antklodę ligi smakro, o vyras ją vėl nutraukė. Jo plaukai supinti į dvi juodas virves, o ant rankos graži sidabrinė apyrankė su mėlynais brangakmeniais. Jam patiko apyrankė, bet vis tiek buvo baisu; jis įkniaubė veidą į motinos šoną. Linda apkabino jį ranka, ir jis pasijuto saugesnis. Pasakė tam vyrui vietine kalba, kurios jis gerai nesuprato: — Ne, ne prie Džono. — Vyras pažiūrėjo į jį, paskui vėl į Lindą ir tyliai pasakė keletą žodžių. — Ne, — atsakė Linda. Tačiau tas vyras pasilenkė virš lovos, virš jo, o jo veidas didžiulis, baisus, juodos plaukų virvės nukaro ant antklodės. — Ne, — vėl pasakė Linda, ir jis pajuto, jog motinos rankos stipriau prispaudė jį prie savęs. — Ne, ne! — Bet vyras sugriebė jį už peties, skaudžiai sugriebė. Jis

sukliko. Vyras ištiesė kitą ranką ir kilstelėjo jį. Linda vis dar laikė jį, vis kalbėjo: — Ne, ne. — Vyras kažką trumpai ir piktai pasakė, ir staiga jos rankos paleido jį. — Linda, Linda. — Jis spardėsi, veržėsi, tačiau tas nunešė jį prie durų, atidarė jas, pasodino ant grindų vidury kito kambario ir grįžo pas Lindą, uždaręs duris. Jis pašoko, pribėgo prie durų. Pasistiebęs ant pirštų galų, vos pasiekė medinį skląstį. Atsklendė, stumtelėjo duris, bet jos neatsidarė. — Linda! — šaukė jis. Ji neatsiliepė.

Prisiminė didžiulį kambarį, pustamsį; ten stovėjo dideli mediniai rėmai, apraišioti virvutėmis, o apie juos — daugybė moterų. Linda pasakė, kad jos dirba antklodes. Ji liepė jam pasėdėti kamputyje su kitais vaikais, o pati nuėjo padėti moterims. Jis žaidė su berniukais, ilgai žaidė. Staiga žmonės pradėjo labai garsiai kalbėti, moterys nustūmė Lindą į šalį, ji pravirko, nuėjo prie durų, ir jis paskui ją. Paklausė, kodėl ant jos supyko. — Aš ten kažką pagadinau, — pasakė. Ir pati supyko. — Ką aš išmanau apie jų prakeiktą audimą? — pasakė. — Prakeikti laukiniai. — Jis paklausė, kas yra laukiniai. Kai jie sugrįžo namo, prie durų laukė Pope ir kartu su jais įėjo į vidų. Jis atsinešė didelį indą iš moliūgo, pilną lyg vandens, lyg ne, tik tas vanduo smirda ir taip degina gomurį, jog užsikosėji. Linda išgėrė, ir Pope išgėrė, tada Linda ėmė garsiai juoktis ir daug kalbėti; paskui ji su Pope nuėjo į kitą kambarį. Kai Pope išėjo, jis ten įėjo. Linda gulėjo lovoje ir taip kietai miegojo, kad negalėjo jos pažadinti.

Pope ateidavo dažnai. Vandenį moliūge jis vadino meskaliu, o Linda sakydavo, jog galima būtų vadinti soma, jeigu nuo jo neskaudėtų galvą. Jis nekentė Popės. Nekentė jis visų — visų vyrų ateidavusių pas Lindą. Vieną popietę, pažaidęs su kitais vaikais — buvo šalta, pamena, kalnuose dar baltavo sniegas, — jis parėjo namo ir išgirdo piktus balsus miegamajame. Moterų alsus, tačiau žodžių nesuprato; bet suprato, jog tai bjaurūs žodžiai. Paskui staiga — trinkt! — kažkas trinktelėjo, ir tarytum kas mulą supliekė rimbu, tik ne tokį kaulėtą kaip mulas; tada suspiegė Linda: — Nemuškit, nemuškit! — Jis puolė į tą kambarį. Ten trys moterys su tamsiais apklotais. Linda — ant lovos, viena laikė ją už riešų. Kita atsigulusi skersai ant kojų, kad nesispardytų. Trečia mušė

bizūnu. Sudavė vieną kartą, antrą, trečią; ir kaskart Linda suspiegdavo. Verkdamas jis ėmė tampyti tą moterį už apkloto krašto: — Nereikia, nereikia. — Laisvąja ranka moteris jį atstūmė. Bizūnas vėl nusileido, Linda vėl sukliko. Jis pačiupo didžiulę rudą moters ranką abiem savosioms ir iš visų jėgų įkando. Ji suriko, ištraukė ranką ir taip stumelėjo jį, kad jis pargriuvo. Kol jis gulėjo ant grindų, ji triskart supliekė jį bizūnu. Kaip ugnimi nusvilino — skaudžiau dar niekas nebuvo mušęs. Bizūnas vėl sušvilpė, pliaukštelėjo. Bet šįkart suklykė Linda.

— Bet už ką jos tave, Linda? — klausinėjo jis vakare. Jis verkė, nes raudoni rumbai ant nugaros vis dar baisiai skaudėjo. Tačiau verkė ir dėl to, kad žmonės tokie pikti ir neteisingi ir kad jis tik mažas berniukas, ir negali nieko jiems padaryti. Verkė ir Linda. Ji nors suaugusi, tačiau nuo trijų argi galėjo atsiginti? Užpulti trim vieną irgi neteisinga. — Už ką jie tave, Linda?

— Nežinau. Iš kur man žinoti? — Jos balso beveik nebuvo girdėti, ji gulėjo ant pilvo, įsikniaubusi į pagalvę. — Jos sako, jog tie vyrai — tai *jų* vyrai, — kalbėjo Linda, lyg ir ne į jį kreipdamasi, o į kažką viduje savęs. Ilgai kalbėjo, bet jis nieko nesuprato. Galiausiai prapliupo dar garsiau verkti nei pirma.

— Oi, neverk, Linda, neverk.

Jis prigludo prie jos. Apsikabino ranka už kaklo.

— Ai, neliesk, — riktelėjo Linda, — skauda! Ai! — Ir taip stūmė nuo savęs, kad jis galva trenkėsi į sieną. — Kvaišelis! — sušuko ir staiga ėmė jį mušti. Pliaukšt, pliaukšt...

— Linda! Nemušk, mama!

— Aš tau ne mama. Nenoriu būti tavo mama.

— Bet, Linda... Oi! — ji rėžė jam antausį.

— Pavirtau į laukinę, — šaukė ji. — Gimdyti pradėjau kaip gyvulys... Jeigu ne tu, būčiau nuėjusi pas inspektorių, būčiau ištrūkusi iš čia. Bet tik ne su kūdikiu. Būčiau sudegusi iš gėdos.

Jis pamatė, kad ji vėl užsimojo, ir ranka užsidengė veidą.

— Oi, nemušk, Linda, nereikia.

— Žvėriuk! — ji atplėšė jo ranką nuo veido.

— Nereikia, Linda. — Jis užmerkė akis, laukdamas smūgio.

Tačiau smūgio nebuvo. Po kiek laiko jis vėl atsimerkė ir pamatė, kad ji žiūri į jį. Nedrąsiai jai nusišypsojo. Ji staiga apkabino jį ir ėmė bučiuoti.

Būdavo, jog Linda keletą dienų nesikeldavo iš lovos. Gulėdavo ir liūdėdavo. Arba gerdavo tą marmalą, kurį atnešdavo Pope, juokdavosi, juokdavosi ir užmigdavo. Kartais sirgdavo. Dažnai užmiršdavo nubausti jį, ir valgyti nieko nebūdavo, tik sudžiūvę paplotėliai. Pamena, kaip pirmą sykį rado jo plaukuose tų mažyčių gyvūnėlių, kaip ji pradėjo aikčioti ir aimanuoti.

Laimingiausios būdavo tos valandėlės, kai ji pasakodavo apie Kitapus.

— Ar iš tikrųjų gali skraidyti, kada tik užsinori?

— Kada tik užsinori. — Ir pasakodavo jam apie nuostabią muziką, sklindančią iš dėžės, apie visokius puikius žaidimus, apie skanius valgius ir gėrimus, apie šviesą — paspaudi sienoje tokį daikčiuką, ir ji sušvinta, ir apie paveikslus, kuriuos ne tik matai, bet ir girdi, jauti ir užuodi, ir apie dar vieną dėžę, skleidžiančią nuostabius kvapus, ir apie rožinius, žalius ir žydrus ir sidabriškus namus, aukštus kaip kalnai, — ir visi ten laimingi, ir niekas niekada neliūdi ir nepyksta, ir kiekvienas priklauso visiems kitiems, ir yra tokių dėžių, kuriose matyti ir girdėti, kas dedasi kitame pasaulio gale. Ir vaikučiai gražiuose, švariuose buteliuose — viskas taip švaru, nei smarvės, nei šiukšlių, ir nė vienas nesijaučia vienišas, o visi kartu gyvena, tokie linksmi, laimingi kaip per vasaros šokius čia Malpaise, tačiau kur kas laimingesni, ir tai laimei nėra galo... Jis klausydavosi valandų valandas. O kartais, kai jam ir kitiems vaikams nusibosdavo žaisti, kuris nors kaimo senolis imdavo pasakoti savo kalba apie didįjį Pasaulio Pertvarkytoją, apie ilgą kovą tarp Dešiniosios Rankos ir Kairiosios Rankos, tarp Drėgmės ir Sausros, apie Avonaviloną, kuris iš savo naktinių minčių išaudė didžią miglą, o paskui iš tos miglos sukūrė visą pasaulį; apie Motiną Žemę ir Tėvą Dangų; apie Ahajutą ir Marsailemą — Karo ir Sėkmės dvynius; apie Jėzų ir Pukongą; apie Mariją ir Etsanatlehę — nuolat atsijauninančią moterį; apie Lagūnos Juodąjį Akmenį, apie Didįjį Erelį ir Akomos Dievo Motiną. Keistos istorijos, juo keistesnės, kad buvo pasakojamos kita kalba, nevisiškai suprantama. Gulėdamas lovoje, jis galvodavo apie dangų ir Londoną, Akomos Dievo

Motiną ir ilgas eiles kūdikių švariuose buteliuose, ir kaip Jėzus žengia į dangų, ir kaip Linda pakyla; vaizduodavosi didįjį pasaulio inkubatorijų direktorių ir Avonaviloną.

Pas Lindą ateidavo daugybė vyrų. Berniukai pradėjo rodyti į jį pirštais. Vietine kalba sakė, kad Linda bloga; plūsdavo ją nesuprantamais žodžiais, bet jis žinojo, kad tai bjaurūs žodžiai. Vieną dieną uždainavo apie ją dainelę, kurią vis kartojo ir kartojo. Jis ėmė svaidyti į juos akmenis. O jie — į jį; aštrus akmuo prakirto jam skruostą. Kraujas bėgo be perstojo; jis visas išsikraujavo.

Linda išmokė jį skaityti. Anglimi piešdavo ant sienos paveikslėlius — tupintį žvėrelį, kūdikį butelyje, o po jais rašė: KATĖ TUPI. VAIKUI GERA. Jis mokėsi greitai ir lengvai. Kai išmoko skaityti visus žodžius, parašytus ant sienos, Linda atidarė didžiąją medinę skrynią ir ištraukė iš po tų trumpų raudonų kelnaičių, kurių niekada nenešiojo, plonytę knygutę. „Kai paaugsi, paskaitysi", — sakydavo ji. Na, štai ir paaugo, pagalvojo išdidžiai.

— Kažin ar tau bus įdomu, — pasakė Linda. — Tačiau kitokių neturiu, — atsiduso. — Kad tu matytum, kokių puikių skaitymo mašinų turėjome Londone!

Jis pradėjo skaityti. „Cheminis ir bakteriologinis gemalo formavimas. Praktinė instrukcija gemalinių betų klasės darbuotojoms." Ketvirčio valandos prireikė vien tik perskaityti šį pavadinimą. Jis sviedė knygą ant grindų.

— Šlamštas, o ne knyga! — pasakė jis ir pravirko.

Berniukai vis dar dainuodavo savo bjaurią dainelę apie Lindą. Juokdavosi ir iš jo, kad toks apdriskęs. Kai suplėšydavo drabužius, Linda nemokėjo jų pataisyti. Kitapus, sakė ji, žmonės išmeta skylėtus drabužius ir velkasi naujus. „Skarmalius, skarmalius!" — erzindavo jį berniūkščiai. „Užtai aš moku skaityti, — guosdavosi jis, — o jie nemoka. Netgi nežino, ką tai reiškia". Šitaip besiguodžiant lengviau būdavo apsimesti, jog negirdi patyčių. Jis vėl paprašė Lindos duoti jam tą knygutę.

Kuo pikčiau jį erzino berniūkščiai, tuo stropiau jis skaitė. Netrukus išmoko sklandžiai perskaityti visus žodžius. Net ir pačius ilgiausius. Bet ką jie reiškia? Jis klausdavo Lindos, bet jeigu ji ir sugebėdavo atsakyti, vis tiek likdavo neaišku. O dažniausiai nesugebėdavo.

— Kas tai yra chemikalai? — klausdavo jis.

— A, tai tokie dalykai kaip magnio druskos arba spiritas, kuriuo stabdo deltų ir epsilonų augimą ir slopina jų protą, arba kalcio karbonatas stiprinti kaulams ir panašiai.

— O kaip daro chemikalus, Linda? Kur jų gauna?

— Na, nežinau. Jie būna buteliukuose. Kai buteliukas baigiasi, nuleidžia naują iš chemikalų saugyklos. Ten turbūt juos ir gamina. O gal gauna iš fabriko. Nežinau. Niekad nesimokiau chemijos. Visada dirbau su gemalais.

Ir taip visada, ko tik nepaklausi. Linda niekad nežino. Kaimo senukai atsakydavo kur kas aiškiau.

„Žmonių ir visų padarų sėklas, saulės, žemės ir dangaus sėklas — visas sėklas Avonavilona sukūrė iš Prieaugio Miglos. Pasaulis turi keturias įsčias; jis padėjo sėklas į apatinę. Ir pamažu tos sėklos pradėjo augti...”

Vieną dieną (Džonas vėliau sumetė, kad tai buvo tuoj po jo dvyliktojo gimtadienio) jis sugrįžo namo ir miegamajame ant grindų rado knygą, kurios anksčiau niekad nebuvo matęs. Stora ir iš pažiūros labai sena. Viršeliai apgraužti pelių, kai kurie lapai išplyšę ir sulamdyti. Jis pakėlė ją, perskaitė antraštę. Knyga vadinosi „Pilnas Viljamo Šekspyro raštų rinkinys”.

Linda gulėjo lovoje, siurbčiodama iš puodelio tą bjaurų dvokiantį meskalį.

— Ją Pope atnešė, — pasakė ji nepanašiu į savo, kimiu ir gergždžiančiu balsu. — Mėtėsi Antilopės šventykloje, vienoje skrynioje. Sako, šimtus metų ten pragulėjo. Turbūt tai tiesa, nes pavarčiau, ir man pasirodė, kad ten pilna nesąmonių. Necivilizuota. Bet tau pravers — skaitymui lavinti. — Ji baigė gerti, pastatė puodelį ant grindų šalia lovos, apsivertė ant šono, porą kartų sužagsėjo ir užmigo.

Jis atvertė knygą kaip pakliuvo.

Ne,
Gyvent pasmirdusiame prakaite
Gėdingo patalo ir ištvirkauti,
Gašlybėje nugrimzdus, glamonėtis
Šiam purvinam lizde...[2]

Tie keisti žodžiai nuaidėjo, nugriaudėjo galvoje, tarsi būgnai per vasaros šokius, tačiau kalbantys būgnai; tarsi vyrų choras, dainuojantis Grūdo dainą — gražiai, taip gražiai, kad net ašaros trykšta; tarsi senojo Mitsimos burtažodžiai, kuriuos jis murmėdavo virš plunksnų, drožinėtų lazdelių, kauliukų ir akmenėlių — *kiathla tsilu silokwe silokwe silokwe. Kiai silu silu, tsithl* — bet geresni už Mitsimos burtažodžius, nes jie reiškė daugiau ir buvo skirti jam; nuostabūs ir tik pusiau suprantami žodžiai, gražūs ir baisūs burtažodžiai apie Lindą; apie Lindą, kuri knarkė lovoje, numetusi tuščią puodelį ant grindų; apie Lindą ir Popę, Lindą ir Popę.

Jis vis labiau nekentė Popės. Taip, galima šypsotis, šypsotis ir būti niekšu. Negailestingu, klastingu, gašliu, žiauriu niekšu. Ką tie žodžiai iš tiesų reiškė? Jis tik apytikriai juos suvokė. Bet jų kerai buvo stiprūs ir vis griaudėjo galvoje, ir jam atrodė, kad tik dabar jis ėmė iš tikrųjų nekęsti Popės — todėl kad anksčiau nemokėjo išreikšti savo neapykantos žodžiais. Tačiau dabar žinojo tuos žodžius, žodžius kaip dundantys būgnai, kaip dainos, kaip užkeikimai. Tie žodžiai ir ta keista, keista istorija, iš kurios jie paimti (jis joje visiškai nesusigaudė, bet ji nuostabi, vis tiek nuostabi), — jie davė jam priežastį nekęsti Popės, padarė jo neapykantą gyvesnę ir netgi patį Popę padarė gyvesnį.

Kartą prisižaidęs jis parėjo namo — miegamojo durys buvo atviros, ir jis pamatė juos, miegančius kartu lovoje — baltą Lindą ir šalia jos beveik juodą Popę, pakišusį vieną ranką jai po nugara, o kitą tamsią ranką užmetusį ant jos krūtinės; viena jo ilgų plaukų kasa buvo užkritusi jai ant kaklo, nelyginant juoda

---

[2] „Hamletas“ (III veiksmas, 4 scena). Vert. A. Churginas.

gyvatė, ketinanti ją pasmaugti. Popės moliūgas ir puodelis stovėjo ant grindų šalia lovos. Linda knarkė.

Širdis jam, regis, iššoko iš krūtinės ir prapuolė. Jis pajuto tuštumą. Tuštumą ir šaltį. Jį ėmė pykinti, pradėjo suktis galva. Kad nepargriūtų, atsišliejo į sieną. Negailestingas, klastingas, gašlus... Tie žodžiai be paliovos aidėjo jo galvoje tarsi būgnai, tarsi dainuojantis choras, tarsi burtažodžiai. Šaltis staiga praėjo, jam pasidarė karšta. Skruostus uždegė priplūdęs kraujas, kambarys ėmė plaukti ir temti. Jis sugriežė dantimis.

„Užmušiu jį, užmušiu, užmušiu", — kartojo. Ir ūmai sugriaudėjo kiti žodžiai:

Kai girtas jis miegos ar bus įtūžęs,
Ar guolyje išniekintam myluosis...[3]

Burtai — jo pusėje, burtai viską išaiškino ir davė įsakymą. Jis žengė atgal, į pirmąjį kambarį. „Kai girtas jis miegos..." Šalia židinio ant grindų gulėjo mėsos peilis. Pakėlė jį ir ant pirštų galiukų vėl į miegamąjį. „Kai girtas jis miegos, girtas jis miegos..." Bėgte per kambarį ir dūrė — oi, kraujas! — vėl dūrė. Pope sujudėjo, sunkiai peikėdamasis iš miego. Norėjo durti trečią kartą, bet pajuto, kad jo ranką sugriebė ir — ai ai! — laužia. Jis sučiuptas, neįstengia nė krustelėti, mažos juodos Popės akutės, visai arti, spitri tiesiai jam į veidą. Jis nusuko akis. Ant Popės kairiojo peties — dvi pjautinės žaizdelės.

— Oi, žiūrėk, kraujas bėga! — šūktelėjo Linda. — Žiūrėk, kraujas! — Ji niekad negalėjo pakęsti kraujo vaizdo.

Pope pakėlė kitą ranką — kad smogtų jam, žinoma. Jis sustingo laukdamas smūgio. Bet ranka paėmė jį už smakro, atsuko veidą į save taip, kad jis vėl turėjo žiūrėti Popei į akis. Ilgai ilgai, visą amžinybę. Ir staiga jis nebeištvėrė ir pravirko. Pope prapliupo juoktis.

— Drožk, — pasakė jis indėniškai. — Drožk, narsusis Akajuta.

Jis išbėgo į kitą kambarį, slėpdamas ašaras.

---

[3] „Hamletas" (III veiksmas, 3 scena). Vert. A. Churginas.

— Tau penkiolika metų, — pasakė senasis Mitsima indėnų žodžiais. — Dabar galima mokyti tave lipdyti iš molio.

Jie tupėjo prie upės ir drauge darbavosi.

— Pirmiausia, — pasakė Mitsima, suspaudęs tarp delnų gniužulą drėgno molio, — padirbsime mažą mėnuliuką. — Senukas suplojo gniužulą į apvalią plokštę, paskui užlenkė kraštus, ir mėnulis pavirto į negilų puodelį.

Lėtai ir neįgudusiai jis mėgdžiojo miklius senuko judesius.

— Mėnulis, puodelis, o dabar gyvatė. — Mitsima iškočiojo dar vieną molio gabalą į ilgą lankstų ritinį, sulenkė jį į žiedą ir prilipino ant puodelio kraštų. — Ir dar viena gyvatė. Ir dar. Ir dar. — Žiedas po žiedo, Mitsima nulipdė indo šonus: siauras apačioje, jis storėjo per vidurį, o ties kakleliu vėl siaurėjo. Mitsima minkė, tekšnojo, lygino ir grandė, ir štai pagaliau prieš juos pažįstamas Malpaiso vandens ąsotis, tik ne juodas, o kreminis ir dar minkštas pačiupinėjus. O greta — jo paties dirbinys — kreivašonė Mitsimos indo parodija. Palyginęs juos, Džonas nejučia prajuko.

— Tačiau kitas bus geresnis, — nusprendė jis ir pradėjo drėkinti dar vieną molio gniutulą.

Lipdyti, suteikti pavidalą, jausti, kaip pirštai darosi miklesni ir stipresni, jam buvo nepaprastai malonu.

— A, B, C, vitaminas D, — dainavo jis dirbdamas. — Taukai kepenyse, menkė gelmėje.

Mitsima irgi dainavo — dainą apie lokio medžioklę. Jie dirbo visą dieną, ir visą tą dieną jį buvo užvaldęs begalinės laimės jausmas.

— O žiemą, — pasakė senasis Mitsima, — išmokysiu tave pasidirbti lanką.

Jis ilgai stovėjo prie namo, ir pagaliau apeigos viduje pasibaigė. Atsivėrė durys, išėjo žmonės. Pirmasis ėjo Kothlu, ištiesęs dešinę ranką ir suspaudęs į kumštį, tarsi neštų kokį brangakmenį. Paskui jį sekė Kiakimė, taip pat ištiesusi sugniaužtą ranką. Jie ėjo tylėdami, o įkandin jų tylėdami žingsniavo broliai, seserys, giminės ir visas būrys senukų.

Išėjo iš kaimo, perėjo stalkalnį. Prie skardžio sustojo, atsigręžė į ankstyvo ryto saulę. Kothlu atgniaužė ranką. Ant

delno bolavo kukurūzinių miltų žiupsnis; jis kvėptelėjo į jį, sumurmėjo kelis žodžius ir metė jį, saują baltų dulkių, į tekančią saulę. Tą patį padarė ir Kiakimė. Tada į priekį žengė Kiakimės tėvas ir, iškėlęs plunksnuotą maldų lazdelę, sukalbėjo ilgą maldą, paskui sviedė lazdelę miltams pridurmui.

— Baigta, — paskelbė senasis Mitsima. — Jie susituokė.

— Hm, vieno nesuprantu, — pasakė Linda, jiems grįžtant į kaimą, — kam tiek triukšmo dėl nieko. Civilizuotuose kraštuose, kai vaikinas nori merginos, jis tiesiog... Ė, kur gi tu, Džonai?

Jis nepaisė jos šaukimo, tik bėgo ir bėgo tolyn, kur akys veda, kur būtų vienui vienas.

Baigta. Ausyse skambėjo senojo Mitsimos žodžiai. Baigta, baigta... Iš tolo, be žodžių, bet aistringai, pašėliškai, beviltiškai jis mylėjo Kiakimę. O dabar baigta. Jam buvo šešiolika metų.

Mėnulio pilnatyje Antilopės šventykloje skambėdavo ir atsiverdavo slėpiniai. Į šventyklą nusileisdavo berniukai, o iš ten išeidavo vyrai. Visi berniukai to bijodavo, bet ir nekantriai laukdavo. Pagaliau ta diena atėjo. Saulė nusileido, patekėjo mėnuo. Jis ėjo drauge su visais. Prie įėjimo į šventyklą tamsia mase stovėjo vyrai; kopėčios smigo žemyn, į rausvai nušviestas gelmes. Pirmieji berniukai jau pradėjo leistis. Netikėtai vienas iš vyrų žengė į priekį, nutvėrė jį už rankos ir ištraukė iš eilės. Jis išsiveržė ir nėrė atgal į savo vietą tarp kitų. Šį kartą vyras tvojo jam, sugriebė už plaukų.

— Ne tau, baltaplauki!

— Ne kalės vaikui, — pridūrė kitas. Berniukai ėmė juoktis.

— Eik šalin! — Ir matydami, kad jis vis dar lūkuriuoja, prisišliejęs prie eilės, vyrai vėl suriko: — Eik šalin!

Vienas jų pasilenkė, paėmė akmenį, sviedė.

— Šalin, šalin, šalin!

Akmenys pasipylė kruša. Kruvinas jis puolė į tamsą. Iš raudonai nušviestų šventyklos požemių sklido giesmės garsai. Paskutinis berniukas nulipo žemyn kopėčiomis. Jis liko visai vienas.

Visai vienas, už kaimo, plikoje stalkalnio lygumoje. Mėnesienoje uolos švytėjo tarsi išbaltinti kaulai. Apačioje, slėnyje, į mėnulį kaukė kojotai. Sumuštos vietos skaudėjo,

žaizdos vis dar kraujavo, tačiau ne iš skausmo raudojo jis, o dėl to, kad vienui vienas, kad išvarytas, vienišas, į šį skeletišką uolų ir mėnesienos pasaulį. Prie bedugnės krašto jis atsisėdo; atsukęs mėnuliui nugarą, žvilgtelėjo žemyn į juodą stalkalnio šešėlį — į juodą mirties šešėlį. Tik vienas žingsnis, tik vienas šuolis... Atsuko dešinę ranką į šviesą. Iš prakirsto riešo vis dar sunkėsi kraujas. Kas keletą sekundžių krisdavo lašas, tamsus, beveik juodas numirėliškoje šviesoje. Kap kap kap. Rytoj... ir vėl rytoj... ir vėl rytoj...

Jam atsivėrė Laikas, Mirtis ir Dievas.

— Vienišas, visada vienišas, — kalbėjo jaunuolis.

Šie žodžiai skausmingu aidu atsiliepė Bernardo širdyje. Vienišas, vienišas... — Ir aš, — kažkaip savaime ištrūko jam. — Baisiai vienišas.

— Iš tiesų? — nustebo Džonas. — Aš maniau, jog Kitapus... Linda juk sako, kad ten niekas niekada nebūna vienišas.

Bernardas sumišęs paraudo.

— Matote, — sumurmėjo jis, žiūrėdamas į šalį, — aš turbūt ne visai toks kaip dauguma žmonių. Jeigu esi išpilstytas kitoks...

— Taip, tikrai, — linktelėjo jaunuolis. — Jei esi kitoks, visada būsi vienišas. Žmonės nepakenčia kitokių. Ar žinote, kad jie manęs prie nieko neprileidžia? Kai berniukus išsiuntė į kalnus pernakvoti — na, kai reikia susapnuoti savo šventąjį gyvūną, — jie man neleido eiti su jais; nesako jokių paslapčių. Tačiau aš pats viską atlikau, — pridūrė jis. — Nieko nevalgiau penkias dienas, paskui vienas naktį įkopiau į tuos kalnus. — Jis parodė ranka.

Bernardas atlaidžiai šyptelėjo.

— Ir ką nors susapnavote?

Džonas linktelėjo.

— Bet negalima sakyti ką. — Jis kiek patylėjo, paskui negarsiai tęsė: — O kartą padariau tai, ko niekas nėra daręs: stovėjau vasarą, vidurdienį, nugara į uolą, išskėtęs rankas kaip Jėzus ant kryžiaus.

— Kuriam galui?

— Norėjau patirti, ką jautė nukryžiuotas. Kabėdamas saulėje...

— Bet kodėl?

— Kodėl? Na... — Jis padelsė. — Todėl, kad privalėjau tai padaryti. Jeigu jau Jėzus ištvėrė. Ir, be to, tada buvau padaręs kažką bloga... Ir dar buvau nelaimingas. Štai dar viena priežastis.

— Keistas būdas gydyti nelaimingumui, — tarstelėjo Bernardas. Tačiau pagalvojęs nusprendė, jog tai turi tam tikrą prasmę. Geriau negu šlamšti somą.

— Po kiek laiko apalpau, — pasakė jaunuolis. — Nukritau veidu ant akmenų. Matote žymę? — Jis kilstelėjo nuo kaktos tankius geltonus plaukus. Ant dešinio smilkinio buvo matyti nelygus randas.

Bernardas žvilgtelėjo ir suvirpėjęs greitai nusuko akis. Ne iš gailesčio, o veikiau iš pasibjaurėjimo. Jis buvo taip suformuotas, jog mažiausia užuomina į ligą ar žaizdas sukeldavo jam ne tik siaubą, bet ir pasidygėjimą ir netgi pasišlykštėjimą. Kaip ir nešvara, išsigimimas arba senatvė. Jis skubiai pakeitė pokalbio temą.

— Ar nenorėtumėte kartu su mumis nuvykti į Londoną? — paklausė jis, darydamas pirmą ėjimą kampanijoje, kurios strategiją pradėjo paslapčia rengti, kai tik suprato, kas yra šio jaunojo laukinio „tėvas”. — Ar nieko prieš?

Jaunuolio veidas nušvito.

— Jūs rimtai?

— Žinoma, jeigu tik gausiu leidimą.

— Ir Lindą paimsite?

— Hm... — Bernardas suabejojo. Tą šlykščią būtybę? Ne, tai neįmanoma. Nebent, nebent... Staiga Bernardui toptelėjo, kad kaip tik jos šlykštumas gali tapti didžiausiu koziriu. — Na, žinoma! — šūktelėjo jis, perdėtu ir triukšmingu širdingumu pridengdamas ankstesnę abejonę.

Jaunuolis giliai atsikvėpė.

— Tik pagalvokite — išsipildo tai, apie ką svajojau visą gyvenimą. Prisimenate, ką sako Miranda?[4]

---

[4] Šekspyro „Audros“ herojė. Toliau cituojami jos žodžiai (V veiksmas,

— Kas?

Tačiau jaunuolis, matyt, neišgirdo klausimo.

Koks stebuklas! — ištarė jis; jo akys suspindėjo, veidą nuplieskė skaistus raudonis. — Kokia daugybė nuostabių būtybių! Kokie veidai jų! — Raudonis staiga patamsėjo; jis pagalvojo apie Linainą, tą angelą, apsidariusį tamsžale viskoze, spinduliuojantį jaunyste ir išpuoselėta kremais oda, putnų ir draugiškai besišypsantį. Jo balsas suvirpėjo. — Koks puikus naujas pasaulis, — pradėjo jis, tik ūmai užsikirto; kraujas plūstelėjo atgal iš skruostų; jis išblyško kaip popierius. — Ar ji už jūsų ištekėjusi?

— Už manęs — ką?

— Ištekėjusi. Visam laikui. Jie indėniškai pasako „visam laikui”, ir to negalima išardyti.

— Forde! Nieko panašaus! — Bernardas neįstengė sulaikyti juoko.

Džonas taip pat nusijuokė, tačiau dėl kitos priežasties — iš neapsakomo džiaugsmo.

— Koks puikus naujas pasaulis, — pakartojo jis. — Koks puikus naujas pasaulis su šitokiais žmonėm. Važiuojam iš karto.

— Kartais jūs labai savotiškai šnekate, — pasakė Bernardas, įbedęs apstulbusias ir suglumusias akis į jaunuolį. Ir, tiesą sakant, ar negeriau būtų palaukti ir pirma pamatyti tą naują pasaulį?

---

1 scena). Vert. A. Miškinis.

Devintas skyrius

Po Šios kupinos keistybių ir baisumų dienos Linaina pasijuto turinti teisę į visišką ir netrikdomą poilsį. Vos jie sugrįžo į turistų viešbutį, tuoj ji prarijo šešias pusgramines somos tabletes, atsigulė į lovą ir per dešimt minučių nusidangino į tamsią amžinybę mėnulyje. Sugrįžti į realų laiką jai prireiks mažų mažiausia aštuoniolikos valandų.

Tuo tarpu Bernardas gulėjo plačiai atvertomis akimis ir mąstė. Užsnūdo tik gerokai po vidurnakčio, bet nemiga davė vaisių — jis sugalvojo planą.

Kitą rytą, lygiai dešimtą valandą, mulatas žalia uniforma išlipo iš nusileidusio sraigtasparnio. Bernardas laukė jo tarp agavų.

— Panelė Kraun pasidarė sau somos šventę, — paaiškino jis. — Tikrai neatsibus anksčiau penktos. Taigi turime septynias valandas.

Nuskrisiu į Santa Fė, nusprendė Bernardas, sutvarkysiu visus reikalus ir sugrįšiu į Malpaisą dar prieš jai atsibundant.

— Ar jai vienai čia bus saugu?

— Kaip sraigtasparnio kabinoje, — patikino jį mulatas.

Jie įlipo į orlaivį ir iškart pakilo. Dešimtą valandą trisdešimt keturios minutės jie nutūpė ant Santa Fė pašto stogo; dešimtą trisdešimt septynios Bernardas susiskambino su Pasaulio Valdytojo kanceliarija Vaithole; dešimtą trisdešimt devynios kalbėjosi su jo fordybės ketvirtuoju asmeniniu sekretoriumi; dešimtą keturiasdešimt keturios pakartojo savo istoriją pirmajam sekretoriui, o dešimtą keturiasdešimt septynios su puse jo ausyse suskambėjo paties Mustafos Mondo sodrus balsas.

— Išdrįsau pamanyti, — sumikčiojo Bernardas, — jog jūsų fordybei šis dalykas pasirodys įdomus moksliniu požiūriu...

— Taip, mano nuomone, jis pakankamai įdomus moksliniu požiūriu, — atsiliepė bosas. — Parvežkite į Londoną abu šiuos asmenis.

— Jūsų fordybei žinoma, kad man reikės specialaus leidimo...

— Atitinkami nurodymai, — pasakė Mustafa Mondas, — jau perduodami šiuo metu draustinio viršininkui. Į jį ir kreipkitės nedelsdamas. Viso labo, pone Marksai.

Ragelis nutilo. Bernardas pakabino jį ir nuskubėjo ant stogo.

— Į viršininko raštinę, — pasakė jis žaliam it gama mulatui.

Dešimtą penkiasdešimt keturios Bernardas pasispaudę rankas su viršininku.

— Džiaugiuosi, pone Marksai, džiaugiuosi, — sugaudė tas pagarbiai. — Ką tik gavome specialius nurodymus...

— Žinau, — pertraukė jį Bernardas. — Prieš valandėlę kalbėjausi su jo fordybe telefonu. — Jo kupinas nuobodulio tonas davė suprasti, jog pokalbiai su Valdytoju — Bernardui kasdienė rutina. Jis krito į krėslą. — Būkite malonus, imkitės visų reikalingų priemonių kaip galima greičiau. Kaip galima greičiau, — jis pabrėždamas pakartojo. Jis tiesiog mėgavosi savo nauju vaidmeniu.

Trys minutės po vienuolikos kišenėje turėjo visus reikalingus popierius.

— Iki pasimatymo, — globėjiškai linktelėjo viršininkui, atlydėjusiam jį iki pat lifto durų. — Iki pasimatymo.

Nuėjo į netoliese esantį viešbutį, išsimaudė, atsigaivino vibrovakuuminiu masažu, nusiskuto elektrolitiniu skustuvu, pasiklausė ryto žinių, pusvalandį pažiūrėjo televizorių, neskubėdamas papietavo ir pusę trijų išskrido su mulatu atgal į Malpaisą.

— Bernardai, — pašaukė jaunuolis, stovėdamas prie turistų viešbučio, — Bernardai!

Atsakymo nebuvo. Jis be garso užbėgo laiptais elnio kailio mokasinais ir trūktelėjo durų rankeną. Durys buvo užrakintos.

Išvažiavo! Išvažiavo! Tai baisiausias dalykas, kuris kada jam buvo atsitikęs. Pati paprašė užeiti, o dabar jų nėra. Jis atsisėdo ant laiptų ir pravirko.

Po pusės valandos susiprotėjo pažiūrėti pro langą. Ir iš karto pamatė žalią lagaminą su inicialais L.K. ant dangčio. Džiaugsmas plykstelėjo jame tarytum liepsna. Jis griebė nuo žemės akmenį. Sužvangėjo krisdamas sudužęs stiklas. Dar akimirka — ir jis jau kambaryje. Atidarė žaliąjį lagaminą ir tuoj

įkvėpė Linainos kvepalų, pripildė plaučius jos asmens esencijos. Širdis ėmė plakti kaip patrakusi, valandėlę jis kone alpėjo. Paskui, pasilenkęs virš lobių skrynelės, čiupinėjo, kėlė į šviesą, tyrinėjo. Užtrauktukai Linainos velvetiniuose šortuose iš pradžių jį suglumino, o kai išsprendė tą mįslę — sužavėjo. Trukt šen, trukt ten, džir džir; jis tiesiog džiūgavo. Jos žalios šlepetės — per gyvenimą nieko gražesnio nebuvo regėjęs. Išskleidęs apatinuką su liemenėle ir kelnaitėmis, paraudo ir skubiai padėjo į vietą; tačiau prikvėpintą acetatinę nosinaitę pabučiavo, o šalikėlį apsivyniojo aplink kaklą. Atidarė dėžutę ir paniro į išbyrėjusios aromatinės pudros debesėlį. Visas rankas išsipudravo. Nusibraukė jas į savo krūtinę, į pečius, į kaklą. Kaip kvepia! Užsimerkė, pasitrynė skruostu į pudruotą petį. Glotnios odos prisilietimas, muskusinių dulkelių kvapas nosyje — tarsi ji pati čia būtų. „Linaina, — sušnibždėjo jis. — Linaina!"

Kažkas jam pasigirdo, jis krūptelėjo ir atsigręžė lyg nusikaltęs. Sugrūdo visus išvogtus daiktus į lagaminą, uždarė dangtį, vėl pasiklausė, pasižvalgė. Nė garso, nė gyvos dvasios. Ir vis dėlto jis aiškiai girdėjo — lyg ir atodūsį, lyg ir grindų girgžtelėjimą. Ant pirštų galų nuėjo prie durų, atsargiai atidarė ir išvydo plačią laiptų aikštelę. Kitoje aikštelės pusėje dar vienos durys, praviros. Jis priėjo, stumtelėjo jas ir žvilgtelėjo į vidų.

Ten, ant žemos lovos, nusimetusi nuo savęs paklodę, vientisoje rožinėje pižamoje su užtrauktukais gulėjo kietai įmigusi Linaina — tokia graži garbanų aureolėje, tokia graudžiai vaikiška su savo rožiniais kojų piršteliais ir miegančiu rimtu veideliu, taip patikliai ir bejėgiškai atmetusi gležnas rankas, kad jam akyse pasirodė ašaros.

Imdamasis begalinių ir visai nereikalingų atsargumo priemonių — nes pirma laiko sugrąžinti Linainą iš jos somos šventės galėjo nebent pistoleto šūvis — jis įėjo į kambarį, suklupo ant grindų šalia lovos. Žiūrėjo, pamaldžiai sudėjęs rankas, krutindamas lūpas. „Jos akys", — šnibždėjo jis.

Į sopulingą mano širdies opą tu žeri
Jos veidą, plaukus, eiseną, akis ir balsą;

Nešykštaudamas vaiskią pagyrą:
O, *jos ranka, balta kaip gulbė,*
Švelnesnė net už gulbinėlio pūką...[5]

Zvimbdama virš jos ėmė sukti ratą musė; rankos mostu nubaidė ją. „Musės", — prisiminė jis.

Net maitėdės musės
... *gali bent nutūpti ant Džuljetos*,
Ant josios ranku baltojo stebuklo,
Ir vogti laimę dievišką slapčia
Nuo angelišką mylimosios lūpą.
Kurios iš gėdos rausta nuolatos —
Tarytum drovis ją prisilietimo.[6]

Labai lėtai ir atsargiai, tarsi ketindamas paglostyti baikštų ir galbūt pavojingą paukštį, jis ištiesė ranką. Virpėdama ji stabtelėjo per colį nuo tų gležnų pirštelių, vos neprisilietė. Ar išdrįsti? Išdrįsti suteršti savo neverta ranka tą... Ne, nevalia. Per daug tas paukštis pavojingas. Jis atitraukė ranką. Kokia ji graži! Kokia graži!

Paskui staiga nutvėrė save galvojant, jog tereikia tik paimti už užtrauktuko prie jos kaklo ir stipriai patraukti per visą ilgį... Jis užsimerkė ir papurtė galvą, kaip pasipurto šuo, iššokęs iš vandens. Niekinga mintis. Jam pasidarė gėda. „Iš gėdos rausta nuolatos..."

Ore pasigirdo dūzgimas. Dar viena musė mėgina vogti laimę dievišką slapčia? O gal vapsva? Jis apsižvalgė — nieko nematyti. Dūzgimas vis garsėjo ir garsėjo, galiausiai paaiškėjo, kad jis sklinda iš už langinėmis uždarytų langų. Orlaivis! Apimtas panikos, jis pašoko ant kojų, nubėgo į pirmąjį kambarį, liuoktelėjo pro išdaužtą langą ir, nuskubėjęs taku tarp aukštų agavų, suspėjo sutikti Bernardą Marksą, kai tas išlipo iš sraigtasparnio.

---

[5] „Troilas ir Kresida" (I veiksmas, 1 scena). Vert. A. Geniušas.
[6] „Romeo ir Džuljeta" (III veiksmas, 3 scena). Vert. A. Churginas.

Dešimtas skyrius

Visuose keturiuose tūkstančiuose Blumzberio Centro kambarių visų keturių tūkstančių elektrinių laikrodžių rodyklės rodė dvidešimt septynias minutes po dviejų. Sis „pramonės avilys”, kaip jį mėgdavo vadinti direktorius, net dūzgė nuo jame verdančio darbo. Visi buvo užsiėmę, viskas tvarkingai judėjo. Po mikroskopais, pašėlusiai plakdami ilgomis uodegomis, spermatozoidai kaktomuša gręžėsi į kiaušinėlius; apvaisinti kiaušinėliai augo, dalijosi, o apdoroti Bokanovskio metodu, pumpuravosi ir duodavo ištisas populiacijas identiškų gemalų. Iš visuomenės rūšiavimo salės eskalatoriai burgzdami leidosi į rūsį, o ten, purpurinėje tamsoje, šusdami ant pilvaplėvės įkločių ir misdami kraujo pakaitalu bei hormonais, augo gemalai — arba, apnuodyti spiritu, skursdavo ir virsdavo neūžaugomis epsilonais. Dusliai gausdamos neįžiūrimu akiai greičiu šliaužė konvejerių juostos — per savaites, mėnesius ir visas atkartotas gemalo vystymosi stadijas — į išpilstymo salę, kur naujai išpilstyti kūdikiai pirmąsyk suklykdavo iš siaubo ir nuostabos.

Rūsyje ūžė generatoriai, aukštyn ir žemyn šaudė keltuvai. Visuose vienuolikoje vaikų lopšelio aukštų buvo maitinimo metas. Iš aštuoniolikos šimtų buteliukų aštuoniolika šimtų rūpestingai sunumeruotų kūdikių sutartinai siurbė savo pasterizuoto sekreto porciją.

Virš jų, dešimtyje miegamųjų aukštų, mažyliai, kuriems dar priderėjo popiet pamiegoti, per miegą darbavosi nemažiau kitų, nors ir nesąmoningai — klausėsi hipnopedinių higienos ir bendravimo pamokų, klasinės savimonės ir pyplių sekso pagrindų. O dar aukščiau buvo žaidimų salės, kur lietui lyjant devyni šimtai vyresnių vaikučių smaginosi trinkelėmis, lipdymu iš molio, slėpynėmis ir erotiniais žaidimais.

Bzz bzz! Dūzgė avilys, darbingai, džiugiai. Nerūpestingai dainavo merginos, palinkusios prie mėgintuvėlių, švilpavo dirbdami savo darbą rūšiuotojai, o kokie rafinuoti sąmojai buvo žarstomi virš tuščių butelių išpilstymo salėje! Tačiau direktoriaus, įėjusio į apvaisinimo salę su Henriu Fosteriu, veidas buvo rimtas, sustingintas rūstybės.

— Visiems pamokyti, — kalbėjo jis. — Ir kaip tik šioje salėje, nes čia daugiausia aukštesniųjų kastų darbuotojų. Liepiau jam atvykti čionai pusę trijų.

— Dirba jis labai gerai, — parodė veidmainišką kilniaširdiškumą Henris.

— Žinau. Bet tuo labiau pamatuotas bus bausmės griežtumas. Didesni protiniai sugebėjimai uždeda didesnę moralinę atsakomybę. Kuo žmogus gabesnis, tuo labiau jis sugeba paklaidinti kitus. Geriau tegu vienas nukenčia, bet dauguma nesugenda. Pasvarstykite šį reikalą nešališkai, pone Fosteri, ir pamatysite, jog nėra baisesnio nusikaltimo kaip visuotinai priimtų normų nepaisymas. Juk žmogžudystė tėra tik individo žūtis, o tiesą sakant, kas mums tas individas? — Plačiu rankos mostu direktorius apvedė mikroskopų, mėgintuvėlių, inkubatorių eiles. Mums nieko nereiškia sukurti naują — ir kiek tik panorėsime. Nukrypimas nuo priimtų normų kelia grėsmę kažkam daugiau nei individo gyvybei — jis smogia smūgį visai visuomenei. Taip, visai visuomenei, — pakartojo jis. — O štai ir jis pats.

Į salę įėjo Bernardas ir nužingsniavo tarp apvaisintojų eilių jų linkui. Plonytis nerūpestingo pasitikėjimo savimi šydas vos vos slėpė jo nervingumą. Balsas, kuriuo ištarė: „Labas rytas, direktoriau!” — nuskambėjo juokingai garsiai, o tas, kuriuo, taisydamas šią klaidą, pasakė: „Jūs pakvietėte mane čia pasikalbėti”, — panėšėjo į tylų cyptelėjimą.

— Taip, pone Marksai, — prabilo direktorius bloga lemiančiu tonu, — aš išties pakviečiau jus čia. Jei neklystu, vakar vakare jūs grįžote iš atostogų?

— Taip, — atsakė Bernardas.

— Taiššš... tai, — gyvatiškai garsą „š” ištęsė direktorius. Paskui staiga pakėlė balsą: — Ponios ir ponai! — sutrimitavo, — ponios ir ponai!

Merginų prie mėgintuvėlių dainavimas, mąslus mikroskopininkų švilpavimas ūmai liovėsi. Stojo visiška tyla. Visi atsigręžė į direktorių.

— Ponios ir ponai, — dar sykį pakartojo jis. — Atsiprašau, kad pertraukiu jūsų darbus, tačiau mane tai daryti verčia sunki pareiga. Visuomenės saugumui ir pastovumui iškilo pavojus.

Taip, pavojus, ponios ir ponai. Šis žmogus, — kaltinamai parodė į Bernardą, — šis žmogus, stovintis priešais jus, šis pliusinis alfa, kuriam taip daug buvo duota ir iš kurio tiek daug buvo laukta, šis jūsų kolega — o gal geriau iškart pasakysiu, šis jūsų buvęs kolega — šiurkščiai pamynė visuomenės pasitikėjimą. Savo eretišku požiūriu į sportą ir somą, savo skandalingais lytinio gyvenimo normų pažeidimais, savo atsisakymu laikytis mūsų viešpaties Fordo mokymo ir elgtis nedarbo valandomis „kaip elgiasi mažutėliai" (čia direktorius padarė T ženklą) jis pasirodė esąs visuomenės priešas, ponios ir ponai, tvarkos ir pastovumo griovėjas, sąmokslininkas prieš pačią civilizaciją. Dėl šių priežasčių aš ketinu atleisti jį, gėdingai išmesti iš užimamo Centre posto; ketinu tučtuojau perkelti į patį žemiausią padalinį ir, kad jo bausmė geriausiai atitiktų visuomenės interesus, į labiausiai nutolusį nuo tirštai gyvenamų rajonų. Islandijoje jis nedaug teturės galimybių vesti kitus iš kelio savo nefordobaimingu pavyzdžiu.

Direktorius padarė pauzę, paskui, sukryžiavęs rankas ant krūtinės, didingai pasisuko į Bernardą.

— Marksai, — tarė jis, — ar turite kokį nors argumentą, kuris sutrukdytų man įvykdyti paskelbtą jums nuosprendį?

— Taip, turiu, — labai garsiai atsiliepė Bernardas.

Siek tiek sutrikęs, bet vis dar išdidžiai:

— Tai pademonstruokite jį, — pasakė direktorius.

— Prašom. Mano argumentas koridoriuje. Valandėlę. — Bernardas nuskubėjo prie durų ir plačiai jas atvėrė. — Įeikite, — paliepė jis, ir argumentas įėjo ir pasirodė visiems.

Salė dusliai aiktelėjo, per ją nusirito nuostabos ir siaubo murmesys; viena mergina suspigo; kažkas užšoko ant kėdės, kad geriau matytų, ir apvertė du pilnus spermatozoidų mėgintuvėlius. Išpliurusi, išpampusi — keista ir gąsdinanti pusamžė pabaisa tarp tų stangrių jaunatviškų kūnų ir šviežių veidų — į salę įžengė Linda, koketiškai šypsodamasi savo bedantę, išblukusia šypsena ir geismingai, kaip jai atrodė, siūbuodama savo milžiniškais kumpiais. Salia jos ėjo Bernardas.

— Štai jis, — parodė jis į direktorių.

— Manote, jo nepažinau? — pasipiktinusi paklausė Linda ir, atsisukusi į direktorių, šūktelėjo: — Na, žinoma, atpažinau tave, Tomakinai, atpažinčiau tave bet kur, tarp tūkstančio vyrų. Bet tu turbūt užmiršai mane. Argi neprisimeni, Tomakinai? Tavo Linda. — Ji žiūrėjo į jį, palenkusi galvą į šoną ir vis dar šypsodamasi, tačiau direktoriaus veide sustingo toks pasišlykštėjimas, jog Lindos šypsena vis slopo, blėso ir galiausiai užgeso. — Neprisimeni, Tomakinai? — pakartojo ji drebančiu balsu. Akys žvelgė liūdnai, skausmingai. Apdribusį, išmuštą dėmėmis veidą groteskiškai iškreipė neapsakomo sielvarto grimasa. — Tomakinai! — Ji ištiesė į jį rankas. Kažkas ėmė kikenti.

— Ką reiškia, — pradėjo direktorius, — šis siaubingas...

— Tomakinai! — ji puolė į priekį, vilkdama paskui save apklotą, apsivijo rankomis jam apie kaklą, įkniubo veidu į krūtinę.

Salė pratrūko nenumaldomu juoku.

— ...šis siaubingas pokštas? — suriko direktorius. Raudonas kaip vėžys, jis stengėsi išsiveržti iš jos glėbio, o ji desperatiškai kabinosi į jį.

— Juk aš Linda, aš Linda.

Jos balsą nustelbė kvatojimas.

— Juk aš pagimdžiau nuo tavęs kūdikį! — sukliko ji, perrėkdama klegesį. Staiga įsivyravo nejauki tyla; visi suglumo, nežinojo, kur akis dėti. Direktorius ūmai išbalo, nustojo veržtis ir apmirė, laikydamas ją už riešų, ir pasibaisėjęs įsistebeilijo į ją.

— Taip, pagimdžiau kūdikį — tapau motina.

Ji sviedė šią nešvankybę kaip iššūkį į suakmenėjusią tylą; paskui, atšlijusi nuo direktoriaus, apimta gėdos, užsidengė veidą rankomis ir prapliupo raudoti.

— Aš nekalta, Tomakinai. Juk visada atlikdavau visus pratimus. Visada, visada... Nežinau, kaip tai... Jeigu žinotum, Tomakinai, kaip baisu... Bet vis tiek jis buvo man paguoda. — Ir atsigręžusi į duris: — Džonai! — pašaukė ji. — Džonai!

Jis įėjo iš karto, akimirką stabtelėjo ant slenksčio, apsižvalgė, paskui greitai ir tyliai mokasinais apautomis

kojomis perėjo per salę, krito ant kelių priešais direktorių ir aiškiu balsu ištarė:

— Mano tėve!

Tas žodis (nes keiksmažodis „tėvas”, ne taip tiesmukai kaip „motina” susijęs su šlykščių ir amoraliu vaikų gimdymu, skamba ne tiek nešvankiai, kiek nepraustaburniškai), tas komiškas nešvarus žodis iškrovė įtampą, tapusią jau visiškai nebepakenčiama. Sugriaudėjo juokas, kurtinamas ir kone isteriškas, papliūpa sekė papliūpą, ir, rodės, niekada nesibaigs. „Mano tėve — ir kas gi tas tėvas? Direktorius! Mano tėve! O Forde, Forde!” Šito nė sapne nesusapnuosi. Vis nauji linksmybės ir kvatojimo priepuoliai, veidai tirpo iš juoko, ašaros tekėjo upeliais. Nuvirto dar šeši mėgintuvėliai su spermatozoidais. Mano tėve!

Išblyškęs, kęsdamas beprotišką pažeminimą, direktorius apsižvalgė aplink paklaikusiomis akimis.

Mano tėve! Kvatojimas, lyg ir pradėjęs tilti, vėl sugriaudėjo, dar garsiau nei pirma. Jis užspaudė rankomis ausis ir išlėkė iš salės.

Vienuoliktas skyrius

Po skandalo apvaisinimo salėje visa aukštesniųjų kastų Londono visuomenė troško išvysti tą žavingą padarą, kuris puolė ant kelių prieš inkubatorijaus ir ugdymo centro direktorių (ar veikiau buvusį direktorių, nes vargšelis tuoj pat atsistatydino ir daugiau nebekėlė kojos į Centrą), griuvo priešais jį ir pavadino jį tėvu — tokio pokšto ir norėdamas nesugalvosi! O Linda, atvirkščiai, nedomino nieko; niekas neturėjo nė mažiausio noro pamatyti Lindą. Pasivadinti motina — tai jau ne pokštas, o nešvankybė. Be to, ji netikra laukinė, ji buvo išpilstyta iš butelio, suformuota kaip ir kiti ir negalėjo stulbinti jokiomis ekscentriškomis mintimis. Galiausiai — ir tai buvo pati svarbiausia priežastis, kodėl žmonės nenorėjo matyti Lindos, — jos išvaizda. Stora, praradusi jaunystę, išgedusiais dantimis, dėmėtu veidu, o jau figūra (Forde!) — vien tik pažvelgus į ją, darėsi bloga, taip, išties darėsi bloga. Todėl visuomenės grietinėlė visiškai nenorėjo regėti Lindos. O Linda savo ruožtu nepageidavo regėti jų. Jai sugrįžimas į civilizaciją reiškė sugrįžimą prie somos, galimybę drybsoti lovoje ir švęsti šventę po šventės be galvos skausmo ar vėmimo, be to jausmo, kuris visada apimdavo po pejotos — tarsi būtum padaręs kažką antivisuomeniško, užtraukiančio tau amžiną gėdą. Soma niekada nekrečia tokių nemalonių išdaigų. Šventė su ja — ideali, o jeigu atsibudęs kitą rytą jautiesi nemaloniai, tai tas nemalonumas randasi ne iš somos, o tik iš palyginimo su praėjusios šventės džiaugsmais. Vienintelis vaistas — pasidaryti niekada nesibaigiančią šventę. Linda godžiai reikalavo vis didesnių, vis dažnesnių dozių. Daktaras Šo iš pradžių prieštaravo, paskui numojo ranka. Ji rydavo po dvidešimt gramų kas dieną.

— Ir tai ją pribaigs per mėnesį ar du, — konfidencialiai pranešė daktaras Bernardui. — Vieną dieną bus suparalyžiuotas jos kvėpavimo centras. Kvėpavimas liausis. Ateis galas. Ir ačiū Fordui. Jei galėtume ją atjauninti, būtų visai kas kita. Tačiau nemokame.

Visų nuostabai (juk miegodama Linda niekam netrukdė), Džonas mėgino prieštarauti:

— Ar duodami tiek tablečių, netrumpinate jai gyvenimo?

— Tam tikra prasme trumpiname, — sutiko daktaras Šo. — Bet, kita vertus, netgi pailginame. — Džonas pažiūrėjo į jį nesuprasdamas. — Soma galbūt ir pragaišins keletą metų laiko, — tęsė daktaras. — Tačiau ji dovanoja didžiules, begalines trukmes, nematuojamas laiku. Kiekviena somos šventė — tai fragmentas to, ką mūsų protėviai vadindavo amžinybe.

— Amžinybė buvo mūsų lūpose ir akyse,[7] — sumurmėjo Džonas, pradėdamas suprasti.

— Ką?

— Nieko.

— Žinoma, — tęsė daktaras Šo, — negalima leisti žmonėms zylioti į amžinybę, jeigu jie atlieka svarbų darbą. Tačiau Linda jokio svarbaus darbo neturi...

— Vis tiek, — neatlyžo Džonas, — man regis, tai negerai.

Daktaras truktelėjo pečiais.

— Ką gi, jeigu norite, kad ji visą laiką klyktų ir šėltų...

Galų gale Džonui teko nusileisti. Linda savo pasiekė. Nuo to laiko ji nebeišeidavo iš savo kambarėlio trisdešimt aštuntame namo, kur gyveno Bernardas, aukšte; radijas ir televizorius įjungti kiaurą parą, iš čiaupo varva pačulės kvepalai, po ranka somos tabletės — ji gulėjo ten lovoje ir tuo pačiu metu buvo kažkur toli, be galo toli, šventėje; šventėje, kuri nesibaigia niekada, visai kitame pasaulyje, kur radijo muzika virsdavo skambių spalvų labirintu — skriejančiu, pulsuojančiu labirintu, vedančiu (o, kokiais gražiais ir pažįstamais vingiais!) į švytintį absoliutaus suvokimo centrą, kur šokantys televizoriaus paveikslai tapdavo kažkokio neapsakomai nuostabaus muzikinio jutiminio filmo aktoriais, kur lašančių kvepalų aromatas buvo daugiau nei aromatas — tai saulė, tai milijonas saksofonų, tai Pope, glostantis, myluojantis, — tik kur kas saldžiau, stipriau ir be paliovos.

— Ne, atjauninti mes nemokame, tačiau džiaugiuosi, kad turėjau progą stebėti žmogaus senėjimą, — baigdamas pasakė

---

[7] Kleopatros žodžiai. „Antonijus ir Kleopatra“ (I veiksmas, 3 scena).

daktaras Šo. — Labai ačiū, kad mane pakvietėte. — Jis karštai paspaudė Bernardui ranką.

Taigi visi troško matyti Džoną. O kadangi prieiti prie Džono buvo galima tik per jo oficialų globėją Bernardą, tai ir su Bernardu pirmąkart jo gyvenime ėmė elgtis žmoniškai, dar daugiau — kaip su labai svarbiu asmeniu. Dabar nė kalbos nebuvo apie spiritą, neva įpiltą į jo kraujo pakaitalą, jokių pašaipų iš jo išvaizdos; Henris Fosteris tiesiog per galvą vertėsi demonstruodamas savo draugiškumą; Benitas Huveris padovanojo šešis pakelius sekshormoninės kramtomosios gumos; atėjo rūšiuotojo padėjėjas ir nusižeminęs ėmė kaulyti pakvietimo į vieną iš Bernardo vakarinių pobūvių. Kai dėl moterų, tai Bernardui pakakdavo tik užsiminti apie pakvietimą į tokį vakarą, ir jis galėdavo turėti kurią tik panorėdavo.

— Bernardas pakvietė mane į vakarėlį su Laukiniu kitą trečiadienį, — triumfuodama paskelbė Fani.

— Labai džiaugiuosi, — atsiliepė Linaina. — O dabar prisipažink, jog klydai dėl Bernardo. Juk iš tiesų mielas, a?

Fani linktelėjo.

— Ir turiu tau pasakyti, — pridūrė Fani, — kad buvau maloniai nustebinta.

Vyriausiasis supilstytojas, rūšiavimo skyriaus direktorius, trys generalinio apvaisintojo padėjėjo pavaduotojai, jausmų technologijos instituto jutiminio meno profesorius, Vestminsterio bendruomenės giesmyklos dekanas, vyriausiasis Bokanovskio metodo specialistas — garsenybių, atsilankiusių Bernardo pobūviuose, sąrašas buvo begalinis.

— Praeitą savaitę turėjau šešias merginas, — prisipažino jis Helmholcui Votsonui. — Vieną pirmadienį, dvi antradienį, dar dvi penktadienį ir vieną šeštadienį. Ir dar mažų mažiausia tuzinas siūlėsi, tik nebuvo nei laiko, nei noro.

Helmholcas klausėsi tų pagyrų niūriai tylėdamas ir taip aiškiai nepritardamas, jog Bernardas net įsižeidė.

— Tu pavydi, — pasakė jis.

Helmholcas papurtė galvą.

— Ne, man tik truputį liūdna, — atsakė jis.

Bernardas nuėjo pasipūtęs. Niekada daugiau, pasižadėjo sau, niekada daugiau nesikalbės su Helmholcu.

Ėjo dienos. Pasisekimas apsvaigino Bernardą ir (kaip kiekvienas geras svaigalas) visiškai sutaikė jį su tuo pasauliu, kurį ligi tol laikė niekam tikusiu. Dabar šis pasaulis buvo geras, nes pripažino Bernardo svarbą. Tačiau, kad ir susitaikęs su juo, Bernardas vis dėlto nenorėjo atsisakyti privilegijos jį kritikuoti. Nes kritikuodamas jis jautėsi dar svarbesnis, dar reikšmingesnis. Be to, jis buvo nuoširdžiai įsitikinęs, jog yra ką kritikuoti. (Taip pat nuoširdžiai jam patiko jo sėkmė ir galimybė turėti visas norimas merginas.) Priešais tuos, kurie dabar meilikavo jam dėl susitikimų su Laukiniu, Bernardas puikavosi sarkastiška kitamanyste. Jo mandagiai klausėsi. Tačiau jam už nugaros lingavo galvas ir pranašavo: „Šis jaunuolis susilauks blogo galo”. Pranašavo labai užtikrintai, juoba patys ketino tinkamu laiku pasirūpinti, kad galas būtų blogas. „Antrąsyk jo nebeišgelbės joks kitas laukinis”, — pridurdavo jie. Tačiau, kol Bernardas turėjo pirmąjį Laukinį, jie buvo mandagūs. Ir kadangi jie buvo mandagūs, Bernardas jautėsi tiesiog milžinas — milžinas ir tuo pat metu skraidė padangėse, lengvesnis nei oras.

— Lengvesnis nei oras, — pasakė Bernardas, rodydamas į viršų.

Tarsi perlas danguje, aukštai aukštai virš jų, rausvai spindėjo saulėje orų tarnybos balionas.

„...minėtam Laukiniui, — buvo rašoma išduotoje Bernardui instrukcijoje, — privalu parodyti visus civilizuoto gyvenimo aspektus.”

Dabar Laukiniui rodė juos iš paukščio skrydžio — nuo Čeringo T bokšto kilimo ir tūpimo platformos. Jo ekskursijos vadovas buvo šio oro uosto viršininkas ir etatinis meteorologas. Tačiau kalbėjo daugiausia Bernardas. Apsvaigintas savo vaidmens, jis elgėsi taip, tarytum būtų mažų mažiausia pasaulio Valdytojas. Lengvesnis nei oras.

Iš padangių ant platformos nukrito „Žalioji raketa”, atvykusi iš Bombėjaus. Išlipo keleiviai. Iš aštuonių salono iliuminatorių žvelgė aštuoni chaki uniformomis apvilkti palydovai — aštuoni identiški dvyniai dravidai.

— Tūkstantis du šimtai penkiasdešimt kilometrų per valandą, — išdidžiai pasakė oro uosto viršininkas. — Kaip jums tai atrodo, pone Laukini?

Džonui tai atrodė puikiai. — Vis dėlto, — pasakė jis, — Arielis[8] apskriedavo žemę per keturiasdešimt minučių.

„Nuostabu, — rašė Bernardas savo ataskaitoje Mustafai Mondui, — jog Laukinio visai nestulbina ir nebaugina civilizacijos išradimai. Be abejo, iš dalies tai galima paaiškinti tuo, kad apie juos jam papasakojo ta moteris Linda, jo m...”

(Mustafa Mondas susiraukė. „Nejaugi tas kvailys mano, jog šokiruos mane, jei parašys visą žodį?”)

„O iš dalies tuo, jog jo dėmesys sutelktas į fikciją, kurią jis vadina siela ir kurią užsispyrusiai laiko realiai egzistuojančia esybe, nepriklausančia nuo fizinės aplinkos; o aš bandžiau įtikinti jį, jog...”

Valdytojas praleido kelis sakinius ir jau ketino versti puslapį, ieškodamas ko nors konkretesnio, įdomesnio, kai jo žvilgsnis užkliuvo už itin keistų frazių.”...Nors turiu prisipažinti, — perskaitė jis, — kad sutinku su Laukinio nuomone, jog mūsų civilizacijos infantilizmas yra pernelyg primityvus, arba, pasak jo, pernelyg pigus; todėl norėčiau pasinaudoti šia proga ir atkreipti jūsų fordybės dėmesį į...”

Mustafa Mondas nebežinojo — pykti jam ar juoktis. Šis padaras rimtu tonu pamokslauja *jam* apie visuomenės santvarką. Tai tiesiog absurdiška. Jam turbūt pasimaišė protas. „Reikės jį pamokyti”, — nusprendė Valdytojas, paskui atlošė galvą ir garsiai nusijuokė. Šiaip ar taip, kol kas mokyti jo jis neketino.

Tai buvo nedidelis fabrikas, gaminantis apšvietimo įrenginius sraigtasparniams, elektrotechnikos korporacijos filialas. Juos sutiko jau ant stogo ir vyriausiasis technologas, ir personalo skyriaus vedėjas (nes Valdytojo rekomendacinis laiškas-cirkuliaras turėjo magišką galią). Laiptais nusileido į gamybines patalpas.

---

[8] Arielis – geroji dvasia Šekspyro „Audroje“; tiksliau sakant, tokiu greičiu skriedavo Pakas – „Vasarvidžio nakties sapno“ personažas.

— Kiekvieną procesą, — paaiškino personalo vedėjas, — atlieka, kiek tai įmanoma, vienos Bokanovskio grupės nariai.

Ir iš tiesų, šaltąjį štampavimą vykdė aštuoniasdešimt trys juodi, trumpagalviai ir beveik benosiai deltos. Penkiasdešimt šešias keturių špindelių tekinimo stakles aptarnavo penkiasdešimt šeši kumpanosiai rausvaplaukiai gamos. Liejykloje dirbo šimtas septyni prie karščio įpratinti senegaliečiai epsilonai. Varžtus sriegė trisdešimt trys gelsvaplaukės, ilgagalvės, siauraklubės deltos, visos to paties ūgio — metro šešiasdešimt devynių centimetrų (plius arba minus 20 milimetrų). Surinkimo ceche generatorius dėliojo dvi liliputiškų pliusinių gamų brigados. Priešais vienas kitą stovėjo du žemi darbastaliai, o tarp jų šliaužė konvejeris su įvairiomis detalėmis; vienos priešais kitas stovėjo keturiasdešimt septynios šviesiaplaukės galvos ir keturiasdešimt septynios tamsiaplaukės. Keturiasdešimt septynios bukos nosys — ir keturiasdešimt septynios riestos; keturiasdešimt septyni atsikišę smakrai — ir keturiasdešimt septyni nusklembti. Surinktus mechanizmus tikrino aštuoniolika panašių kaip du vandens lašai garbanotų šatenių žaliomis gamų uniformomis; pakavo į dėžes trisdešimt keturi trumpagalviai kairiarankiai minusiniai deltos, o krovė į čia pat laukiančius sunkvežimius ir furgonus šešiasdešimt trys mėlynakiai, geltonplaukiai ir strazdanoti pusdebiliai epsilonai.

„O puikus naujas pasaulis...” Atmintis piktdžiugiškai pakišo Laukiniui Mirandos žodžius: „O puikus naujas pasaulis su šitokiais žmonėm”.

— Galiu jus patikinti, — užbaigė pasakojimą personalo vedėjas, jiems išeinant iš fabriko, — su mūsų darbininkais beveik neturime jokių problemų. Visada randame...

Tačiau Laukinis staiga atsiskyrė nuo savo palydovų ir, užbėgęs už laurų medžių, ėmė taip smarkiai vemti, tarsi būtų ne ant tvirtos žemės, o sraigtasparnyje, pakliuvusiame į oro duobę.

„Laukinis, — rašė Bernardas, — atsisako priimti somą ir, matyt, labai sielojasi, kad ta moteris Linda, jo m.... be perstojo švenčia. Verta paminėti, jog, nepaisydamas jo m...s iškaršimo ir nepaprastai atstumiančios išvaizdos, Laukinis dažnai ją lanko

ir labai prie jos prisirišęs — įdomus pavyzdys, rodantis, kaip ankstyvas psichikos formavimas gali susilpninti ar netgi nuslopinti natūralius impulsus (šiuo atveju — impulsą vengti kontakto su nemaloniu objektu).”

Itone jie nusileido ant vyresniųjų klasių pastato stogo. Kitoje mokyklos kiemo pusėje saulėje akinamai bolavo penkiasdešimt dviejų aukštų Laptono bokštas. Kairėje koledžas, o dešinėje mokyklos giesmykla kėlė į padanges savo šimtametes sienas iš gelžbetonio ir vitastiklo[9]. Vidury stačiakampio kiemo stovėjo įmantri senovinė viešpaties Fordo statula iš chromuoto plieno.

Išlipusius iš orlaivio Laukinį ir Bernardą sutiko daktaras Gafnis, rektorius, ir panelė Kit, mokyklos direktorė.

— Ar daug čia turite dvynių? — kiek nuogąstaudamas pasiteiravo Laukinis, kai prasidėjo inspekcinis apsilankymas.

— O, ne, — atsakė rektorius. — Itonas skirtas vien tik aukštesniųjų kastų berniukams ir mergaitėms. Vienas kiaušinėlis — vienas suaugęs organizmas. Tai, žinoma, apsunkina mokymą. Bet nieko nepadarysi — juk mūsų auklėtiniams teks nešti atsakomybės naštą ir priimti sprendimus nenumatytomis ir ypatingomis aplinkybėmis. — Jis atsiduso.

Tuo tarpu Bernardo akį labai patraukė panelė Kit.

— Jeigu jūs laisva kurį nors pirmadienio, trečiadienio arba penktadienio vakarą, labai prašom, — kalbėjo jis jai. — Įdomus, žinote, objektas, — pridėjo, dūręs pirštu į Laukinio pusę. — Originalas.

Panelė Kit nusišypsojo (ir Bernardui jos šypsena pasirodė išties žavinga), pratarė: „Ačiū”, pasakė, jog su malonumu priima kvietimą. Rektorius atidarė duris į auditoriją, kur vyko dvipliusinių alfų pratybos.

Pasiklausęs penketą minučių, Džonas šiek tiek suglumęs atsigręžė į Bernardą.

— Kas yra specialioji reliatyvumo teorija? — paklausė pašnibždomis. Bernardas pradėjo aiškinti, paskui persigalvojo ir pasiūlė paklausyti, kaip moko kitų dalykų.

---

[9] Vitastiklas - stiklas, praleidžiantis ultravioletinius spindulius.

Koridoriuje, vedančiame į minusinių betų geografijos kabinetą, jie išgirdo už vienų durų skambų sopraną:

— Viens, du, trys, keturi, — o paskui pavargusį ir nekantrų balsą: — Dar kartą.

— Maltuso pratimai, — paaiškino direktorė. — Daugelis mūsų mergaičių, aišku, yra nevaisingos. Kaip ir aš pati, — ji nusišypsojo Bernardui. — Bet turime apie aštuonis šimtus nesterilizuotų mokinių, kurias reikia nuolat treniruoti.

Geografijos kabinete Džonas sužinojo, kad „laukinių draustinis — tai vietovė, kur dėl nepalankių klimato ir geologinių sąlygų arba dėl gamtinių išteklių stygiaus civilizavimo išlaidos neatsipirktų". Trakštelėjo langinės; kambarys aptemo; ir staiga ant ekrano, virš dėstytojo galvos, atsirado atgailautojai, sukniubę prieš Akomos Dievo Motiną (pažįstamas Džonui reginys), aimanuojantys, išpažįstantys savo nuodėmes prieš nukryžiuotą Jėzų ir prieš Pukongą erelio pavidalu. O jaunieji itoniečiai tiesiog plyšo iš juoko. Vis dar aimanuodami atgailautojai pakilo, nusimetė viršutinius drabužius ir ėmė čaižyti vienas kitą mazguotais botagais. Salėje kilo dar griausmingesnis juokas, nustelbęs net garsiakalbių sustiprintas dejones.

— Bet kodėl jie juokiasi? — paklausė sumišęs ir įskaudintas Laukinis.

— Kodėl? — Rektorius atsisuko į jį, išsišiepęs iki ausų. — Kodėl? O todėl, kad tai be galo juokinga.

Kino prietemoje Bernardas įsidrąsino ir padarė tai, ko anksčiau nebūtų surizikavęs padaryti net visiškoje tamsoje. Mėgaudamasis savo naująja galia, jis apkabino direktorę per liemenį. Liemuo paklusniai išlinko kaip nendrė. Norėjo dar nuvogti vieną kitą bučinį ar švelniai įgnybti, tačiau vėl trakštelėjo ir atsidarė langinės.

— Turbūt tęsime apžvalgą, — pasakė panelė Kit ir pasuko link durų.

— O čia, — po valandėlės parodė rektorius, — hipnopedijos aparatinė.

Palei tris patalpos sienas stovėjo lentynos su šimtais sintetinės muzikos grotuvų — po vieną kiekvienam miegamajam; ketvirtąją sieną užėmė stalčiukai su popieriniais

ritinėliais, kuriuose buvo išspausdintos įvairios hipnopedijos pamokos.

— Čia įdedame ritinėlį, — ėmė aiškinti Bernardas, pertraukęs daktarą Gafnį, — nuspaudžiame štai šį mygtuką...

— Ne, štai tą, — pyktelėjęs pataisė rektorius.

— Taip, štai tą. Ritinėlis išsivynioja, seleniniai fotoelementai paverčia šviesos impulsus į garso bangas ir...

— Ir vyksta mokymas miegant, — užbaigė daktaras Gafnis.

— O Šekspyrą jie skaito? — paklausė Laukinis, kai pakeliui į biochemijos laboratorijas jie praėjo pro mokyklos biblioteką.

— Na, žinoma, ne, — atsakė paraudusi direktorė.

— Mūsų bibliotekoje, — pasakė daktaras Gafnis, — yra tik žinynai. Pasismaginti mūsų jaunimas gali jutiminiuose kinuose. Neskatiname jų pramogauti atsiskyrėliškai.

Stiklišku plentu pro šalį pravažiavo penki autobusai, pilni berniukų ir mergaičių; vieni dainavo, kiti sėdėjo apsikabinę ir tylėjo.

— Grįžta iš Slau krematorijaus, — paaiškino daktaras Gafnis, o Bernardas tuo metu pašnibždomis susitarė su direktore pasimatyti dar tą patį vakarą. — Pratinti prie mirties pradedame jau nuo aštuoniolikto mėnesio. Kiekvienas mažylis dukart per savaitę praleidžia du rytus mirštančiųjų ligoninėje. Ten jų laukia patys įdomiausi žaislai, o tomis dienomis, kai kas nors numiršta, jie gauna šokoladinio kremo. Vaikai išmoksta suvokti mirtį kaip savaime suprantamą dalyką.

— Kaip ir bet kurį kitą fiziologinį procesą, — autoritetingai įsiterpė direktorė.

Taigi sutarta. Aštuntą valandą „Savojoje".

Grįždami į Londoną, jie trumpai stabtelėjo Brentforde, televizijos kompanijos fabrike.

— Būk geras, palūkėk čia valandėlę, aš nueisiu ir paskambinsiu, — pasakė Bernardas.

Laukinis laukė ir žiūrėjo. Ką tik baigėsi pagrindinė dienos pamaina. Minia žemesniųjų kastų darbininkų stovėjo eilėje prie vienbėgio geležinkelio stoties — septyni ar aštuoni šimtai gamų, deltų ir epsilonų abiejų lyčių — tačiau toje minioje buvo ne daugiau kaip tuzinas skirtingų veidų ir figūrų. Ilga virtinė

vyrų ir moterų lėtai judėjo pro langelį. Kartu su bilietu kasininkas kiekvienam pastūmėdavo nedidelę kartoninę dėžutę.

— Kas tose skrynelėse? — prisiminęs „Venecijos pirklį”, paklausė Laukinis sugrįžusio Bernardo.

— Dieninė somos porcija, — neaiškiai sušvebeldžiavo Bernardas, nes žiaumojo Benito Huverio dovanotą kramtomąją gumą. — Gauna baigę darbą. Keturias pusgramines tabletes. O šeštadieniais — šešias.

Jis meiliai paėmė Džoną už parankės, ir jie pasuko link sraigtasparnio.

Linaina įėjo į persirengimo kambarį niūniuodama.

— Atrodai tokia patenkinta, — pasakė Fani.

— Taip, tikrai patenkinta, — pasakė Linaina. Džir! — Prieš pusę valandos skambino Bernardas. — Džir džir! — Ji išlipo iš šortų. — Turi nenumatytą susitikimą. Džir! — Paprašė nuvesti šįvakar Laukinį į jutiminį kiną. Turiu lėkti. — Ji nuskubėjo į vonios kabiną.

„Sekasi mergaitei”, — pagalvojo Fani, žiūrėdama Linainai įkandin.

Pagalvojo visai nepavydėdama; geraširdė Fani tiesiog konstatavo faktą. Linainai išties pasisekė. Ne vien tik Bernardas maudėsi Laukinio šlovės spinduliuose, nemaža jų dalis krito ir ant jos ir apgaubė jos nereikšmingą asmenį pačios madingiausios, pačios garsiausios sensacijos aureole. Juk pati Fordiškosios jaunųjų moterų asociacijos sekretorė paprašė jos perskaityti paskaitą apie jos kelionės įspūdžius! Juk Linainą pakvietė į kasmetinius „Afroditeumo” klubo pietus! Juk ją rodė „Jutiminėse žiniose” — ji buvo matoma, girdima ir apčiuopiama milijonų žmonių visoje planetoje!

Nemažiau Linainos savimeilę glostė įžymių asmenybių dėmesys. Pasaulio Valdytojo antrasis sekretorius pakvietė ją pietų ir pusryčių. Vieną savaitgalį ji praleido drauge su Aukščiausiojo teismo pirmininku, kitą — su Kenterberio arkigiesmininku. Jai nuolat skambino vidinės ir išorinės

sekrecijos produktų kompanijos prezidentas, o su Europos banko valdytojo pavaduotoju ji buvo nuskridusi į Dovilį[10].

— Nuostabu, ką ir sakyti. Ir vis dėlto, — prisipažino draugei Linaina, — kartais man atrodo, kad visa tai gaunu per apgavystę. Todėl kad pirmiausia, žinoma, jie visi klausinėja, ar Laukinis geras meilužis. Ir tenka atsakyti, jog nežinau. — Ji palingavo galvą. — Žinoma, dauguma vyrų netiki manimi. Bet tai tiesa. Gaila, bet tiesa, — pridūrė ji liūdnai ir atsiduso. — Jis juk baisiai gražus, kaip manai?

— Bet argi tu jam nepatinki?

— Kartais man atrodo, jog patinku, o kartais — ne. Jis visą laiką vengia manęs; kai aš įeinu, išeina iš kambario; niekada nepalies ranka, netgi nepažiūrės. Tačiau kartais netikėtai atsisuku ir pagaunu jo žvilgsnį, ir tada, na, pati žinai, kaip žiūri vyrai, kai jiems patinki.

Taip, Fani žinojo.

— Taigi nesuprantu, — pasakė Linaina. Ji nesuprato, ji buvo išmušta iš vėžių ir nuliūdusi. — Todėl kad, matai, Fani, man tai jis patinka.

Patiko vis labiau ir labiau. Na, dabar tai bus puiki proga, galvojo ji, kvėpindamasi po vonios. Dar čia, čia ir šičia. Iš džiaugsmo net uždainavo:

Stipriai apkabink, brangusis,
Apsvaiginki bučiniais;
Ir nuo meilės girtas būsi,
Ir nuo somos širdis kais.

Nematomi kvapų vargonai grojo nuostabiai gaivų „Žolių kapričo" — čiurlenantys čiobrelių ir levandos, rozmarino, baziliko, mirtos, peletrūno arpedžo; serija drąsių moduliacijų per visą prieskonių gamą baigiant ambra; ir lėtas grįžimas per santalmedį, kamparą, kedrą ir šviežiai nupjautą šieną (kartkartėmis su lengvais disonansais — inkstų apkepo dvelktelėjimu, vos juntamu kiaulių mėšlo tvokstelėjimu) prie paprastų aromatų, kuriais prasidėjo pjesė. Į tolį nuplaukė

[10] Pajūrio miestas Prancūzijoje (Deauville).

finalinis čiobrelių gūsis; pasigirdo plojimai; užsidegė šviesos. Sintetinės muzikos grotuve ėmė vyniotis garso įrašo ritinėlis. Dabar maloniu tinguliu orą užpildė trio hipersmuikui, superviolončelei ir erzacobojui. Trisdešimt ar keturiasdešimt taktų, o tada šiame instrumentiniame fone uždainavo antžmogiškas balsas; tai gerklinis, tai galvinis, tai švarių kaip fleita tonų, tai prisotintas ilgesingų virštonių, šis balsas be pastangų pereidavo nuo rekordiškai žemų Kasparo Forsterio[11] tonų iki ultragarsinių trelių, kur kas aukštesnių nei aukščiausia „do", kurią, Mocarto nuostabai, veriamai išrėkė Lukrecija Agujari[12] — vienintelį kartą muzikos istorijoje — 1770 metais Parmos kunigaikščio operoje.

Nugrimzdę į pneumatinius krėslus, Linaina ir Laukinis uodė ir klausėsi. Dabar atėjo eilė justi akims ir odai.

Kino teatro šviesos užgeso; tamsoje sužėrėjo masyvios, nežinia kaip pritvirtintos ugninės raidės: TRYS SAVAITĖS SRAIGTASPARNIU. SUPERMUZIKINIS, SINTETINIO GARSO, SPALVOTAS STEREOSKOPINIS JUTIMINIS FILMAS SU SINCHRONIŠKU KVAPŲ VARGONŲ AKOMPANIMENTU.

— Laikykitės už tų metalinių bumbulų jūsų krėslo ranktūriuose, — sušnibždėjo Linaina, — kitaip nepatirsite jutiminio poveikio.

Laukinis padarė ką liepiamas.

Tuo tarpu ugninės raidės pradingo; dešimt sekundžių tvyrojo visiška tamsa; paskui staiga akinamai spindintys ir kur kas gyvesni nei iš kūno ir kraujo, tikresni už pačią tikrovę, pasirodė stereoskopiniai apsikabinusių milžino negro ir auksaplaukės jaunos apskritagalvės pliusinės betos atvaizdai.

Laukinis krūptelėjo. Kažkas pakuteno lūpas. Jis pakėlė ranką prie burnos; tas pojūtis dingo; vėl uždėjo ranką ant metalinio bumbulo — vėl kutena. O kvapų vargonai tuomet paskleidė gryniausio muskuso bangas. Alpdamas iš garsiakalbio suburkavo superbalandis: „Ooo!" ir žemiausias visoje Afrikoje bosas (tik trisdešimt du virpesiai per sekundę) atsakė: „Aaa". Vėl susiliejo stereoskopinės lūpos: „Ooo! Aaa!" — ir vėl šešių

---

[11] Kacper Forster, lenkų dainininkas ir kompozitorius (1616-1673).

[12] Lucrezia Aguiari (Agujari), italų dainininkė (1743-1783).

tūkstančių žiūrovų, sėdinčių „Alhambroje”, erogeninės veido zonos suvirpėjo nuo beveik nepakenčiamo, elektrinančio dirginimo. „Ooo!”

Filmo siužetas buvo neregėtai paprastas. Praėjus kelioms minutėms po pirmųjų burkavimų ir dūsavimų (kai meilužiai sudainavo duetą ir kiek pasimylėjo ant garsiojo meškos kailio, kurio — rūšiuotojo padėjėjas neklydo — kiekvieną plaukelį buvo galima pajusti ir pačiupinėti), negras pakliuvo į sraigtasparnio avariją, trenkėsi galva į žemę. Bumbt! Kaip sutvinksėjo žiūrovų kaktos! Per salę nuvilnijo „ajajai” ir „ojojoj” choras.

Sukrėtimas nunešė šuniui ant uodegos visą negro suformuotą išsiauklėjimą. Jis pajuto blondinei betai nežmonišką, maniakišką aistrą. Ji priešinosi. Jis neatstojo. Muštynės, gaudynės, varžovo užpuolimas, galiausiai kvapą gniaužiantis pagrobimas. Blondinė beta nuboginama į padangę ir kabo ten orlaivyje tris savaites, ir tris savaites tęsiasi tas siaubingai antivisuomeniškas *tête-à-tête* su juoduoju maniaku. Galų gale, po visos serijos nuotykių ir gausingos oro akrobatikos trims jauniems gražuoliams alfoms pasiseka ją išgelbėti. Negrą nugrūda į suaugusiųjų perauklėjimo centrą, ir filmas baigiasi laimingai ir padoriai — blondinė beta tampa visų trijų gelbėtojų meilužė. Valandėlei jie pertraukia šį užsiėmimą, kad sudainuotų sintetinį kvartetą su viso superorkestro akompanimentu ir gardenijų aromatu iš kvapų vargonų. Po to paskutinį sykį išnyra meškos kailis, ir, kaukiant seksofonams, ekrane gęsta paskutinis stereoskopinis bučinys, o ant žiūrovų lūpų miršta paskutinis elektrinis kutulys, kaip miršta drugelis, kuris virpa, virpa, vis silpniau, vis lėčiau, ir galiausiai pamažu, pamažu visai nurimsta.

Tačiau Linainai drugelis dar nevisiškai nurimo. Jau užsidegė šviesos, ir jie su Džonu palengva slinko su minia liftų link, o drugelio šešėlis vis plastėjo prie jos lūpų, vis nerimastingai braukė per odą maloniai dilgčiojančius brūkšnius. Jos skruostai degė. Ji paėmė Laukinį už rankos ir prispaudė jo delną prie savęs. Jis vogčia žvilgtelėjo į ją išblyškęs — kentėdamas, geisdamas ir gėdydamasis savo geismo. Jis nevertas, ne... Akimirksniui jų akys susitiko. Kokius lobius žadėjo jos žvilgsnis!

Kokias aistros gelmes! Jis skubiai nukreipė akis į šalį, išlaisvino savo ranką. Jis nesąmoningai bijojo, kad Linaina nepasidarytų tokia, kokios jis jau nebebūtų nevertas.

— Man rodos, jums nederėtų žiūrėti tokių dalykų, — pratarė jis, skubėdamas nuimti nuo Linainos ir perkelti ant jos aplinkos kaltę už visus buvusius arba galimus būsimus nukrypimus nuo tobulybės.

— Kokių dalykų, Džonai?

— Tokių kaip šis baisus filmas.

— Baisus? — nuoširdžiai nustebo Linaina. — O man jis pasirodė nuostabus.

— Prastas filmas, — atsiliepė jis pasipiktinęs. — Gėdingas.

Ji papurtė galvą:

— Nesuprantu jūsų.

Kodėl jis toks keistas? Kodėl taip atkakliai nori viską sugadinti?

Taksispamyje jis vengė į ją žiūrėti. Stipriai susaistytas niekada neduotų įžadų, sukaustytas seniai nebegaliojančių taisyklių, jis sėdėjo nusisukęs ir tylėdamas. Kartais — tarytum kažkieno ranka užgaudavo įtemptą, kone trūkstančią stygą — jo visą kūną nukrėsdavo staigus nervinis drebulys.

Taksisparnis nusileido ant Linainos daugiabučio namo stogo. Pagaliau, džiugiai pagalvojo ji, išlipdama iš kabinos. Pagaliau — nors jis išties keistai elgėsi visai neseniai. Stabtelėjusi po žibintu, ji žvilgtelėjo į savo veidrodėlį. Pagaliau. Taip, nosis trupūtį blizga. Ji krestelėjo pudrinuką. Kol jis mokės taksistui, turės valandėlę laiko. Papudravo nosį galvodama: „Jis baisiai gražus. Jam nereikia drovėtis kaip Bernardui. Ir vis dėlto... Bet kuris kitas jau seniai būtų tai padaręs. Na, dabar pagaliau". Iš apvalaus veidrodėlio staiga jai šyptelėjo pusė veido.

— Labanakt, — jai už nugaros ištarė duslus balsas. Linaina greitai atsisuko. Džonas stovėjo kabinos tarpduryje ir įdėmiai žiūrėjo į ją; matyt, taip žiūrėjo visą laiką, kai ji pudravo nosį, ir laukė — tačiau ko? O gal dvejojo, bandė apsispręsti ir visą laiką galvojo, galvojo — ji neįsivaizdavo, ką jis galėjo galvoti. — Labanakt, Linaina, — dar sykį pasakė ir keistai suraukė veidą mėgindamas nusišypsoti.

— Bet, Džonai... Aš maniau, jūs ... Tai argi jūs ne?..

Jis uždarė dureles, pasilenkė prie piloto, kažką pasakė. Sraigtasparnis šovė į viršų.

Pro langelį grindyse Laukinis pamatė Linainos aukštyn atloštą veidą, pabalusį melsvoje žibintų šviesoje. Jos burna praverta, ji šaukia jį. Jos sutrumpėjusi figūrėlė sparčiai nyko iš akių; mažėjantis stogo kvadratas smego į tamsą.

Po penkių minučių jis įėjo į savo kambarį. Iš slaptavietės išsiėmė pelių apgraužtą tomą ir, su pamaldžia pagarba pavartęs suteptus ir suglamžytus lapus, pradėjo skaityti „Otelą". Jis prisiminė, jog, kaip ir „Trijų savaičių sraigtasparniu" herojus, Otelas — juodaodis.

Nusišluosčiusi ašaras, Linaina nuėjo per stogą prie lifto. Leisdamasi į savo dvidešimt aštuntą aukštą, ji išsiėmė buteliuką su soma. Gramo, nutarė ji, bus per maža; jos sielvartas buvo ne viengraminis. Jeigu prarytų du gramus, ko gero, pramiegotų ir pavėluotų rytoj į darbą. Taigi aukso vidurys — į kairį delną išbėrė tris pusgramines tabletes.

Dvyliktas skyrius

Bernardas turėjo šaukti pro užrakintas duris; Laukinis nenorėjo atidaryti.

— Juk visi jau susirinko ir laukia tavęs.

— Tegu sau laukia, — pasigirdo prislopintas balsas iš už durų.

— Bet, Džonai, juk tu puikiai žinai (kaip sunku įtikinėti rėkiant visu balsu!), jie specialiai pakviesti susipažinti su tavimi.

— Turėjai pirma paklausti manęs, ar *aš* noriu susipažinti su jais.

— Juk tu visada ateidavai, Džonai.

— Kaip tik todėl nebenoriu daugiau ateiti.

— Būk geras, padaryk tai dėl manęs, — kaip įmanydamas meiliau subaubė Bernardas. — Ateik dėl manęs!

— Ne.

— Ar rimtai kalbi?

— Taip.

— Tai ką man daryti? — beviltiškai suaimanavo Bernardas.

— Eik po velnių! — suriko įpykęs balsas iš vidaus.

— Bet šįvakar atsilankys pats Kenterberio arkigiesmininkas, — kone ašarodamas sušuko Bernardas.

— *Ai yaa tákwa*! — savo nuomonę apie arkigiesmininką Laukinis galėjo tinkamai išreikšti tiktai zunių kalba. — *Hani*! — pridūrė, tarsi ką prisiminęs, o paskui (su kokia nuožmia pašaipa!): — *Sons éso tse-ná.* — Ir spjovė ant žemės — visai kaip Pope.

Galų gale Bernardas turėjo spūdinti, pažemintas, į savo kambarius ir pranešti nekantriai laukiančiai draugijai, jog šį vakarą Laukinis nepasirodys. Si naujiena sukėlė visuotinį pasipiktinimą. Vyrai siuto, kad privertęs juos elgtis su juo mandagiai, šis nekokios reputacijos ir eretiškų pažiūrų menkysta taip lengvai apsuko juos aplink pirštą. Ir kuo aukštesnes pareigas jie ėjo, tuo didesnis buvo jų apmaudas.

— Iškirsk tu tokį pokštą man, — kartojo arkigiesmininkas, — *man!*

O moterys pyko dėl to, kad jomis per apgavystę pasinaudojo pasigailėtinas žmogelis, į kurio butelį per klaidą buvo kliūstelėta spirito, tas nupiepėlis, iš stoto labiau panašus į minusinį gamą. Tai tiesiog skandalas, jos taip ir kalbėjo, vis garsiau ir garsiau. Ypač kandžias pastabas laidė Itono mokyklos direktorė.

Viena tik Linaina nieko nesakė. Jos mėlynas akis temdė neįprastas liūdesys, ji sėdėjo kamputyje išbalusi, atsitvėrusi nuo aplinkinių svetimo jiems jausmo siena. Ji atėjo į pobūvį, kupina keisto nerimastingo džiugesio. „Po kelių minučių, — pagalvojo įeidama į kambarį, — aš pamatysiu jį, prakalbinsiu, pasakysiu jam (nes atėjo tvirtai apsisprendusi), kad man jis patinka — labiau už visus, kuriuos kada pažinojau. Ir tada galbūt jis pasakys...”

Ką jis pasakys? Kraujas mušė jai į veidą.

„Kodėl jis buvo toks santūrus tą vakarą, po kino? Toks keistas. Ir vis dėlto nė kiek neabejoju, kad jam tikrai patinku. Neabejoju...”

Kaip tik tą akimirką Bernardas paskelbė: Laukinis į pobūvį neatvyks.

Linainą staiga užplūdo visi jausmai, kuriuos paprastai patirdavo, vos tik išgėrusi audringos aistros pakaitalo, — siaubingos tuštumos jausmas, užimantis žadą nerimas, šleikštulys. Jos širdis, rodės, nustojo plakusi.

— Turbūt dėl to, kad jam nepatinku, — sušnibždėjo ji sau. Ir tuoj pat ši tikimybė tapo neabejotinu faktu: Džonas atsisakė ateiti, nes ji jam nepatinka. Ji jam nepatinka...

— Tik to dar betrūko, — Itono direktorė skundėsi krematorijų ir fosforo regeneracijos direktoriui. — Kai pagalvoju, kad aš šitaip...

— Taip, taip, — pasigirdo Fani Kraun balsas, — ta istorija su spiritu — tikra teisybė. Viena mano draugė turėjo pažįstamą, kuri tuo metu dirbo gemalinėje. Ji pasakė mano draugei, o mano draugė pasakė man ...

— Labai gaila, labai gaila, — užjautė Henris Fosteris arkigiesmininką. — Jums turbūt būtų įdomu išgirsti, jog mūsų buvęs direktorius ketino jį perkelti į Islandiją.

Durstoma šių aštrių žodžių, Bernardo nerūpestingo pasitikėjimo savimi pūslė leido orą pro tūkstančius skylučių.

Išblyškęs, sutrikęs, nelaimingas ir susijaudinęs, jis blaškėsi tarp svečių, lemeno nerišlius atsiprašymo žodžius, tikino juos, kad kitą sykį Laukinis tikrai ateis, maldavo juos prisėsti, paragauti sumuštinio su karotinu, suvalgyti riekelę pašteto su vitaminu A, išgerti taurę šampano pakaitalo. Jie mielai valgė, tačiau nekreipė į jį dėmesio; gėrė — ir arba šiurkščiai kalbėjo jam tiesiai į akis, arba vienas su kitu apie jį patį, garsiai ir įžeidžiamai, tarsi jo ten nebūtų.

— O dabar, mano bičiuliai, — pasakė Kenterberio arkigiesmininkas tuo gražiu dainingu balsu, kuriuo vesdavo Fordo atlaidų apeigas, — dabar, mano bičiuliai, turbūt jau laikas... — Jis pakilo, pastatė savo taurę ant stalo, nusibraukė nuo purpurinės viskozinės liemenės sotaus užkandžio trupinius ir nuėjo durų link.

Bernardas puolė jam skersai kelio.

— Ar jau išeinate, arkigiesmininke?.. Juk dar labai anksti. Aš tikėjausi, kad jūs...

Taip, ko tik jis nesitikėjo, kai Linaina paslapčia jam pasakė, jog arkigiesmininkas priims pakvietimą, jeigu jis bus jam nusiųstas. — Žinai, jis išties mielas. — Ir parodė Bernardui nedidelį auksinį T pavidalo užtrauktuką, kurį arkigiesmininkas dovanojo jai savaitgalio, praleisto Lambete, prisiminimui. „Susitikimas su Kenterberio arkigiesmininku ir ponu Laukiniu", šiuos žodžius triumfuodamas įrašė Bernardas kiekviename pakvietime. Bet kaip tik šį vakarą Laukiniui šovė į galvą užsirakinti savo kambaryje, šaukti *„Hani*!" ir netgi (laimė, Bernardas nesuprato zunių kalbos) *„Sons éso tse-ná*!" Tai, kas turėjo būti visos Bernardo karjeros kulminacija, tapo jo didžiausio pažeminimo valanda.

— Aš taip tikėjausi... — vėl sumiksėjo jis, žvelgdamas į didįjį hierarchą maldaujančiomis ir sielvartingomis akimis.

— Mano jaunasis drauge, — garsiai ištarė arkigiesmininkas iškilmingu ir griežtu tonu; stojo visuotinė tyla. — Leiskite man duoti jums vieną patarimą. — Jis pagrūmojo pirštu Bernardui. — Kol nevėlu. Gerą patarimą. (Jo balsas nuaidėjo kaip iš po žemių.) — Grįžkite į doros kelią, mano jaunasis drauge, grįžkite į doros kelią. — Jis peržegnojo jį T ženklu ir

nusisuko. — Linaina, brangioji, — pašaukė jis kitokiu tonu. — Eime drauge.

Paklusniai, bet nesišypsodama (visiškai nesuvokdama jai daromos garbės) ir nedžiūgaudama, Linaina išėjo paskui jį iš kambario. Kiti svečiai nusekė įkandin pagarbiu atstumu. Paskutinis trenkė durim. Bernardas liko vienui vienas.

Sugniuždytas, visiškai subliuškęs, jis dribo į krėslą ir, užsidengęs veidą rankomis, pravirko. Tačiau po keleto minučių persigalvojo ir prarijo keturias tabletes somos.

Viršuje, savo kambaryje, Laukinis skaitė „Romeo ir Džuljetą”.

Linaina ir arkigiesmininkas išlipo ant Lambeto rūmų stogo. — Paskubėkite, mano jaunoji bičiule, tai yra Linaina, — nekantriai pašaukė arkigiesmininkas nuo lifto durų. Linaina, stabtelėjusi valandėlę pasigrožėti mėnuliu, nuleido akis, nuskubėjo per stogą ir pasivijo jį.

„Nauja biologijos teorija” — taip vadinosi mokslinis darbas, kurį ką tik baigė skaityti Mustafa Mondas. Kiek laiko jis mąstė, suraukęs kaktą, paskui paėmė plunksną ir užrašė įkypai antraštinio puslapio: „Matematinis gyvenimo tikslo sampratos nagrinėjimas yra naujoviškas ir labai išmoningas, tačiau eretiškas ir kelia pavojų dabartinei visuomeninei santvarkai bei ardo jos pamatus. *Draudžiama spausdinti*”. Tuos žodžius jis pabraukė. „Autoriui paskirti priežiūrą. Galimas daiktas, jį teks perkelti į Šv. Elenos salos jūrų biologijos stotį.” Gaila, pagalvojo jis pasirašydamas. Tai buvo puikus darbas. Bet jei leisi svarstyti gyvenimo tikslą, nežinia, kur tai gali nuvesti. Juk tokie svarstymai gali lengvai išmušti iš vėžių kai kuriuos ne itin stabilius aukštesniųjų kastų protus-jie nebetikės, jog laimė yra aukščiausias gėris, ir ims galvoti, kad tikslas yra kažkur kitur, už dabartinės žmonių veiklos ribų; kad gyvenimo tikslas — ne gerovės siekimas, o sąmonės galių stiprinimas ir tobulinimas, mokslo plėtra. Ir turbūt, pamąstė Valdytojas, taip ir yra. Bet dabartinėmis aplinkybėmis tai neleistina. Jis vėl paėmė plunksną ir po žodžiais *„Draudžiama spausdinti”* brūkštelėjo antrą liniją, storesnę ir juodesnę nei pirmoji; tada atsiduso:

„Kaip būtų gera, — pamanė jis, — jei nereikėtų rūpintis dėl laimės!”

Užmerkęs akis, iš džiaugsmo spindinčiu veidu Džonas tyliai deklamavo tuštumai:

Deglų liepsna pavydi jai šviesos!..
Nakties glėby man spindi veidas jos,
Kaip spindi mauro ausyje briliantai;
Visi privalo lenktis jai lyg šventai.[13]

Ant Linainos krūtinės spindėjo auksinis užtrauktukas. Arkigiesmininkas žaismingai sugriebė jį ir žaismingai ėmė traukioti — džir džir.

— Aš turbūt... — pertraukė ilgą tylą Linaina, — aš gal išgersiu porą gramų somos.

Bernardas tuo metu kietai miegojo ir šypsojosi iš savo asmeninio sapnų rojaus. Šypsojosi ir šypsojosi. Tačiau virš lovos kabančio elektrinio laikrodžio minutinė rodyklė kas trisdešimt sekundžių vos girdimai spragtelėdavo ir nenumaldomai šoktelėdavo į priekį. Spragt spragt spragt... Ir štai jau rytas. Bernardą vėl užgriuvo realios erdvės ir realaus laiko bėdos. Į darbą ugdymo centre jis skrido taksi, būdamas pačios blogiausios nuotaikos. Apsvaigimas nuo sėkmės buvo išgaravęs; jis vėl blaiviai vertino savo senąjį aš; ir, kitaip nei trumpaamžė pastarųjų savaičių pūslė, senasis aš atrodė kur kas sunkesnis už jį supančią atmosferą.

Šitam subliūškusiam Bernardui Laukinis netikėtai pareiškė užuojautą.

— Dabar tu vėl panašus į tą, kuris buvo Malpaise, — pasakė jis, kai Bernardas papasakojo jam savo graudžią istoriją. — Ar prisimeni mūsų pirmąjį pokalbį — dykvietėje prie lūšnos? Tu dabar toks kaip tada.

— Todėl, kad aš vėl nelaimingas, štai kodėl.

— Na, geriau būti nelaimingam, negu džiaugtis netikra, apgaulinga laime, kaip tu džiaugeisi.

---

[13] „Romeo ir Džiuljeta“ (I veiksmas, 5 scena). Vert. A. Churginas.

— Še tau kad nori, — karčiai pasakė Bernardas. — Juk tu pats užvirei tą košę. Atsisakei ateiti į mano pobūvį ir nuteikei juos visus prieš mane! — Jis žinojo, kad tai, ką sako, — visiška neteisybė; jis pripažino — iš pradžių mintyse, o galiausiai netgi garsiai, jog Laukinis teisus: ko verti draugai, kuriems tiek maža reikia, kad pavirstų pikčiausiais priešais. Bet nors Bernardas tai žinojo ir pripažino, nors jo draugo parama ir užuojauta buvo dabar jo vienintelė paguoda, jis užsispyręs tebepuoselėjo — drauge su visiškai nuoširdžia simpatija — slaptą nuoskaudą ir ketino keršyti Laukiniui smulkiomis šunybėmis. Puoselėti neapykantą arkigiesmininkui buvo beprasmiška; atkeršyti vyriausiajam supilstytojui arba rūšiuotojo padėjėjui — neįmanoma. Kaip auka, Laukinis Bernardui buvo kur kas parankesnis už kitus: jis buvo pasiekiamas. Viena iš pagrindinių draugo pareigų — kęsti (švelnesne ir simboliška forma) smūgius, kuriuos norėtume, bet nepajėgiame smogti savo priešams.

Auka tapo ir kitas Bernardo draugas — Helmholcas. Kai sugniuždytas jis vėl atėjo prašyti jo draugystės, kurios savo šlovės viršūnėje nebebrangino ir nesaugojo, Helmholcas sutiko vėl draugauti — be priekaištų, be jokių pastabų, tarytum būtų užmiršęs, kad jie išvis buvo susikivirčiję. Bernardas buvo sujaudintas ir tuo pat metu pažemintas šio kilniaširdiškumo, kilniaširdiškumo dar nuostabesnio ir dar labiau žeminančio dėl to, kad jį nulėmė ne somos poveikis, o vien tik Helmholco būdas. Viską užmiršo ir atleido ne paėmęs pusgramį Helmholcas, o kasdieniais darbais užsiėmęs Helmholcas. Bernardas už tai, aišku, buvo dėkingas (kokia palaima vėl turėti draugą!), bet, aišku, ir pilnas apmaudo (kaip būtų malonu kaip nors atsiteisti Helmholcui už jo kilniaširdiškumą!).

Per pirmąjį jų susitikimą po kivirčo Bernardas išklojo visas savo nelaimes ir išgirdo paguodos žodžius. Tik praėjus kelioms dienoms, savo nuostabai ir gėdai sužinojo, jog ne jį vieną užgriuvo bėdos. Helmholcas irgi susivaidijo su valdžia.

— Dėl kai kurių eilėraščių, — paaiškino jis. — Aš kaip paprastai dėsčiau jausmų technologiją trečio kurso studentams. Dvylika paskaitų, septintoji apie eiles, tiksliau sakant, „Apie eilių panaudojimą dorovės propagandai ir

reklamai". Visada iliustruoju savo paskaitą daugybe konkrečių pavyzdžių. Šįkart, pamaniau, duosiu jiems savo paties sukurtą. Visiška kvailystė, be abejo, tačiau neatsispyriau pagundai. — Jis nusijuokė. — Man buvo įdomu, kaip jie į tai reaguos. Be to, — pridūrė jau rimčiau, — norėjau pažiūrėti, koks aš propagandininkas: ar sugebėsiu įteigti jiems tokį pat jausmą, kokį jaučiau rašydamas tą eilėraštį. Viešpatie Forde! — jis vėl nusijuokė. — Koks pakilo triukšmas! Rektorius pasikvietė mane ir pagrasino tučtuojau atleisti iš darbo. Dabar aš paženklintas.

— O apie ką tavo eilėraštis? — paklausė Bernardas.

— Apie vienatvę.

Bernardas kilstelėjo antakius.

— Jeigu nori, padeklamuosiu. — Ir Helmholcas pradėjo:

Baigė klegėt komitetas,
Ilsisi būgnas sukiužęs,
Sity — vidurnakčio metas,
Fleitos jau vakuume gūžias.
Šmėkšo apsnūdę veidai,
Stūkso apmirę mašinos,
Šiukšlių pilni pašaliai
Ten, kur prapėdino minios...
Džiūgauja gatvėj tyla,
Kūkčioja ir pagaliau
Kartais prabyla staiga
Kieno balsu — nežinau.
Vietoj esybių tikrų,
Tarkim, Siuzanos, Sabinos
(Rankų, krūtų apvalių,
Lūpų ir, aišku, sėdynės)
Randas iš lėto kažkas —
Kas? Chimera? Tuštuma? —
Slenka arčiau prie tavęs.
Darosi apčiuopiama.
Ar ne su ja glėbesčiuojamės.
Pamiršdami pamaži
Tą, su kuria mes poruojamės

Nykiai nakties užspeisti?[14]

Aš pateikiau jiems tai kaip pavyzdį, o jie paskundė rektoriui.

— Ko čia stebėtis, — pasakė Bernardas. — Šios eilės visiškai priešingos tam, ko jie išmoko per miegą. Prisimink — jiems nemažiau ketvirčio milijono kartų sakyta, jog vienatvė — blogai.

— Žinau. Bet norėjau patikrinti, koks bus jų poveikis.

— Štai ir patikrinai.

Helmholcas tik nusijuokė.

— Man rodos, — pasakė jis kiek patylėjęs, — jog priešais mane šmėkšo kažkas, apie ką verta rašyti. Jog pradedu naudoti galią, kuri slypi manyje — tą nematomą, potencinę galią. Manyje kažkas bunda.

Prapuolęs bėdose, pagalvojo Bernardas, tačiau atrodo labai laimingas.

Helmholcas ir Laukinis susidraugavo iš karto. Ir tokia nuoširdi buvo jų draugystė, kad Bernardo širdį durstelėjo pavydas. Per daugelį savaičių jam nepavyko taip susibičiuliauti su Laukiniu, kaip Helmholcui nuo pat pirmos dienos. Žiūrėdamas į juos, klausydamasis jų pokalbių, jis graužėsi, jog suvedė juodu į pažintį. Gėdijosi savo pavydo ir bandė nuslopinti jį tai valios pastangomis, tai soma. Tačiau valios pastangos nedaug tepadėjo, o somos juk nerysi be paliovos. Tad tas bjaurus jausmas vis kankino ir kankino.

Trečią kartą susitikęs su Laukiniu, Helmholcas perskaitė jam savo eiles apie vienatvę.

— Na, kaip tau atrodo? — paklausė jis pabaigęs.

Laukinis palingavo galvą.

— Štai paklausyk, — atsakė jis ir, atrakinęs stalčių, kuriame laikė pelių apgraužtą knygą, atvertė ją ir ėmė skaityti:

Tegu paukštis balsingiausias
Vienišam Egipto medy
Suvadina tuos, kas gedi...

---

[14] Vertė L. Pažūsis.

Helmholcas klausėsi vis labiau jaudindamasis. Išgirdęs apie „vienišą Egipto medį”, jis krūptelėjo, „ūbaujantis pranašas” sukėlė šypseną, o nuo „plėšriasparnių paukščių” jam užkaito skruostai; tačiau po žodžių „mirties muzika” jis pabalo ir suvirpėjo nuo dar nepatirto jausmo. Laukinis skaitė toliau:

Savastis pasibaisėjo,
Kaip dvi savitos skirtybės.
Tai, kas skiria dvi esybes,
Tapatybe virst galėjo.
Protas visiškai suglumo
Tokią sąaugą išvydęs...[15]

— Orgi porgi, — pertraukė jį Bernardas, garsiai ir pašaipiai sukikenęs. — Juk tai vienybės pamaldų giesmė. — Šitaip jis keršijo abiem savo draugams už tai, kad jie mėgo vienas kitą labiau negu jį.

Per kitus du ar tris susitikimus jis dažnai kartodavo tas pašaipas. Tai buvo paprastas ir veiksmingas kerštas, nes Helmholcą ir Laukinį baisiai skaudino mylimos krištolinės poezijos trempimas ir niekinimas. Galų gale Helmholcas pagrasino išgrūsti Bernardą iš kambario, jeigu tas dar kartą pertrauks Laukinį. Bet, nors ir keista, kitą kartą skaitymą pertraukė pats Helmholcas, ir pačiu gėdingiausiu būdu.

Laukinis garsiai skaitė „Romeo ir Džuljetą” — aistringai, virpėdamas iš susijaudinimo, nes save vaizdavosi Romeo, o Linainą — Džuljetą. Pirmojo įsimylėjėlių susitikimo sceną Helmholcas išklausė įdėmiai, tačiau su nuostaba. Scena sode sužavėjo jį savo poetiškumu; vis dėlto aprašyti joje jausmai privertė jį šyptelėti. Taip išsidirginti dėl noro turėti merginą — tai šiek tiek juokinga. Tačiau pasvėrus kiekvieną žodinę detalę, koks puikus jausmų technologijos pavyzdys!

— Prieš tą senuką, — pripažino Helmholcas, — mūsų geriausi propagandos technologai yra niekas.

---

[15] Iš Šekspyro eil. „Feniksas ir balandėlė“ („The Phoenix and Turtle“). Vert. L. Pažūsis.

Laukinis triumfuodamas nusišypsojo ir skaitė toliau. Viskas ėjo sklandžiai iki tos paskutinės trečio veiksmo scenos, kur Kapuletis ir senjora Kapuleti pradeda prievartauti Džuljetą tekėti už Pario. Per visą tą sceną Helmholcas nenustygo vietoje; o kai, jausmingai vaidinama Laukinio, Džuljetą sušuko:

Nejaugi niekas ten, už debesų,
Nemato mano sielvarto gilybės? —
O *motina, jūs lauk manęs nevykit!*
Dar mėnesiui ar bent savaitei vienai
Sutikit atidėti vestuves —
Arba paruoskit man jungtuvių guolį
Tame rūsy, kur ilsisi Tebaldas.[16]

Kai Džuljeta pasakė tai, Helmholcas, negalėdamas susivaldyti, prapliupo kvatotis.

Motina ir tėvas (dviguba nešvankybė) verčia dukterį santykiauti su vyru, kurio ji nenori! O idiote dukra nesako, kad turi kitą, kurį (bent jau tuo momentu) laiko vertesniu. Ta kvaila ir nepadori situacija buvo nepaprastai komiška. Ligi tol Helmholcas didvyriškomis pastangomis dar tramdė dusinantį juoką, tačiau „o motina" (ištarta Laukinio sopulingai virpančiu balsu) ir užuomina apie Tebaldą, gulintį negyvą tamsiame rūsyje — žinia, nekremuotą ir veltui pragaišinusį savo fosforą — galutinai jį priveikė. Jis juokėsi ir juokėsi, iki ašaros ėmė plūsti iš akių, ir niekaip neįstengė sustoti; o Laukinis, išblyškęs iš pasipiktinimo, žiūrėjo į jį per knygos viršų ir, juokui vis nesiliaujant, susirūstinęs užvertė ją, atsistojo ir užrakino stalčiuje — paslėpė perlą nuo kiaulių.

— Ir vis dėlto, — pasakė Helmholcas, atgavęs kvapą ir atsiprašymais taip suminkštinęs Laukinį, jog tas sutiko išklausyti jo pasiaiškinimų, — puikiai suprantu, jog rašytojui reikia tokių juokingų, beprotiškų situacijų; apie nieką kitą gerai neparašysi. Kodėl tas senukas buvo toks nuostabus jausmų technologas? Todėl kad rašė apie daugybę skausmingų, pamišėliškų dalykų, kurie jį jaudino. Ir išties — reikia būti

[16] „Romeo ir Džuljeta" (III veiksmas, 5 scena). Vert. A. Churginas.

įskaudintam ir labai sujaudintam, kitaip neparašysi tikrai gerų, įtaigių, kiaurai veriančių frazių. Bet „tėvas”, „motina”! Jis papurtė galvą. — Čia jau, atleisk, neįmanoma susilaikyti nesijuokus. O kas gi jaudinsis dėl to, ar santykiaus vaikinas su mergina, ar ne? (Laukinis susigūžė, tačiau Helmholcas, įbedęs akis į grindis, nieko nepastebėjo.) Ne, — užbaigė atsidusęs, — ne to šiandien reikia. Reikia kitokio pamišimo ir smurto. Bet kokio? Kokio? Kur jį rasti? — Jis nutilo; paskui, palingavęs galvą: — Nežinau, — pasakė galiausiai. — Nežinau.

Tryliktas skyrius

Rožraudonoje gemalinės prieblandoje sudūlavo Henris Fosteris.

— Eisim šiandien į jutiminį?

Linaina tylėdama papurtė galvą.

— Eini su kitu? — Jam buvo įdomu žinoti, kas iš jo draugų su kuo santykiauja. — Su Benitu?

Ji vėl krestelėjo galvą.

Henris pastebėjo nuovargį tose purpurinėse akyse, blyškesį po vilkligės raudoniu, liūdesį nesišypsančių rožinių lūpų kampučiuose.

— Gal nesveikuoji? — paklausė jis kiek sunerimęs: o jeigu ji susirgo viena iš nedaugelio dar likusių užkrečiamųjų ligų?

Bet Linaina vėl papurtė galvą.

— Šiaip ar taip, nueik pas daktarą, — nusprendė Henris. — „Pas daktarą kas dieną — negalavimų nė vieno", — žvaliai pacitavo jis hipnopedinį priežodį ir, kad būtų įtikinamiau, paplojo Linainai per petį. — O gal tau reikia pseudonėštumo, — pridūrė, — arba padidintos dozės audringos aistros pakaitalo. Kartais, žinai, įprastinės nega...

— Oi, patylėk dėl Fordo meilės! — pagaliau pratrūko Linaina. Ir vėl pasisuko į valandėlei paliktus gemalus.

Kurgi ne, jai mat pritrūko audringos aistros pakaitalo! Tik nusijuoktų, jeigu neimtų verksmas. Tarsi jai nepakaktų savo pačios audringos aistros! Ji sunkiai atsiduso ir pripildė švirkštą tirpalo. — Džonai, — sumurmėjo tyliai, — Džonai... — Tada susizgribo: — Viešpatie Forde, ar šitam įšvirkščiau nuo miegligės, ar ne? — Visiškai neprisiminė. Galų gale nutarė nerizikuoti — dar antrą dozę įšvirkš — ir užsiėmė kitu buteliu.

Po dvidešimt dvejų metų aštuonių mėnesių ir keturių dienų jaunas perspektyvus minusinis alfa, valdininkas Mvanza Mvanzoje, mirs nuo tripanosomozės — pirmas susirgimas per daugiau nei pusę šimtmečio. Dūsaudama Linaina darbavosi toliau.

— Tai tiesiog absurdas — įsivaryk tu man tokią gėlą, — po pusvalandžio piktinosi Fani persirengimo kambaryje. — Tiesiog absurdas, — pakartojo. — Ir dėl ko? Dėl vyro — dėl *vieno* vyro.

— Bet aš noriu kaip tik jo.
— Tarytum pasaulyje nebūtų milijonų kitų vyrų.
— Bet jų aš nenoriu.
— O tu pirma pabandyk, paskui kalbėk.
— Aš bandžiau.
— Kelis išbandei? — paklausė Fani, paniekinamai truktelėjusi pečiais. — Vieną, du?
— Tuzinus. Tačiau, — pridūrė, palingavusi galvą, — nieko gera.
— Reikia labiau stengtis, — pamokė Fani. Tačiau buvo matyti, kad jos tikėjimas šiuo receptu susvyravo. — Nesistengdama nieko nepasieksi.
— Na, o dabar ...
— Dabar negalvok apie jį.
— Negaliu negalvoti.
— Tada išgerk somos.
— Geriu.
— Dar gerk.
— Bet protarpiais jis man vis tiek patinka. Ir visada patiks.
— Na, jeigu taip, — ryžtingai pasakė Fani, — tai paprasčiausiai nueik ir paimk jį. Nesvarbu, nori jis ar nenori.
— Bet kad tu žinotum, koks jis baisus keistuolis!
— Tuo daugiau pagrindo elgtis su juo tvirtai.
— Bepigu tau kalbėti.
— Nekreipk dėmesio į kvailystes. Veik. — Fani balsas dabar skambėjo kaip trimitas; ją buvo galima palaikyti Fordiškosios jaunųjų moterų sąjungos lektore, vakarais pamokslaujančia paauglėms minusinėms betoms. — Taip, veik, ir nedelsiant. Dabar.
— Baugoka man, — pasakė Linaina.
— Praryk pirma pusę gramo somos. Na, aš einu praustis. — Ir nužygiavo, užsimetusi ant peties rankšluostį.

Sučirškė skambutis, ir Laukinis, nekantriai laukęs tą vakarą Helmholco, pašoko ir puolė prie durų (pagaliau nusprendė pasikalbėti su Helmholcu apie Linainą, todėl jam knietėjo kuo greičiau atverti savo paslaptis).

— Nujaučiau, kad tu ateisi, Helmholcai! — šūktelėjo jis, atidarydamas duris.

Ant slenksčio, apsivilkusi baltu acetatinio atlaso jūreivišku kostiumėliu ir koketiškai pakreipusi ant kairio šono apvalią baltą kepuraitę, stovėjo Linaina.

— O! — ištarė Laukinis, tarsi gavęs mietu per galvą.

Pusgramio pakako, kad Linaina užmirštų savo baimę ir sumišimą.

— Sveikas, Džonai, — pasakė ji šypsodamasi ir įėjo pro jį į kambarį. Jis mašinaliai uždarė duris ir nusekė paskui ją. Linaina atsisėdo. Stojo ilga tyla.

— Lyg ir nesidžiaugi mane išvydęs, Džonai, — tarė pagaliau Linaina.

— Nesidžiaugiu? — Laukinis priekaištingai žvilgtelėjo į ją; paskui staiga krito ant kelių ir, paėmęs jos ranką, pagarbiai pabučiavo. — Nesidžiaugiu? O, jeigu jūs žinotumėte, — sušnibždėjo jis ir išdrįso pakelti akis. — O žaviausioji Linaina, — tęsė jis, — žavesnė ir brangesnė už viską pasaulyje. — Ji nusišypsojo jam, švelniai ir viliūgiškai. — O, jūs tokia tobula (pravėrusi lūpas ji palinko prie jo), tokia tobula ir nepalyginama su niekuo (ji linko vis arčiau), visų žemės būtybių geriausi bruožai — jumyse. (Dar arčiau.) Laukinis staiga pašoko ant kojų. — Štai kodėl, — pasakė jis, nusukęs veidą į šalį, — aš norėjau pirma padaryti ką nors... Tai yra parodyti, kad aš vertas jūsų. Nors niekada nebūsiu vertas. Tačiau bent jau parodyti, kad nesu visiškai nevertas. Norėjau kažką nuveikti.

— Bet argi to reikia... — pradėjo ir nebaigė Linaina. Jos balse pasigirdo susierzinimo gaidelė. Kai lenkiesi vis arčiau ir arčiau, pravertom lūpom, ir staiga pastebi, jog lenkiesi prie nieko, nes liurbiškas partneris atsistojo, tai, nori nenori, paims apmaudas, netgi jei tavo kraujuje cirkuliuoja pusgramis somos.

— Malpaise, — padrikai murmėjo Laukinis, — reikia atnešti jai pumos kailį. Tai yra kai nori vesti ją. Arba vilko.

— Anglijoje nėra pumų, — vos ne atžariai atsakė Linaina.

— O jeigu ir būtų, — ūmai pasipiktinęs ir su panieka pridūrė Laukinis, — tai juos turbūt iš sraigtasparnių šaudytų, dujomis nuodytų. Ne taip aš juos medžiočiau, Linaina. — Atsitiesęs ir įsidrąsinęs, jis pažvelgė į Linainą ir išvydo jos veide apmaudą

ir nesupratimą. — Aš viską padarysiu, — tęsė jis suglumęs ir vis labiau painiodamasis. — Tik įsakykite. Juk žinote, yra sunkių darbų. Tačiau kuo sunkiau juos nuveikti, tuo maloniau. Ir man taip atrodo. Tik tarkite žodį, aš dulkes šluostysiu prie jūsų kojų.

— Betgi tam yra dulkių siurbliai, — nustėrusi pasakė Linaina. — Dulkes šluostyti nebūtina.

— Na, žinoma, nebūtina. Bet ir prasčiausius darbus galima atlikti prakilniai. Štai ir aš norėčiau ką nors atlikti prakilniai.

— Bet jeigu yra dulkių siurbliai...

— Ne tai svarbu.

— Ir yra pusdebiliai epsilonai, kad su jais valytų, — tęsė ji, — tai kam to reikia, kam?

— Kam? Nagi jums, Linaina, jums. Kad parodyčiau, jog aš...

— O ką bendra turi dulkių siurbliai su pumomis?..

— Kad parodyčiau, kaip stipriai...

— Arba pumos su mūsų susitikimu?.. — Linaina vis labiau ir labiau širdo.

— Kaip aš jus myliu, Linaina, — vargais negalais išspaudė jis.

Kraujas užkaitino Linainos skruostus — jos širdį užplūdusio džiaugsmo ženklas.

— Ar tu rimtai, Džonai?

— Bet man nederėjo taip sakyti! — sušuko Džonas, kone laužydamas rankas. — Pirma privalėjau... Klausykite, Linaina, Malpaise įsimylėjėliai tuokiasi.

— Ką daro? — Linainos balse vėl pasigirdo susierzinimas. Ką jis čia tauzija?

— Visam laikui. Jie pasižada visada gyventi kartu.

— Kaip baisu! — Linaina ne juokais išsigando.

— Lai tveria grožis atminty, kuri atgimsta daug greičiau, nei kūnas vysta[17].

— Ką?

---

[17]„Troilas ir Kresida“ (III veiksmas, 2 scena).

— Ir Šekspyras tą pat sako: „Jei tu atriši jai mergystės juostą, paniekindamas papročius taurius, kol dar šventųjų apeigų nebuvo...”[18]

— Dėl Fordo meilės, Džonai, kalbėk žmoniškai. Aš nesuprantu nė žodžio. Pirma dulkių siurbliai, dabar juostos. Tu mane vedi iš proto. — Ji pašoko ir, tarsi baimindamasi, kad ir pats Džonas neišsprūstų jai, kaip sprūsta jo žodžiai, sugriebė jį už riešo. — Atsakyk man tiesiai: patinku aš tau ar nepatinku?

Valandėlę patylėjęs, labai tyliai jis ištarė:

— Aš myliu jus labiau už viską pasaulyje.

— Tai kodėl iš karto to nepasakei? — sušuko ji ir tokiu užsidegė apmaudu, jog jos aštrūs nagai įsmigo jam į rankos odą. — Užuot tauškęs apie juostas, dulkių siurblius ir pumas ir vertęs mane liūdėti ištisas savaites.

Ji paleido jo ranką ir piktai atmetė nuo savęs.

— Jei tu man taip nepatiktum, — pratarė ji, — baisiai ant tavęs supykčiau.

Ir staiga apsivijo jam apie kaklą, prigludo švelniomis lūpomis prie jo lūpų. Tokios nuostabiai minkštos, tokios šiltos, tokios jaudinančios buvo tos lūpos, jog jis nejučiom prisiminė glėbesčiavimąsi „Trijose savaitėse sraigtasparniu”, tą stereoskopinę blondinę — „Ooo! Ooo!”, ir tą tikresnį už pačią tikrovę negrą — „Aaa! Aaa!” Siaubas, siaubas, siaubas... Jis pamėgino išsilaisvinti, tačiau Linaina apkabino dar tvirčiau.

— Kodėl iškart nepasakei? — sušnibždėjo ji ir, atmetusi galvą, įsižiūrėjo į jį švelniai priekaištaujančiomis akimis.

„Niekados tamsi, slapta ola, nusidėjimui patogi vieta, — poetiškai sugriaudėjo sąžinės balsas, — arba net ir stipri, saldi pagunda, piktųjų dvasių tyčia atsiųsta, neperlydys doros man į gašlybę”.[19] Niekados, niekados, nusprendė jis mintyse.

— Kvailiuk, — kalbėjo Linaina. — Aš taip tavęs norėjau. O jeigu ir tu norėjai manęs, tai kodėl gi?..

— Bet, Linaina... — pradėjo jis; ji tuoj pat atnėrė rankas ir žengė žingsnį į šalį; jis minutėlę galvojo, kad ji suprato jo nebylią užuominą. Tačiau kai ji atsegė baltą lakuotą diržą su

---

[18] „Audra“ (IV veiksmas, 1 scena). Vert. A. Miškinis.

[19] „Audra“ (IV veiksmas, 1 scena). Vert. A. Miškinis.

dėklu ir tvarkingai pakabino jį ant kėdės atkaltės, jam ėmė skverbtis įtarimas, jog suklydo.

— Linaina, — pakartojo jis išgąstingai.

Ji kilstelėjo ranką prie kaklo ir truktelėjo žemyn užtrauktuką — per visą ilgį; jos balta jūreiviška palaidinukė atsilapojo iki pat apsiuvo; čia Džono nuojauta pavirto pernelyg, pernelyg realia tikrove.

— Linaina, ką jūs darote?

Džir džir! Ji atsakė be žodžių: išlipo iš kliošinių kelnių. Jos apatinukas buvo rožinio perlamutro spalvos. Ant krūtinės kabojo auksinis T pavidalo užtrauktukas, arkigiesmininko dovana.

„Nes tie speneliai, kur pro lango grotas gręžia vyrų akis...”[20] Šių dainingų, griausmingų, magiškų žodžių kontekste ji atrodė dar pavojingesnė, dar labiau gundanti. Švelni, švelni, tačiau kokia skvarbi! Verte perveria protą, į šipulius suaižo ryžtą. „Priesaikos didžiausios juk sudega aistrų ugny kaip šiaudas. Būk tvirtas, santūrus, o jeigu ne...”[21]

Džir! Rožinis apvalainumas skilo pusiau nelyginant per vidurį perpjautas obuolys. Sujudėjo suringavo rankos, kilstelėjo kojos, pirma dešinė, paskui kairė, ir apatinukas it pašautas krito ant grindų ir subliūško.

Pasilikusi su bateliais, kojinėmis ir valiūkiškai pakreipta balta apvalia kepuraite, Linaina žengė link Džono.

— Mielasis! Mielasis mano! Kodėl nepasakei anksčiau! — ji išskėtė rankas.

Bet užuot atsakęs „Mieloji!” ir apglėbęs, apimtas siaubo Laukinis atatupstas atsitraukė nuo jos, mojuodamas rankomis, tarsi vytų šalin kokį įkyrų ir pavojingą žvėrį. Keturi žingsniai atgal — ir jis atsirėmė į sieną.

— Mylimasis! — pasakė Linaina ir, uždėjusi rankas Džonui ant pečių, prisispaudė prie jo. — Apkabink mane, — paliepė. — Stipriai apkabink, brangusis. — Ji irgi turėjo poezijos savo dispozicijoje, žinojo žodžių, kurie dainuoja, užburia ir dunda būgnais. — Pabučiuok mane, — ji užmerkė akis ir nuleido balsą

---

[20] „Timonas Atėnietis“ (IV veiksmas, 3 scena).

[21] „Audra“ (IV veiksmas, 1 scena). Vert. A. Miškinis.

iki mieguisto šnibždesio, — apsvaiginki bučiniais; ir nuo meilės girtas būsi...

Laukinis sugriebė ją už riešų, atplėšė jos rankas nuo savo pečių, šiurkščiai atstūmė, neatleisdamas gniaužtų.

— Oi, man skauda, man... oi! — Ji staiga nutilo. Baimė privertė užmiršti skausmą — atmerkusi akis, ji pamatė jo veidą, ne, ne jo, o kažkieno svetimą, nuožmų, išbalusį, perkreiptą veidą, trūkčiojantį iš beprotiško, nepaaiškinamo įsiūčio. Priblokšta, ji sušnibždėjo: — Kas tau, Džonai?

Jis neatsakė, tik grąžė ją pamišėliškom akim. Rankos, gniaužiančios jos riešus, drebėjo. Jis alsavo sunkiai ir nelygiai. Staiga vos vos girdimai, tačiau šiurpiai sugriežė dantimis.

— Kas tau? — kone sukliko ji.

Tarsi pažadintas jos klyksmo, jis sučiupo ją už pečių ir ėmė purtyti:

— Paleistuvė! — sušuko jis. — Paleistuvė! Begėdė kekšė!

— Oi, nereikia, nere-e-eikia! — maldavo ji mekenančiu nuo purtymo balsu.

— Paleistuvė!

— Praš-a-au.

— Šlykšti paleistuvė!

— Gramą padarysi... — pradėjo ji.

Laukinis stūmė ją nuo savęs taip smarkiai, kad ji susvirduliavo ir parkrito.

— Šalin! — sušuko jis, grėsmingai palinkęs virš jos. — Dink iš akių, kitaip užmušiu. — Sugniaužė kumščius.

Linaina ranka prisidengė veidą.

— Maldauju tave, Džonai...

— Nešdinkis. Greičiau!

Vis dar prisidengusi ranka ir išsigandusiom akim sekdama kiekvieną jo judesį, ji pakilo nuo grindų ir, vis dar susigūžusi, nenuleisdama rankos, puolė į vonią.

Laukinis palydėjo ją, bėgančią, smarkiu pliaukštelėjimu, nuaidėjusiu kaip pistoleto šūvis.

— Oi! — davė šuolį Linaina.

Saugiai užsidariusi vonioje, ji atidžiai apžiūrėjo savo opas. Atsistojo nugara į veidrodį, atgręžė galvą. Pažvelgusi per kairį

petį, pamatė išskėstos rankos atspaudą, aiškiai raudonuojantį ant perlinės odos. Atsargiai patrynė užgautą vietą.

Už sienos Laukinis matavo žingsniais kambarį, mušdamas taktą į grindis pagal magiškųjų žodžių ritmą ir muziką. „Aukso muselė ir dagilėlis paleistuvauja mano akyse, — siutinančiai dudeno žodžiai. — Atsiganęs kumelys ar šeškas gašlumo jai galėtų pavydėt... Aukščiau juosmens — jos moterys yra. Užtat žemiau — tikri kentaurai; ligi pusiaujo kūnas jų priklauso dievams, o apačia šėtonui: ten pragaras, ten verdanti siera, tenai tamsybė, smarvė, pražūtis, — fui, fui, fui! Duok man, mielas vaistininke, bent unciją muskuso vaizduotei atgaivinti."[22]

— Džonai! — pasigirdo meilikaujantis balselis iš vonios. — Džonai!

„O tu, žavingai žydintis kūkali, taip saldžiai kvepiantis, jog svaigsta protas. Ar šita daili knyga vien tam yra skirta, kad ten ranka rašytų: „paleistuvė"? Patsai dangus, išvydęs tavo darbus, užspaudė nosį."[23]

Tačiau jo nosyje dar tvyrojo Linainos kvepalai, ant palaidinės bolavo pudra nuo jos aksominio kūno. „Begėdė kekšė, begėdė kekšė, begėdė kekšė, — be paliovos stukseno ausyse. — Begėdė..."

— Džonai, ar galima drabužius?

Jis pakėlė nuo grindų kliošines kelnes, palaidinukę, apatinuką.

— Atidaryk! — paliepė, spirdamas į duris.

— Na, jau ne, — baugščiai papriešgyniavo balselis.

— Tai kaip paduoti?

— Pro orlaidę virš durų.

Jis įbruko ten drabužius ir vėl ėmė neramiai žingsniuoti po kambarį. „Begėdė kekšė, begėdė kekšė. Kaip niežti joms storas pasturgalis gašlybės..."[24]

— Džonai.

Jis neatsakė. „Storas pasturgalis gašlybės."

---

[22] „Karalius Lyras" (IV veiksmas, 6 scena). Vert. A. Churginas.

[23] „Otelas" (IV veiksmas, 2 scena). Vert. A. Churginas.

[24] „Troilas ir Kresida" (V veiksmas, 2 scena).

— Džonai.

— Ko reikia? — niūriai paklausė jis.

— Gal galėtum paduoti mano Maltuso diržą.

Sėdėdama vonioje, Linaina klausėsi žingsnių kambaryje. Kiek dar laiko jis slankios ten ir atgal? Kažin ar laukti, kol išeis iš buto? Ar palūkėjus, kol jo šėlsmas aprims, atidaryti vonios duris ir šokti prie išėjimo?

Šias nerimastingas jos mintis pertraukė kambaryje sučirškęs telefono skambutis. Staiga trepsėjimas liovėsi. Ji išgirdo Laukinio dialogą su tyla:

— Alio.

... ...

— Taip.

... ...

— Taip, jei pats savęs nepasisavinau.

... ...

— Sakau jums — taip. Ponas Laukinis klauso.

... ...

— Ką? Kas susirgo? Žinoma, įdomu.

... ...

— Rimta liga? Sunkiai susirgo? Tuoj pat atvyksiu.

... ...

— Ne savo kambariuose? O kurgi ji dabar?

... ...

— Dieve mano! Duokite adresą!

... ...

— Park Leinas, numeris trys? Trys? Ačiū.

Linaina išgirdo dedamo ragelio kleptelėjimą, paskui skubius žingsnius. Trinktelėjo durys. Tyla. Iš tikrųjų išėjo?

Be galo atsargiai ji pravėrė duris per ketvirtį colio; pažiūrėjo pro plyšį — tuščia; įsidrąsinusi pravėrė plačiau ir iškišo galvą; galiausiai ant pirštų galų išėjo iš vonios; smarkiai plakančia širdimi pastovėjo kelias sekundes klausydamasi; tada puolė prie išorinių durų, atidarė, išsmuko į aikštelę, užtrenkė, nubėgo. Tiktai atsidūrusi lifte ir pradėjusi kristi žemyn, ji pasijuto saugiai.

Keturioliktas skyrius

Park Leino mirštančiųjų ligoninė buvo šešiasdešimties aukštų bokštas, apdailintas šviesiai geltonom plytelėm. Kai Laukinis išlipo iš taksisparnio, nuo stogo burgzdama pakilo virtinė ryškiai nuspalvintų oro katafalkų ir nuskriejo virš parko į vakarus, Slau krematorijaus link. Prie lifto durų sėdintis šveicorius suteikė jam reikalingą informaciją, ir jis nusileido į aštuonioliktą aukštą, kur buvo 81 palata (greit progresuojančios senatvės ligoniams, kaip paaiškino šveicorius).

Tai buvo didelis kambarys, saulėtas, geltonai dažytom sienom; jame stovėjo dvidešimt lovų, visos užimtos. Linda merdėjo ne vieniša — ne vieniša ir su visais šiuolaikiniais patogumais. Ore be pertrūkio skambėjo linksmos sintetinės melodijos. Kiekvieno mirtininko kojūgalyje buvo televizorius, įjungtas nuo ryto iki vakaro. Kas ketvirtį valandos pagrindinis kvapų gamos aromatas automatiškai pasikeisdavo.

— Mes siekiame, — paaiškino slaugė, sutikusi Laukinį ant palatos slenksčio, — mes siekiame sukurti čia kuo malonesnę aplinką, kažkokį vidurį tarp aukščiausios klasės viešbučio ir jutiminio kino rūmų.

— Kur ji? — pertraukė Laukinis, neklausydamas tų mandagių paaiškinimų.

Slaugė įsižeidė.

— Jūs, regis, skubate, — pasakė ji.

— Nejaugi nėra vilties? — paklausė jis.

— Norite pasakyti — vilties, kad ji pasveiktų? (Jis linktelėjo.) — Ne, žinoma, nėra. Kai atsiunčia pas mus, tai... — Išblyškusiame Laukinio veide atsispindėjo toks sielvartas, kad ji staiga nutilo, apstulbinta. — Bet kas jums? — susirūpino slaugė. Nebuvo pripratusi prie tokio lankytojų elgesio. (Jų čia daug ir nebūdavo; ir kam jiems išvis lankytis?)

— Jums negera, a?

Jis papurtė galvą.

— Ji mano motina, — pratarė vos girdimai.

Slaugė žvilgtelėjo į jį nustebusi ir pasibaisėjusi, paskui greitai nuleido akis. Jos veidas ir kaklas plykstelėjo raudoniu.

— Nuveskite mane pas ją, — paprašė Laukinis, stengdamasis kalbėti ramiai.

Vis dar paraudusi iš gėdos, ji nuvedė jį per palatą. Į juos atsisukdavo veidai — dar neseni, neraukšlėti (nes senatvė ateidavo taip greitai, jog nespėdavo paliesti skruostų — pažeisdavo tik širdį ir smegenis). Laukinį sekė tuščios, abejingos suvaikėjusių žmonių akys. Nuo šių žvilgsnių jį kratė šiurpuliai.

Linda gulėjo paskutinėje ilgos eilės lovoje, prie pat sienos. Atsirėmusi į pagalves, ji žiūrėjo Pietų Amerikos teniso ant Rymano paviršių pusfinalį, transliuojamą be garso nedideliame televizoriaus ekrane lovos gale. Žaidėjų figūrėlės tyliai lakstė po švytinčio stiklo kvadratą, nelyginant žuvys akvariume, — bežadžiai besiblaškantys kito pasaulio gyventojai.

Linda žiūrėjo blankiai ir beprasmiškai šypsodamasi. Jos apsiblaususiame, išpurtusiame veide buvo įspausta idiotiškos laimės išraiška. Retkarčiais vokai užsimerkdavo, ji valandėlei užsnūsdavo. Paskui krūptelėdavo ir vėl atsibusdavo — vėl jos akyse mirgėjo ir nardė it žuvytės teniso čempionai; ausyse skambėjo „Stipriai apkabink, brangusis, apsvaiginki bučiniais”, atliekamas „Super-Voks-Vurliceriana” sintezatoriaus; iš ventiliatoriaus virš galvos dvelkė šiltas verbenos aromatas — ir visi šie dalykai, permainyti ir pagražinti somos, susipindavo į vieną nuostabų sapną, ir Linda vėl šypsojosi savo bedantę, išblukusia, infantiliškai laiminga šypsena.

— Na, aš jus palieku, — pasakė slaugė. — Tuoj ateis mano vaikų grupė. Ir dar turiu prižiūrėti pacientę Nr. 3. — Ji mostelėjo į lovą arčiau prie durų. — Kiekvieną minutę gali nusikapanoti. Sėskitės, jauskitės kaip namie. — Ir skubiai nuėjo.

Laukinis atsisėdo šalia lovos.

— Linda, — sušnibždėjo jis, paėmęs ją už rankos.

Išgirdusi savo vardą, ji pasisuko. Blausiose akyse blykstelėjo sąmonės kibirkštėlė. Atpažino. Suspaudė jo ranką, nusišypsojo, sukrutino lūpas; paskui ūmai knaptelėjo galva į priekį. Užsnūdo. Jis sėdėjo ir žiūrėjo į ją, ir pro suglebusį apvalkalą regėjo jauną, skaistų veidą, palinkusi virš jo vaikystės Malpaise; užmerkęs akis, prisiminė jos balsą, jos

judesius, visus jų bendro gyvenimo įvykius. „Nuplaus kuo puikiausiai vonia ir tualetas...” Kaip gražiai ji jam dainavo! O tie vaikiški eilėraštukai, kokie nuostabiai keisti ir paslaptingi!

A, *B*, C, *vitaminas D -*
Taukai kepenyse, menkė gelmėje.

Prisiminęs tuos žodžius ir juos kartojančios Lindos balsą, jis pajuto, kad akyse susitvenkė karštos ašaros. O skaitymo pamokos: „Katė tupi. Vaikui gera”; o „Praktinė instrukcija gemalinių betų klasės darbuotojoms”. O jos pasakojimai ilgais vakarais prie ugniakuro arba vasarą ant lūšnos stogo apie Kitapus, tą nuostabų nuostabų pasaulį už draustinio ribų, kurio atmintį — tarsi dangiško gėrio ir grožio rojaus, nesuteršto pažinties su realiu Londonu, su realiais civilizuotais žmonėmis, — jis ligi šiol brangino ir saugojo.

Omai nuskardėję rėksmingi balsai privertė jį atmerkti akis: skubiai nubraukęs ašaras, jis apsižvalgė. Į palatą veržėsi, rodės, begalinis srautas identiškų aštuonmečių dvynių. Dvynys po dvynio, dvynys po dvynio — kaip košmariškame sapne. Jų veidai (tikriau sakant, vienas be galo atsikartojantis veidas), priplotnosiai, mopsiški, spoksojo balsvomis, išverstomis akimis. Visi dėvėjo chaki spalvos uniformas. Visi išsižioję. Spygaudami ir šūkaudami, jie kaip skėriai užpildė visą palatą; jie ropojo tarp lovų, korėsi ant jų, šliaužiojo palovėse, stebeilijo į televizorius, vaipėsi prieš ligones.

Linda juos nustebino ir netgi išgąsdino. Būrelis jų susirinko jos kojūgalyje ir spoksojo į ją baimingomis ir bukai smalsiomis akimis, nelyginant žvėreliai, susidūrę su nepažįstamu daiktu.

— Ė, žiūrėk, žiūrėk! — kalbėjosi jie tyliai ir baikščiai. — Kas jai yra? Kodėl ji tokia stora?

Jie niekada nebuvo matę tokio veido — juk visada ir visų veidai jaunatviški, oda stangri, kūnai liekni, nugaros tiesios. Visos šios perkopusios šešiasdešimtmetį mirtininkės atrodė kaip mergaitės. Palyginus su jomis, keturiasdešimt ketverių Linda — suglebusi, iškaršusį pabaisa.

— Kokia baidyklė, — šnibždėjosi vaikai. — Pažiūrėk, kokie dantys!

Netikėtai iš po lovos, tarp Džono kėdės ir sienos, išnėrė bukanosis bamblys ir įsispoksojo į miegantį Lindos veidą.

— Na, ir... — pradėjo jis, bet nebaigęs suspiegė. Laukinis čiupo jį už apykaklės, perkėlė per kėdę ir, skėlęs skambų antausį, nusviedė žliumbiantį šalin.

Išgirdusi spiegimą, į pagalbą atskubėjo vyresnioji slaugė.

— Ką jam padarėte? — puolė ji ant Laukinio. — Aš neleisiu jums mušti vaikų.

— O kodėl leidžiate juos prie lovos? — Laukinio balsas drebėjo iš pasipiktinimo. — Ir ką išvis čia veikia šitie bjaurūs vaikigaliai? Tai skandalinga!

— Skandalinga? Ką jūs kalbate? Jie pratinami prie mirties. Ir įsidėmėkite, — įspėjo ji piktai, — jeigu dar trukdysite jų pratyboms, aš iškviesiu sanitarus, ir jus išmes iš čia.

Laukinis pakilo ir žengė keletą žingsnių link slaugės. Jo judesiai ir veidas buvo tokie grėsmingi, jog ši, apimta siaubo, atšlijo atgal. Didžiausiomis pastangomis jis susivaldė, tylėdamas nusigręžė ir vėl atsisėdo prie lovos.

Kiek nusiraminusi, oriai, tačiau vis dar nervingai ir ne itin tvirtai, slaugė pasakė:

— Aš jus perspėjau. Taigi neužsimirškite.

Vis dėlto ji nuvedė pernelyg smalsius dvynius į kitą kambario galą ir liepė prisijungti prie žaidimo „ieškok užtrauktuko”, kurį organizavo viena iš jos bendradarbių.

— Bėk, mieloji, išgerk puodelį tirpios kavos, — paliepė jai vyresnioji. Paliepė — ir atgavo pasitikėjimą, pasijuto žvaliau. — Na, vaikai! — šūktelėjo ji.

Linda, neramiai sujudėjusi, valandėlei atsimerkė, apsidairė blausiomis akimis ir vėl užsnūdo. Sėdėdamas šalia, Laukinis stengėsi atgaivinti prieš keletą minučių užplūdusius prisiminimus. „A, B, C, vitaminas D”, — tyliai kartojo jis tarsi burtažodį, kuris sugrąžintų pražuvusią praeitį. Bet burtažodis nepadėjo. Gražūs prisiminimai niekaip nenorėjo grįžti; atmintyje iškildavo tik bjaurios pavydo, niekšybių, sielvarto scenos. Iš Popės sužeisto peties varva kraujas; Linda miega išsidrėbus, ir musės zyzia virš išlaistyto ant grindų prie lovos meskalio; berniūkščiai šūkauja jai įkandin tuos gėdingus žodžius... O, ne, ne! Jis užsimerkė, pakratė galvą, vydamas

šalin šiuos vaizdus. „A, B, C, vitaminas D...” Jis mėgino įsivaizduoti, kaip pasisodinusi jį ant kelių, apkabinusi, ji dainuoja jam, supa, liūliuoja: „A, B, C, vitaminas D, vitaminas D, vitaminas D...”

Superelektroninės muzikos banga pakilo į ašaringą crescendo; ir kvapų cirkuliavimo sistemoje verbeną tuoj pat pakeitė sodrus pačulės aromatas. Linda sujudėjo, atsibudo, kelias sekundes sutrikusi stebėjo pusfinalininkus, paskui, pakėlusi galvą, porą kartų įkvėpė naujai iškvėpinto oro ir staiga nusišypsojo — vaikiškai palaiminga šypsena.

— Pope! — sumurmėjo ji ir užmerkė akis. — O, kaip man patinka, kaip man... — Ji atsiduso ir klastelėjo ant pagalvės.

— Bet, Linda! — meldžiančiu balsu ištarė Laukinis. — Argi nepažįsti manęs? — Jis taip stengėsi užmiršti visą bjaurastį, padarė viską, ką galėjo; tai kodėl gi ji neleidžia jam užmiršti? Jis smarkiai suspaudė jos glebią ranką, tarytum norėdamas priversti ją atsipeikėti nuo tų gėdingų smagybių, nuo tų niekingų, neapkenčiamų prisiminimų — sugrąžinti ją į dabartį, į tikrovę; baisią dabartį, baugią tikrovę — tačiau pakylėtą, reikšmingą, be galo svarbią kaip tik dėl neišvengiamumo to, kas turėjo atsitikti ir kas taip gąsdino. — Argi nepažįsti manęs, Linda?

Jis pajuto silpną atsakomąjį rankos spustelėjimą. Jo akys prisipildė ašarų. Jis pasilenkė ir pabučiavo ją.

Jos lūpos sukrutėjo.

— Pope! — vėl sušnibždėjo ji ir tarsi kibiru pamazgų apliejo Džoną.

Ūmai jo krūtinėje sukunkuliavo pyktis. Antrąsyk neradęs išeigos, jo aistringas sielvartas virto aistringu įniršiu.

— Bet aš Džonas! — sušuko jis. — Aš Džonas! — Ir, apimtas nevilties ir pagiežos, sugriebė ją už peties ir papurtė.

Lindos akys suvirpėjo ir atsimerkė; ji pamatė jį, pažino — „Džonai!” — tačiau perkėlė šį realų veidą, šias realias skaudžiai purtančias rankas į įsivaizduojamą pasaulį su savais, vidiniais pačulės ir supermuzikos pakaitalais, su persimainiusiais prisiminimais ir keistai sukaitaliotais pojūčiais — jos sapnų pasaulį. Tai Džonas, jos sūnus, tačiau ji įsivaizdavo, jog jis įsiveržė į Malpaiso rojų, kur ji mėgavosi somos švente drauge

su Pope. Džonas pyksta, nes jai patinka Pope; Džonas purto ją, nes Pope su ja lovoje — tarsi tai būtų kažkas bloga, tarsi to nedarytų visi civilizuoti žmonės. „Kiekvienas priklauso vis...” — jos balsas staiga užlūžo ir perėjo į vos girdimą, dūstantį švokštimą. Jos burna prasižiojo, desperatiškai gaudydama orą, tačiau plaučiai lyg ir nebemokėjo kvėpuoti. Jsirężusi bandė šūktelėti, bet neišleido nė garso; tik išsprogusios akys liudijo apie jos kančią. Rankos pakilo prie gerklės, paskui ėmė kapoti orą, — orą, kurio daugiau nebeįstengė įtraukti, orą, kuris jai nustojo egzistuoti.

Laukinis pašoko, pasilenkė arčiau.

— Kas tau, Linda? Kas tau? — ėmė klausinėti maldaujančiu balsu, tarsi norėdamas, kad jį paguostų, nuramintų.

Lindos žvilgsnyje jis perskaitė neapsakomą siaubą, — siaubą ir, kaip jam pasirodė, priekaištą. Ji pamėgino pasikelti, bet vėl nugriuvo ant pagalvių. Veidas baisiai persikreipė, lūpos pamėlynavo.

Laukinis apsisuko ir nubėgo per palatą.

— Greičiau, greičiau! — šaukė jis. — Greičiau!

Stovėjusi žaidžiančių dvynių rato vidury vyresnioji slaugė apsidairė. Jos veide šmėkštelėjo nuostaba, tuoj pat užleidusi vietą nepasitenkinimui.

— Nešaukite! Pagalvokite apie mažylius, — pasakė ji, raukdama kaktą. — Galite pakenkti jų formavimui... Bet ką jūs darote? — Jis įsiveržė į ratą. — Atsargiau! — Vienas vaikas sukliko.

— Greičiau, greičiau! — Laukinis čiupo ją už rankovės, nusitempė paskui save. — Greičiau! Kažkas atsitiko. Aš nužudžiau ją.

Kai jie pasiekė palatos galą, Linda jau buvo mirusi.

Laukinis valandėlę stovėjo kaip įkastas, paskui puolė ant kelių šalia lovos ir, užsidengęs veidą rankomis, ėmė nenumaldomai raudoti.

Slaugė stovėjo sutrikusi, žiūrėdama tai į klūpančią figūrą prie lovos (koks neišsiauklėjimas!), tai į dvynius (vargšai vaikai!), kurie nustojo ieškoti užtrauktuko ir, išpūtę ir akis, ir šnerves, spoksojo iš kito palatos galo į skandalingą sceną, vykstančią prie lovos Nr. 20. Gal pakalbėti su juo? Pabandyti

atvesti į protą? Kad prisimintų, kur yra, suprastų, kokią nepataisomą žalą daro vargšams mažutėliams, kaip griauna jų sveiką požiūrį į mirtį šiuo šlykščių emocijų protrūkiu. Tarsi mirtis būtų kažkas baisaus, tarsi vienas individas būtų toks jau svarbus! Juk šitoks elgesys gali įteigti vaikams pačių pragaištingiausių minčių apie šį reiškinį, gali sukelti visiškai klaidingą, absoliučiai antivisuomenišką reakciją.

Ji žengė į priekį ir palietė jo petį.

— Elkitės kaip pridera, — negarsiai, bet piktai pasakė ji. Tačiau apsižvalgiusi pamatė, jog pustuzinis dvynių jau pakilo ant kojų ir drožia per palatą. Žaidimo ratas suiro. Dar valandėlė... Ne, rizikuoti nevalia; kitaip prapultų visos grupės formavimui padėtas šešių ar septynių mėnesių laikas. Ji nuskubėjo atgal pas pavojuje atsidūrusius auklėtinius.

— Vaikai, kas nori eklero su šokoladiniu kremu? — garsiai ir žvaliai šūktelėjo.

— Aš! — choru subliovė visa Bokanovskio grupė. Lova Nr. 20 buvo iškart pamiršta.

„O Dieve, Dieve, Dieve...” — mintyse kartojo Laukinis. Užpildžiusioje jo protą sielvarto ir atgailos sumaištyje tai buvo vienintelis jam likęs aiškus žodis. „Dieve! — sušnibždėjo jis. — Dieve...”

— Ką jis ten murma? — visai greta pro supermuzikos treles prasimušė skardus balselis.

Smarkiai krūptelėjęs, Laukinis atsidengė veidą, apsidairė. Penki chaki drabužiais apvilkti dvyniai — kiekvieno dešinėje rankoje pailgas pyragaitis, ir vienodi veidai įvairiai išterlioti šokoladiniu kremu — stovėjo eilute ir sprogino į jį akis it mopsai.

Jam atsisukus, jie drauge išsišiepė. Vienas bakstelėjo Lindą pyragaičio nuograuža.

— Jau numirė? — paklausė jis.

Laukinis kurį laiką žiūrėjo į juos tylėdamas. Tylėdamas atsistojo, tylėdamas palengva nuėjo durų link.

— Jau numirė? — pakartojo smalsusis dvynys, bidzendamas pašonėje.

Laukinis pašnairavo į jį ir vis dar tylėdamas stumtelėjo į šalį. Dvynys parkrito ant grindų ir išsyk ėmė klykti. Laukinis net neatsigręžė.

Penkioliktas skyrius

Park Leino mirštančiųjų ligoninės pagalbinį personalą sudarė šimtas šešiasdešimt du deltos, tai yra dvi Bokanovskio grupės: aštuoniasdešimt keturios raudonplaukės moterys ir septyniasdešimt aštuoni juodbruvi ilgagalviai vyrai. Šeštą valandą, pasibaigus jų darbo dienai, abi grupės susirinko ligoninės vestibiulyje, kur iždininko padėjėjo pavaduotojas išduodavo jiems dieninę somos porciją.

Išėjęs iš lifto, Laukinis atsidūrė pačioje jų tirštynėje. Bet jo mintys buvo kitur — jis mąstė apie mirtį, skausmą, atgailą; mašinaliai, nesuvokdamas, ką daro, jis ėmė brautis pro minią.

— Ko stumdaisi? Kur tu veržiesi?

Iš didelės daugybės gerklių skambėjo tiktai du balsai — plonas ir storas. Be galo kartodamiesi, tarsi veidrodžių koridoriuje, tik du veidai piktai atsisukdavo į jį: vienas — beplaukis, strazdanotas ir apvalus it mėnulis, su oranžinių plaukų ratilu, kitas — siauras, paukštiškas, apžėlęs dvi dienas neskustais šeriais. Jų šūksniai ir aštrių alkūnių baksnojimai į šonkaulius privertė jį atsipeikėti. Jis vėl ėmė suvokti jį supančią tikrovę, apsidairė aplinkui ir suprato, ką regi — su slegiančiu siaubo ir pasibjaurėjimo jausmu atpažino dienom ir naktim besikartojančias klejones, knibždančios, sunkiai atskiriamos vienodybės košmarus. Dvyniai, dvyniai... Kaip skėriai jie knibždėjo Lindos palatoje ir dergė jos mirties paslaptį. Ir vėl kaip skėriai, tik didesni, suaugę, jie dabar ropoja per jo sielvartą ir kančią. Jis stabtelėjo, suglumusiom ir išsigandusiom akim perleido tą chaki spalvos minią, už kurią buvo aukštesnis visa galva. „Kokia daugybė nuostabių būtybių! — pašiepdami ir tyčiodamiesi, iškilo atminty melodingi žodžiai. — Kokie veidai jų! Koks puikus naujas pasaulis...“[25]

— Pradedame dalyti somą! — paskelbė skardus balsas. — Prašom iš eilės. Paskubėkime!

Pro kažkurias duris į vestibiulį jau buvo įnešti stalas ir kėdės. Balsas priklausė žvaliam jaunam alfai, kuris atsinešė su savim juodą geležinę skrynelę. Dvynių minia pasitiko jį dusliu patenkintu gaudesiu. Apie Laukinį jau užmiršo. Dėmesys dabar

---

[25] Mirandos žodžiai „Audroje“ (V veiksmas, 1 scena). Vert. A. Miškinis.

buvo sutelktas į juodąją skrynelę, kurią jaunasis alfa pastatė ant stalo ir atrakino. Pakėlė dangtį.

— Ooo! — žioptelėjo vienu metu visi šimtas šešiasdešimt du deltos, tarsi prieš juos būtų plykstelėjęs fejerverkas.

Jaunuolis išėmė saują mažyčių dėžučių.

— Na, — ištarė jis įsakmiai, — prašom prieiti. Po vieną, nesistumdyti.

Po vieną ir nesistumdydami, dvyniai prieidinėjo. Pirma du vyrai, paskui moteris, paskui dar vienas vyras, dar trys moterys, paskui...

Laukinis stovėjo ir žiūrėjo. „Koks puikus naujas pasaulis! Koks puikus naujas pasaulis...” Šie dainingi žodžiai jam, regis, suskambėjo kitaip. Jau ne pašaipa iš jo, liūdinčio ir atgailaujančio, ne piktdžiugiška ir ciniška patyčia. Ne šėtonišku juoku, per dantį traukiančiu niekingą to košmaro skurdumą, jo kokčią monotoniją. Dabar jie staiga, lyg trimito garsai, pašaukė griebtis ginklo. „Koks puikus naujas pasaulis!” Miranda paskelbia, jog grožio pasaulis įmanomas, jog net šį košmarą įmanoma pakeisti į kažką puikaus ir tauraus. „Koks puikus naujas pasaulis!” Tai buvo iššūkis, įsakymas.

— Baikit stumdytis! — įsiutęs riktelėjo iždininko padėjėjo pavaduotojas. Užtrenkė skrynelės dangtį. — Jei nesielgsite kaip pridera, nebedalysiu somos.

Deltos paburbėjo, pabaksnojo vienas kitą ir nurimo. Grasinimas paveikė. Likti be somos — koks siaubas!

— Va taip, — pasakė jaunasis alfa ir vėl atidarė skrynelę.

Linda gyveno ir mirė verge; kiti turi gyventi laisvi, ir pasaulis bus gražus. Tai jo pareiga, jo atgaila. Ir staiga Laukiniui toptelėjo, ką jis privalo padaryti — tarsi atsivėrė langinės, atsiskleidė užuolaida.

— Kitas, — pasakė dalytojas.

Dar viena delta žengė prie stalo.

— Stokite! — sušuko Laukinis garsiu ir skambiu balsu. — Stokite!

Jis prasispraudė prie stalo; deltos žiūrėjo į jį apstulbę.

— Forde! — sumurmėjo iždininko padėjėjo pavaduotojas. — Tai Laukinis. — Jis išsigando.

— Paklausykite, meldžiu jus, — įsikarščiavęs pradėjo Laukinis. — Įtempkite ausis... — Jis niekada nebuvo kalbėjęs viešai, tad jam labai sunku buvo išreikšti tai, ką norėjo pasakyti. — Neimkite tos šlykštynės. Tai nuodai, nuodai.

— Pone Laukini, — tarė dalytojas raminamai šypsodamasis, — leiskite man...

— Nuodai ir sielai, ir kūnui.

— Taip, bet prašom leisti man tęsti mano darbą. Būkite malonus. — Atsargiai ir švelniai, tarsi glostytų neabejotinai piktą žvėrį, jis patapšnojo Laukiniui per petį. — Tik leiskite man...

— Niekada! — sušuko Laukinis.

— Bet paklausykite, drauguži...

— Išmeskite lauk visus tuos nuodus.

Žodžiai „išmeskite lauk" prasiskverbė pro storus bukaprotystės klodus iki paties deltų sąmonės gyvuonies. Minia piktai sugaudė.

— Aš atėjau suteikti jums laisvę, — vėl kreipėsi į dvynius Laukinis. — Aš atėjau...

Iždininko padėjėjo pavaduotojas daugiau nebesiklausė; jis išsmuko iš vestibiulio ir ėmė ieškoti numerio telefonų knygoje.

— Taigi namie jo nėra, — padarė išvadą Bernardas. — Nėra pas mane, nėra ir pas tave. Nėra nei „Afroditeume", nei Centre, nei institute. Tai kur jis pasidėjo?

Helmholcas truktelėjo pečiais. Jie manė, jog grįžę iš darbo, ras Laukinį, laukiantį jų vienoje iš įprastinių susitikimo vietų, tačiau tas kaip į vandenį. Apmaudu — juk jie ketino nulėkti į Biaricą Helmholco keturviečiu sportasparniu. Jei jis tuoj neateis, jie pavėluos vakarienės.

— Luktelkim dar penkias minutes, — pasakė Helmholcas. — Ir jeigu nepasirodys, tai...

Jį pertraukė telefono skambutis. Helmholcas pakėlė ragelį.

— Alio. Klausau. — Ilga pauzė, paskui: — Kad jį kur Fordas! — nusikeikė Helmholcas. — Tuoj pat atvyksiu.

— Kas atsitiko? — paklausė Bernardas.

— Tai pažįstamas iš Park Leino ligoninės. Pas juos Laukinis siautėja. Turbūt protas pasimaišė. Šiaip ar taip, atidėlioti negalima. Skrendi su manim?

Abudu nuskubėjo koridoriumi prie liftų.

— Bet ar jums patinka būti vergais? — šaukė Laukinis, kai jie įėjo į ligoninę. Jo veidas degė, akys kibirkščiavo aistringu įniršiu. — Patinka būti kūdikiais? Taip, žindukliais, kurie tiek ir temoka — zyzti ir teršti, — pridūrė jis, įsiutintas gyvuliško bukumo tų, kuriuos atėjo išlaisvinti. — Tačiau įžeidimai atšokdavo nuo storo kvailybės šarvo; žiopluose žvilgsniuose tebuvo tik niūrus ir pagiežingas priešiškumas. — Taip, teršti! — dar garsiau sušuko jis. Sielvartas ir atgaila, užuojauta ir pareiga — dabar viskas buvo pamiršta, viską užgožė didžiulė, nepergalima neapykanta tiems pabaisiškiems puszmogiams. — Argi nenorite būti laisvi, nenorite būti žmonės? O gal nė nesuprantate, ką reiškia žmogus ir laisvė? — Įniršis suteikė jam iškalbą, žodžiai liete liejosi. — Nesuprantate? — pakartojo, bet vėl neišgirdo atsakymo. — Na, gerai, — prabilo jis rūsčiai. — Aš išmokysiu jus; padarysiu jus laisvus, norite ar nenorite. — Ir stumtelėjęs langą, išeinantį į vidinį ligoninės kiemą, pradėjo pro jį saujomis svaidyti dėžutes su somos tabletėmis.

Išvydusi tokią neregėtą šventvagystę, žaliai uniformuota minia suakmenėjo ir akimirką tylėjo, apstulbusi ir pasibaisėjusi.

— Jis išprotėjo, — sušnibždėjo Bernardas, išplėtęs akis. — Jie jį užmuš. Jie...

Staiga minia suriaumojo, grėsmingai subangavo, plūstelėjo Laukinio link.

— Padėk jam, Forde, — pasakė Bernardas ir nusigręžė.

— Fordu pasitikėk, bet ir pats rankas sudėjęs nesėdėk! — ir nusijuokęs išties džiaugsmingu juoku, Helmholcas ėmė brautis per minią.

— Laisvi, laisvi! — šaukė Laukinis, viena ranka mėtydamas somą, o kita, sugniaužta į kumštį, daužydamas niekuo nesiskiriančius užpuolikų veidus. — Laisvi! — Ir staiga greta jo atsidūrė Helmholcas. Šaunuolis Helmholcas! Ir jis ėmė atmušinėti puolančius. — Dabar ir jūs žmonės! — Irgi svaidė

tuos nuodus saujomis pro atvirą langą. — Taip, žmonės, žmonės! — Ir štai nuodų nebeliko. Laukinis iškėlė skrynelę, parodė jos juodą tuštumą. — Jūs laisvi!

Kaukdami deltos puolė su dvigubu įniršiu.

— Jie pražuvo, — išsprūdo Bernardui, neryžtingai mindžikuojančiam nuošaliai nuo grumtynių. Pagautas staigaus impulso, jis metėsi jiems į pagalbą; paskui apsigalvojo ir sustojo; tada susigėdęs vėl žengė žingsnį į priekį; vėl apsigalvojo ir taip stovėjo kęsdamas gėdos ir baimės kančias — jeigu jiems nepadės, juos užmuš, o jeigu padės, jį užmuš; tuo metu (garbė Fordui!) į vestibiulį įbėgo akiniuoti kiauliasnukiai — policininkai su dujokaukėmis.

Bernardas puolė jiems priešais. Sumostagavo rankomis — dabar ir jis dalyvavo, veikė kažką. Kelis kartus sušuko: — Gelbėkite! — garsiau ir garsiau, tarytum tuo šauksmu ir pats gelbėtų. — Gelbėkite! Gelbėkite! Gelbėkite!

Nustūmę jį į šalį, policininkai ėmėsi darbo. Trys vyrai su pakabintais ant nugarų purkštuvais užpildė orą somos garų kamuoliais. Du knebinėjo kilnojamą sintetinės muzikos stotelę. Dar keturi su vandens pistoletais, užtaisytais galingu anestetiku, įsiveržė į minią ir metodiškai, trumpomis čiurkšlėmis ėmė guldyti pačius aršiausius kovotojus.

— Greičiau, greičiau! — klykė Bernardas. — Greičiau, kitaip juos užmuš. Už... Oi! — Suerzintas jo riksmo, vienas policininkų į jį švirkštelėjo iš vandens pistoleto. Sekundę ar dvi Bernardas pasiūbavo ant kojų, kuriose, rodės, neliko nei kaulų, nei sausgyslių, nei raumenų ir kurios virto tiesiog drebučiais — netgi ne drebučiais, o vandeniu, ir susmuko kaip maišas ant grindų.

Staiga iš sintetinės muzikos stotelės pasigirdo Balsas. Proto Balsas, Geranoriškumo Balsas. Skambėjo įrašyta garso ritinėlyje priešriaušinė kalba Nr. 2 (vidutinio stiprumo).

— Bičiuliai mano, bičiuliai mano, — kreipėsi Balsas iš pačių nesamos širdies gelmių su tokiu be galo švelniu priekaištu, jog netgi policininkų akis po kaukių stiklais tuojau pat aptemdė ašaros. — Kam visa ta sumaištis? Būkime visi laimingi ir geri. Laimingi ir geri, — pakartojo Balsas. — Gyvenkime santarvėje, santarvėje. — Balsas suvirpėjo, nutilo iki šnibždesio ir

išsikvėpė. — O, kaip aš noriu, kad būtumėte laimingi, — prabilo vėl su nuoširdžiu ilgesiu. — Kaip noriu, kad būtumėte geri! Meldžiu jus, meldžiu, būkite geri ir...

Po poros minučių Balsas ir somos garai padarė savo darbą. Ašarodami deltos bučiavosi ir glėbesčiavosi — po penkis, šešis viename dideliame glėbyje. Netgi Helmholcas ir Laukinis vos neverkė. Iš iždinės atnešė naujų somos atsargų, skubiai išdalijo, ir, palydėti jausmingo sodraus baritono atsisveikinimų, dvyniai išsiskirstė taip žliumbdami, tarsi jiems širdys plyštų.

— Sudie, mielieji mano, mielieji mano bičiuliai, telaimina jus Fordas! Sudie, mielieji mano, mielieji mano bičiuliai, telaimina jus Fordas! Sudie, mielieji mano...

Kai išėjo paskutinieji deltos, policininkas išjungė srovę. Angeliškas Balsas nutilo.

— Eisite geruoju? — paklausė seržantas. — Ar reikės apmarinti? — ir grasinamai nusitaikė vandens pistoletu.

— Eisime geruoju, — atsakė Laukinis, braukdamas kraują nuo prakirstos lūpos, apdraskyto kaklo ir įkąstos kairės rankos.

Vis dar prispaudęs nosinę prie kraujuojančios nosies, Helmholcas pritariamai linktelėjo.

Atsipeikėjęs ir vėl ėmęs valdyti kojas, Bernardas tuo momentu kaip įmanydamas nepastebimiau nuslinko durų link.

— Ei, jūs ten! — šūktelėjo seržantas; kiauliasnukis policininkas nubėgo per kambarį ir uždėjo ranką ant Bernardo peties.

Bernardas atsisuko, nutaisęs nekaltą ir nuskriaustą miną. Ketino pabėgti? Tokia mintis jam nė į galvą nešovė.

— Nors kam aš jums reikalingas, — pasakė jis seržantui, — supratimo neturiu.

— Juk jūs suimtųjų draugas?

— Matote... — pradėjo Bernardas ir užsikirto. Ne, to neigti neįmanoma. — O kas čia tokio? — paklausė jis.

— Eime, — pasakė seržantas ir nuvedė juos į laukiantį prie durų policijos automobilį.

Šešioliktas skyrius

Visus tris paprašė užeiti į Pasaulio Valdytojo kabinetą.

— Jo fordybė ateis už valandėlės. — Liokajus gamos uniforma paliko juos vienus.

Helmholcas garsiai nusijuokė.

— Mus, rodos, ne į teismą pakvietė, o išgerti tirpios kavos, — pasakė jis ir dribo į prašmatniausią iš visų pneumatinių krėslų. — Pralinksmėk, Bernardai, — pridūrė, pažvelgęs į pažaliavusį iš susirūpinimo draugo veidą. Tačiau Bernardas nesidavė pralinksminamas; neatsakęs ir net nežvilgtelėjęs į Helmholcą, jis atsisėdo ant pačios nepatogiausios kėdės, turėdamas neaiškią viltį, jog šitaip nukreips nuo savęs aukščiausios valdžios rūstybę.

Tuo tarpu Laukinis be perstojo žingsniavo po kambarį, išsiblaškiusiu žvilgsniu klaidžiodamas po knygų nugarėles lentynose, po numeruotus stalčiukus su garso ritinėliais ir skaitymo mašinų juostelėmis. Ant stalo prie lango gulėjo masyvus tomas, įrištas į minkštą juodą dirbtinę odą, kurioje buvo įspausti dideli auksiniai T ženklai. Laukinis paėmė jį ir atvertė. „Mano gyvenimas ir darbai." Mūsų viešpaties Fordo šventraštis. Išleido Detroite Fordo žinių skleidimo draugija. Tingiai pavartęs puslapius, perskaitęs vienur sakinį, kitur pastraipą, jis padarė išvadą, jog knyga neįdomi, ir kaip tik tuo metu atsidarė durys, ir į kambarį energingu žingsniu įėjo Nuolatinis Vakarų Europos Valdytojas.

Paspaudęs rankas visiems trims, Mustafa Mondas kreipėsi į Laukinį:

— Tai jums nelabai patinka civilizacija, pone Laukini.

Laukinis pažvelgė į Valdytoją. Jis buvo pasirengęs meluoti, triukšmauti, niūriai tylėti, tačiau, išvydęs draugišką ir protingą Mondo veidą, nutarė drožti tiesą į akis.

— Nepatinka, — papurtė galvą.

Bernardas krūptelėjo ir pasibaisėjo. Ką pagalvos Valdytojas? Būti draugu žmogaus, kuris sako, kad jam nepatinka civilizacija, sako atvirai ir kam? Pačiam Valdytojui! Tai baisu.

— Bet, Džonai... — pradėjo jis. Mustafos Mondo žvilgsnis privertė jį susigūžti ir nutilti.

— Žinoma, — tęsė Laukinis, — yra ir labai puikių dalykų. Pavyzdžiui, visa ta muzika, kurios pilnas oras...

— „Atrodo, kartais instrumentų šimtas palei ausis man skamba".[26]

Laukinis nušvito iš malonumo.

— Tai ir jūs jį skaitėte? Maniau, kad čia, Anglijoje, niekas nežino Šekspyro.

— Beveik niekas. Aš vienas iš nedaugelio. Matote, jis uždraustas. Bet kadangi įstatymus rašau aš, tai aš juos galiu ir laužyti. Be to, nebaudžiamai, pone Marksai, — pridūrė jis, atsisukdamas į Bernardą. — Ko jūs, deja, negalite.

Bernardas dar labiau nukabino nosį.

— O kodėl uždraustas? — paklausė Laukinis. Iš džiaugsmo, kad sutiko žmogų, skaičiusį Šekspyrą, jis kaipmat užmiršo visa kita.

Valdytojas truktelėjo pečiais.

— Dėl to, kad senas; tai svarbiausia priežastis. Senienos mums nereikalingos.

— Net jei jos gražios?

— Ypač jeigu gražios. Grožis patrauklus, o mes nenorime, kad žmones trauktų senienos. Norime, kad jie pamėgtų naujus dalykus.

— Tačiau tie nauji dalykai tokie kvaili ir atgrasūs. Tie filmai, kur tik sraigtasparniai skraido ir jauti, kaip kiti bučiuojasi. — Jis susiraukė. — Ožiai ir beždžionės! — Tik Otelo žodžiais galėjo jis tinkamai išreikšti savo panieką ir pasibjaurėjimą.

— Beje, visai neblogi gyvulėliai, paklusnūs, — lyg ir tarp kitko sumurmėjo Valdytojas.

— Kodėl vietoj tos šlykštynės nerodote žmonėms „Otelo"?

— Jau sakiau — tai seniena. Be to, jie nesuprastų „Otelo".

Taip, tai tiesa. Laukinis prisiminė, kaip Helmholcas juokėsi iš „Romeo ir Džuljetos".

— Ką gi, — tarė jis po valandėlės, — tada duokite ką nors nauja, bet kad būtų panašu į „Otelą" ir jiems suprantama.

— Ką nors panašaus mes visi norėtume parašyti, — ilgai tylėjęs, prabilo ir Helmholcas.

---

[26] „Audra" (III veiksmas, 2 scena). Vert. A. Miškinis.

— Šitaip jūs niekada neparašysite, — paprieštaravo Valdytojas. — Nes jeigu tai išties bus panašu į „Otelą”, niekas to nesupras, kad ir kaip naujoviška tai būtų. O jeigu būtų nauja, tai negalėtų būti panašu į „Otelą”.

— Kodėl negalėtų?

— Taip, kodėl? — pakartojo Helmholcas. Jis irgi kuriam laikui primiršo jų nemalonią padėtį. Ją prisiminė tiktai Bernardas, visai pažaliavęs iš susirūpinimo ir baimės; tačiau į jį niekas nekreipė dėmesio. — Kodėl?

— Todėl, kad mūsų pasaulis — nebe toks kaip „Otelo”. Kaip automobilių nepagaminsi be plieno, taip ir tragedijų nesukursi be visuomenės nepastovumo. Pasaulis dabar pastovus. Žmonės laimingi; jie gauna, ką nori, ir niekada nenori to, ko gauti negali. Jie gyvena pasiturinčiai, saugiai; niekada neserga; nebijo mirties; palaimingai nežino nei aistros, nei senatvės; jiems neįkyri motinos ir tėvai; jie neturi nei žmonų, nei vaikų, nei mylimųjų, tad nėra dėl ko jaudintis; jie taip suformuoti, kad praktiškai netgi nesugeba elgtis kitaip, nei privalo elgtis. Jei kas nors negerai, yra soma. O jūs ją svaidote pro langą, ponas Laukini, laisvės vardan. Laisvės! — jis nusijuokė. — Lyg deltos suvoktų, kas yra laisvė! Jūs dar norite, kad jie suprastų „Otelą”! Mielas jūs naivuolis!

Laukinis kiek patylėjo.

— Vis tiek, — neatlyžo jis, — vis tiek „Otelas” — geras dalykas, „Otelas” geresnis už jutiminius filmus.

— Žinoma, geresnis, — sutiko Valdytojas. — Tačiau tokią kainą mums tenka mokėti už pastovumą. Reikėjo rinktis tarp laimės ir to, ką anksčiau vadino didžiuoju menu. Mes paaukojome didįjį meną. Vietoj jo turime jutiminį kiną ir kvapų vargonus.

— Betgi jie nieko neduoda.

— Duoda patys save: daugybę malonių pojūčių publikai.

— Bet tai... idioto pasaka.[27]

Valdytojas nusijuokė.

---

[27] Iš „Makbeto“ (V veiksmas, 5 scena): „Tai idioto pasaka triukšminga, neturinti prasmės“. Vert. A. Churginas.

— Jūs nelabai mandagus savo draugui, ponui Votsonui. Vienam iš žymiausių jausmų inžinierių...

— Juk jis teisus, — pasakė Helmholcas paniuręs. — Išties idiotizmas. Rašai, kai neturi ką pasakyti...

— Tikrai neturi. Tačiau tam reikia nepaprasto išradingumo. Jūs gaminate automobilius iš mikroskopiško kiekio plieno — kuriate meno kūrinius, galima sakyti, vien iš grynų pojūčių.

Laukinis palingavo galvą.

— Visa tai, man regis, yra tiesiog bjauru.

— Žinoma, bjauru. Tikroji laimė visada atrodo gan bjauri, palyginus su spalvingais nelaimių vaizdais. Ir, aišku, pastovumas toli gražu ne toks įspūdingas kaip nepastovumas. O patenkintas žmogus niekada nebus toks žavus kaip tas, kuris šauniai kaunasi su nelaimėmis, vaizdingai grumiasi su pagundomis arba griūva parblokštas aistrų ar abejonių. Laimė niekada nėra didinga.

— Galbūt, — pasakė Laukinis patylėjęs. — Bet ar ji turi būti tokia grasi kaip tie dvyniai? — Jis perbraukė ranka akis, tarsi mėgindamas ištrinti iš atminties tas ilgas eiles vienodų neūžaugų prie surinkimo konvejerio, tas dvynių bandas, išsirikiavusias prie įėjimo į Brentfordo vienbėgio geležinkelio stotį, tuos žmogiškus skėrius, knibždančius prie Lindos mirties patalo, tuos serijinius jo užpuolikų veidus. Jis pažvelgė į savo aprištą kairę ranką ir sudrebėjo. — Siaubinga!

— Bet kaip naudinga! Matau, kad jums nepatinka mūsų Bokanovskio grupės; bet patikėkite, jos — pamatas, ant kurio pastatyta visa kita. Jos — giroskopas, stabilizuojantis valstybės raketoplano skrydį ir neleidžiantis nukrypti nuo kurso. — Sodrus bosas jaudinamai virpėjo; rankų gestai vaizdavo erdvių platumas ir nesulaikomą orlaivio polėkį. Mustafos Mondo gražbylystė buvo beveik sintetinių standartų lygio.

— O ar neįmanoma išvis be jų apsieiti? — paklausė Laukinis. — Juk jūs galite gauti ką tik norite iš tų butelių. Kodėl neišauginus visų dvigubais pliusiniais alfomis?

— Todėl kad nenorime, jog mums nukapotų galvas, — juokdamasis atsakė Mustafa Mondas. — Mūsų šūkis — laimė ir pastovumas. Visuomenė, susidedanti iš vienų alfų, būtų nepastovi ir nelaiminga. Įsivaizduokite fabriką, sukomplektuotą

iš alfų, tai yra iš atskirų ir įvairių individų, turinčių gerą paveldimumą ir taip suformuotų, kad sugebėtų laisvai (tam tikra prasme) pasirinkti ir daryti atsakingus sprendimus. Jūs tik įsivaizduokite.

Laukinis pabandė įsivaizduoti, bet nelabai sėkmingai.

— Tai visiškas absurdas. Žmogus, išpilstytas ir išugdytas kaip alfa, išprotės, jeigu privalės atlikti pusdebilio epsilono darbą, išprotės arba pradės viską daužyti. Alfos gali būti puikiais visuomenės nariais, tačiau tik tada, kai dirbs alfų darbą. Tik iš epsilono galime reikalauti aukotis dėl jam uždrodamo darbo, nes epsilonui tai jokia auka, o tik mažiausio pasipriešinimo kelias. Jo formavimas nustatė gyvenimo vėžę, kuria jam lemta eiti. Jis nieko negali pakeisti, jis iš anksto pasmerktas. Netgi po išpilstymo jis tebegyvena nematomame butelyje — gemalui ir kūdikiui įskiepytų refleksų butelyje. Žinia, kiekvienas mūsų, — susimąstęs tęsė Valdytojas, — gyvenimą nugyvena butelyje. Bet jeigu mes alfos, mūsų buteliai, palyginti su kitų, didžiuliai. Jeigu būtume uždaryti mažesnėje erdvėje, mes labai kentėtume. Nevalia pilti alfų vyno pakaitalo į epsilonų butelius. Teoriškai tai savaime suprantama. O ir praktikoje įrodyta. Tai liudija Kipro eksperimento rezultatai.

— Kas tai per eksperimentas? — paklausė Laukinis.

— Galite jį pavadinti pakartotinio supilstymo eksperimentu, — nusišypsojo Mustafa Mondas. — Prasidėjo jis 473 Fordo eros metais. Pasaulio Valdytojai iškeldino iš Kipro salos visus jos tuometinius gyventojus ir vėl apgyvendino ją specialiai išauginta dvidešimt dviejų tūkstančių alfų partija. Jie buvo aprūpinti visa žemės ūkio ir pramonės technika ir palikti tvarkytis patys. Rezultatas visiškai atitiko teorines prognozes. Žemės niekas nedirbo kaip pridera; visuose fabrikuose buvo rengiami streikai; įstatymų niekas nepaisė, įsakymų neklausė; visi, paskirti kuriam laikui dirbti juodą darbą, be perstojo intrigavo ir gudravo, kad juos perkeltų į aukštesnes pareigas, o turintieji kvalifikuotus darbus taip pat intrigavo ir stengėsi bet kuria kaina juos išlaikyti. Po šešerių metų užvirė tikras pilietinis karas. Kai iš dvidešimt dviejų tūkstančių devyniolika buvo nukauti, likusieji vieningai paprašė Valdytojų vėl valdyti salą.

Ką jie ir padarė. Taip atėjo galas vienintelei pasaulio istorijoje alfų visuomenei.

Laukinis sunkiai atsiduso.

— Optimalią gyventojų sudėtį, — toliau kalbėjo Mustafa Mondas, — nukopijavome nuo ledkalnio, kurio aštuonios devintosios po vandeniu, viena devintoji virš vandens.

— Ir tie, kur po vandeniu, laimingi?

— Laimingesni už tuos, kur viršuje. Laimingesni, pavyzdžiui, už jūsų draugus. — Jis linktelėjo į Helmholcą ir Bernardą.

— Nors jų ir bjaurus darbas?

— Bjaurus? Jiems jis toks neatrodo. Priešingai, jis jiems patinka. Jis nesunkus, vaikiškai paprastas. Neapkrauna nei proto, nei raumenų. Septynios su puse valandos saikingo, nesekinančio darbo, o paskui porcija somos, žaidimai, nevaržomas poravimasis ir jutiminiai filmai. Ko dar norėti? Tiesa, — pridūrė jis, — jie galėtų norėti trumpesnės darbo dienos. Ir, žinoma, galėtume ją sutrumpinti. Techniškai būtų visai nesunku nustatyti visoms žemesniosioms kastoms trijų arba keturių valandų darbo dieną. Bet ar dėl to jie būtų nors kiek laimingesni? Toli gražu ne. Toks eksperimentas buvo atliktas daugiau nei prieš šimtą penkiasdešimt metų. Visoje Airijoje įvedė keturių valandų darbo dieną. Ir ką tai davė? Riaušes ir smarkiai padidėjusį somos vartojimą, ir nieko daugiau. Tos papildomos trys su puse valandos laisvalaikio ne tik netapo laimės šaltiniu, bet netgi privertė žmones stumti jas su soma. Mūsų išradimų biuras užverstas darbą taupančiais projektais. Tūkstančiais projektų. — Mustafa Mondas plačiai mostelėjo ranka. — Kodėl gi mes jų neįgyvendiname? Pačių darbininkų labui. Būtų tiesiog žiauru užkrauti jiems papildomą laisvalaikį. Tas pat ir žemės ūkyje. Jeigu tik panorėtume, galėtume susintetinti visus maisto produktus. Bet nenorime. Tegu trečdalis gyventojų užsiima žemės ūkiu. Jų pačių labui — todėl kad maistą gauti iš žemės trunka ilgiau negu iš fabriko. Be to, mums reikia rūpintis pastovumu. Mes nenorime permainų. Kiekviena permaina — grėsmė pastovumui. Tai dar viena priežastis, dėl kurios mes taip atsargiai taikome naujus išradimus. Visiems mokslo atradimams būdinga griaunamoji

potencija; netgi mokslą kartais reikia traktuoti kaip galima priešą. Taip, netgi mokslą.

Mokslą? Laukinis suraukė antakius. Šitą žodį jis žino. Tik negalėtų pasakyti, ką jis reiškia. Nei Šekspyras, nei kaimelio senoliai mokslo niekada neminėjo, o Lindos pasakojimuose tebuvo miglotos užuominos: mokslas — tai kažkas, su kuo statomi sraigtasparniai, kažkas, kas verčia juoktis iš indėnų šokių, kažkas, kas apsaugo nuo raukšlių ir išsaugo dantis. Įtempęs protą, Laukinis bandė suvokti Valdytojo žodžius.

— Taip, — tęsė Mustafa Mondas, — tai dar vienas pastovumo kainos komponentas. Ne tik menas nesuderinamas su laime, bet ir mokslas. Mokslas pavojingas; tenka jį laikyti prirakintą tvirta grandine ir su antsnukiu.

— Kaip? — apstulbo Helmhocas. — Juk mes be paliovos trimituojame, kad mokslas yra viskas. Tai — nuvalkiota hipnopedinė tiesa.

— Kalta į galvą triskart per savaitę nuo trylikos iki septyniolikos metų, — įsiterpė Bernardas.

— O kaip propaguojame mokslą institute...

— Taip, bet kokį mokslą? — sarkastiškai pasiteiravo Mustafa Mondas. — Jūs nestudijavote tiksliųjų mokslų, taigi negalite apie tai spręsti. O aš kadaise buvau neblogas fizikas. Gal pernelyg neblogas — sugebėjau suprasti, jog visas mūsų mokslas yra tik virimo knyga, kurioje išdėstyta tradicine virimo teorija niekam neleidžiama abejoti, o prie receptų sąrašo negalima nieko pridėti be specialaus vyriausiojo virėjo nurodymo. Dabar aš pats — vyriausiasis virėjas. Tačiau kažkada buvau tik smalsus indų plovėjas. Pamėginau virti savarankiškai. Netradiciškai, neleistinai. Kitaip sakant, pamėginau užsiimti tikruoju mokslu. — Jis nutilo.

— Ir kas atsitiko? — nesusilaikė nepaklausęs Helmholcas.

Valdytojas atsiduso.

— Beveik tas pat, kas tuoj atsitiks jums, jaunuoliai. Manęs vos neišsiuntė į salą.

Po šių žodžių Bernardas, tarsi širšės įgeltas, ėmėsi audringų ir nederamų žygių.

— Mane išsiųs **į** salą? — Jis pašoko, perbėgo per kambarį ir sustojo priešais Valdytoją, mostaguodamas rankomis. — Bet

už ką gi? Aš nieko nepadariau. Tai jie. Prisiekiu, tai jie. — Jis kaltinamai parodė į Helmholcą ir Laukinį. — O, prašau jus, nesiųskite manęs į Islandiją. Aš prižadu, jog pasitaisysiu. Suteikite man tokią galimybę. Prašau jus, leiskite man pasitaisyti. — Iš akių jam pasipylė ašaros. — Sakau jums, tai jų kaltė, — raudojo jis. — O, tik ne į Islandiją. Susimilkite, jūsų fordybe, susimilkite... — Ir, ištiktas nusižeminimo priepuolio, jis metėsi prieš Valdytoją ant kelių. Mustafa Mondas bandė kelti jį, tačiau Bernardas ir toliau šliaužiojo jam prie kojų; žodžiai iš jo lūpų liejosi begaline srove. Galų gale Valdytojas skambučiu išsikvietė savo ketvirtąjį sekretorių.

— Pašaukite tris vyrus, — įsakė jis, — ir nuveskite poną Marksą į miegamąjį. Papurškite jam gerą dozę somos garų, paguldykite į lovą ir palikite.

Ketvirtasis sekretorius išėjo ir sugrįžo su trim žaliai uniformuotais identiškais liokajais. Vis dar šaukiantį ir raudantį Bernardą išnešė.

— Atrodo, lyg jam kas gerklę pjautų, — pasakė Valdytojas, kai užsidarė durys. — O jeigu turėtų nors kruopelę proto, suprastų, kad jo bausmė iš tikrųjų yra malonė. Jį ištremia į salą. Tai yra siunčia ten, kur jis atsidurs tarp visame pasaulyje įdomiausių vyrų ir moterų. Tarp žmonių, kurie dėl vienos ar kitos priežasties išsiugdė tokią savimonę, kad tapo netinkami gyventi visuomenėje. Tarp tų, kurių netenkina dogmos, kurie turi savo, nepriklausomas pažiūras. Trumpai tariant, visų tų, kurie iš tiesų yra kažko verti.

Helmholcas nusijuokė.

— Tai kodėl jūs pats ne saloje?

— Todėl kad galiausiai pasirinkau kitą kelią, — atsakė Valdytojas. — Man leido apsispręsti — arba tremtis į salą, kur galėjau tęsti grynojo mokslo studijas, arba tarnyba Valdytojų taryboje su perspektyva užimti ilgainiui Valdytojo postą. Aš pasirinkau antra ir atsisveikinau su mokslu. — Kiek patylėjęs pridūrė: — Kartais gailiuosi dėl to. Laimė — griežtas šeimininkas. Tarnauti laimei, ypač kitų žmonių laimei, kur kas sunkiau nei tarnauti tiesai — jei nesi suformuotas taip, kad tarnautum aklai. — Jis atsiduso, vėl patylėjo, paskui prabilo žvaliau: — Bet pareiga yra pareiga. Ji svarbesnė nei savi

interesai. Mane traukia tiesa. Man patinka mokslas. Tačiau tiesa kelia grėsmę; mokslas pavojingas visuomenei. Tiek pat pavojingas, kiek ir naudingas. Mokslas sukūrė pačią stabiliausią pusiausvyrą žmonijos istorijoje. Net Kinija, palyginus su mumis, buvo beviltiškai nepastovi; netgi pirmykščiai matriarchatai nebuvo pastovesni už mus. Ir už tai, kartoju, ačiū mokslui. Tačiau negalime leisti, kad mokslas sugadintų savo paties gerą darbą. Štai kodėl mes taip griežtai ribojame mokslinių tyrimų mastą — štai kodėl aš vos nepakliuvau į salą. Mes leidžiame mokslui spręsti tik neatidėliotinas, kasdienes problemas. Įdomu skaityti, — tęsė jis po trumpos pauzės, — ką žmonės mūsų viešpaties Fordo laikais rašė apie mokslo pažangą. Jie, regis, įsivaizdavo, jog mokslui galima leisti vystytis be galo ir nepaisant nieko. Žinios buvo laikomos aukščiausiu gėriu, o tiesa — didžiausia vertybe; visa kita — antraeiliai, ne tokie svarbūs dalykai. Žinoma, jau tais laikais pažiūros ėmė keistis. Pats viešpats Fordas nemažai padarė, kad būtų daugiau akcentuojama laimė ir gerovė, o ne tiesa ir grožis. Tokio poslinkio reikalavo masinė gamyba. Visuotinė laimė be paliovos suka mašinų ratus; tiesa ir grožis to nesugeba. Ir, aišku, kai tik valdžią užgrobdavo masės, laimė visada tapdavo svarbesne vertybe nei tiesa ir grožis. Tačiau, nepaisant viso to, moksliniai tyrimai dar nebuvo varžomi. Tiesa ir grožis vis dar buvo laikomi aukščiausiu gėriu. Iki pat Devynmečio karo. Karas privertė kitaip užgiedoti. Kokia nauda iš tiesos, grožio arba žinių, kai aplinkui sproginėja juodligės bombos? Po to karo pirmąsyk pradėta kontroliuoti mokslą. Žmonės buvo pasirengę apriboti netgi savo apetitus. Kad tik gyvenimas ramus būtų. Nuo to laiko ir pažabojome mokslą. Savaime aišku, tiesa dėl to kenčia; bet laimė klesti. O veltui niekas nieko neduoda. Už laimę reikia mokėti. Štai ir jūs mokate, pone Votsonai, nes pernelyg susidomėjote grožiu. O aš pernelyg susižavėjau tiesa, ir taip pat užmokėjau už tai.

— Tačiau jūs neišvykote į salą, — ilgai tylėjęs pratarė Laukinis.

Valdytojas šyptelėjo.

— Kaip tik taip ir užmokėjau. Pasilikdamas tarnauti laimei. Kitų žmonių — ne savo. Gerai dar, — pridūrė jis po

valandėlės, — kad pasaulyje tiek daug salų. Nežinau, ką be jų darytume. Turbūt jus visus kištume į mirties kamerą. Beje, pone Votsonai, ar jums tiktų atogrąžų klimatas? Pavyzdžiui, Markizų salos arba Samoja? O gal kas nors labiau tonizuojančio?

Helmholcas pakilo iš pneumatinio krėslo.

— Duokite man kuo bjauresnį klimatą, — atsiliepė jis. — Manau, kad atšiauriame klimate geriau rašyti. Kai aplink vėjai ir audros...

Valdytojas pritariamai linktelėjo.

— Man patinka jūsų nusiteikimas, pone Votsonai. Netgi baisiai patinka. Nors oficialiai turiu jį lygiai taip pat baisiai pasmerkti. — Jis nusišypsojo. — O ką, jeigu Folklendų salos?

— Manau, kad pritiks, — atsakė Helmholcas. — O dabar, jeigu leisite, nueisiu ir pažiūrėsiu, kaip sekasi vargšeliui Bernardui.

Septynioliktas skyrius

— Paaukojote meną, mokslą — regis, nemažą kainą užmokėjote už savo laimę, — pasakė Laukinis, kai jie liko vieni. — Gal dar ką nors paaukojote?

— Na, žinoma, religiją, — atsakė Valdytojas. — Buvo kažkas, ką vadino Dievu — iki Devynmečio karo. Bet aš užmiršau: apie Dievą jūs turbūt viską žinote.

— Na... — Laukinis padelsė. Jam norėjosi pasakyti apie vienatvę, apie naktį, apie stalkalnį, nušviestą blyškios mėnesienos, apie prarają, šuolį į juodą tamsą, apie mirtį. Norėjosi kalbėti, bet nebuvo žodžių. Tokių žodžių nerasi nė pas Šekspyrą.

Valdytojas tuo tarpu nuėjo į kitą kambario pusę ir atrakino didelį seifą, įmūrytą sienoje tarp knygų lentynų. Sunkios durelės atsivėrė.

— Ta tema mane visada labai domino, — pasakė Valdytojas, rausdamasis seifo tamsoje. Iš ten ištraukė storą juodą knygą. — Na štai, šitos turbūt niekad neskaitėte.

Laukinis paėmė ištiestą tomą. „Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas", — perskaitė jis antraštinį puslapį.

— Ir šitos neskaitėte. — Tai buvo nedidelė knygutė, seniai netekusi viršelio.

— „Kristaus sekimas".[28]

— Ir šitos. — Mondas išėmė dar vieną tomą.

— Viljamas Džeimsas. „Religinės patirties įvairovė".[29]

— Turiu dar daug tokių, — tęsė Mustafa Mondas, vėl atsisėsdamas. — Visą kolekciją pornografinių senovinių knygų. — Seife Dievas, o ant lentynų Fordas, — juokdamasis jis parodė į savo viešąją biblioteką — lentynas su knygomis, stelažus su skaitymo mašinų ritėmis bei garso įrašais.

— Bet jeigu apie Dievą žinote, kodėl nekalbate apie jį žmonėms? — paklausė pasipiktinęs Laukinis. — Kodėl neduodate jiems šių knygų?

---

[28] „De imitatione Christi", anoniminis XV a. veikalas, dvasinis vadovas, turėjęs didelės įtakos katalikybei.

[29] Williams James (1842-1910), amerikiečių psichologas ir filosofas.

— Dėl tos pačios priežasties, dėl kurios neduodame „Otelo": jos senos; jos apie Dievą, koks jis atrodė prieš ištisus šimtmečius. Ne apie dabartinį Dievą.

— Bet Dievas nesikeičia.

— Tačiau žmonės keičiasi.

— Tai kas iš to?

— Ogi daug kas, — pasakė Mustafa Mondas. Jis vėl atsistojo ir nuėjo prie seifo. — Kartą gyveno žmogus, vardu kardinolas Njumenas.[30] Kardinolas, — paaiškino jis lyg tarp kita ko, — tai kažkas panašaus į arkigiesmininką.

— „Aš, Pandulfas, gražiojo Milano kardinolas".[31] Šekspyras mini kardinolus.

— Taip, žinoma. Taigi kadaise gyveno kardinolas Njumenas. A, štai ir jo knyga. — Jis išėmė ją iš seifo. — Ta pačia proga ištrauksiu ir kitą. Ją parašė žmogus, vardu Menas de Biranas.[32] Jis buvo filosofas. Ar žinote, kas yra filosofas?

— Išminčius, kuris nė sapnuoti nesapnavo, kiek daug dalykų yra paslėpta ir danguje, ir žemėje, — nedelsdamas atsakė Laukinis.[33]

— Tikra tiesa. Netrukus aš jums perskaitysiu apie vieną dalyką, kuris vis dėlto jam prisisapnavo. Bet pirmiau paklausykime to senovinio arkigiesmininko. — Ir, atvertęs pažymėtą popieriaus juostele puslapį, pradėjo skaityti: — „Mes nepriklausome sau patiems, lygiai kaip mums nepriklauso tie daiktai, kuriuos turime. Mes savęs nesukūrėme, todėl negalime sau patiems viešpatauti. Mes sau ne šeimininkai. Mes esame Dievo nuosavybė. Argi šitoks požiūris nėra laimė? Argi mintis, jog mes priklausome patys sau, gali suteikti laimę ar paguodą?

---

[30] John Henry Newman (1801-1890), anglų teologas, perėjęs į katalikų tikėjimą ir tapęs kardinolu.

[31] „Karalius Jonas" (III veiksmas, 1 scena).

[32] Maine de Biran (1766-1824), prancūzų filosofas.

[33] Laukinis prisimena Hamleto žodžius:

Ir danguje, Horacijau, ir žemėj
Daugiau dalykų paslėpta yra.
Negu sapnavo jūsų išmintis.

„Hamletas" (I veiksmas, 5 scena). Vert. A. Churginas.

Tokia mintis gali ateiti į galvą jauniems ir klestintiems žmonėms. Jie gali manyti, kad labai svarbu daryti viską taip, kaip patinka, nepriklausyti nuo nieko, negalvoti apie nieką, ko nemato akys, nesivarginti nuolatinėmis padėkomis, nuolatinėmis maldomis, nuolatine atodaira į kitų valią. Tačiau ilgainiui jie, kaip ir visi žmonės, suvoks, jog nepriklausomybė ne žmogui sukurta, jog tai nenatūrali būsena, ji tinka žmonėms tik kurį laiką, tačiau viso gyvenimo su ja nepragyvensi...” — Mustafa Mondas padarė pauzę, padėjo pirmąją knygą ir ėmė vartyti antrąją. — Na, pavyzdžiui, kad ir šita vieta, — pasakė jis ir vėl ėmė skaityti savo sodriu balsu: — „Žmogus sensta; jis jaučia savyje tą viską persmelkiantį silpnumo, vangumo, negalavimo jausmą, kuris ateina su metais; tai pajutęs, įsivaizduoja, jog paprasčiausiai sunesveikavo, ir raminasi mintimi, kad ši nesmagi negalė randasi dėl kažkokios konkrečios priežasties, ir tikisi tą priežastį pašalinti bei ligą išsigydyti. Tuščios viltys! Ta negalė — tai senatvė; ir tai baisi liga. Sakoma, kad kreiptis paguodos į religiją senatvėje žmones verčia mirties ir to, kas bus po mirties, baimė. Tačiau mano paties patirtis įtikino mane, jog religingumas linkęs su amžiumi stiprėti visiškai nepriklausomai nuo tokių baimių ir fantazijų; jis stiprėja, nes kai aistros slopsta, o vaizduotė ir jausmai nebe taip jaudina ir nebe tokie jautrūs, mūsų protas pradeda veikti ramiau, jį mažiau drumsčia vizijos, užgaidos ir pramogos, kuriomis anksčiau būdavo užimtas; ir kaip tik tada pasirodo Dievas, kaip iš už debesies; mūsų siela jaučia, regi, atsikreipia į visokios šviesos šaltinį, atsikreipia natūraliai ir neišvengiamai; nes dabar, kai visa tai, kas suteikdavo pojūčių pasauliui gyvybę ir žavesį, nuo mūsų atsitolina, kai jutimiškos egzistencijos nebepalaiko įspūdžiai iš vidaus ar iš išorės, mes pajuntame poreikį atsiremti į kažką tvirta, kažką, kas mūsų niekad neišduos — į naują realybę, į absoliučią ir amžiną tiesą. Taip, mes neišvengiamai kreipiamės į Dievą, nes šis religinis jausmas pats savaime yra toks tyras, toks malonus jį patiriančiai sielai, jog jis atlygina mums visus mūsų praradimus.” — Mustafa Mondas užvertė knygą ir atsilošė į krėslo atkaltę. — Tarp daugelio kitų dalykų, paslėptų danguje ir žemėje, šie filosofai nesusapnavo ir dabarties (mostelėjo ranka aplinkui) — mūsų,

šiuolaikinio pasaulio. „Nuo Dievo gali nepriklausyti tik jauni ir klestintys; viso gyvenimo nepriklausomas nepragyvensi.” O mums dabar jaunystės ir klestėjimo pakanka ligi pat gyvenimo galo. Kas iš to seka? Ogi tai, kad galime nepriklausyti nuo Dievo. „Religinis jausmas atlygins visus mūsų praradimus.” Bet mes nieko neprarandame, tad ir atlyginti nėra ką; religinis jausmas nereikalingas. Ir kam mums ieškoti jaunystės aistrų pakaitalo, jei tos aistros niekad neišsenka. Pramogų pakaitalo, jeigu linksminamės ir kvailiojame iki paskutinės gyvenimo dienos? Kam mums ramybė, jeigu mūsų protas ir kūnas ligi pat galo mėgaujasi veikla? Kam paguoda, jeigu turime somą? Kam tvirta atrama, jei yra tvirta visuomeninė santvarka?

— Tai jūs manote, kad Dievo nėra?

— Ne, manau, kad tikriausiai yra.

— Tai kodėl...

Mustafa Mondas neleido jam baigti klausimo.

— Bet įvairiems žmonėms jis pasireiškia įvairiais būdais. Prieš mūsų erą jis pasireiškė kaip esybė, aprašyta šiose knygose. O dabar...

— Taip, o dabar? — nekantriai paklausė Laukinis.

— Dabar jis pasireiškia savo nebuvimu; tarsi jo visai nebūtų.

— Patys kalti.

— Sakykime geriau, kalta civilizacija. Dievas nesuderinamas su technika, moksline medicina ir visuotine laime. Tenka pasirinkti. Mūsų civilizacija pasirinko techniką, mediciną ir laimę. Štai kodėl slepiu šias knygas seife. Jos nešvankios. Žmonės pasipiktintų, jeigu...

— Bet argi nenatūralu jausti, jog Dievas yra? — pertraukė jį Laukinis.

— Lygiai taip pat jūs galite paklausti: „Argi nenatūralu užseginėti kelnes užtrauktuku?” — sarkastiškai pasakė Valdytojas. Jūs primenate man dar vieną iš tų senovinių išminčių, vardu Bredlį.[34] Jis apibrėžė filosofiją kaip paiešką abejotinų priežasčių, aiškinančių tai, kuo tiki instinktyviai. Tarytum būtų galima tikėti kuo nors instinktyviai! Tiki todėl, kad tave taip išugdė. Aiškinimas abejotinomis priežastimis to,

---

[34] Francis Herbert Bradley (1846-1924), anglų filosofas idealistas.

kuo tiki dėl kitų abejotinų priežasčių, — štai kas yra filosofija. Žmonės tiki į Dievą todėl, kad juos taip išauklėjo.

— Ir vis dėlto, — nepasidavė Laukinis, — natūralu tikėti Dievu, kai esi vienišas — vienui vienas, naktį, kai mąstai apie mirtį...

— Tačiau žmonės dabar niekada nebūna vieniši, — atsiliepė Mustafa Mondas. — Mes mokome juos nekęsti vienatvės; ir taip tvarkome jų gyvenimą, kad beveik neįmanoma būti vienišam.

Laukinis niūriai linktelėjo. Malpaise jis kentėjo dėl to, kad buvo pašalintas iš kaimelio bendruomenės gyvenimo, o civilizuotame Londone dėl to, kad negalėjo pabėgti nuo visuomenės gyvenimo, negalėjo pabūti tylioje vienumoje.

— Ar prisimenate tą vietą „Karaliuje Lyre”? — paklausė jis pagalvojęs. — „Dievai teisingi: baudžia mus kančiom už mūsų trumpą, nuodėmingą džiaugsmą. Akių šviesa užsimokėjo tėvas už tamsų geismą, kurs tave pradėjo.” Ir Edmundas atsako, prisimenate, jis sužeistas, miršta: „Tava tiesa. Dabar likimo ratas jau apsisuko. Aš apačioje.”[35] Ką į tai pasakysite? Argi jums neatrodo, jog yra kažkoks Dievas, viską tvarkantis, baudžiantis, atlyginantis?

— Argi? — savo ruožtu paklausė Valdytojas. — Juk galite kiek norite maloniai ištvirkauti su nevaisinga mergina ir nėmaž nesibaiminti, jog sūnaus meilužė išdurs jums akis. „Likimo ratas jau apsisuko. Aš apačioje.” Bet kur Edmundas būtų šiais laikais? Sėdėtų pneumatiniame krėsle, apsikabinęs merginą, kramtytų sekshormoninę gumą ir žiūrėtų jutiminį filmą. Dievai teisingi. Nesiginčiju. Tačiau jų įstatymų sąvadą galiausiai diktuoja žmonės, organizuojantys visuomenę. Dievo apvaizda ima pavyzdį iš žmonių.

— Ar tikrai? — paklausė Laukinis. — Ar nemanote, jog Edmundas pneumatiniame krėsle nubaustas nė kiek nemažiau kaip mirtinai sužeistas, kraujuojantis Edmundas? Dievai teisingi. Argi nepavertė jie tų malonių ydų jo pažeminimo įrankiu?

— Pažeminimo? Palyginus su kuo? Kaip laimingas, darbštus, prekes vartojantis pilietis, mūsų Edmundas yra

---

[35] „Karalius Lyras“ (V veiksmas, 3 scena). Vert. A. Danielius.

nepriekaištingas. Žinoma, jeigu pasirinktume kitokį nei mūsų vertinimo kriterijų, tai gal ir būtų galima laikyti jį pažemintu. Tačiau reikia nuosekliai laikytis kokių nors taisyklių. Negalima žaisti elektromagnetinio golfo pagal išcentrinio muštuko taisykles.

— „Tačiau vertė nėra priklausoma nuo valios, — pacitavo Laukinis. — Kas tikrai verta, verta jau savaime, o ne dėl to, kad mano taip kiti."[36]

— Kažin, — paprieštaravo Mustafa Mondas. — Ar ne per toli nueita?

— Jei pripažintumėte mintį apie Dievą teisinga, tai nesižemintumėte tenkindami malonias ydas. Turėtumėte priežastį, dėl kurios verta kęsti kančias, atlikti narsius poelgius. Mačiau tai pas indėnus.

— Neabejoju, — pasakė Mustafa Mondas. — Bet juk mes ne indėnai. Civilizuotam žmogui nėra reikalo kęsti kančias. O dėl narsių poelgių — Forde neduok, kad tai šautų kam į galvą. Jei žmonės pradės veikti savo nuožiūra, sugrius visa tvarka.

— Na, o savęs išsižadėjimas? Turėtumėte Dievą, būtų dėl ko išsižadėti savęs.

— Betgi pramoninė civilizacija galima tik tuomet, kai žmonės neišsižada savo norų, o tenkina juos pačiu didžiausiu mastu, kokį tik leidžia higiena ir ekonomika, kitaip sustos mašinos.

— Būtų priežastis laikytis skaistybės, — pratarė Laukinis, truputį paraudęs.

— Bet skaistybė gimdo aistrą, skaistybė gimdo neurasteniją. O aistra ir neurastenija gimdo nepastovumą. O nepastovumas reiškia civilizacijos galą. Patvari civilizacija neįmanoma be daugybės malonių ydų.

— Tačiau Dievas yra priežastis visko, kas kilnu, puiku ir didvyriška. Jeigu jūs...

— Mano mielas jaunikaiti, — pasakė Mustafa Mondas, — civilizacijai visiškai nereikia kilnumo nei didvyriškumo. Šie dalykai — tai politinio nemokšiškumo simptomai. Tinkamai, kaip mūsų, organizuotoje visuomenėje nėra progų pasirodyti

---

[36] „Troilas ir Kresida" (II veiksmas, 2 scena).

kilniu arba didvyrišku. Kad tokia proga pasitaikytų, reikalinga visiškai nepastovi padėtis. Ten, kur karai, kur konfliktai tarp pareigos ir ištikimybės, kur būtina spirtis pagundoms, ginti tuos, kuriuos mylime, arba kautis už juos — ten, aišku, kilnumas ir didvyriškumas turi tam tikrą prasmę. Tačiau dabar nėra karų. Imamės visokių priemonių, kad niekas per daug neįsimylėtų. Konfliktų dėl pareigos mums nekyla; žmonės taip suformuoti, jog tiesiog negali nedaryti to, ką privalo. O tai, ką privalo daryti, yra išties taip malonu ir leidžia laisvai pasireikšti tokiai daugybei natūralių impulsų, jog iš esmės nereikia spirtis jokioms pagundoms. Jeigu kada nors atsitiktinai ištinka kokia neganda, visada yra soma, kuri leis pailsėti nuo tikrovės. Ta pati soma numalšins jūsų pyktį, sutaikys su priešais, duos kantrybės ir ištvermės. Praeityje visa tai buvo galima pasiekti tik didžiulėmis pastangomis ir po daugelio metų griežto dorovinio auklėjimo. Dabar gi jūs praryjate dvi tris pusgramines tabletes — ir baigtas kriukis. Dabar visi gali būti dorovingi. Bent jau pusę savo moralės gali nešiotis buteliuke. Krikščionybė be ašarų — štai kas yra soma.

— Bet ašaros juk reikalingos. Prisimenate, ką sakė Otelas: „Jei po vėtrų užeina visados tokia giedra, — tegul įnirtę vėjai kaukia taip, kad net Mirtis atbustų!"[37] Senukas indėnas mums pasakodavo apie Mergelę iš Mataskio. Jaunuolis, panorėjęs ją vesti, turėdavo visą rytą kauptuku purenti jos daržą. Darbas lyg ir nesunkus; bet ten skraidė musės ir uodai, ne paprasti, o stebuklingi. Daugelis jaunikių neištverdavo jų kandžiojimo ir gėlimo. Tačiau vienas ištvėrė — ir laimėjo mergelę.

— Žavinga! — pasakė Valdytojas. — Bet civilizuotuose kraštuose mergelių galima gauti ir nepurenant daržų; be to, nėra pas mus nei geliančių musių, nei uodų. Jų visų atsikratėme prieš kelis šimtmečius.

— Aha, atsikratėte, — linktelėjo susiraukęs Laukinis. — Tai jums labai būdinga. Nuo visko, kas nemalonu, jūs atsikratote — užuot išmokę kantriai tai pakęsti. „Ir kas yra kilniau, ar nusilenkti dvasioj strėlėms ir dūžiams atšiauraus likimo, ar su ginklu prieš negandų marias į kovą stot ir jais

[37] „Otelas" (II veiksmas, 1 scena). Vert. A. Churginas.

nusikratyti?”[38] Bet jūs nei nusilenkiate, nei stojate į kovą. Jūs tiesiog atsikratote strėlių ir dūžių. Tai pernelyg lengva.

Jis staiga nutilo — prisiminė motiną. Savo kambaryje trisdešimt aštuntame aukšte Linda plaukiojo šviesų ir kvapnių glamonių jūroje — išplaukusi toli iš erdvės ir laiko, iš savo praeities kalėjimo, savo įpročių, savo pasenusio, išpurtusio kūno. Ir Tomakinas, buvęs inkubatorijaus ir ugdymo centro direktorius, ligi šiol poilsiauja — soma slopina pažeminimą ir skausmą ir sklando pasaulyje, kur negirdi tų baisių žodžių, to pasityčiojančio juoko, nemato to šlykštaus veido, nejunta limpančių prie kaklo suglebusių, drėgnų rankų — gražiame pasaulyje.

— Dėl įvairumo, — kalbėjo toliau Laukinis, — jums labai praverstų kas nors su ašaromis. Čia viskas pernelyg pigiai kainuoja.

(„Dvylika su puse milijono dolerių, — paprieštaravo Henris Fosteris, išgirdęs anksčiau šį Laukinio priekaištą. — Dvylika su puse milijono, ir nė cento mažiau — štai kiek kainavo naujasis ugdymo centras.”)

— „Ir trapią savo būtį atiduoda mirties, likimo ir pavojaus valiai — dėl ko? Dėl tuščio riešuto!”[39] Argi neprasminga? — paklausė Laukinis, pakėlęs akis į Mustafą Mondą. — Jau nekalbant apie Dievą, nors, žinoma, dėl Dievo atsiduoti pavojaus valiai būtų ypatinga priežastis. Argi neprasminga patirti pavojus?

— Ir dar kaip, — atsiliepė Valdytojas. — Laikas nuo laiko žmonėms reikia stimuliuoti antinksčius.

— Ką? — paklausė nesuprasdamas Laukinis.

— Tai viena iš geros sveikatos sąlygų. Štai kodėl mes įvedėme privalomą gydymo A.A.P. kursą.

— A.A.P.?

— Audringos aistros pakaitalu. Reguliariai, kartą per mėnesį. Prisotiname organizmą adrenalino. Tai fiziologinis baimės ir įniršio ekvivalentas. Visas tonizuojantis žudomos

---

[38] „Hamletas“ (IV veiksmas, 4 scena). Vert. A. Churginas.

[39] „Hamletas“ (IV veiksmas, 4 scena). Vert. A. Churginas.

Dezdemonos ir žudančio Otelo jausmų poveikis — be jokių nepatogumų.

— Bet man patinka nepatogumai.

— O mums — ne, — pasakė Valdytojas. — Mums mieliau gyventi komfortiškai.

— Nenoriu aš komforto. Noriu Dievo, noriu poezijos, noriu tikro pavojaus, noriu laisvės, noriu gerumo. Noriu nuodėmės.

— Kitaip tariant, jūs reikalaujate teisės būti nelaimingas.

— Tebūnie taip, — narsiai atsakė Laukinis. — Reikalauju teisės būti nelaimingas.

— Dar pridėkite teisę į senatvę, bjaurumą ir bejėgiškumą; teisę į sifilį ir vėžį; teisę būti utėlėtam; teisę gyventi nuolatinėje baimėje dėl rytdienos; teisę užsikrėsti šiltine; teisę kęsti visokiausius nepakeliamus skausmus.

Stojo ilga tyla.

— Reikalauju visų jų, — pagaliau atsakė Laukinis.

Mustafa Mondas truktelėjo pečiais.

— Ką gi, labai prašom, — pasakė jis.

Aštuonioliktas skyrius

Durys buvo praviros; jie įėjo.

— Džonai!

Iš vonios atsklido nemalonus ir būdingas garsas.

— Gal tau negera? — šūktelėjo Helmholcas.

Atsakymo nebuvo. Nemalonus garsas pasikartojo, du sykius; įsivyravo tyla. Tada trakštelėjo, vonios durys atsidarė, ir išėjo Laukinis, labai išblyškęs.

— Ei, Džonai, — sušuko Helmholcas, — tu tikrai blogai atrodai!

— Gal ko neskaniai užvalgei? — paklausė Bernardas.

Laukinis linktelėjo:

— Užvalgiau civilizacijos.

— Ko?

— Ir apsinuodijau ja; sielą užteršiau. Ir dar, — pridūrė jis, nuleidęs balsą, — užvalgiau savo paties nuodėmingumo.

— Taip, bet ko konkrečiai?.. Juk tu ką tik...

— O dabar apsivaliau, — pasakė Laukinis. — Išgėriau šilto vandens su garstyčiomis.

Kiti du apstulbę įbedė į jį akis.

— Nori pasakyti, kad padarei tai tyčia? — paklausė Bernardas.

— Taip visada apsivalo indėnai. — Jis atsisėdo, atsiduso ir perbraukė ranka per kaktą. — Pailsėsiu valandėlę. Truputį pavargau.

— Nenuostabu, — pasakė Helmholcas. Kiek patylėjęs, pridūrė kitokiu tonu: — Atėjome atsisveikinti. Rytoj rytą išvykstame.

— Taip, rytoj išvykstame, — pasakė Bernardas; jo veide Laukinis pastebėjo dar neregėtą išraišką — ryžtingą susitaikymą su likimu. — Ir, beje, Džonai, — tęsė jis, palinkęs į priekį ir padėjęs ranką ant Laukinio kelio, — noriu tau pasakyti, kad baisiai gailiuosi dėl visko, kas įvyko vakar. — Jis nuraudo. — Man taip gėda, — jo balsas suvirpėjo, — taip...

Laukinis neleido jam baigti ir, paėmęs jo ranką, švelniai paspaudė.

— Helmholcas — šaunuolis, — po trumpos pauzės vėl prabilo Bernardas. — Jeigu ne jis, aš...

— Na jau, ne, — išsigynė Helmholcas.

Stojo tyla. Kad ir liūdna jiems buvo, o gal kaip tik dėl to — nes jų liūdesys rodė jų prisirišimą vienas prie kito — tie trys jauni vyrai buvo laimingi.

— Šįryt buvau pas Valdytoją, — pagaliau nutraukė tylą Laukinis.

— Kodėl?

— Prašiausi į salas su jumis.

— Ir ką jis pasakė? — gyvai paklausė Helmholcas.

Laukinis papurtė galvą:

— Neleido.

— O kodėl?

— Pasakė, kad nori tęsti eksperimentą. Bet tegu mane velniai griebia, — staiga įniršęs pratrūko Laukinis, — jeigu leisiu su savim toliau eksperimentuoti. Net jeigu prašytų visi pasaulio Valdytojai. Rytoj aš irgi išvyksiu.

— O kurgi? — kartu paklausė kiti du.

Laukinis patraukė pečiais:

— Man vis tiek kur. Kur nors, kur galėsiu būti vienas.

Nuo Gilfordo oro trasa Londonas-Portsmutas ėjo palei Vejaus slėnį link Godelmingo, o iš ten virš Milfordo ir Vitlio į Heizlmirą ir toliau, pro Pitersfildą Portsmuto link. Beveik lygiagrečiai su šia oro linija ėjo atgalinė trasa — virš Vorplzdeno, Tongamo, Patnemo, Elstedo ir Greišoto. Tarp Hogo keteros ir Haindhedo buvo vietų, kur abi trasas viena nuo kitos skyrė gal tik šeši septyni kilometrai. Toks atstumas pernelyg pavojingas nerūpestingiems lakūnams, ypač naktį arba paėmus pusgramį virš normos. Pasitaikydavo avarijų. Netgi didelių. Todėl buvo nuspręsta perkelti atgalinę trasą keletą kilometrų į vakarus. Tarp Greišoto ir Tongamo senąją Portsmuto-Londono trasą vis dar žymėjo keturi apleisti oro švyturiai. Padangė virš jų buvo tyli ir tuščia. Užtat virš Selbomo, Bordono ir Farnemo dabar be paliovos gaudė ir riaumojo sraigtasparniai.

Atsiskyrėlio buveine Laukinis pasirinko seną švyturį, stovintį ant kalvos viršūnės tarp Patnemo ir Elstedo. Pastatas buvo iš

gelžbetonio ir geros būklės — beveik per geras, pagalvojo Laukinis, apžiūrėjęs jį pirmą kartą, pernelyg civilizuotas ir prašmatnus. Vis dėlto nuramino savo sąžinę, pasižadėjęs laikytis dar griežtesnės savidrausmės, dar kruopščiau ir nuodugniau apsivalyti. Pirmąją naktį toje buveinėje jis tyčia praleido be miego. Ištisas valandas atsiklaupęs meldėsi tai dangui, kurio atleidimo prašė prasikaltęs Klaudijus, tai zunių kalba Avinavilonai, tai Jėzui ir Pukongui, tai savo globėjui — ereliui. Laikas nuo laiko išskėsdavo į šalis rankas, tarsi nukryžiuotas, ir laikydavo jas skausmingai įtempęs, kol skausmas pamažu virsdavo nepakeliama, svilinančia kančia; laikė taip rankas, savanoriškai prikaltas prie kryžiaus, ir pro sukąstus dantis kartojo (o prakaitas upeliais tekėjo per veidą): „O, atleisk man! O, apvalyk mane! O, padėk man būti geram!" — kartojo ir kartojo, kone alpdamas iš skausmo.

Išaušus rytui, jis pajuto, jog dabar įgijo teisę apsigyventi švyturyje; taip, įgijo — nors beveik visuose languose stiklai dar sveiki, nors ir vaizdas nuo viršutinės aikštelės atsiveria nuostabus. Juk dėl to Laukinis ir buvo pasirinkęs šį švyturį, ir dėl to vos išsyk ir neišėjo iš čia. Buvo nusprendęs gyventi čia dėl to, kad vaizdas toks gražus, nes iš viršaus tarytum žvelgė į dieviškosios esybės įsikūnijimą. Bet kas jis toks, kad kas dieną ir kas valandą galėtų mėgautis šiuo grožiu? Kas jis toks, kad gyventų Dievo akivaizdoje? Jis nieko geresnio nėra nusipelnęs — tik gyventi mėšlinoje kiaulidėje, tamsiame urve... Po ilgos naktinės kankynės jo kūnas tebebuvo sustingęs ir skausmingas, tačiau kaip tik tai apramino jo sielą, ir, užlipęs į švyturio viršų, jis apžvelgė skaistų aušrinį pasaulį, kuriame atgavo teisę gyventi. Šiaurėje driekėsi ilga kreidinė Hogo ketera, už kurios rytinio pakraščio stiepėsi septynių dangoraižių bokštai, sudarantys Gilfordo miestelį. Išvydęs juos, Laukinis susiraukė; tačiau ilgainiui jis su jais susitaikys, nes naktimis jie linksmai mirgėdavo nelyginant geometriniai žvaigždynai arba, apšviesti prožektorių, rodė švytinčiais pirštais į nežinomas dangaus paslaptis (šio gesto Anglijoje niekas, išskyrus Laukinį, dabar nesuprato).

Slėnyje, skiriančiame Hogo keterą nuo smėlėtos kalvos su švyturiu, buvo matyti Patnemas — kuklus devynaukštis

kaimelis su siloso bokštais, paukščių ferma ir fabrikėliu, gaminančiu vitaminą D. Kitoje švyturio pusėje, į pietus, lėkšti, apaugę viržiais šlaitai leidosi link virtinės tvenkinių.

Už jų, virš miškų dunksojo keturiolikos aukštų Elstedo bokštas. Po miglota angliška padange padūmavę Haindhedas ir Selbornas kvietė žvilgsnį į melsvus romantiškus tolius. Bet ne tik tolumos patraukė Laukinį į švyturį; patrauklios buvo ir artumos. Miškai, apaugusios viržiais ir gelsvais dygiakrūmiais proskynos, pušų guotai, mirguliuojantys tvenkiniai su svyrančiais ant krantų beržais, vandens lelijos, meldų šluotelės — visa tai buvo gražu ir stulbino pripratusią prie bevaisių Amerikos dykūmų akį. O kokia vienuma! Per dienų dienas nepamatydavo nė vienos žmogiškos būtybės. Švyturys buvo tik per ketvirčio valandos skrydį nuo Čeringo T bokšto, tačiau netgi Malpaiso kalvos nebuvo tuštesnės už šiuos Sario viržynus. Minios, kasdien skrisdavusios iš Londono, vykdavo žaisti elektromagnetinio golfo arba teniso. Patneme aikštelių nebuvo, o artimiausi Rymano paviršiai buvo Gilforde. O čia — tik gėlės ir peizažai. Kadangi skristi čionai nebuvo reikalo, niekas ir neskrido. Pirmąsias dienas Laukinis pragyveno vienišas ir niekieno netrukdomas.

Didžiąją dalį pinigų, kuriuos atvykęs į Angliją gavo asmeninėms išlaidoms, Džonas išleido savo mantai. Prieš išvažiuodamas iš Londono, nusipirko keturias antklodes iš dirbtinės vilnos, virvių ir špagato, vinių, klijų, kelis įrankius, degtukų (nors ketino vėliau pasidirbti grąžtą ugniai išgauti), keletą puodų ir keptuvių, porą tuzinų pakelių sėklų ir dešimt kilogramų kvietinių miltų. „Ne, man nereikia miltų pakaitalo iš sintetinio krakmolo ir medvilnės nuobrukų, — tvirtai pareiškė pardavėjui. — Kad ir maistingesnio”. Tačiau polihormoninius sausainius ir vitaminizuotą jautienos pakaitalą jam vis dėlto įpiršo. Žiūrėdamas dabar į tas dėžutes, jis karčiai priekaištavo sau dėl savo silpnumo. Civilizuota šlykštynė! „Iš bado mirsiu, bet neprisiliesiu. Tai bus jiems pamoka”, — pagalvojo jis kerštingai. Ir jam bus pamoka.

Suskaičiavo pinigus. Liko nedaug, bet gal kaip nors išsivers per žiemą. O kitą pavasarį iš savo daržo gaus tiek, kad bus nepriklausomas nuo išorinio pasaulio. Tuo tarpu galima

pamedžioti. Matė daugybę triušių, tvenkiniuose yra vandens paukščių. Nieko nelaukdamas ėmė dirbdintis lanką ir strėles.

Prie švyturio augo uosių, o strėlėms tiks gausybė jaunų, tiesių lazdynų. Iš pradžių jis nukirto uosio medelį, išsipjovė šešių pėdų ilgio nešakotą baslį, nulupo žievę ir palengva ėmė drožti baltą medį, sluoksną po sluoksnos, kaip mokė senasis Mitsima, ir išdrožė lazdą sulig savo ūgiu, standžią ties storesniu viduriu ir lanksčią bei stangrią ties plonais galais. Tas darbas teikė jam didelį malonumą. Po visų dykinėjimo savaičių Londone, kur, ko nors panorėjus, tereikėdavo paspausti mygtuką arba pasukti rankenėlę, vienas džiaugsmas dirbti darbą, reikalaujantį įgūdžių ir kantrybės.

Jis jau buvo bebaigiąs drožti lazdą, kai nustebęs suvokė, jog dainuoja — *dainuoja*! Jis iš gėdos paraudonavo, tarytum pats save būtų užklupęs netikėtai, nutvėręs skandalingo nusižengimo vietoje. Juk ne dainuoti ir linksmintis jis čia atvažiavo, o gelbėtis nuo civilizuoto gyvenimo bjaurasties, nuo jo užkrato, apsivalyti ir pasidaryti geru, atgailauti už savo nuodėmes. Savo nusivylimui, jis suprato, jog įnikęs drožti lanką, užmiršo tai, ką buvo prisiekęs sau atminti amžinai, — vargšę Lindą ir savo paties baisingą beširdiškumą, ir tuos atstumiančius dvynius, knibždančius lyg skėriai prie jos mirties patalo, įžeidžiančius savo buvimu ne tik jo sielvartą ir atgailą, bet ir pačius dievus. Buvo prisiekęs atminti, buvo prisiekęs be paliovos atgailauti. O dabar va sėdi, drožia linksmai lanką ir dainuoja, taip taip, dainuoja...

Jis nuėjo į vidų, atidarė dėžutę garstyčių, užkaitė vandenį. Po pusvalandžio, važiuodami į Elstedą, trys Patnemo žemės ūkio darbininkai-dvyniai, minusiniai deltos, apstulbę ant kalvos pamatė tokį vaizdą: stovi prie apleisto švyturio jaunuolis, nusirengęs iki juosmens ir plaka save sumazgytų virvių rimbu. Jo nugara raudonavo skersiniais rumbais, iš kurių srovelėmis sunkėsi kraujas. Vairuotojas sustabdė sunkvežimį šalikelėje, ir visi trys išsižioję ėmė spoksoti į nepaprastą reginį. Viens, du, trys... skaičiavo kirčius. Po aštuntojo jaunuolis nustojo plaktis, nubėgo prie miško ir smarkiai išsivėmė. Paskui griebė rimbą ir vėl ėmė save čaižyti. Devyni, dešimt, vienuolika, dvylika...

— Forde! — sušnibždėjo vairuotojas. Jo broliai dvyniai buvo nemažiau priblokšti.

— Fordulėliau! — žioptelėjo jie.

Po trijų dienų, nelyginant maitvanagiai prie dvėselienos, atlėkė korespondentai.

Išdžiovintas ir užgrūdintas ant lėtos žalių šakų ugnies, lankas buvo gatavas. Laukinis ėmėsi dirbti strėles. Nugenėjo ir išdžiovino trisdešimt lazdyno virbų, vietoj antgalių įkalė aštrias vinis, o kituose strėlių galuose kruopščiai išrantė griovelius templei. Vieną naktį jis surengė antpuolį į Patnemo paukščių fermą ir parsinešė tiek plunksnų, kad jų pakaktų aprūpinti visam arsenalui. Plunksnuojantį strėles jį ir rado pirmasis žurnalistas. Žengdamas be garso pneumatiniais batais, jis priėjo jam iš užpakalio.

— Labas rytas, pone Laukini, — pasakė jis. — Aš iš „Kasvalandinio radijo".

Lyg įgeltas gyvatės, Laukinis krūptelėjo ir pašoko ant kojų, išbarstęs į visas puses strėles, plunksnas, klijus ir teptuką.

— Atleiskite, — nuoširdžiai apgailestaudamas pratarė korespondentas. — Tikrai nenorėjau... — Jis palietė savo skrybėlę — aliumininį cilindrą, kuriame nešiojosi radijo imtuvą ir siųstuvą. — Atsiprašau, kad nenusiimu skrybėlės. Šiek tiek sunkoka. Na, kaip minėjau, aš iš „Kasvalandinio..."

— Ko jums reikia? — rūsčiai susiraukęs, paklausė Laukinis. Korespondentas atsakė pačia meiliausia šypsena.

— Mūsų skaitytojus, žinoma, nepaprastai sudomintų... — jis pakreipė galvą į šoną, šypsena pasidarė vos ne koketiška. — Tiktai keletą žodžių, pone Laukini.

Greitais, įprastiniais judesiais jis išvyniojo du laidus, sujungtus su prisegta prie liemens portatyvine baterija; išsyk įbedė abu į aliumininės skrybėlės šonus; paspaudė spyruoklę ant skrybėlės viršaus — iššoko antenos; spustelėjo kitą spyruoklę ant atbrailos — iš ten, tarsi velniūkštis iš dėžutės, liuoktelėjo mikrofonas ir pakibo virpėdamas priešais korespondento nosį; užsitraukė ant ausų radijo ausines; paspaudė mygtuką kairėje skrybėlės pusėje, ir cilindre pasigirdo tylus vapsvų dūzgesys; pasuko rankenėlę dešinėje, ir

dūzgesį pertraukė plautininko švokštimas ir gargėjimas, žagsulys ir švilpesiai.

— Alio, — pasakė jis į mikrofoną, — alio, alio... — Cilindre staiga sučirškė skambutis. — Ar tai tu, Edzeli? Čia Praimas Metanas. Taip, užspeičiau jį. Ponas Laukinis dabar paims mikrofoną ir tars keletą žodžių. Prašom, pone Laukini. — Jis dirstelėjo į Laukinį, dovanodamas jam dar vieną meilikaujamą šypseną. — Trumpai papasakokite mūsų skaitytojams, kodėl jūs čia atvykote. Kas privertė jus taip netikėtai palikti Londoną. (Nepadėk ragelio, Edzeli!) Ir, žinoma, kam tas rimbas. (Laukinis sudrebėjo: iš kur jie sužinojo apie rimbą?) Visi mes be galo trokštame įspėti rimbo mįslę. Taip pat sužinoti jūsų nuomonę apie civilizaciją. Na, žinote, ką nors tokio — „Kaip man atrodo civilizuota mergina”. Tik penkis šešis žodžius, nedaugiau...

Laukinis išpildė prašymą stulbinamai tiksliai. Ištarė penkis žodžius, ir nedaugiau — tuos pačius indėniškus žodžius, kuriuos išgirdo Bernardas, kai prašė jį ateiti į susitikimą su Kenterberio arkigiesmininku.

— *Hatii! Sons éso tse-ná!* — ir, sugriebęs korespondentą už pečių, apsuko jį (jaunojo žurnalisto užpakalis pasirodė viliojamai apvalainas), nusitaikė ir spyrė galingai ir tiksliai — kaip tikras čempionas futbolininkas.

Po aštuonių minučių Londone jau pardavinėjo „Kasvalandinio radijo” numerį. Pirmame puslapyje juodavo antraštė:

„MĮSLINGASIS LAUKINIS ĮSPYRĖ Į STUBURGALĮ KASVALANDINIO RADIJO KORESPONDENTUI. PRITRENKIANTI NAUJIENA IŠ SARIO”.

„Kas tiesa, tai tiesa — pritrenkianti”, — pagalvojo žurnalistas, kai sugrįžęs į Londoną, perskaitė antraštę. Pritrenkianti ir skausminga. Atsargiai, iš lėto jis atsisėdo pietauti.

Neišgąsdinti šio įspėjamojo smūgio į kolegos pasturgalį, dar keturi korespondentai — iš Niujorko „Times”, Frankfurto „Keturmačio kontinuumo”, „Fordiškojo mokslo patarėjo” ir „Deltų veidrodžio” — apsilankė tą popietę švyturyje ir patyrė vis smarkėjantį smurtą.

— Nelaimingas kvailys! — iš saugaus atstumo šaukė jam „Fordiškojo mokslo patarėjo" korespondentas, vis dar trindamas sėdmenis. — Paimk somos!

— Nešdinkis! — Laukinis pagrasė kumščiu.

Tas atsitraukė dar toliau ir vėl atsigręžė.

— Praryk porą gramų, ir blogis taps nerealybe.

— *Kohakwa iyathtokyai*! — tonas buvo grėsmingai pašaipus.

— Skausmas — tai tik iliuzija.

— Iš tikrųjų? — pasiteiravo Laukinis ir, pačiupęs storą lazdą, žengė link žurnalisto. Tas puolė į sraigtasparnį.

Po to kurį laiką Laukinį paliko ramybėje. Tiesa, atskrisdavo sraigtasparniai ir smalsiai sukinėjosi aplink švyturį. Į patį artimiausią ir įžūliausią Laukinis šovė strėlę. Ji pramušė aliumininines kabinos grindis; pasigirdo šaižus klyksmas, ir orlaivis šovė į viršų tokiu greičiu, kokį tik sugebėjo išspausti iš savo superakumuliatoriaus. Nuo tada kiti sraigtasparniai laikėsi pagarbaus atstumo nuo švyturio. Nekreipdamas dėmesio į jų įkyrų burzgimą (mintyse jis prilygino save vienam iš Mataskio Mergelės jaunikių, nepasidavusių kraujačiulpiams vabzdžiams), Laukinis sukasinėjo savo daržą. Kiek padūzgę ir, matyt, pajutę nuobodulį, tie bimbalai nuskrisdavo; padangė ištisas valandas likdavo tuščia, tik vieversiai čirendavo.

Buvo tvanku ir karšta, rodės, tuoj trenks griaustinis. Visą rytą jis kasė, o dabar, išsitiesęs ant grindų, ilsėjosi. Ir staiga jo vaizduotėje gyvai iškilo Linaina, nuoga, apčiuopiama, su bateliais ir kojinaitėmis, išsikvėpinusi. „Mielasis! Apkabink mane!" — suskambo ausyse. Įžūli kekšė! Tačiau, ak, tos apsivijusios jį rankos, tos stačios krūtys, tos lūpos! Amžinybė buvo mūsų lūpose ir akyse. Linaina... Ne, ne, ne! Jis pašoko ir kaip stovi, pusnuogis, išbėgo į lauką. Viržyno pakraštyje augo tankūs kadagių krūmai. Jis metėsi ant jų, apglėbdamas ne aksominį trokštamą kūną, o tik žalių spyglių šluotą. Jį subadė tūkstančiai aštrių adatų. Jis pabandė prisiminti vargšę Lindą, dūstančią ir bežadę, jos surakintas rankas ir paklaikusias iš siaubo akis. Vargšę Lindą, kurią buvo prisiekęs atminti. Ir vis dėlto Linaina jam niekaip neišėjo iš galvos. Linaina, kurią buvo prisižadėjęs užmiršti. Netgi durstomas ir geliamas kadagių

adatų, jo krūpčiojantis kūnas jautė ją, neatstojančią, gyvą. „Mielasis, mielasis... O jeigu ir tu norėjai manęs, tai kodėl gi...”

Rimbas kabėjo ant vinies prie durų — po ranka, jeigu vėl pasirodytų korespondentai. Įtūžio pagautas, Laukinis nubėgo prie namo, griebė jį, užsimojo. Mazguotos virvės įsmigo į kūną.

— Kekšė! Kekšė! — sušukdavo jis sulig kiekvienu kirčiu, tarytum plaktų Linainą (ir kaip aistringai, pats to nesuvokdamas, troško, kad tai būtų ji), baltutėlę, šiltą, kvapnią, begėdę Linainą. — Kekšė! O paskui nevilties kupinu balsu: — O Linda, atleisk man. Atleisk man, Dieve. Aš blogas. Aš nusidėjau. Aš... Ne, ne, tu kekšė, tu kekšė!

Iš savo slėptuvės, sumaningai įrengtos miške, per tris šimtus metrų nuo švyturio, Darvinas Bonapartas, labiausiai prityręs laukinių žvėrių fotografas, atsiųstas jutiminių filmų kompanijos, matė viską, kas čia vyko. Jo kantrybė ir įgūdžiai pagaliau buvo atlyginti. Tris dienas jis tūnojo pasislėpęs dirbtinio ąžuolo kamiene, tris naktis šliaužiojo ant pilvo tarp viržių, slapstydamas mikrofonus dygiakrūmiuose, užberdamas laidus smulkiu pilku smėliu. Septyniasdešimt dvi baisiausių nepatogumų valandos. Tačiau dabar atėjo didžiausios sėkmės momentas, didžiausios, suspėjo pagalvoti Darvinas Bonapartas, ropodamas tarp savo aparatų, didžiausios nuo to laiko, kai nufilmavo tą garsųjį kaukiantį stereoskopinį filmą apie gorilų vestuves. „Puiku! — mintyse šūktelėjo, kai Laukinis pradėjo savo stulbinantį spektaklį. — Puiku!” — Jis rūpestingai nutaikė teleskopines kameras, sekdamas Laukinio judesius, pritraukė vaizdą arčiau, kad stambiu planu nufilmuotų paklaikusį, iškreiptą veidą (nuostabu!); pusę minutės filmavo sulėtintai (ypač komiškas efektas, neabejojo jis); tuo pačiu metu klausėsi smūgių, dejonių, šiurpių, laukinių riksmų, įrašinėjamų į garso takelį, pabandė šiek tiek sustiprinti garsą (taip, kur kas geriau); apsidžiaugė, trumpą tylos valandėlę išgirdęs skardų vieversio čirykavimą; pagalvojo — gerai būtų, jei Laukinis pasisuktų ir duotų nufilmuoti stambiu planu kraują ant nugaros, — ir beveik tuoj pat (na, ir sekasi!) Laukinis paslaugiai pasisuko ir padovanojo nuostabų kadrą.

„Na, ir puikumėlis! — pasveikino save, baigęs filmuoti. — Išties puikumėlis!” — Nušluostė prakaitą nuo veido. Kai

studijoje dar pridės jutiminius efektus, nuostabus išeis filmas. Ko gero, neblogesnis, pagalvojo Darvinas Bonapartas, negu „Kašaloto meilės gyvenimas”, o tai, fordaži, šį tą reiškia!

Po dvylikos dienų „Sario Laukinis” išėjo į ekranus; jį buvo galima pamatyti, išgirsti ir pajusti visuose pirmos klasės Vakarų Europos jutiminiuose kino rūmuose.

Darvino Bonaparto filmo poveikis buvo žaibiškas ir didžiulis. Po jo premjeros, kitos dienos popietę, Džono kaimišką ramybę sudrumstė visas sraigtasparnių spiečius.

Tuo metu jis perkasinėjo žemę — kartu perkasinėjo ir savo sielos daržą, nuodugniai rausdamasis mintyse. Mirtis — jis smeigė kastuvą į žemę, paskui dar kartą ir dar kartą. „Ir saulė, kuri šviečia mums, bepročiams, tik rodo kelią nebūties tamson.”[40] Tuos žodžius tarsi patvirtino sugrumėjęs tolumoje griaustinis. Jis išvertė dar vieną kastuvą žemės. Kodėl Linda numirė? Kodėl jai leido palengva prarasti žmogiškumą ir galiausiai... Jis sudrebėjo. Saulės bučiuojama gaišena, įnirtingai spūstelėjęs pėda kastuvą, įvarė jį į kietą žemę. „Mes esame dievams tarytum musės išdykusiems vaikams: jie žudo mus juokaudami.”[41] Ir vėl dudenimas danguje — šie žodžiai tikra tiesa, jie tikresni už pačią tiesą. Vis dėlto tas pats Glosteris pavadino dievus amžinai kilniais. Be to, „miegas — geriausias tavo poilsis, ir tu dažnai užmiegi, tačiau labai baidais mirties, kuri tėra tik miegas iš tiesų”.[42] Tėra tik miegas. Užmigti? Galbūt net sapnus regėt? Kastuvas pataikė į akmenį; jis pasilenkė ir pakėlė jį. Kokie gi ten sapnai prisisapnuos, kada mirtis...

Dudenimas virš galvos virto riaumojimu; ir staiga jį užklojo šešėlis; kažkas atsirado tarp saulės ir jo. Išsigandęs pakėlė akis, budindamasis iš minčių, atsitraukdamas nuo kasimo; apsidairė kaip apspangęs, vis dar klajodamas tame kitame, tikresnių už tiesą žodžių pasaulyje, vis dar įknibęs į neaprėpiamas mirties ir dievybės paslaptis; apsidairė ir išvydo čia pat virš savęs kabantį sraigtasparnių spiečių. Jie užslinko tarsi skėrių debesis, jie kybojo ore, jie leidosi aplinkui ant

---

[40] „Makbetas“ (V veiksmas, 5 scena). Vert. A. Churginas.

[41] „Karalius Lyras“ (TV veiksmas, 1 scena). Vert. A. Churginas.

[42] „Akis už akį“ (III veiksmas, 1 scena).

viržyno. Ir iš tų milžiniškų skėrių pilvų lipo vyrai baltais viskozinės flanelės kostiumais, moterys acetatinės česučios vasarinėmis kelnėmis arba velvetiniais šortais ir berankoviais, iki pusės atsegtais marškinėliais. Po vieną porą iš kiekvieno orlaivio. Po kelių minučių jau dešimtys jų stovėjo plačiu pusračiu prie švyturio, žiopsodami, juokdamiesi, spragsėdami fotoaparatais, mėtydami jam — kaip beždžionei — riešutus, kramtomąją gumą, polihormoninius sausainius. Ir kas minutę — nes iš už Hogo keteros orlaiviai dabar plaukė begaliniu srautu — jų skaičius didėjo. Kaip kokiame košmare, dešimtys virto tuzinais, tuzinai — šimtais.

Laukinis atsitraukė link savo prieglobsčio ir dabar, kaip užpjudytas žvėris, prisispaudė nugara prie švyturio sienos; apimtas nebylaus siaubo, jis grąžė akimis tai vieną, tai kitą veidą, tarytum jam būtų pasimaišęs protas.

Iš šio stingulio jį pažadino ir tiesiogiai pajusti realybę privertė taikliai sviesto kramtomosios gumos pakelio smūgis į skruostą. Netikėtas skausmas visiškai išblaivė, išblaivė ir įsiutino.

— Nešdinkitės! — sušuko jis.

Beždžionė prabilo! Nuaidėjo plojimai, juokas.

— Šaunuolis Laukinis! Valio, valio!

Ir pro balsų klegesį prasimušė šauksmai:

— Rimbą! Rimbą! Parodyk rimbą!

Parodyti! Jis griebė nuo vinies mazguotų virvių bizūną ir papurtė, grasindamas savo kankintojams.

Šį gestą minia sutiko pašaipiai pritariamu šūksniu.

Jis grėsmingai žengė link jų. Viena moteris iš baimės sukliko. Žiūrovų ratas sudrebėjo pačioje pažeidžiamiausioje vietoje, paskui vėl išsilygino, sustingo. Aiškios jėgų persvaros suvokimas suteikė tiems vėpsotojams drąsos, kurios Laukinis iš jų nesitikėjo. Nežinodamas ką daryti, jis stabtelėjo ir apsižvalgė.

— Kodėl neduodate man ramybės? — piktame klausime nuskambėjo kone graudi gaida.

— Še, imk migdolų su magniu, — pasiūlė arčiausiai Laukinio stovintis vyras, kuris galėjo tapti pirmąja jo auka. Jis ištiesė pakelį. — Labai skanūs, žinote, — pridūrė ir gerindamasis šiek

tiek nervingai nusišypsojo. — O magnio druskos padės išlikti jaunam.

Laukinis nepaėmė pakelio.

— Ko iš manęs norite? — paklausė jis, apžvelgdamas išsiviepusius veidus. — Ko iš manęs norite?

— Rimbo, — nedarniai atsiliepė šimtas balsų. — Parodyk tą saviplakos triuką. Norim saviplakos triuko.

— No-rim rim-bo, — choru pradėjo lėtai skanduoti eilės gale stovinti grupė. — No-rim rim-bo.

Kiti išsyk pritarė ir kaip papūgos kartojo tą frazę septynis ar aštuonis kartus, vis garsiau ir garsiau, ir galiausiai tik ir tebuvo girdėti:

— No-rim rim-bo.

Dabar visi šaukė drauge; ir, apsvaigę nuo to triukšmo, tos vienybės, to ritmingo skandavimo, jie, rodės, galėjo taip šūkauti ištisas valandas, beveik be galo. Tačiau po maždaug dvidešimt penkto karto tas ritualas buvo netikėtai pertrauktas. Iš už Hogo keteros atskrido dar vienas sraigtasparnis, pakibo virš minios, paskui nusileido per kelis jardus nuo Laukinio — atviroje vietoje tarp žiūrovų ir švyturio. Propelerių riaumojimas kuriam laikui nuslopino šauksmą; bet kai orlaivis palietė žemę ir varikliai nutilo, vėl suskambėjo:

— No-rim rim-bo, no-rim rim-bo, — lygiai taip pat garsiai, atkakliai ir monotoniškai.

Sraigtasparnio durelės atsidarė, ir iš jo išlipo šviesiaplaukis, papūtžandis jaunuolis, o jam iš paskos — mergina žaliais velvetiniais šortais, balta palaidinuke ir žokėjaus kepuraite.

Ją išvydęs, Laukinis krūptelėjo, atšlijo, išblyško.

Mergina stovėjo, šypsojosi jam — šypsojosi nedrąsiai, maldaujamai, kone nužemintai. Bėgo sekundės. Jos lūpos sujudėjo, ji kažką pasakė; bet jos balsą užgožė garsus žiūrovų skandavimas:

— No-rim rim-bo! No-rim rim-bo!

Mergina prispaudė abi rankas prie krūtinės, ir jos švelniame kaip persikas, lėliškai gražiame veide atsispindėjo — keistai ir nelauktai — skausmingas liūdesys. Jos mėlynos akys tarytum padidėjo, prašvito; ir staiga dvi ašaros nuriedėjo per skruostus.

Ji vėl pasakė kažką; paskui greitai ir aistringai ištiesė rankas į Laukinį, žengė į priekį.

— No-rim rim-bo! No-rim...

Ir netikėtai žiūrovai gavo, ko troško.

— Kekšė! — Laukinis puolė prie jos kaip pamišęs. Pliaukšt! Kaip pamišęs, ėmė pliekti ją savo virveliniu rimbu.

Persigandusi, ji metėsi bėgti, suklupo, griuvo į viržius.

— Henri, Henri! — sušuko ji. Tačiau jos papūtžandis palydovas it kulka šovė už sraigtasparnio — toliau nuo pavojaus.

Žiūrovų ratas suiro; džiaugsmingai šūkalodami, jie puolė visu tuntu į magnetinį traukos centrą. Skausmas kelia siaubą, bet ir traukia.

— Svilk, gašlybe, svilk! — įšėlęs Laukinis vėl supliekė.

Vėpsotojai susigrūdo aplinkui, stumdydamiesi ir grumdamiesi, nelyginant alkanos kiaulės prie lovio.

— O, tas kūnas! — sugriežė dantimis Laukinis. Šį kartą rimbas nusileido ant jo pečių. — Mušk jį, talžyk!

Pakerėti veriančio skausmo reginio, varomi įskiepyto bandos instinkto ir to vienybės troškimo, kurį jų auklėjimas juose neišraunamai įdiegė, jie pradėjo mėgdžioti jo siautulingus judesius ir talžyti vienas kitą, lygiai kaip Laukinis talžė savo paties maištingą kūną arba tą putnų paleistuvystės įsikūnijimą, besiraitantį viržiuose prie jo kojų.

— Mušk jį, mušk, mušk, — šaukė Laukinis.

Tada staiga kažkas užtraukė: „Orgi porgi”, ir akimirksniu visi pagavo priedainį ir dainuodami pasileido šokti. „Orgi porgi” — sukosi jie ratu, mušdami vienas kitą šešių aštuntinių ritmu. „Orgi porgi”...

Buvo jau po vidurnakčio, kai atskrido paskutinysis sraigtasparnis. Apkvaišęs nuo somos ir išsekintas ilgai užsitęsusios geidulingumo orgijos, Laukinis miegojo viržiuose. Kai pabudo, saulė jau buvo aukštai. Valandėlę gulėjo nesusigaudydamas, mirkčiojo apspangęs nuo šviesos; paskui staiga prisiminė — viską.

— O Dieve, Dieve mano! — Užsidengė akis ranka.

Tą vakarą iš už Hogo keteros atūžęs sraigtasparnių spiečius panėšėjo į tamsų debesį, nusidriekusį per dešimt kilometrų. Vakarykštė vienijimosi orgija buvo aprašyta visuose laikraščiuose.

— Laukini! — šūktelėjo pirmieji atvykėliai, iššokę iš orlaivio. — Pone Laukini!

Niekas neatsiliepė.

Švyturio durys buvo praviros. Jie stumtelėjo jas ir įėjo į langinėm uždarytą prietemą. Kitame kambario gale, pro arkinę angą buvo matyti laiptai, vedantys į viršutinius aukštus. Už angos, prie pat sąvaros, siūbavo dvi kojos.

— Pone Laukini!

Lėtai lėtai, tarsi dvi neskubrios kompaso rodyklės, kojos ėmė suktis į dešinę — į šiaurę, šiaurės rytus, pietryčius, pietus, pietvakarius; tada stabtelėjo ir po kelių sekundžių taip pat neskubiai pradėjo suktis atgal į pietus, pietryčius, rytus...

1932 m.

Aldous Huxley

Poetas, dramaturgas, romanistas, eseistas, kritikas, filosofas, Aldous Huxley (1894-1963) buvo vienas iš talentingiausių ir įtakingiausių XX a. anglų rašytojų. Pradėjęs literatūrinę veiklą trečiojo dešimtmečio pradžioje, iki pat mirties pasižymėjo nepaprastu produktyvumu ir nuėjo įstabų kelią nuo satyrinių kūrinių apie britų intelektualų ir menininkų gyvenimą autoriaus iki giliai religingo rašytojo, tyrinėjusio žmogaus transcendentines galias. Vis dėlto visuose Huxley kūriniuose — ir žaisminguose, ir rimtuose — matyti bendra meninių paieškų tendencija — išsiaiškinti žmogaus gyvenimo ir suvokimo prasmę bei galimybes.

Aldous Huxley gimė Sario grafystėje (Anglija), Leonardo Huxley, prestižinio *Corrthill* žurnalo leidėjo, ir Julios Arnold, poeto ir eseisto Matthew Arnoldo dukterėčios, šeimoje. Jo senelis T. H. Huxley buvo pasaulinio masto biologas, Karališkosios draugijos prezidentas, garsiais mokslininkais tapo ir jo broliai. Taigi ir iš prigimimo, ir dėl aplinkos Huxley priklausė anglų proto aristokratijai. Mokydamasis Itono koledže, susirgo akių liga ir beveik apako, todėl nebegalėjo siekti pasirinktos mokslininko karjeros. Tačiau palinkusio į literatūrą Huxley pasaulėžiūra liko iš esmės mokslinė. Pasak jo brolio, zoologo Juliano Huxley, mokslas ir mistika Aldouso Huxley mąstyme buvo iš dalies sutampančios ir viena kitą papildančios sritys: „Kuo daugiau egzistencijos mechanizmų atranda ir leidžia suvokti mums mokslas, tuo ryškiau iškyla pati egzistencijos paslaptis."

1916 m. Huxley baigė literatūros studijas Oksfordo universitete ir Pirmojo pasaulinio karo laikotarpiu keletą metų dirbo valstybės tarnautoju. Paskui kiek laiko dėstė Itono koledže ir galiausiai ėmėsi profesionalaus rašytojo darbo, tapęs laikraščio *Westminster Gazette* teatro apžvalgininku ir žurnalų *House and Garden* ir *Vogue* bendradarbiu. Kupinas begalinės kūrybinės energijos, atliekamu laiku rašė poeziją, esė, prozą ir 1921 m. išspausdina pirmąjį romaną „Geltonasis Kroumas" (*Crome Yellow,* liet. 1983). Tai vienas pirmųjų intelektualaus

idėjų romano pavyzdžių, originali sąmojingų minčių, subtilių scenų bei satyrinių menininkų elito portretų mozaika. Satyrinės šios knygos tendencijos pratęstos romanuose „Juokdarių ratelis” *(Antie Hay,* 1923) ir „Tie tušti lapai” (*Those Barren Leaves,* 1925).

Romane „Kontrapunktas” (*Point Counter Point,* 1928, liet. 2002) atsispindi dvidešimtojo amžiaus ligos simptomas — nesugebėjimas išsaugoti emocinio ir intelektualaus prado pusiausvyrą. Daug autobiografinių bruožų turinčiame pagrindinio herojaus paveiksle akcentuojamas intelekto vienpusiškumas, šiuolaikinio žmogaus nusivylimas religija, menu, seksu ir politika. Romanistas Philipas Quarles siekia „transformuoti nihilistinį intelektualų skepticizmą į harmoningą visapusišką gyvenimą”, tačiau jaučia savo bejėgiškumą gyvenimo keliamų problemų akivaizdoje. „Kontrapunkto” kompozicija, jungianti kontrastingas temas ir situacijas daugiabalsio muzikos kūrinio melodinių linijų derinio pagrindu, padarė nemažą poveikį romano technikos plėtotei. „Puikus naujas pasaulis” (*Brave New World,* 1932), lietuvių skaitytojui pateikiamas tik po septyniasdešimt trejų metų nuo pirmojo angliško leidimo, yra ne toks eksperimentinis stiliaus požiūriu, tačiau kur kas pesimistiškiau žvelgia į žmogaus prigimtį. Šioje antiutopijoje vaizduojama ateities visuomenė, kurios totalitarinė santvarka naikina žmogiškumą ir individo reakcijų spontaniškumą, taip pat gyvenimo formų laisvę ir įvairovę. Gluminęs ir šokiravęs daugelį tų laikų skaitytojų, „Puikus naujas pasaulis” ligi šiol tebėra populiariausias ir įtakingiausias Huxley kūrinys.

Ketvirtajame dešimtmetyje Huxley romanai vis labiau panašėja į filosofinius, sociologinius, politinius ir etinius traktatus. 1936 m. išėjusiame romane „Neregys Gazoje” (*Eyeless in Gaza)* rašytojas kaip vienintelės žmonijos išgelbėjimo priemones nurodo pacifizmą ir moralinį tobulėjimą. Huxley pesimizmas dar labiau pagilėja romane „Po daugelio vasarų miršta gulbė” *(After Many a Summer Dies the Swan,* 1939), vaizduojančiame bergždžias mokslininkų pastangas pasiekti ilgaamžiškumą, apsisaugoti nuo senatvės ir ligų. Žymiausias Huxley pokario romanas „Beždžionė ir esmė” (*Ape*

and essence, 1948) primena siaubo filmą. Vaizduodamas pasaulį po atominės katastrofos, autorius piešia šiurpias į barbariško sulaukėjimo stadiją grįžusių žmonių gyvenimo scenas.

Daugelį metų Huxley gyveno Italijoje, kur artimai susidraugavo su D. H. Lawrence, kurio laiškus išleido 1933 m. 1937 m. Huxley ir jo belgė žmona Maria Nys su jų sūnumi Matthew išvažiavo iš Europos ir apsigyveno pietinėje Kalifornijoje. Nors Huxley dažnai išsirengdavo į tolimas keliones, Kalifornija liko jo namais iki pat mirties. Maria Huxley mirė nuo vėžio 1955 m., o kitais metais Huxley vedė italų smuikininkę ir psichoterapeutę Laurą Archerą.

Penktajame ir šeštajame dešimtmetyje Huxley dėmesį patraukia dvasinis gyvenimas, ypač galimybė tiesiogiai bendrauti su Dievu. Huxley labai domėjosi mistikų kūryba ir sudarė jų raštų antologiją su savo komentarais („Amžinoji filosofija”, *The Perenmal Philosophy,* 1945), kur įrodinėjo, jog tikroji žmogaus mąstymo paskirtis — užmegzti ryšį su Dievu. Maždaug tuo metu jis pradėjo eksperimentuoti su sukeliančiais haliucinacijas narkotikais (meskalinu ir LSD), kurie, jo manymu, leidžia patirti iš esmės tokius pat išgyvenimus, kokius patiria mistikai pasninkaudami, melsdamiesi ir medituodami. Huxley knygos apie psichodelinių narkotikų poveikį („Suvokimo vartai”, *The Doors of Perception,* 1954, ir „Dangus ir pragaras”, *Heaven and Heli,* 1956), septintajame dešimtmetyje tapo svarbiais kontrkultūros tekstais. Vis dėlto Huxley brolis Julianas perspėja, jog Aldouso nedera laikyti kokiu nors dvasiniu hipių krikštatėviu: „Vienas svarbiausių dalykų jam buvo išeiti už tiesioginio suvokimo ribų ir kartu pasilikti pavyzdingu visuomenės nariu — išsiveržti iš už savojo „aš” kalėjimo grotų ir nūdienio gyvenimo įtampos į tyro gėrio ir tyro džiaugsmo viešpatiją...”

„Tyro gėrio ir tyro džiaugsmo” paieškas Huxley tęsė iki pat gyvenimo pabaigos. Šiandien jį prisimename kaip vieną didžiausių dvidešimto amžiaus rašytojų-tyrėjų, kuris, niekad nepristigdamas išmonės, vis giliau ir giliau skverbėsi į žmogaus sąmonės paslaptis.